A BŰNÜGYI NYOMOZÁS KÉZIKÖNYVE

a m. kir. csendőrség, városi- és járási rendőrhatóságok, valamint a vizsgálóbirák, királyi ügyészségek s általában a bűnügyekkel foglalkozó egyének részére.

*

Dr. GROSZ JÁNOS
grazi cs. kir. államügyész munkája és egyéb források nyomán irta:

ENDRŐDY GÉZA.

*

—— Ára 1 frt 60 kr. ——

EGYEDÜL JOGOSITOTT KIADÁS.

LOSONC,
NYOMATOTT A „KÁRMÁN"-FÉLE KÖNYVNYOMDÁBAN.
1897.

Nyomatott a „Kármán"-féle könyvnyomdában Losonczon, 1897.

ELŐSZÓ.

Bűnügyi és rendészeti irodalmunk hiányát érzi egy oly munkának, a mely a nyomozások minden ágában oktatást és útbaigazítást adna az igazságszolgáltatás faktorainak.

Leginkább a bűnügyi nyomozással hivatásszerüen foglalkozó csendőrség és rendőrség nélkülözött mindez ideig egy oly kézi könyvet, mely a gyakorlati szolgálat legkomolyabb eseteiben is szakszerű tájékoztatást, az újonc csendőrnek és rendőrnek pedig választott életpályájára kimerítő oktatást nyújtson.

Ezen hiányon óhajtottam segíteni, midőn dr. Grosz János grazi cs. kir. államügyésznek az osztrák csendőrség részére írt s Ausztriában nagy sikereket elért könyvét szerző engedélyével magyarra lefordítottam s a mi speciális viszonyaink szerint átdolgozva, és egyéb forrásokkal kibővitve, a közönség használatára bocsájtom.

Azzal az ambicióval dolgoztam e munkán, hogy különben is szegény szakirodalmunkat egy hasznavehető és hézagot betöltő művel fogom gyarapítani. A munka folyamán sokszor kellett éreznem a kezdet nehézségeit s az úttörés fáradalmait és éppen azért a közönség szives elnézését kérem, ha a figyelem fogyatékossága a részletekben itt-ott észrevehető volna.

Losonc, 1897. február hónap.

Endrődy Géza.

I. FEJEZET.

A CSENDŐRRŐL.

1. A csendőr feladata.

Miután e könyvben csakis a birósági vizsgálatok keresztülviteléről van szó, a csendőr feladatát kétféle alakban határozhatjuk meg: az *önálló* nyomozást és *a vizsgálóbiróval való közreműködést.*

Önállóan akkor jár el a csendőr, midőn egy, a biróság előtt még ösmeretlen büntetendő cselekmény tényálladékát veszi föl s mindazon bizonyitékok után kutat, amelyekkel a följelentésben foglalt cselekményt megvilágíthatja, s azon igyekszik, hogy a bűntény földerítésére vonatkozó minden körülményt a biróságnak bejelenthessen.

A vizsgálóbiróval közreműködve, mint a biróság közege, akkor működik a csendőr sikeresen, hogyha a vizsgálóbiró által bekivánt minden adatot megszerezni képes s ha figyelmét olyan körülmények vagy részletek sem kerülik ki, amelyeket a biróság csak általánosságban jelölhetett meg. Különösen ez utóbbi esetben tüntetheti ki a csendőr ügyességét, de szem előtt kell tartania azon fontos elvet, hogy *se többet, se kevesebbet ne legyen,* mint a mennyi az ügy kiderítésére szükséges.

Ha szabatosan akar a csendőr nyomozni, úgy az előtte levő esetről, valamint a vizsgálóbiró szándékáról

is tökéletesen tájékozva kell lennie. Tartsa szem előtt mindig, hogy: a csendőr a vizsgálóbiró, ez pedig az ügyész részére, végre az ügyész az itéletet kimondó biróságok részére dolgozik. Ha ez elvet úgy a csendőr, mint a vizsgálóbiró és az ügyész is szem előtt tartja, akkor semmi fölösleges munkát nem fog végezni, hanem mindenik szorosan a maga teendőjéhez alkalmazkodik.

Legyen a csendőr mindig a nyomozás fontosságának tudatában. Ne elégedjen meg sohasem az ügynek félig való kiderítésével, gondolva, hogy a többit majd a biróság fogja elvégezni, mert az ily felületesség az eredményre nézve határozottan káros. Ne feledje a csendőr hogy az ő feljelentése képezi az eljárás alapját s hogy ha az nem elég alapos, akkor az arra épitett további eljárás se vezethet sikerre.

Legyen tudatában a csendőr annak, hogy ő az állami szervezetben tekintélyes bizalmi állást foglal el s ennélfogva a tőle eredő jelentések és állitások valódiságához aggály nem férhet: azokat mindenki mint való tényeket veszi s a további hivatalos eljárást azokra, mint szilárd alapra fogja fektetni. Többszörös tapasztalatból tudjuk, hogy a legszebb eredmények kizárólag a csendőr ügyessége, körültekintő belátása és tárgyilagossága által érhetők el s ezen megtisztelő körülmény sarkalja a nyomozással foglalkozó csendőrt, hogy minden lépése és jelentése komoly, megfontolt és a valóságnak teljesen megfelelő legyen.

Köteles a csendőr szolgálaton kívül is folyton megfigyeléseket tenni, helyi és személyi ösmereteit bőviteni, mert midőn már elkövettetett egy nagyobb bűneset, akkor késő lesz minden apró részletet tanulmányozni. Sétája alkalmával épp úgy, mint szolgálatban, érdeklődnie kell az emberek szokásai és cselekedetei iránt; vegye szemügyre a lábnyomokat, az úton és útfélen eldobott tárgyakat, figyelje meg a mellette elmenő emberek beszélgetéseit és a szabadban, vagy az egyes házakban feltünést okozó jeleneteket, szóval minden alkalmat ragadjon meg, hogy éleslátását és tapasztalatait gyarapítsa. Az ilyen megfigyeléseknek sok esetben több hasznát veszi, mint azoknak, melyeknek a bűntény színhelyén jöhet nyomára.

Aki ezt az eljárást nem követi és a megfigyelésekben magát szolgálaton kívül is nem gyakorolja, az nem lehet jó csendőr, — ellenben az, aki ilyen irányban magát begyakorolja, a legválságosabb helyzetben is megfogja helyét állani s előszeretettel keres és talál mindenkor elegendő anyagot a legérdekesebb megfigyelésekhez.

Tartsuk szem előtt mindig, hogy a nyomozás nem egyéb, mint *az előzményekből való következtetés a történtekre és viszont a történtekből az előzményekre.*

Ha ugyanis valaki bűntényt követ el, azt csak a legritkább esetben teszi tanuk jelenlétében; azonban a bűnös cselekmény *előtt* is követhetett el az illető olyan dolgot, a mely a megtörtént bűneset felderítésére szolgálhat; és éppen úgy a bűncselekmény *után* is követhet el oly dolgot a tettes, a mely az esettel vonatkozásban áll. A feladat tehát az, hogy a tettet megelőzőleg és az az után történtekből az elkövetett cselekményre következtessünk. És ez a tudomány nem oly könnyű, mint a hogy az ember gondolná, mert csak akkor sajátítható el sikeresen, ha ez eljárást nemcsak főben járó, hanem a jelentéktelenebb eseteknél is minduntalan gyakoroljuk.

A csendőr ambicióját találja abban, hogy minden egyes ténykedésnél megfelelő eredményt mutathasson föl, illetve, hogy a reá bízott feladatot kellő sikerrel oldja meg. Nem félmunkát kell teljesíteni, hanem olyan végeredményt elérni, amelybe ha bárki is beletekint, az egész ügyet megvilágítva lássa s meggyőződéssel mondhassa: *ez ügyben tovább nem mehetünk.* De a csendőrnek még ekkor sem szabad nyugodni, hanem azon

jelszó után kell haladnia, hogy: *egy lépéssel még tovább lehet menni!* s ezzel a jelszóval ő a nyomozás terén mindenesetre a bíró és az ügyész előtt fog haladni.

És ez a jelszó bizonyára fülében cseng mindazon csendőrnek, aki szolgálati ideje alatt valami figyelemre méltó dolgot végzett.

2. A csendőr működése.

A nyomozás bevezetésére nézve igen fontos az, hogy csak akkor kezdje meg a csendőr, midőn magának az esetről már határozott képet alkotott.

Ha minden megfontolás és a körülmények mérlegelése nélkül, idő előtt alkot magának véleményt a csendőr a cselekmény felől, akkor a nyomozás további folyamán is mindig csak ehhez fog ragaszkodni s az alatt a valódi nyomok teljesen elenyésznek és többé föltalálhatók sem lesznek. Ha pedig véleménye megalkotásával késedelmeskedik és az *alkalmas időpontot* elmulasztja, akkor a további eljárása csak ide-oda való kapkodás és sikertelen kisérletezés leend.

Hogy mikor áll be a vélemény megalkotásához szükséges *alkalmas időpont*, azt sem általánosságban megmondani, sem egyes eseteknél külön megjelölni nem lehet. Az a nyomozó csendőr, aki nem a pillanatnyi behatások, hanem határozott meggyőződése után indul, ezt az alkalmas időpontot bizonyára meg fogja találni. Fődolog, hogy a nyomozás megkezdése előtt soha se alkosson a csendőr magának határozott véleményt s a bűntény bejelentőinek a tettesre, a kárra, az okra stb. nézve elmondott nézeteit csak annyiba vegye a csendőr, mintha nyilvánosan beszélnének valamely esetről: „azt mondják, úgy hallottam, hogy ez — meg az történt." — Ha p. o. egy nagyobbszabású bűntény színhelyére megy ki a csendőr, ott bizonyára az

első perczekben fontos észleleteket és benyomásokat fog szerezni, úgy, hogy azok mérlegelése is elég dolgot ad neki; de ehhez járul a minden oldalról oda tódulók serege, akik néha ugyan értékes, de nagyobbrészt hiábavaló nézeteket hangoztatnak, amikre a csendőrnek már csak azért is figyelni kell, nehogy az esetleg nyomravezető értesüléseket elszalassza. Nos, hát ilyenkor elég anyagot talál a rögtöni véleményalkotásra s arra, hogy — hamis nyomra jusson. Az ily pillanatokban kell a csendőrnek élénk tevékenységet kifejteni s józan következtetéseket vonni.

A nyomozás kimenetelére leghátrányosabb az, hogy ha a tettest *egy bizonyos emberben véljük* és ha *egyedül* ezen irányban haladunk mindaddig, mig kétséget kizárólag bebizonyíttatik, hogy a *vélt* egyén nem a tettes. Mert ezen hamis nyom által rendszerint sok időt fecsérlünk el a nélkül, hogy figyelmünket más irányba is kiterjesztettük volna s ez alatt az eredményt ha nem örökre is, de legalább hosszú időre kockáztattuk. Ehhez járul, hogy a kudarc után a nyomozót bizonyos csüggedés fogja el; az új nyomon haladva, nem lesz oly erős bizalma a sikerhez, sok bizonyíték elveszett s nem könnyen pótolható, ami pedig meg van, nem látszik többé oly erőteljesnek.

Hogy tehát az ily veszélytől a nyomozó csendőr magát megóvhassa, ne hamarkodja el a határozott vélemény megalkotását és sohase uraltassa magát egy feltevés által, ne hódoljon kizárólag csak egy benyomásnak.

Fontos esetekben természetesen a *szakaszparancsnok* feladata, hogy ily hiba elkövetését megakadályozza és pedig azáltal, hogy a nyomozást ő maga vezeti be s a munkát lelkiismeretesen megosztja csendőreivel.

Ha p. o. egy nagyobb bűntény, mondjuk gyilkosság elkövetésével *A.* gyanúsíttatik s a szakaszparancsnoknak szinte az a nézete, hogy *A.* követte el a tettet, azért ne ragaszkodjon görcsösen ezen nézetéhez

és ne összpontosítsa egész erejét erre, hanem kutasson más gyanúokok után is, és habár távolabbi gyanúokokat talál *B* vagy *C*. ellen is, akkor az *A*. elleni nyomozást maga vegye a kezébe, a *B*. és *C*. elleni nyomozást pedig bízza rá külön-külön egy-egy megbízható közegére. Ilyformán minden út meg lesz szállva, mindenki a neki utalt irányt követi a nélkül, hogy a másik által befolyásoltatnék s nagyobb tévedés lehetősége majdnem teljesen ki lesz zárva.

Elengedhetlen követelmény a nyomozó csendőrtől, hogy a netán elkövetett hibát beösmerje, mert csakis ezáltal lehet a tévedéseket alaposan helyreigazítani. De ezt ne csak a csendőr tartsa szem előtt, hanem a parancsnok is szigorú kötelességei közé sorozza az elkövetett hiba beösmerését alárendeltjeitől megkövetelni s e mellett a tévedő iránt elnézőnek és jóakaratúnak kell lennie. Csakis így lehetséges aztán helyes együttműködés által a tévedéseket helyrehozni.

Itt meg kell említenünk néhány oly tényezőt, mely a nyomozás sikerére nézve fontossággal bir. Ilyenek városokban főleg a ***bérkocsisok, hordárok*** és a *kéjnők*. Ezek ugyanis foglalkozásuknál fogva a napnak nagy részét különféle megfigyelésekre szentelhetik s az ő meghatározott körletükben unalomból is érdeklődnek a megszokott és a szokatlan dolgok iránt. Ezektől tehát a kérdésben forgó személy (káros, vagy tettes) viszonyai és cselekedetei felől a legkönnyebben szerezhetünk megbízható értesüléseket. A bűnös igen sok esetben lép az ily egyénekkel összeköttetésbe: a tett elkövetése után igyekezni fog a színhelyről mielőbb távozni, erre használja a bérkocsist; értékesíteni kell valamit, bevásárolni egy-más szükséges holmit, tudósítást küldeni valakihez, — ehhez legalkalmasabb neki a hordár; ha pedig, mint igen sokszor megtörténik, mulatni akar a bűnös, akkor a bordélyházakat, a kéjnőket okvetlenül fölkeresi. De fontos tényezők ezek az egyének a nyomozás eredményére nézve azért is, mivel rendszerint igen kiterjedt ösmeretséggel birnak s egymással mintegy szerves összeköttetésben élnek. A bérkocsis ösmeri az összes bérkocsisokat, a hordár a többi kartársát, a kéjnő pedig a hozzá hasonló többi nőszemélyeket; amit pedig közülök az egyik tud, azt meg tudják a többiek is s igy megtudhatja tőlük a nyomozó csendőr is, a mire szüksége van.

Igen gyakran hasznos eredményt hozhat a nyomozó csendőrnek az a közmondás is, hogy: „*Keresd az asszonyt!*"

Bármily regényesen hangzik is ez a mondás, el kell ösmerni, hogy igen sok igaz van benne. Tévednénk azonban, ha azt hinnők, hogy minden felbujtás asszonytól ered, vagy ha a hol egy asszony neve valamely bűnesetnél előfordul, ott csakis ebbe kapaszkodnánk bele. Leghelyesebben akkor járunk el, ha a bűnügyi eseteknél a *mozgató* (ösztönző) *erőt* asszonyban keressük. Nem úgy értjük ezt, hogy a bűnténynek okvetlen az asszonytól kell erednie, hanem hogy a bűnös cselekmény igen gyakran asszonyért, vagy asszony miatt követtetett el. És ez figyelemre méltóbb, mint a hogy gondolnók, mert sohasem érezhetjük magunkat föltevésünkben biztosnak, ha az indító okot nem ösmerjük; azért mindig ajánlható a nyomozást oly föltevéssel vezetni be, hogy asszony van a dologban.

A legegyszerűbb bűnesetektől kezdve a legmagasabb politikai pörökig mindenütt ott van az asszony. Tulajdon elleni vétséget követnek el, hogy a bűnös szerzeményt könnyelmű hölgyekkel elpazarolják; falusi legények közt a verekedés indító oka legtöbbször a leány; lopott portékát legbiztosabban az asszonynál lehet elrejteni; szökés, valamint a szökevény elrejtése legtöbb esetben asszony közreműködésével megy végbe; a leghírhedtebb játékbarlangok asszonyok vezetése alatt vannak; a hamis pénzt legtöbbnyire asszonyok által

terjesztik s mindazon megszámlálhatlan bűntettek, melyek a szerelemre vezethetők vissza, asszony miatt követtetnek el.

Majd minden régebbi kriminalistának szokása a bűncselekményeknél először is az asszony után kutatni, ami igaz, hogy néha tévútra is vezet, de azért soha sem tévesszük szem elől ezt az elvet: *„Keresd az asszonyt!“*

3. Az idő elött alkotott vélemény.

Az idő előtt alkotott vélemény nagy mértékben veszélyezteti a nyomozás sikerét.

Különösen ártalmára van az elérni szándékolt eredménynek, ha valamely dolgot nagyobbnak igyekezünk feltüntetni, mint az valóban van. Elhisszük, hogy egy csendőr sem teszi ezt szándékosan, de az ember természetében rejlik, hogy szívesebben látja az érdekest a mindennapinál, hogy ott is valami regényest keres, ahol az éppenséggel nem létezik s végre, hogy a hajmeresztő esetek inkább találnak kész fülekre, mint a közönségesek. A mi szempontunkból tehát szigoruan kerülni kell mindazt, ami csak látszatával bír is a nagyitásnak. És ez ellen nem használ más, mint az *önuralom* s lelkiismeretes mellőzése mindannak, ami a *több* látszatával bír, mint a valóság.

A vélemény időelőtti alkotására különös befolyással van az, hogy görcsösen ragaszkodunk ahhoz, ami az esetről legelőször jött tudomásunkra. Hogy nem teljesen közömbös az, hogy mit és kitől hallottunk meg először, azt már minden paraszt tudja; ha p. o. egy korcsmában veszekedés támad, rendesen mind a két fél siet az esetet följelenteni, mert tudja, hogy rendszerint mindenki annak hajlandóbb hitelt adni, amit először hallott. Pedig, hogy az eset lefolyását híven megállapithassuk, azt a *hitel*, melyet az első följelentés bennünk keltett, félre kell dobnunk.

Egy közönséges civakodásnál ugyan nem sokat változtat a dolgon, ha az első följelentésnek némi befolyása marad is reánk, de annál fontosabb az akkor, ha az első információ célja valamely nagyobb bűntényt tüntetni fel más szinben, mint ahogy megtörtént, vagy éppen a véletlenségre hárítani annak megtörténtét.

Egész seregét lehetne az ily példáknak felsorolni. Méreg, golyó és akasztás által előidézett öngyilkosságoknak meglehetős nagy százalékánál szerepel az idegen bűnös kéz, és azért ily esetekben igen nagy óvatossággal kell fogadni az első híradást. Épp úgy a vízbe fullás, megfulladás, hirtelen megbetegedés (hányás, görcsök, hasmenés) folytán elhaltaknál. Az ily esetek bejelentése rendszerint nem szokott gyanút kelteni, mert az illető bejelentő jó hírnévnek örvend s a nyomozásra hivatott csendőrnek nincs oka a gyanakodásra, pedig beható vizsgálat gyakran igen meglepő eredménynyel végződhetne.

Szem előtt tartandó ily eseteknél, hogy az öngyilkosságnak hirdetett gyilkosságról rendszerint csak akkor merészel a tettes jelentést tenni, ha a körülmények a legkisebb gyanúra sem engednek következtetni.

Az a fiatal asszony, aki vén férjével folyton civakodik, aki féltékenységre okot szolgáltatott, vagy öreg urától örökséget vár, az nem fogja férjét álmában megfojtani s aztán felakasztani azért, hogy az esetnek az öngyilkosság látszatát adja, mert tudja, hogy *nyilvánvaló* roszul élésük folytán azt senki sem hiszi el és gyanúba keveri magát; ellenben mindez megtörténhetik akkor, ha az indító okok a rokonság, vagy a szomszédság előtt nem ösmeretesek.

A bűnesetek nagy száma sokszor egészen más színben tűnik föl később, mint a hogyan előzőleg látszott, s azért a tapasztalt biró és csendőr sohasem adja

fel a gyanút és mindig függőben tartja azt a kérdést: vajjon nem lappang-e a cselekmény alatt más is, mint a mi a nyomozás folyama alatt kiderittetett? Hányszor fordul elő, hogy csak azért állitja az illető magát megrablottnak, hogy üzleti veszteségeit álcázza. Különösen, ha valaki a *reá bizott pénz* elraboltatását s hozzá még az ezen alkalommal szenvedett sérüléseit hozza a törvény elé, nem ajánlható a nyomozó csendőrnek eléggé az ovatosság, mert egy kis körültekintéssel és utánjárással igen könnyen kideríthető, hogy az eltünt értékeket önző céljaira használta: elsikkasztotta, elkártyázta, vagy eldorbézolta. Tudunk esetet, midőn egy közönséges földmüves, a vásáron eladott tehenének árát elkorhelykedte és hogy feleségének szemrehányásaitól meneküljön, az őrsparancsnokságnál egy rémes rabló regényt mesélt el s az egész örskörletet mozgósitotta az állitólagos fegyveres rablóbanda ellen.

Hasonló esetek fordulnak elő a nemi erőszaktétel híreszteléseinél is. T. i. nem ritkán egész ösmeretlen vándorlegények, cigányok stb. vádoltatnak erőszaktétellel csupán azért, hogy a szűzesség elvesztése erkölcsi megrovás helyett részvétet keltsen a közönségben. Ha azonban *megnevezett* személyeket vádolnak ily kiszámitásból az erőszaktétellel, gyakran azért történik, hogy a teherbe esett nő házasságkötésre, vagy a születendő gyermek eltartására kényszeríthesse az illető férfit. Ily esetben a hamis vád csak később — a gyermek születésekor bizonyitható be, amikor kitünik, hogy a csecsemő előbb fogantatott, mintsem az állitólagos erőszak történt.

Öncsonkítási esetek is nem egyszer fordulnak elő, kivált zsarolási célból. Egy dulakodásból kifolyólag valamely régi testi bajt vagy sérülést akar az illető másember terhére róni, hogy aztán a törvény előtt fájdalomdíj és munkaképtelenség cimén magának anyagi hasznot szerezzen. Előfordul az ilyen csalás igen gyakran a gépek körül foglalkozó munkásoknál, — sőt a gyógyulási időnek szándékos meghosszabbítására is elég példa van. Ha ugyanis az illető sérült tudja, hogy a sérülést elkövető fizetésképes, jómódú ember, akkor a gyógyulást a seb izgatása által szándékosan késlelteti, hogy annál nagyobb kárpótláshoz legyen igénye.

A vagyon ellen elkövetett vétségek között leginkább a lopás és a gyujtogatás színlelése szokott leggyakrabban előfordulni, ha az által vagyoni vesztesség, sikkasztás eltakarása céloztatik, vagy hogy az illető a magas biztositási díjat beseperhesse, esetleg zilált anyagi viszonyait takargassa. Az ily esetek bizonyítása nem is oly felette nehéz, mint gondoljuk. Fődolog, hogy a nyomozó csendőr mindig vesse föl azt a kérdést, hogy a lopás tényleg meg nem történt is lehet s hogy a tűzeset szándékosan a káros által is idéztethetett elő. Ezt a föltevést azonban nem szabad mindjárt nyilvánítani, hanem keresni kell az inditó okokat, amik a lopás híresztelésére és a saját vagyon felgyujtására vezethetnek. És ha már ily gyanút táplál a csendőr, nem szabad arról magát létereltetnie sem a *meglopott* vagy *tűzkárt szenvedett* társadalmi állása, sem ügyesen színlelt jelenetezései által; mert nem csak az a cél, hogy az állitólagos káros leleplezlessék, hanem első sorban, hogy az-az ártatlan egyén, kire a gyanú esetleg háramlik, megvédelmeztessék.

Az itt elmondottak tehát mind arra intik a csendőrt, *hogy a határozott vélemény megalkotásában* fölötte ovatos és körültekintő legyen s főleg, hogy ne induljon soha az első tudomásvételnél szerzett benyomás után.

4. A lelkiösmeretes és pontos munkáról.

Magától értetődik, hogy a csendőrnek szolgálatát pontosan és lelkiösmeretesen kell teljesítenie; mindamel-

lett bizonyos elvekkel és irányokkal olvasóinkat e helyen megösmertetni, nem tartjuk fölöslegesnek.

A csendőrnek sem a saját maga részére készített jegyzetekben, sem az előljáróinak, vagy a hatóságoknak szóló jelentéseiben nem szabad *általános* kifejezéseket vagy meghatározásokat használni.

Még szóbeli jelentéseiben is tartózkodjék ily kitételektől: *„azt mondják“, „amint az emberek állítják“, „általános felfogás szerint“, „az érdekeltek értesülése szerint“, amint a szomszédok beszélik“* stb., mert ha az ügy fontos, akkor úgyis bővebben megkell azt vizsgálni s az illető egyéneket ki kell hallgatni, ha pedig nem valami nagy jelentőségű ügyről van szó, akkor az ilyen odavetett kifejezéseknek úgy sincs értelmük.

Az oly kitétel, mint: *„N. N. tanú kijelentette, hogy általánosan beszélik, hogy . . .“* egészen helyes, mert ez esetben a vizsgálóbíró dolga lesz N. N. tanút kihallgatni s a további eljárást meghatározni; de ha a kitétel csak úgy hangzik, hogy: *„általában azt beszélik, hogy . . .“*, akkor a további kihallgatások eszközlésére a lehetőség ki van zárva.

Éppen úgy nem szabad a csendőr jelentésében előfordulni olyan kifejezéseknek, mint: *„messze“, „meglehetős távol“, „nem nagyon magasan“* stb., mert a csendőr, aki a kérdéses tárgyat maga is látta, tudja ugyan, hogy mit ért az ily kifejezés alatt, azonban annak, aki azt nem látta, ez a meghatározás teljesen értéktelen.

Ugyanilyen hiba, ha *szemmérték*, vagy *hallomás* után valami mértéket, vagy időtartamot *határozottan* jelez a csendőr, midőn p. o. azt mondja: *„500 lépésnyire“ — „másfél óra járásnyira“*, — holott az előbbi állítását csak szemmérték után, a másodikat pedig valamely paraszt bemondása után tette. Már most a vizsgálóbíró ezen jelentésből azt hiheti, hogy a csendőr arról személyesen megbizonyosodott s igen fontos követ-

keztetéseket vonhat le belőle, míg egyszer rájön, hogy az állítás csak *körülbelül*, vagy talán *sehogysem* felel meg a valóságnak.

Természetes, hogy a csendőr egy nagyobbszabású nyomozásnál nem képes minden egyes távolságot meglépni, de köteles jelentésében kifejezést adni annak, hogy *állításáról személyesen győződött-e meg, vagy az csak hozzávetőleges.*

A pontossághoz tartozik az is, hogy sohase bízza magát a csendőr emlékező tehetségére, hanem minden fontosabbnak látszó dologról *azonnal* jegyzetet csináljon. Az embernek csak addig marad meg biztosan valami az eszében, amíg maga előtt látja, ha egyszer hazamegy és jelentése megírásához fog, akkor veszi észre, hogy nem emlékszik minden körülményre és a leglényegesebb dologról vagy semmit, vagy a valósággal ellenkezőt jelent. Különösen fontos azoknak a dolgoknak *azonnali* följegyzése, melyeket mint bűnjeleket vesz magához a csendőr, mert ha ezt elmulasztja, a nyomozás befejeztével már elfelejti, hogy melyik tárgy honnan és kitől került elő. Tegyük fel, hogy egy jómódú paraszt családnál előfordult mérgezési esetet nyomoz, méreg után kutat és az asszony szekrényében egy fehér port talál, ezt, mint gyanúsat, a portyázó táskába teszi; a gazda nadrágzsebében egy folyadékkal telt üvegcsét, egyik cselédnél valahol egy sárga port, a másiknál valami szárított füvet, végre a fiúnál ismét egy fehér port kutat föl. Ha már most fel nem jegyezte mindezen tárgyakat, hogy honnan és kitől kerültek elő, következő nap, midőn hazaér, a tárgyakat biztosan összecseréli; pedig lehetséges, hogy a bűntetendő cselekmény tisztázása azon fordul meg, hogy az a bizonyos *fehér por* kinél találtatott.

Nagyon fontos a felmutatott arczképeket, leveleket, okmányokat s másféle irományokat is pontosan megjegyezni, valamint a személyeket pontosan leírni. Ha

nem igen történik is meg, hogy egy ugyanazon jelentésbe ugyanazon személy kétfélekép írassék be, de előfordulhat, hogy különböző jelentésekben már ugyanazon személyről eltérő adatokat találunk, ha a nyomozó csendőr elfeledte, hogy az illetőt azelőtt mikép nevezte meg. Ugyanazon ember, aki az első jelentésben *Kis Péternek* volt jelezve, a második és a harmadik jelentésben már a *fogadós fia*, vagy a *Kis Pál fia*ként szerepelhet, ami aztán a legválságosabb tévedéseket eredményezheti.

A mi a tényvázlatok és jelentések pontosságát illeti, nagyot könnyít magán a csendőr, ha minden nyomozásnál szem előtt tartja azt a régi latin közmondást, mely magyarul körülbelül ilyenformán hangzik:

„*Ki, mit, mivel és mi által,*
Mikor, miért, hol és hogyan?"

Aki ezekre a kérdésekre folyton keresi a feleletet, annak teljes lehetetlen valami lényegeset kihagyni jelentéséből.

Ezen nyolc kérdésnek minden csendőrlaktanyában nagy betükkel kellene kifüggesztve lenni, hogy mindenki emlékezetébe bevésődjék.

Ha már most azt kérdik önök, hogy tulajdonképen hogyan kell hát pontosan és lelkiösmeretesen eljárni a nyomozásnál, azt felelhetjük, hogy: ***másban nem bízni, mindent személyesen megnézni, sőt maga-magának sem hinni, hanem mindenről újra és újra személyesen meggyőződni.***

Nehezebb az olyan bemondásokat *helyesbbíteni*, melyeknek valódiságáról személyesen meg nem győződhettünk; természetesen csak azon esetet értjük, midőn a tanú az igazat akarja bemondani s csak a bemondás helyességében kételkedünk.

Ily esetben a nyomozó csendőrnek *próbára kell tenni* a tanú igazmondását. P. o. a tanú azt mondja: „*X* legalább tiz percig ütötte *Z*-t." A tanúnak elébe tesszük az órát és azt mondjuk: „nézzen ide s figyelje meg, hogy meddig tart a tiz perc? és aztán mondja meg, hogy ütötte-e *X*. *Z*-t annyi ideig?" Az illető valószinüleg már egy fél perc mulva így fog szólni: „körülbelül ennyi ideig tartott." — Vagy azt mondja a tanú: „Habár csak egy pillantást vetettem oda, láttam, hogy *X*. kezében legfeljebb 12 frt volt." „Hát olyan biztosan tud ön becsülni?" — Óh igen!" — „Na jó! mondja meg tehát, hány darab pénz van a kezemben?" — „Körülbelül vagy tizenkettő." — „No látja, hogy csalódhatott, mert az én tenyeremen most 25 ezüst forint van." — Az ilyen ellenőrzési kisérletek igen tanulságosak s csak az tudja értéküket megbecsülni, aki már néhányszor próbát tett vele.

A pontos és szabatos nyomozás érdekében áll végre, hogy a csendőr minél nagyobb emberismeretet igyekezzen magának szerezni. Erre különösen háromféle módja van.

Az első az, hogy már békében is a harcra készüljön, vagyis, hogy a közönséges életben is igyekezzen az embereket kiösmerni, ügyeljen cselekedeteikre, beszédjükre s igyekezzen valami úton-módon megbizonyosodni arról, hogy helyesen értelmezte-e viselkedésüket? Ez a mindennapi életben annál könnyebben megy, mivel a nyilt kérdésre rendszerint nyilt feleletet is kapunk, aminek aztán így megtanuljuk szükség esetén komoly hasznát venni.

A második mód az, hogy a csendőr a végeredményt mindazon komolyabb bűnügyekben, melyekben ő nyomozott, a vizsgálóbirótól tudja meg. A csendőr már tudja, hogy miként képzelte ő magának az ügyet, a nyomozás bevezetésekor, és hogy miként fejlődött az később a vizsgálat folyamán s ha már most megösmeri a végkimenetelt s megteszi az összehasonlításokat: nagyon sok esetben rá jön, hogy mi volt az ő esetleges tévedésének, hamis nyomon való puhatolózásának az oka, s mindez egy ujabb nyomozási esetnél értékkel birhat reá nézve.

A harmadik mód oly nagyobb fontosságú nyomozási esetben állhat elő, midőn egy, már bűntetett előéletű egyén gyanúsíttatik. Ily esetben a nyomozással megbízott csendőr ne mulassza el az illető gyanúsítottra vonatkozó előző bűnperiratokat a vizsgálóbirótól kikérni, amit az sohasem fog megtagadhatni. Ezeket az iratokat tanulmányozza át elejétől végéig részletesen. Nem elegendő azonban csak a gyanúsított egyénnel fölvett jegyzőkönyvet s még egy-két fontosabb aktát átolvasni, hanem minden egyes iratot át kell tanulmányozni, lépésről-lépésre kell követni a gyanúsitott vallomásait *s azokat összehasonlítani a bizonyítékokkal.* A vallomások és védekezések alakja rendszerint felmarad a későbbi bűnesetre is. — Bár ezzel még nem állítjuk azt, hogy a ki egyszer valamit bevállott, az más alkalommal is mindent be fog vallani, vagy mert egy izben már azt tette, ujból a terhelő tanút akarja védekezésül bemártani, de az *összbenyomás, az egész kép,* melyet ily módon nyerünk, ismétlődni fog, valahányszor ez ember kikérdezés alá kerül. Csak egy nehány ily kisérletet tegyen a csendőr és be fogja látni, hogy az ügyiratok tanulmányozására fordított idő ezerszeresen kifizeti magát.

5. Az őrskörlet viszonyainak ismerete.

Semmiről sem lehet a buzgó és körültekintő csendőrt jobban megösmerni, mint arról, hogy mennyire van tájékozva az őrs felügyeleti körletének viszonyaival; vagyis, hogy tudja-e, hogy egy nyomozás esetében miféle segédeszközökre számíthat s hogy mily nehézségekkel kell megküzdenie. Mert akkor, midőn valamely bűntény már elkövettetett, késő a csendőrnek tájékozódásért s azért, hogy valamivel tisztába jöhessen, ide-oda futkosni. Már előzőleg kell annyi helyi és személyi ösmeretet szereznie, hogy teljesen tájékozva legyen a felől: milyen akadályokkal kell megküzdenie, vagy mi lehet segélyére az eredmény elérésében.

A csendőr nemcsak rendes portyázásai alkalmával, hanem minden kimenőjekor is arra használja föl idejét, hogy egy vagy más fontosnak látszó dologgal tisztába jöjjön; ily formán rövid idő alatt sok oly ösmeretet szerez, melyek nemcsak a szolgálatban lesznek hasznára, hanem ösztönzésül is fognak szolgálni neki, hogy azokat újabb és újabb adatokkal folyton bővítse.

Mindenekelőtt, ha az őrsre érkezik, igyekezzék a biróság és a közigazgatási hatóság vezetőit és alkalmazottait megösmerni, hogy tudhassa, hogy adandó alkalommal kitől és milyen tanácsot, támogatást és segélyt várhat, s hogy viszont kinek milyen irányban lehet ő szolgálatára.

Ezután igyekezzen a csendőr a közönség körében is ösmeretségeket és összeköttetéseket keresni, mert alig van oly emberi tulajdon, vagy ügyesség, amely egyik vagy másik bűnügy nyomozásánál hasznosítható ne lenne. Egyik ösmerősünk az őrskörletben minden utat ismer, képes a legrejtettebb ösvényeken is biztosan kalauzolni, a másik technikai ösmeretekkel bír, a harmadik jeles rajzoló, a negyedik szenvedélyes vadász; egyik ösmeri a népszokásokat és a babonákat, a másik jó fegyverösmerő s ezzel összefüggő dolgokban tud felvilágosítást adni; ismét egy ösmerősnek nagyon jó szimatoló kutyája van, a melynek néha kiváló hasznát lehet venni.

Meg kell ösmerni a csendőrnek a közönség személyes viszonyait, rokonsági összeköttetéseit s a vagyoni állást. Nagyon jó szolgálatára lehet a nyomozó csendőrnek egyes esetekben, ha tudja, hogy *X.* a községi birónak rokona, jó barátja, vagy ellensége; avagy ha tudja, miszerint egy gazdagnak, vagyonosnak tartott embernek nyomasztó adósságai vannak.

Azt nem kivánja a csendőrtől senki, hogy *kém*-szerepet vigyen, az nem is férne össze önérzetével és állása tekintélyével; de az igen is szükséges, hogy azokat a dolgokat, amelyek valamely bűncselekmény kinyomozására fontosak lehetnek, alaposan ösmerje s azok iránt állandóan érdeklődjék.

Nagyon szükséges ezeken kívül, hogy a lelkészek, községi elöljárók, földbirtokosok és jómódú megbízható gazda emberekkel is folytonosan érintkezésben legyen a csendőr, mert komoly esetekben ezek tanácsára, útbaigazítására és támogatására mindig számíthat.

Végre a megbizhatlan, rovott multú és közártalmú egyéneket is tüzetesen kell a csendőrnek ösmernie. Az ilyeneknek multját, rokon- és baráti összeköttetéseit, keresetforrásukat, szokásaikat, esetleges gyakori utazásaiknak irányát és célját állandóan figyelemmel kell kisérnie. Ezen célra nagyon alkalmasak a gyakori meglepetések és lesállások s ily módon igen sok oly dolognak jöhet nyomára a csendőr, amivel egy előforduló közbiztonsági zavar esetén biztos nyomra talál, sőt magát a tettest is rögtön megcsípheti.

A terep és egyéb helyi viszonyok alapos megösmerésére nézve igen célszerű, ha portyázás alkalmával oly pontokról, a honnan messze el lehet látni, a csendőr a láthatárt mindig behatóan áttekinti s a figyelemre méltó részleteket jól emlékezetébe vési, a világtájakat magának megjegyzi s megalapitja, hogy egyik vagy másik kilátást adó pontról miféle nevezetesebb tereprészeket lehet belátni. Különösen szükséges, hogy a csendőr minden útját órájára figyelve tegye meg s ekként a távolságokat óraidő szerint megállapítsa s a térkép hátlapjára följegyezze.

Szerezzen tudomást a csendőr a folyóvizek és a tavak helyenkénti mélységéről; a felügyeleti körletben levő összeköttetési és közlekedési vonalakról, töltésekről, fő- és mellék útvonalak, dűlőutak és ösvényekről; ne-

feledkezzen meg a felhagyott és újonnan épült hidakról, gázlókról, ingoványokról és kutakról, melyeknek ösmerete nélkül különösen éjjeli portyázások alkalmával könnyen zavarba jöhet. Hasonlítsa össze mindezeket a saját térképével és ha időközben előfordult változást észlel, igazítsa ki: a csendőr térképe mindig a legújabb terepalakulásokat tüntesse fel.

Végre törődnie kell a csendőrnek a házak belső beosztásával is. Különben ha egy kisebb és egy nagyobb parasztházat töviről-hegyire jól megnézett, az teljesen elegendő, mert faluhelyeken ezek nagyobbára egyforma beosztásuak.

Azonban az egyes lakrészek elnevezését, használati célját, a zárak szerkezetét különösen ismernie kell, mert különben az első lopási eset nyomozásánál zavarba jöhet.

6. A biróság részére szerkesztett jelentések és a végtárgyalás.

A jelentések, melyeket a csendőr a bíróság részére szerkeszt, egyszerüen, lehetőleg röviden, de érthetően legyenek szerkesztve. Az ily jelentésekben nem az irály szépségére kell a súlyt fektetni; minél egyszerübbek és szárazabbak a mondatok, annál jobb, mert az ily jelentések a végtárgyalás folyamán a bíróság, esetleg az esküdtszék tagjainak tájékoztatása végett gyakran felolvastatnak s ha azok dagályosak és nem teljesen világosak, vagy az időközben megváltozott tényállással ellentétesek, az itéletet is ferde irányban befolyásolhatják.

Sohasem szabad az ily jelentésekben következtetéseknek és föltevéseknek előfordulni. A tapasztalt bíró szívesen veszi ugyan, ha a csendőr, aki saját szemével észlelte azt, amit jelent, egyes esetekben saját vélemé-

nyének is kifejezést ad s a téves következtetéseket kellő értékükre le is szállíthatja: az esküdtek elé kerülő ügyeknél azonban megtörténhetik, hogy a birói gyakorlattal és tapasztalatokkal nem rendelkező esküdt vagy vakon befolyásoltatja magát a csendőrnek még téves nézetei által is, vagy ellenmondási ingere kerül fölszínre, és nem fogja osztani a csendőr véleményét még akkor sem, ha azok a legalaposabbak.

Különösen fontos, hogy a csendőr, aki a végtárgyaláson rendszerint ki is hallgattatik, irásbeli jelentésével ellenmondásba ne jőjjön; pedig ez, mivel a jelentés megtétele és kihallgattatása között hosszabb idő telik el, igen könnyen megtörténhetik. Ezt az által lehet elkerülni, hogy ha a csendőr kihallgattatása előtt jelentésének fogalmazványát, vagy ha az bármi oknál fogva meg nem volna, a bíróságnál levő eredeti jelentését figyelmesen elolvassa. Ilyformán, ha időközben valami változott s első jelentését egész terjedelmében föl nem tarthatja: módjában van ezen körülményt neki magának azonnal bejelenteni. És ha a csendőr kihallgatásakor mindjárt azt mondja: „Én ugyan jelentésemben azt adtam elő, hogy Kis Péter a nyír-bátori vásáron vette a kérdéses lovat, de a későbbi nyomozás kiderítette, hogy nem Nyír-Bátorban, hanem Pócs-Petriben vette Nyír-Bátorból jövő vásárosoktól“.... sokbal jobb benyomást tesz, mintha a tárgyalás későbbi folyamán esetleg a védő ügyvéd kérdésére kell beösmernie, hogy jelentésében — bár jóhiszeműleg — mást állitott, mint amit jelenleg szóval előadott.

A csendőr jelentésének mindig egyezni kell szóbeli előadásával, és ha a nyomozás változott körülményei folytán eltérés vagy tévedés mutatkozik, azt azonnal nyiltan és világosan jelentse ki.

II. FEJEZET.

A KIKÉRDEZÉSRŐL.

1. Általában.

A kikérdezés rendszerint nagy gonddal és többféle nehézséggel jár. Ezen nehézségeken leginkább úgy könnyíthet a csendőr, ha szem előtt tartja, hogy a kikérdezés célja a birót azon helyzetbe hozni, mintha a történtek folyamát saját szemeivel látta volna.

A kikérdezendő egyénekkel inkább kevesebbet, mint sokat beszéljen a csendőr, de e mellett törekedjék az igazságot hiven előadni.

A csendőrnek legnehezebb feladata abban rejlik, hogy megalapitsa: *ki* és *mily irányban* tekintendő tanúnak, mert többnyire a biróság is azokat fogja kihallgatni, akiket ő megnevezett s ennélfogva a vizsgálat egész anyagának előteremtése és előkészitése az ő kezeiben van.

Annak meghatározására, hogy kiket lehet tanúkul kikérdezni: első mód a káros, vagy valamely hozzá közelálló egyén megkérdezése, hogy ki tudna a szóban forgó ügyben felvilágositást adni. Azután kikérdeztetnek ezek és az ezek által megnevezettek mindaddig, míg senki sem marad, akire hivatkozás történt volna. Ez a legegyszerűbb és a legkényelmesebb mód, de nem mindig a legsikeresebb. Ezen mód szerinti kikérdezést csakis akkor végzi a csendőr helyesen, ha azon föl-

tevésből indul ki, hogy a világon minden bizonyos összefüggésben áll egymással s valamint egy bizonyos magból csak ugyanaz a növény fejlődhetik, úgy a cselekmény is egyik a másikának a következménye. A másik mód, ha egy előfordult esetet a nélkül, hogy sokat kérdezősködnénk, megjelenésében, folyományában és tagozásában *elképzelni* igyekezünk s magunktól jövünk rá, hogy kinek kell a dologról valamit tudni s ki leend képes minket tájékoztatni.

2. A tanúk és szakértők kikérdezése.

a) A tanúk megfigyelése.

Mielőtt a tanú kikérdezéséhez fognánk, meg szoktuk neki mondani, hogy csak a tényeket mondja el, az okozatok kombinálását pedig nekünk engedje át. Ez egészen helyes, de mindamellett könnyen tévedhetünk abban, hogy azt hisszük, miszerint a tanú a tényeket beszélte el, holott valójában az csak következtetés volt. És ez már azért is fontos, mert a tanú a következtetés megalkotásában hibázhatott. Minden fontosabb nyomozási esetben meg kell tehát a tanútól azt is kérdezni, hogy honnan merítette ezen állítását, és ekkor sokszor igen meglepő közlésekhez jutunk. P. o. valamely tanú azt állitja, hogy az eset alkalmával nagy szél fújt; ha most az illetőt következetesen tovább kérdezzük, ki fog derülni, hogy csak az ablakon át látta, miszerint a fa levelei és ágai lengettek s ebből következtetett a szélre; tovább menve esetleg ki fog tünni, hogy a fát valaki megrázta és innen keletkezett a levelek és gallyak rezgése. Vagy azt állítja a tanú, hogy *A*.-nak tavaly igen sok pénze volt; ha azonban tüzetesebben kérdezzük, kisül, hogy az illetőt egyszer a vendéglőben pecsenyét enni és mulatni látta. Egy másik meggyőződéssel

mondja, hogy a házban gyanús egyén járt, pedig csak suhogást hallott. Ilyen és ehhez hasonló következtetések gyakran fordulnak elő asszonyoknál, gyermekeknél és az élénk képzelőtehetséggel biró egyéneknél, miért is a kikérdezést eszközlő csendőr soha sem lehet eléggé óvatos a tanú és az előadás megfigyelésében.

Nagyszámú tévedések fordulhatnak elő még egyéb okokból is. P. o. tudjuk, hogy az egyszínű, vagy hosszában csíkos ruha az embert nagyobbnak, míg a keresztben csíkozott ruha kisebbnek tünteti föl. Azt is tudjuk, hogy bizonyos körülmények közt az alakok óriási arányban nagyíttatnak; ugyanis a domb élén álló ember, kivált ha a nap a domb aljára süt, óriás nagyságúnak látszik, épp úgy az oly alak is, amelyet homályos estén látunk. Gyakran ejtenek tévedésbe a gyors lefolyású jelenetek is. Mondjuk például, hogy egy kocsmai civakodásnál egyik a másik ellen poharát fölemeli, mire bekövetkezik, hogy valakit egy pohárral fejbevágtak. A tanúk egy része most határozottan állítani fogja, hogy a poharat *A*. dobta, akit ő fölemelt pohárral látott, másik része pedig *B*.-t vádolja, akinek szintén láttak fölemelt kezében poharat; pedig tulajdonképen sem *A*., sem *B*. nem dobott el poharat, hanem egy harmadik. A dolog oly gyors lefolyású volt, hogy a dobást senki sem látta, de azért a fölemelt poharakról a tettest biztosan ösmerni vélik.

Nagy figyelmet kell forditani a kikérdezést eszközlő csendőrnek a hallási csalódásokra. Ezek, kivált bizonyos betegségeknél szoktak előfordulni, de igen gyakran előfordulnak oly egészséges embereknél is, akiket hirtelen aggodalom, vagy ijedtség száll meg. Egész legendákat beszélnek oly esetekről, midőn a halálos félelemben levő egyének különböző természetű kiáltásokat hallottak, holott az egész csak képzelődés volt. Az ilyen tanúvallomásokra annyival is inkább nagy figyelemmel kell a csendőrnek lennie, mivel éppen

a nagyobb bűntények eseténél szoktak az érdeklettek nagy aggódás és ijedelem sulya alatt. lenni

A hangoknak tiszta, *világos* hallásával sem bir minden ember. A hallottakat legtöbben nem a szó értelme, hanem jelentése szerint fogják föl s a szónak azt a jelentést adják, amit éppen jónak látnak, tehát az egyéni felfogás érvényesül, ami határtalan különbségekre vezet. Ezen segít az, ha ugyanazon esetre több tanúnak a nyilatkozatát bírjuk; de nagyon kell vigyáznunk, hogy ne csalódjunk akkor, midőn egy fontos körülményre nézve csak egy tanút kérdezhetünk ki.

A többi érzéki csalódásokról nem sok mondani valónk van, mert ezek alárendeltebb jelentőségűek.

A tapintási érzék is adhat hamis képzelődésre okot. A nyomozó szolgálatban ezek a csalódások a testi sérülések megállapitásánál lényegesek. Tudjuk ugyanis, hogy a szúrások és lövések az első pillanatban mint ütések éreztetnek s hogy lényegtelen sérüléseknek az első benyomása igen erős, míg a halálos sebesüléseket az illető alig veszi észre. Azon emberek, akik nehéz és könnyű sebet kaptak, nem tudják megmondani, mikor kapták a nehéz, és mikor a könnyű sérülést. Röviden szólva, a sérülteknek azon állítása, amit a tapintási érzéküknel észlelnek és nyilvánítanak, vagy egészen általános, vagy megbizhatatlan.

Az izlés és a szaglásról meg kell jegyeznünk, hogy ezen érzékek helyessége még egészséges szervezetű embereknél is ellenőrizhetlen és azokkal mi sem bizonyítható. A szaglási érzékről mégis ki kell jelentenünk, hogy annak élessége, kellemes vagy kellemetlen fogalma különböző embereknél nagyon is változik s azért e tekintetben nagyon óvatosnak kell lenni a kikérdezéseknél.

b) A tanúk emlékező tehetsége.

A kikérdezésnél igen fontos a csendőrre nézve a tanú *emlékező tehetsége.*

E részben a kikérdezést eszközlő csendőrnek két irányú hivatása van: *a tanú emlékező lehetségét megbizhatósági szempontból kipróbálni és az emlékező lehetséget ébren tartani, istápolni.*

Ami a kipróbálást illeti, ez a csendőrnek sokkal inkább módjában van, mint a bírónak, mert ő künt a nép között működvén, a tanú ösmerőseinek megkérdezése által kiderítheti, hogy jól megjegyezte-e az magának a tényeket. Neki módjában van azt is kipróbálni — és ez fontos — hogy mi által tartotta meg a tanú emlékezetében a kérdéses dolgot. P. o. ha a tanú azt állítja, hogy: *szomszédom a feleségével május 10-én civakodott,* — ennél a bemondásnál az időmeghatározás nem bizonyos; de ha így adja elő: *én a losonci májusi vásárban két lovat vettem, és amint másnap azokkal a vasúthoz hajtattam, féltem, hogy megbokrosodnak, mert a szomszéd felesége az egész útcát tele ordította.* Mivel pedig a csendőr tudja, hogy a losonci vásár május 9-én volt, azt is biztosan megállapíthatja, hogy a kérdéses veszekedés május 10-én történt.

Ugyanily módon kell eljárni, ha a tanú emlékezését akarjuk felfrissíteni. A legtöbb tanú az első kérdéseknél rendszerint semmire sem emlékszik, de ha türelmesen és gondosan intézzük hozzá tovább a kérdéseket, akkor szabatos és az igazságnak megfelelő vallomásokat kaphatunk. Ily esetekben a tanúnak foglalkozásához és szokásaihoz kell alkalmazkodnunk: a földmívest gazdasági foglalkozására, a vadászt a vadászatra, az ifjút a mulatságokra, a vénasszonyt az ünnepekre és a szokott templomi ájtatosságaira kell emlékeztetnünk. Ezen eljárásnál nem szabad szem elől téveszteni, hogy a tanú necsak pillanatra emlékezzen vissza a dologra, hanem, igyekezni kell, hogy azokat a később bekövetkező végtárgyalásra is megjegyezze; mert lehet, hogy a gondolatláncolatot a tanú később elfelejti s akkor az egész munka hiábavalóvá válik. Ha tehát valamely időpont

meghatározásáról van szó, akkor a tanút ekként figyelmeztetjük: *jegyezze meg jól magának, hogy a nagy tűz alkalmával, vagy hogy az azt követő napon augusztus 13-án történt*; ha pedig valamely személy megösmerése forog szóban, így szólunk a tanúhoz: *nézze meg jól ezt az embert, alakját, szemének szinét és hogy a jobb arcán egy sebhely van*. Ilyen eljárás mellett biztosíthatjuk a tanú vallomását a végtárgyalásra is, de különben a legtöbb elfelejti, amit a csendőrnek vallott és ebből nagy tévedések származhatnak.

Ha a körülmények megengedik, célszerű a tanút a helyszinén kérdezni ki, mert ott leginkább fel lehet frissiteni az emlékezetét. Például ha egy nagyobb verekedésről van szó s a tanúkat a bíró lakásán akarjuk kikérdezni, akkor azok rendszerint összezavarják a dolgot, se sorrendet nem tartanak, se a személyek meghatározására nem képesek, míg ha a helyszinére vezetjük őket s módot nyujtunk nekik arra, hogy az eseményeket a helyszinhez alkalmazhassák, pontosan fogják előadni a történteket. Szinte újra látják, mint lépett ki az ajtón *A.* és mint ütötte őt lesből nyakszirten *B.* Ennél lényeges az is, hogy a helyszinén történő kikérdezésekre a napnak ugyanazon szaka választassék, melyben az esemény lefolyt; mert az esemény helyének különböző megvilágítása és más külső viszonyok a lefolyt jelenetet más-más szinben tüntethetik föl.

Szükséges az is, hogy a csendőr mindazon segítséget, melyet a tanú emlékező tehetségének nyújtott, jelentésében megemlítse. Ezt egyrészről azért kell megtenni, hogy a vizsgálóbírónak dolgát könnyítse azzal, hogy tudomására hozza, miként könnyített a tanú emlékezetén; másrészt pedig azért, hogy a bíró ellenőrízhesse, mily mértékben lehet a tanú vallomásában megbízni. Mert hiszen az ember könnyen tévedhet és megeshetik, hogy a nagy tűz nem 12-ik augusztusban, hanem 15-én pusztított s a bemondások e szerint javíttatnak ki; míg ha a csendőr a jelentésben ki nem fejezte, hogy miként jutott ezen adathoz, akkor a tanúnak egész vallomása valószinűtlen, és nem bir a bizonyítás jellegével.

Nagy fontosságú a csendőrre nézve az úgynevezett öntudatlan cselekedet. Tudjuk, hogy kivált oly dolgokat, amelyeket rendesen megszoktunk, sokszor követünk el anélkül, hogy emlékezetünkben megragadt volna. Abbahagyjuk például a dolgot és pipára gyujtunk, aztán folytatjuk a munkát s később egészen megfeledkezünk arról, hogy ezt megtettük s azt se tudjuk, miszerint az iróasztaltól pár percre eltávoztunk. Kiváltképen fontos az ilyen cselekmény akkor, ha az illető részegségében követte azt el. Van rá példa, hogy egy részeges kocsis ittas állapotában képes volt nagyobb távolságról haza hajtani, az úton szembejövőnek kitérni stb., odahaza mámorát kialudta s kijózanodásakor mindezekről semmit sem tudott. Ily esetekben az illetőnek szokásait ki kell puhatolni s ezekhez képest meghatározni, hogy menynyire adható hitel bemondásának.

Egészen más, ha valaki azt állítja, hogy öntudatlanul, szórakozottság, vagy részegség befolyása alatt követett el valami büntetendő dolgot, ami különben neki nem szokása; akkor az illető biztosan hazudott, mert önkénytelenül csak oly cselekményt követ el az ember, amit nagyon is megszokott.

c) Hibás észlelések felindulás következtében.

Általánosan tudva van, hogy nagy lelki felindúlásban a dolgokat helyesen megitélni lehetetlen; azért sohasem szabad az izgatott ember vallomásának azon hitelt adni, mint a nyugodt lelki állapotban levő ember nyilatkozatának.

Hogy az izgatott kedélyállapotú ember mily téve-

sen értelmezi a dolgokat, arról nehány példa elég bizonyitékot adhat.

Egy kivégzés alkalmával a hóhér jónak látta keztyűt húzni s úgy végezni a dolgát, amit a jelenvolt királyi ügyész jól megjegyzett magának. A kivégzés befejezése után a hivatalból jelenvolt négy személyt megkérdezte, hogy milyen szinű volt a hóhér keztyűje? És az urak, akik a vesztőhelyhez mindannyian közel állottak, hárman határozottan állították, hogy a hóhér keztyűje: fekete, világos-barna, illetőleg fehér volt, míg a negyedik meg mert rá esküdni, hogy a hóhér a kivégzés alatt semmiféle keztyűt nem viselt.

Egy komoly, nyugodt, mindig igazat beszélő katonaviselt ember, egy éjjeli vasúti szerencsétlenségről, melynek szemtanúja volt, másnap reggel azt beszélte, hogy legalább száz embernek kellett odaveszni; ő maga látta a számos emberfőt, melyeket a mozdony kerekei a törzstől elvágtak, mint gurultak le a vasúti töltésről. A valóságban pedig csak egy ember vesztette életét, akinek mellkasa nyomódott össze s azonkívül négy ember könnyű sérülést szenvedett, a többi a szerencsétlenség látásán megijedt ember képzelődése volt.

Érdekes az is, amit nemrégiben a lapok irtak: hogy egyik norvégiai börtönből egy merész betörő akként szabadult meg, hogy séta alkalmával hirtelen a felvigyázó őrre támadt, ki a rab kezében egy hosszú kést látván fölvillanni, megfutott s a rabot szökni engedte. A vizsgálat során aztán beigazoltatott, hogy amit az őr a szökevény kezében késnek nézett, egy *hering* volt.

Az is eléggé ösmeretes, ami pár évvel ezelőtt a „*Pesti Napló*" cimű napilap szerkesztőségében történt. Ugyanis ott bizonyos kézirat után házmotozás tartatván, az e miatt méltatlankodó szerkesztő, Ábrányi Kornél, kezében egy szivarvágó géppel hadonázott, amit az eljáró közegek revolvernek néztek s a szerkesztőt hatósági közegek ellen elkövetett életveszélyes fenyegetés miatt följelentették. Nem emlékszünk rá, hogy a vizsgálat mit deritett ki, de mi hajlandók vagyunk elhinni, hogy az eljáró hivatalos személyek képzelődése csakugyan a szivarvágót nézte revolvernek.

Azért a tanúk és érdekeltek kikérdezésénél ebben az irányban is óvatos legyen a csendőr, mert igen gyakran megtörtént már, hogy az ily képzelődésekre a legmesszebbmenő következtetések alapíttattak s a vizsgálatot alaposan megnehezítették.

d) Fejsérülésből eredő hibás észlelések.

Igen sok példa igazolja, hogy oly egyének, akik fejükön sérüléseket szenvedtek, a velük megtörtént dolgokra egészen hibásan, sőt ellentétesen emlékeznek; s arra is van elég eset, hogy a fejsérülések ilyetén következményei nem azonnal, hanem csak idők múltával mutatkoznak. Azért a csendőr, ha fején sebesült egyént valamely körülményre kikérdez, ezzel a jelenséggel mindig tartozik számot vetni; de oly esetben, midőn a vádlott cselekedete és a tanúk állítása közt valami feltünő eltérést, vagy a kikérdezett fején sérülési nyomot, esetleg valami rendellenességet vesz észre: tudja ki mindig a környezettől okkal-móddal, vajjon az illető nem szenvedett-e valamikor fején sérülést és ebbeli megállapitását a tényvázlatban, illetve a jelentésben okvetlenül fejezze ki, mert a biró már nem lesz abban a helyzetben, hogy ennek a körülménynek utána puhatoljon.

A fejsebet kapott egyének a kikérdezésnél gyakran nem tudják neveiket megmondani, elfelejtik az előbb folyékonyan beszélt nyelvet, egy másik bizonyos tények sorrendjét nem tudja előadni, vagy nem emlékszik oly tényekre, amelyek vele sebesülése előtt nehány órával történtek. Tudunk esetet, midőn egy megrabolt s fején

sulyosan megsebesített egyén makacsul azt állította, hogy a *vásárról hazafelé jövet,* tehenét rabolták el tőle s csak a vizsgálat folyamán tünt ki, hogy még a *vásárra menőben* rabolták ki s a pénzét vették el, amelylyen tehenet akart vásárolni. — Egy korcsmai verekedésben fején megsebesült legény határozottan állította, hogy oly ember ütötte főbe, aki véletlenül épp akkor egy napi járásnyira volt a községtől. Egy fején sulyosan sérült nő nem tudta megmondani bántalmazójának nevét, hanem, midőn a vizsgálóbíró a jegyzőkönyvet vele aláiratta, bár az ő neve Bozó Mária volt, Sótér Mária nevet irt le s kisült, hogy a sértőt Sótérnak hívják. Az asszony tehát sebesülése következtében elfelejtette, hogy ki volt a tettes, csak neve maradt meg homályosan emlékezetében.

e) Az észlelések külömbözősége a tanú természete szerint.

Nehézséget okoz a csendőrnek és a bírónak egyaránt az is, hogy oly emberek, akik se ijedtség által okozott izgatottságban nincsenek, se fejsérülésben nem szenvednek, életkoruk, műveltségi fokuk, jellemük, vagy életmódjuk szerint, ugyanazon dolgokat külömbözőképen adják elő. Leginkább meggyőződhetünk erről, ha ugyanazon dologra nézve egy asszonyt, egy gyermeket és egy férfit kikérdezünk.

Nagyon jól teszi azért a csendőr, ha a tanúnak személyi viszonyait lehetőleg jól kipuhatolja s jelentésében ezt kiemeli, mert a vizsgálóbíró ritkán van abban a helyzetben, hogy e felől magának tájékozást szerezhessen, pedig a személyes összeköttetések, rokonság, baráti kötelék, politikai, vallási és társadalmi nézetek, stb. igen nagy fontosságuak s a tanúvallomás mérlegeléséhez a bírónak ezeket ösmerni okvetlen szükséges.

A tanúnak neme és kora is fontos. A kis gyermekek kikérdezésénél nem egyszer tapasztalja a csendőr, hogy sokkal behatóbban és alaposabban figyelnek meg egyes dolgokat, mint ahogy gondolnók. Hiszen a közönséges életben is látjuk, hogy midőn azt hisszük, hogy a gyermek ezt, meg azt úgy sem érti, később kitünik, miszerint nemcsak jól megfigyelt mindent, hanem egyetmást még kombinált is hozzá. Itt azonban ne feledjük el, hogy a gyermekek a felnőttek erős befolyása alatt állanak, kivált ha ez utóbbiak azt akarják, hogy az általuk észlelt dolgot másként beszéljék el, mint ahogy történt.

Legjobb megfigyelő és leghitelesebb tanú az okos és jóindulatú fiú. Ez minden ujat érdekesnek talál és a természetben, vagy a körülötte történő csekélyebb változásokat is erősen megfigyeli s azokat emlékezetében igen jól megtartja; míg a felnőtteknek legtöbbször nincs idejük a nekik látszólag közönyös dolgokat megnézni s azok fölött gondolkodni. Nem lehet ugyanazt mondani a hasonló korú *leányról.* Ezeknek már természetüknél fogva nincs annyi érzékük a külvilág gyakorlati eseményei és tárgyai iránt; míg ellenben, ha esetleg ő maga a történet központja, akkor nagy hajlama van arra, hogy azt érdekessé tegye és százszor többet csinál belőle, mint valóban volt. A fiatal leányok kikérdezésénél tehát nagyon óvatos legyen a csendőr, főként a 10—14 éves, korán fejlett, vagy 14—18 éves, fejlődésükben visszamaradt leányoknál.

Legrosszabb megfigyelő és legkevésbbé megbizható tanú a legény-sorban levő ifjú és a már kifejlett hajadon leány. Ezek önmagukkal annyira el vannak foglalva, hogy a külvilággal mit sem törődnek, sőt néha az előttük történő eseményeket sem veszik észre s ha meg is figyeltek valamit, annak elődásánál saját személyüket és hatáskörüket tolják előtérbe.

Az érett férfit és az érett asszonyt nem lehet ily általánosságban jellemezni. Ezek vallomásainak megitélésénél egyedüli támpont az, hogy a férfi többet *gon-*

dolkozik, a nő pedig többet *érez*; a férfit az esze, a nőt az érzéke vezeti. Ha ezt szem előtt tartja a csendőr, a férfi és a nő előadása közötti külömbséget könnyen megmagyarázhatja s hasznára fordíthatja.

Az öregkort illetőleg megjegyezhetjük, hogy ezek a szerint, amint az életben több jót vagy rosszat élveztek és tapasztaltak, vagy ki vannak sorsukkal békülve és mindent rózsaszinben látnak, vagy elkeseredettek s mindent rossznak tartanak és fekete szinben látnak. Azonkívül még megjegyezhetjük, hogy ők épp úgy ki vannak téve más emberek befolyásának, mint a gyermekek, éppen úgy hallgatnak a rábeszélésre és változtatják nézeteiket.

f) A hamis tanúskodás.

Gyakran megtörténik, hogy a beidézett tanút megvásárolják s az könnyű lelkiismerettel eskü alatt mindazt elmondja a bíró előtt, amint neki a vádlott, vagy bármely más érdekelt fél a szájába rágott. Az ily hamis tanúskodásra a bíró nem könnyen jöhet rá, de a csendőr segíthet rajta, ha minden fontosabb bűnesetnél az érdekelteket szemmel kiséri s különösen arra ügyel, hogy az összebeszélésről, illetve a tanú megvásárlásáról nem-e suttognak a közönség körében, — miután az ilyen cselekmény ritkán titkolható el teljesen.

Éppen ily fontos a csendőrre és a vizsgálóbiróra nézve a csalárd *alibi* igazolása, mely a bűncselekmények felderítésének egyik legnagyobb ellensége. Nem árt tehát, ha e tárgygyal kissé bővebben foglalkozunk.

A *cinegési* juhász nagy lator. A környékben mindenki tudja, hogy tél idején a pádlás és kamra feltörések nem történnek meg az ő közreműködése nélkül. Húsa, zsírja, szalonnája mindig bőven van, pedig alig van egy pár hitvány malacza, keresete pedig épen semmi; tehát lopásból él, csakhogy ha a csendőr járőr egy-egy lopás elkövetésével gyanúsítja, mindig tud kifogástalan alibit bizonyítani.

De lássuk példaképen az ő módszerét.

Egy-két jámbor életű, becsületes szomszédot valami ürügy alatt meginvitál magához, hogy a hosszú téli estét elbeszélgessék, mivel hogy ő erős köszvénye miatt a házból ki se bír menni. Ott találják őt a padkán összehuzódva, nyöszörögve, tele panasszal nyomorék voltára és mikor látogatói késő este elbúcsúznak tőle, nagyon szépén megkéri az egyik szomszédot, hogy mivel ő annyira tehetetlen, maradjon nála hálásra, és éppen borjazó-félben levő tehenét tekintse meg párszor az éjjel, nehogy kára támadjon. A szomszéd jó szívvel hajlik a kérelemre s míg a másik vendég eltávozik, a visszamaradó szomszédot pálinkával kínálja meg a házigazda, amibe persze ártatlan álomport kevert. Ő maga a világért sem ihatik, mert attól még jobban hasogatná tagjait a köszvény. De alig hogy a vendég elaludt, ami csakhamar bekövetkezik, a betegséget színlelő gazember kiegyenesiti ruganyos termetét s indul az éjeli kalandra. Hajnal előtt már a szerzett zsákmányt is elrejtette biztos helyen és midőn vendége fölébred mély álmából, a tolvaj ismét ott vergődik szokott vackában és még jobban panaszkodik fájdalmairól. Ezen éjjel egy jobb módú gazda kamráját törték föl, és bár a gyanú az igazi nyomon jár, a cinegési juhász két szomszédja kétséget kizárólag igazolja az alibit: beteg volt, mozdulni se birt, az egyikkel meg éppen hogy együtt aludt egész éjjel.

Ilyen és ehhez hasonló számtalan furfangos esetben a nyomozó csendőrnek nagyon nehéz a dolga; de mindazáltal, ha esze helyén van s türelme el nem hagyja, kellő szorgalommal, *a részletekbe való behatolással*, az ilyen alibi igazolást is megdöntheti, olyan esetben pedig, ahol a tettes az alibi igazolására nézve cimboráival, az ügyetlenebb gazember pláne a házbeliekkel összebeszélt,

a valódi tényállás kiderítése, és a tolvaj leleplezése még könnyebb leend. Az előre megállapított dolog főbb részleteiben ilyen eseteknél is pontosan összevág, de ha a legunalmasabb részletek kikérdezésétől sem riad vissza a csendőr, ha megkérdezi: hol ültek, hogyan ültek, meddig maradtak együtt, mit csináltak, miről beszéltek ez alatt, hogyan folyt le együtt lételük ideje sorrend szerint stb., legtöbbször ellenmondásba jönnek egymással a jó cimborák s ezzel az összebeszélés bebizonyítása s az eredmény biztosítása jórészt el van érve.

Nem egyszer előfordul, hogy hosszabb időn át vizsgálati fogságban levő vádlottaknak jut eszébe alibit bizonyítani, azt állítván, hogy ez a reá nézve fontos körülmény csak most jött emlékezetébe.

A vizsgálati fogolynak ez az állítása sohasem igaz. Nem lehet ugyanis emberi ésszel elképzelni, hogy az előtt a vádlott előtt a saját sorsa annyira közönyös volna, miszerint ártatlanságának bebizonyitásához oly közel fekvő bizonyiték csak hónapok multán jutott volna eszébe.

A legnagyobb ellenőrzés mellett is találnak módot a rabok arra, hogy a külvilággal érintkezzenek. Ha ugyanabból a börtönből az időtájban szabadult, vagy szökött ki egy fogoly, midőn a mi emberünk az alibi bizonyítása végett kihallgatásra jelentkezik: egészen bizonyosra vehetjük, hogy az illető fogolytársával összebeszélt s töviről-hegyire megállapitották, miként az, aki közülök előbb elhagyja a börtönt, az a bentmaradó barátainak és rokonainak miféle imformációkat és utasitásokat adjon. Ha azonban az összebeszélésnek ez a módja meg nem állapitható, akkor biztosak lehetünk abban, hogy valamely úton-módon levelet csempészett ki az alibit utólagosan bizonyítani ohajtó feledékeny fogoly, amely levél az iránta érdeklődőknél tüzetesen előkészítette a további teendőket és tanúvallomásokat. Ha már most az ügyes csendőr akár az egyik, akár a

másik mód szerint előkészített alibire be tudja bizonyítani, hogy hamis, akkor nemcsak a még kétséges bűnper kerül biztos dülőre, hanem a kioktatott tanúkkal is könnyen el lehet bánni.

Azért ismételjük, hogy a *csendőrnek figyelmét a pör folyama alatt is mindig ébren kell tartania* és alaposan ügyelnie kell arra, hogy a nép között nincsen-e valami olyas hír elterjedve, aminek a vizsgálat hasznát vehetné.

A hamisan tanúskodónak kiösmerésére igen jól szokott sikerülni az úgynevezett *ellenőrző*, illetőleg *összehasonlító* módszer. Ez abból áll, hogy a kétes tanú által oly dolgokat beszéltetünk el, amiket más szavahihető tanúktól már biztosan tudunk. Ha a kétes tanu ezen körülményt más színben adja elő, akkor majdnem bizonyos, hogy egy húron pendűl a vádlottal.

Szép eredményt lehet elérni a hamis tanúnak leleplezésénél néha *a rejtett ellenmondások* megfigyelésével, minthogy ezekkel öntudatlanul is elárulja magát az illető. P. o. egy orgyilkosság eseténél azt mondja a tanú: *„midőn a lövést hallottuk, N. úr kezeit hátratéve sétált a szobában és újságot olvasott. . . .“* A kikérdezést eszközlő legtöbb csendőrnek, sőt birónak sem jut eszébe, hogy hát mivel tartotta az újságot, ha kezei hátra voltak téve? Természetes, hogy ez példakép van felhozva, de ha nem is ily alakban, azért igen sokszor fordul elő a tanú előadásában ehhez hasonló *rejtett ellenmondás*, a minek az ügyes csendőr és biró meglepő hasznát veheti. Hogy azonban az ily ellenmondás figyelmünket el ne kerülje, arra egyedüli biztos mód az, ha az előadottakat élénken magunk elé képzeljük; *a szavak* magukban véve nem mondanak egymásnak oly világosan ellene, mint maguk *a tények*, azért nem kell sajnálni a fáradságot a tanú által elbeszélt és a már előző adatokból ösmert tényállást folyton élénken szem előtt tartani.

A nyomozó csendőrre nézve nagy fontossággal bírnak *a haldoklók* vallomásai is, mert ezekhez a csendőr működési körénél fogva sokkal inkább hozzá juthat idejekorán, mint a vizsgálóbiró.

A haldoklók lelkiösmeretüket könnyítik meg azzal, hogy hosszasan őrzött titkokat árulnak el s már-már feledésbe menő bűnesetekben magukat, vagy másokat vétkeseknek neveznek meg, esetleg valamely elitéltnek ártatlanságát is bizonyíthatják.

Minden ily esetben elkerülhetlenül szükséges, hogy a csendőr a haldokló vallomását legalább is egy, de ha módjában áll, két, hitelt érdemlő egyén jelenlétében vegye föl, valamint a körülményekhez képest arról is kell a csendőrnek gondoskodnia, hogy lehetőleg hatósági orvos nyilatkoztassa ki, vajjon, a betegségre való tekintettel, mennyiben érdemel hitelt a haldokló vallomása?

A jogászoknak itt két irányban elágazó nézete a nyomozó szolgálatot nem érintheti; de annál figyelemreméltóbb a papoknak, különösen az elfogulatlan katholikus papoknak véleménye, akik attól teszik a halálos beteg előadásának igazságát függővé, hogy jó, buzgó hivő volt-e az illető, vagy nem. Szerintük, ha a vallomást tevő jó hivő volt, föltétlenül hitelt kell adni előadásának, — mig ellenkezőleg, ha nem volt vallásos és istenfélő, akkor csak azon esetben lehet vallomásának hitelt adni, hogyha az utána fönmaradó emlék, avagy hozzátartozóinak vagyona és becsülete utolsó megnyilatkozása által veszélyeztetve nem volt, szóval, ha reá nézve a halállal szemben előadott tény teljesen közömbös volt.

g) A megszokásból eredő, vagy kóros hazugságok.

Vannak emberek, akiknél a hazugság szokássá, jobbanmondva kóros állapottá vált: ezek önkénytelenül akkor is hazudnak, mikor igazat szeretnének mondani. Az embereknek ezzel a tulajdonságával csak újabban kezdenek a kriminálisták behatóbban foglalkozni, mert tapasztalati tény, hogy az ilyen eset nagyobb számmal fordul elő, mintsem eleinte hitték.

A kóros hazugság minden életkoru embernél előfordul, de leginkább a fejlődési korban levő ifjaknál és leányoknál s idősebb asszonyoknál szokott mutatkozni. Vannak esetek, hogy az ily egyének hazug állításaik bizonyítására saját magukhoz leveleket és küldeményeket intéznek s végre maguk is hisznek abban, amit összehazudtak.

Az ily tünetek a csendőr és biró előtt már azért is fontossággal bírnak, mert néha hosszú ideig keressük valamely bűn-följelentés eredetét és magyarázatát, anélkül, hogy tudnók, amiszerint az egész história egy ilyen beteges agynak a szüleménye. Az e fajta emberek a közönség előtt nem igen maradnak ösmeretlenek s azért a csendőr jól teszi, ha az őrskörletben élő kóros hazugságban szenvedőkről magának tudomást szerez, mert nagyon sokszor nemcsak maga veszi hasznát ezen személy ösmeretének, hanem a vizsgálóbírót is figyelmeztetheti az illetőnek ezen tulajdonságára. Különösen akkor köteles a csendőr egyes esetekben is a tanúnak netalán ily tulajdonsága után környezeténél puhatolni, ha a vallomások egymagukban állók, természet ellenesek, vagy megmagyarázhatlanok. Kiváltképen óvatosnak kell lenni a másállapotban levő, a gyermekágyas és havibajos nőkkel szemben, mert sok nő, aki másként szigoruan igazságszerető, ily állapotában a legkalandosabb hazugságokat szokta elmesélni.

3. A vádlottak kikérdezése.

A vádlottak kikérdezéséhez bő *emberösmeret, tiszta, világos fő, lélekjelenlét, munkakedv és csüggedetlen szorgalomra* van a csendőrnek szüksége. Csakis

az a csendőr fog a törvényes alapon maradni és a kikérdezést eredménynyel eszközölni, akiben a fentebb elsorolt tulajdonságok megvannak. Elengedhetetlen kellék a csendőrnél, hogy a vádlott kikérdezésekor feltörő szenvedélyét megfékezze s teljes nyúgodtságát megtartsa. Amely csendőr ilyenkor nyugalmát elveszti, az a vádlott hatalmába kerül, aki okosabb lévén, teljes nyugodtságát megtartja és hogy előnyösebb helyzetbe jöjjön, a csendőrt nem ritkán szándékosan hozza gerjedelembe.

Igaz, hogy sok esetben igen nehéz a nyugodtságot megtartani, kivált, ha a vádlott makacsul tagad, szándékosan eltér a tárgytól, vagy ha nem akarja a csendőrt érteni s ostobaságokat beszél; de ezekkel az ingerlő körülményekkel szemben is felfegyverezheti magát a csendőr a kötelességtudás folytonos szem előtt tartása által s azzal, ha soha el nem felejti, hogy neki a vádlott fölött diadalmaskodnia kell, ami csak akkor lehetséges, ha komoly nyugalmát állandóan képes megőrizni.

Ami a *kikérdezés módszerét* illeti, első sorban ajánlható, hogy igyekezzen a csendőr az előtte levő egyént *kiösmerni* és azután *megfogni.*

Vannak ugyan *kivételes* esetek, amikor célszerű minden bevezetés nélkül egyenesen megkérdezni a vádlottól, hogy ő e a tettes? Ezek azonban igen kivételes esetek és rendszerint okosan teszi a csendőr, ha mindenekelőtt a vádlottnak előéletét puhatolja ki és beszélteti el vele s így lassanként, időrendben magára a bűncselekményre tér át. Ilymódon kiösmerheti emberét és oly dolgokat észlelhet, melyek nem tartoznak ugyan szigorúan a tárgyhoz, de világos betekintést engednek a vádlott lelkületébe. Nagy előnye a csendőrnek az ily rendszerű eljárásnál, hogy a vádlottat már az előélete elbeszélésekor kiösmeri és megtudja, hogy mily módon szokott hazudni. E célból ajánlatos az előélet kikérdezése alatt nehány időpontra vonatkozó apró jegyzetet tenni s később az elmondottakat ismételtetni, ily módon aztán az időpontok eltérő meghatározásából legkönnyebben észrevehetjük az ellenmondást és a hazugságot s ha ezt a vádlottnak rögtön szemére vetjük s kijelentjük, hogy nem szívesen engedjük magunkat félrevezettetni, sokszor arra birhatjuk őt, hogy a tagadást feladja s látva, hogy olyan ember kezébe került, akinek esze és szíve helyén van s annak keresztkérdéseitől nem szabadulhat, csakhamar őszinte vallomást fog tenni. Általában véve előnyös, ha az előélet föltárására és a tulajdonképeni bűntényre vonatkozó kérdések között nem vonunk éles határvonalat, hanem úgy folytatjuk a kikérdezést, mint ha egyik időponttól a másikig haladva, természetszerűleg érnénk el a bűntény elkövetésének határidejéhez.

A vádlottól azt követelni, hogy bűnös cselekményét azonnal szárazon beösmerje, lélektanilag véve is képtelenség. Aki közártalmú egyénekkel gyakran érintkezik — mint a csendőr is — tapasztalásból tudhatja, hogy a vádlott, midőn a bűnét már bevallotta, még akkor is irtózik a cselekményt valódi nevén említeni s igazán bámulatos, hogy mennyi leleményes körülírást használ, hogy ne kelljen neki kimondani azt a szót, hogy; *loptam, raboltam,* vagy *gyilkoltam;* mennyivel inkább nehezére válik tehát a vallomás és a bűncselekménynek összefüggő, részletes elbeszélése. Ehhez a csendőrnek az útat okszerűen egyengetni s a vádlott előadását könnyíteni kell.

Az eredmény biztosítása végett kötelessége a csendőrnek, hogy a vádlottat minden esetben két kifogástalan jellemű és erkölcsű tanú előtt kérdezze ki. A csendőr nem is hiszi, hogy mily gyakran vonja vissza vádlott a vizsgálóbiró előtt azt a vallomását, a melyet előtte tett. Mindenféle elképzelhetlen vádakkal illetik a csendőrt: vallomásaik visszavonásának indokolására elmondják, hogy a csendőr kínzással, veréssel, a bilincs tulságos megszorításával, éheztetéssel, leszurással való fenye-

getéssel stb. csikarta ki tőlük a beismerő nyilatkozatot; elmondják, hogy tagadás esetén a csendőr egész családját elfogatással fenyegette, esetleg kecsegtette, hogy beösmerés esetén büntetlen marad s azonnal szabadon bocsáttatik; még olyan eset is gyakran előfordul, hogy a vádlott a csendőr előtt tett vallomását egészben véve megtagadja s azt a csendőr képzelődésének állítja.

A vádlottaknak ez a szokása abban leli magyarázatát, hogy vagy megbánják beismerő vallomásukat, vagy pedig a mi még gyakoribb, fogolytársaik és cinkostársaik által a vallomás visszavonására rábeszéltetnek.

Ha tehát a csendőr nem elővigyázó, a kész vallomás elvesztésén kívül még a saját hitelét, megbízhatóságát és becsületét is kockáztatja, mert a közönség nagyrésze szívesen hitelt ad a gazemberek ilyen fajta elbeszéléseinek.

A kikérdezést tehát lehetőleg mindig a községházán a bíró és még egy másik hiteles tanú jelenlétében eszközölje a csendőr s ha ez, a távolság, a vádlott betegsége, vagy bármely más körülménynél fogva nem volna lehetséges, akkor az erre alkalmas, legközelebbi magánháznál végezze a kikérdezést: a házi gazda és még egy másik — szükségből nő tanú — jelenlétében.

Magától értetődik, hogy a kikérdezésnél jelenvolt tanúk neve, lakhelye és társadalmi állása a jelentésben, illetve a tényvázlatban feltűntetendő.

III. FEJEZET.

A HELYSZÍNI SZEMLE.

1. Általában.

A csendőr és általában a kriminalista ügyessége és szakértelme semmiben sem tünik ki annyira, mint a tett szinhelyén való első eljárásnál, ahol a kezdet nehézségeivel kell megküzdenie. Ha az első helyszíni szemle jó, helyesen átgondolt, gyakorlati értelemmel vétetik föl, akkor azzal a nyomozás és az egész bűnügy helyes irányba terelve, az eredmény pedig legtöbb esetben biztositva van; mig ha ezen eljárásnál valamely ügyetlen intézkedés történik, a siker örökre, vagy legalább is hosszú időre el van veszve.

2. Tájékozódás a helyszínén.

Midőn a csendőr a tett elkövetésének színhelyére megérkezik, akár lopás, rablás, gyilkosság, gyujtogatás, vagy bármi egyéb bűncselekménynyel áll is szemben, első sorban nyugalmát őrizze meg, amelylyel gyakran minden meg van nyerve, és viszont anélkül eredményt elérni lehetetlen. Az ide-oda futkosás, cél nélküli intézkedések, majd azoknak abbanhagyása, illetve visszarendelése, a haszontalan kérdezősködés: mindenekelőtt az érdekeltekre gyakorol kínos benyomást és elveszi azoknak a nyomozás sikerébe helyezett bizalmukat, és

ebben az esetben a jelenlevők támogatására és megfigyeléseikkel való segélynyújtásra nem számíthatunk. Ellenben, ha az eljáró csendőrben rendithetlen nyugalmat és céltudatos tetterőt lát a környezet, szivesen eleget tesz mindenki rendelkezéseinek; mindenki bizonyos ambicióval végzi a maga dolgát, aminek sikere semmi esetre sem fog elmaradni.

A csendőr, hivatásából kifolyólag tartózkodjék attól, hogy a helyszínre való első megérkezésekor, mintegy ajtóstól rohanva a házba, azonnal intézkedéseket tegyen. Az *első* teendő, vagyis inkább *követelmény,* a helyzetnek higgadt mérlegelése. A csendőr tájékozza magát, igyekezzék magának a lehető leghelyesebb véleményt alkotni s amennyiben már a följelentés alkalmával is meg volt az eseményre vonatkozó pillanatnyi véleménye, változtassa, vagy egyeztesse azt össze a dolgoknak látott és tapasztalt állása és a körülmények megfigyelése szerint.

Az ezután következő legközelebbi teendő: tisztába jönni azzal, kitől kaphat a lefolyt eset részleteiről olyan megbízható értesitést, amelynek segélyével a nyomozás fonalát fölveheti, vagy a szükséges intézkedések iránt magát tájékozhatja.

Ha mindazt megtudta, ami nagy hirtelenében megtudható volt, első teendő a közönség közül kiválogatni azokat, akik a további eljárásnál segitségére lehetnek: intézkedni kell, hogy azok az egyének, akik a fennforgó ügyre nézve felvilágosítással szolgálhatnak, messzire el ne távozzanak, hanem állandóan kéznél legyenek. Nagyon ajánlatos a tanúkat s azon személyeket, akikre szüksége van, bizonyos fokú felügyelet alá helyezni s megakadályozni, hogy közöttük hiábavaló fecsegés folyjék; mert tapasztalati tény az, hogy a kevésbbé művelt emberek, kiváltképen a gyermekek és az asszonyok, mindig csak a szőnyegen levő esetről beszélnek, elmondják egymásnak véleményüket és különféle, egymással ellentétes észleleteiket, aminek rendszerint az a következménye, hogy a sok hallott, mondott és tapasztalt dolgot összezavarják egymással és végre is annak idején már nem fogják határozottan tudni, hogy minek voltak szem- és fültanúi közvetlenül ők maguk, és mit hallottak az esetre vonatkozólag másoktól.

Ezen intézkedések közben, vagy rögtön azok megtétele után, a csendőrnek gondoskodnia kell arról, hogy a meglevő nyomokon, vagy bűnjelül és bizonyitékul egyébként alkalmas tárgyakon semmi változtatás ne eszközöltessék, esetleg azok meg ne semmisíttessenek. Azonnal meg kell a csendőrnek állapitania, hogy p. o. gyilkossági esetnél a hulla abban a helyzetben van-e még, mint a milyenben azt a legelső szemtanú találta, melyek azok a lábnyomok, amelyek esetleg nyomra vezethetnek és melyek azok, amelyeket a kiváncsiskodók stb. hagytak ott vissza. Ezeket a lábnyomokat egymástól megkülönböztetni már csak azért is fontos része a csendőr tevékenységének, mert a lábnyomok körül keletkezhető tévedések gyakran végzetesekké válhatnak úgy egyes ártatlan emberekre, mint magára a nyomozás sikerére. Volt eset, midőn a meggyilkolt fekvését a legszigorúbb pontossággal körülirták s abból következtetéseket vontak le; a tárgyaláson pedig kiderült, hogy a hivatalos személyek megérkezte előtt a hullát kiváncsi laikusok eredeti helyzetéből ide-oda ráncigálták s egészen más helyzetbe hozták. Kisült aztán az is, hogy azt a posztókabátot, melyet a hullán találtak s amely az egész bűnper folyamán nagy szerepet játszott, a gyilkosság után teritették a hullára, hogy a járókelőket a kettéhasított koponya látásának borzalmaitól megkiméljék.

Következményterhes eset volt az is, midőn tűzeset alkalmából egy olyan lábnyomot mértek meg, amelyről nagyságánál, a szegek számánál és formájánál

fogva kétségtelenül kiderült, hogy egy, a gyujtogatás gyanújába fogott egyén lábnyomával teljesen megegyezik s ennek folytán már a marasztaló itéletet is kimondták az illetőre, midőn a pör felülbirálása folyamán kiderült, hogy az a bizonyos lábnyom tényleg a vádlottól származik ugyan, csakhogy nem a tett elkövetésekor, hanem annak megtörténte után képződött, midőn t. i. a gyanúba fogott embert a csendőr járőr a tett szinhelyére idéztette.

3. A helyszín fölvétele.

Szabály szerint a csendőrnek a tények eredeti álladékán éppenséggel semmit sem szabad ugyan változtatni, mindamellett vannak esetek, midőn ezt meg kell cselekednie. Ezen eset akkor állhat be, midőn valamely tárgyat — százféle előfordulható okból — meg kell érintenie, vagy ha a körülmények úgy alakultak, hogy a birósági küldöttek megérkezését a járőr be nem várhatja. Ilyenkor mindig azon alapelv lebegjen a csendőr szeme előtt: *semminek sem szabad változtatni az eredeti helyzetén, semmit sem szabad félretenni, sőt még érinteni sem addig, mig az illető tárgy fekvése és minősége híven leírva, vagy lerajzolva nincsen.*

Sohase felejtsük el azt, hogy csak a legritkább esetben áll előttünk valamely esemény, vagy cselekmény kezdettől fogva tisztán és világosan. Legtöbbször a csendőrnek még csak sejtelme sincs arról, hogy miként fog az ügy állása alakulni, mit fognak tagadni és miket kell majd neki bebizonyítani. Minden apró jel nagyfontosságú lehet, nincs olyan jelentéktelen, vagy kicsinyesnek látszó tárgy, vagy dolog, a mely döntő befolyással nem lehetne a nyomozás és a bűnper kimenetelére. A tárgy fekvése, a mint az egypár centiméterrel jobbra, vagy balra, hátsó, vagy innenső oldalán fekszik, p. o. egy hullának, egy kis por valamely tárgyon, vagy horzsolás, mind nagyértékű jelenség lehet a nyomozás sikerére. — Az ember könnyen elragadtatja magát arra, hogy minden pontosabb megfigyelés, és alaposabb gondolkodás nélkül, azonnal kezébe vegyen egy tárgyat, mely látszólag fontossággal bír, melyet például a tettes hagyott hátra a bűntény szinhelyén. Megragadjuk s elmozdítjuk az illető tárgyat eredeti helyzetéből, aztán csak később tünik ki, hogy minden attól függ, hogy tudjuk, milyen helyzetben feküdt, mielőtt eredeti helyéről elmozditottuk volna s ezt utólagosan megállapitani — sajnos — most már senki sem képes

„Semmit sem szabad elmozdítani helyéből, mig az illető tárgy körülményesen leirva nincsen." Ez a fontos szabály követeli meg, hogy a meglevő jeleket, vagy nyomokat teljes eredetiségükben megőrizzük. Ennélfogva a gyanús lábnyomokat ládikákkal, vagy két-három kőre helyezett deszkával óvjuk meg az eltiprástól és megsemmisítéstől s éppen így fedjük be a vérnyomokat, elveszített, vagy eldobott tárgyakat, kivált ha azokat a késő éjjeli órák miatt a szabadban kell hagynunk. Pecsétet vagy más jegyet semmi esetre se tegyünk oly tárgyra, amelyet másikkal fölcserélni lehet.

Ha ilyformán magunkat alaposan tájékozzuk és minden szükséges intézkedést megtettünk, csak akkor fogjunk hozzá a helyszin fölvételéhez, illetve a tényállás följegyzéséhez. Ezen följegyzés rövid, határozott, egyszerű és világos mondatokban legyen fogalmazva. Legyen benne megfelelő sorrend, t. i. csakis az eset általános rövid méltatása után térjünk át a részletekre; foglalkozzunk mindennel kimerítően, de óvakodjunk szigoruan az *ismétlésektől,* — s a tárgyak irodalmi elnevezése mellett okvetlenül jelezzük azt az elnevezést is, amelyet a köznép, illetve azon vidéknek *tájszólásmódja* használ, — a tárgyaknak egymástóli távolságát pedig fölmérni soha el ne mulasszuk.

Ne felejtsük el sohasem a tényleges (positiv) dolgok mellett a cáfolatul szolgálható, tagadólagos (negativ) dolgokat is a leirásban fölemliteni, mert ezekből esetleg bizonyító következtetéseket lehet levonnunk. P. o. ha a meggyilkolt szobájában látható vérnyomokról írunk, nem elég azokat csak fölsorolnunk, hanem ki kell jelenteni azt is, hogy például a mosdókészülékben véres viz *nem* találtatott, vagy hogy a véres kéz lenyomása *sehol sem* volt észlelhető.

Ha a leirással *általánosságban* elkészültünk, akkor a helyszin *részletes* leirásához kell fognunk. A szobát, ahol a meggyilkolt fekszik, a helyet, ahol a betöréses lopás történt, a háznak azon részét, ahol a betöréses lopás céljából behatoltak stb. Ennél is bizonyos rendszert kell követnünk. Ha bezárt helyiségről, például szobáról van szó, legjobb a leirást az ajtónál kezdeni és innen a tőlünk jobbra, vagy balra eső tárgyakon folytatni. Midőn ezzel készen vagyunk, feljegyezzük mindama változásokat, melyeket az egyes tárgyak a bűncselekmény elkövetése folytán szenvedtek: az erőművileg okozott töréseket, a bútorok, vagy egyéb tárgyaknak helyből való elmozdítását, ajtók, ablakok törését, vagy repedését, vérnyomokat, vérfoltokat stb. Végül lehetőleg körülményesen leírjuk a korpus deliktit: a feltört kasszát, a meggyilkolt holttestét s minden legkisebb részletet, ami ezen tárgyakhoz tartozik, vagy velük összefüggésben van.

Most következnek mindazon fontos észleletek, melyek az esetnek megvilágítására szolgálnak: a lábnyomok, a lövés, vagy a betörésnél használt eszközök nyomai; leírjuk a benyomásokat, melyeket egynémely körülmény reánk gyakorolt s végül mindazon nyomokat, melyek a tettestől eredtek, vagy az által visszahagyattak.

Mindeme fölvételeknél kellő figyelemmel legyünk a méretekre és jegyezzük föl azokat, mert az ember ilyenkor még nem tudhatja, hogy vajjon a nyomozás további folyamán, nem lesz-e azokra szüksége.

A mi az irány meghatározását illeti, a szabadban mindig a világtájak mellett maradjunk. Ezek sohasem okoznak zavart, vagy kétséget és mindig újabb és újabb meghatározások alapjául szolgálhatnak. Az épületek belső helyiségeibe, egyszer már körülirt *állandó* tárgyakat választunk iránypontokul; példának okáért azt mondjuk: „azon vonalon, mely a hulla fejét a legközelebbi kályhaszeglettel összeköti, *ettől, t. i. a szeglettől* 60 cm. fekszik . . .“ Ez esetben a távolság mindig az állandó ponttól vétetik s azért helytelen volna, ha azt irnánk, miszerint: „azon vonalon, mely a hulla fejét a legközelebbi kályhaszeglettel összeköti, *a fejtől* 60 centiméternyire fekszik . . .“ mert ha a holttestet eltávolították, egy esetleges utánmérésnél a kérdéses pontot nagyon nehéz lenne többé meghatározni.

Egyébiránt az irányvonalat, a melyben méréseket eszközlünk, a legtöbb esetben körül kell írnunk. Tehát nem elegendő, ha azt mondjuk: „az emlitett almafától négy méternyire található . . .“ hanem így kell magunkat kifejezni: „az emlitett almafától *a ház északnyugati szegletének irányában* négy méternyire található . . .“

Mindent összevetve, a rendszeres fölvételnél, akár épületekben levő helyiségben, akár a szabadban, úgy kell eljárnunk, hogy a fölvételt és a leirást, a hely természetéhez alkalmazott egyik végpontnál kezdjük el és onnan folytassuk azt tovább, tárgyról-tárgyra menve; esetleg az egyes helyszini pontokat azon sorrendben írjuk körül, amint azok bizonyos idő alatt a szőnyegen forgó bűnügyben egymásra következtek, vagy lényegesekké és fontosakká váltak; de ha egyszer a *helyhez*, máskor az *időhöz* alkalmazkodunk: bizonyos, hogy a fogalmakat össze fogjuk zavarni s az egész fölvétel értéktelen vagy legalább is homályos s nehezen áttekinthető lesz.

4. A bűnjelek felkutatása.

Az elrejtett tárgyak, bűnjelek ügyes felkutatása a helyszini szemlének egyik igen jelentőséges része.

Ha fel akarjuk kutatni azon elrejtett dolgokat, melyek az elkövetett cselekménynyel összefüggésben vannak, első sorban meg kell jegyeznünk mindazon, akár födél alatt, akár a szabad ég alatt levő tárgyakat, melyek elég nagyok arra, hogy a föltételes bűnjelnek rejtekhelyül szolgálhassanak. Az a nyomozó, aki csak a ládákat, fiókokat, szekrényeket, ágyakat, kályhákat, kéményeket kutatja át, ritkán fog valamely jelentősebb bizonyitékhoz vagy bűnjelhez jutni. Minden elképzelhető zugot figyelembe kell a jó nyomozónak venni, mert nincsen oly jelentéktelen hely, mely a bűnügyben fontos szerepre hivatott tárgynak rejtekhelyül ne szolgálhatna.

Egy alkalommal megtörtént, hogy maga a keresett gonosztevő egy trágyadombban volt elrejtve, melynek az istállóra néző oldalán egy nyilás volt hagyva, hogy az abban rejtőző bűnös meg ne fulladjon.

Elvűl szolgáljon, hogy maga a gyanúsitott egyén mindig a legszorgosabb személymotozás tárgya legyen. A csendőr, kivált ha fiatalabb és kevésbé tapasztalt, félremagyarázott érzékenység, vagy álszeméremből, esetleg egyéb okok miatt, tartózkodik a gyanúsitott egyén, nek alapos megmotozásától, pedig a tapasztalat igazolja, hogy az ily személymotozás legtöbbször nem marad eredmény nélkül, mert minden embernek ösztönszerű természete, hogy a veszedelmes, vagy reá bajt hozható tárgyakat magánál hordozza: ott érezvén azt a legnagyobb biztonságban.

A ház, vagy személymotozás munkáját megkönynyiti az a körülmény, hogy ha tudjuk: mit kell keresnünk, és nem vonja el figyelmünket és drága időnket olyan helyeknek felkutatása, a melyről tudjuk, hogy a keresett tárgy ott elrejtve nem lehet.

Könnyebbé teszi a kutatást, hogyha a vádlott is jelen van az eljárásnál, mert ha annak arcvonásait jól megfigyeljük, gyakran csalhatatlan *kinyomatát* találjuk azon a félelem, vagy a kárörömnek, s abból tudhatjuk meg, hogy jó, vagy rossz helyen kereskedünk-e?

Ha nagyobb terjedelmű tárgyak fölkutatásáról van szó, és már megállapitottuk, hogy a ház könnyen hozzáférhető részeiben azok elrejtve nincsenek, akkor az épület falaiban és a föld alatt kell azt keresnünk. De mert az épületet el nem bonthatjuk az eredmény kedvéért, bizonyos fogásokkal kell élnünk és e mellett figyelmünket is meg kell feszíteni. Ha azt hisszük, hogy a keresett tárgyak be vannak falazva, akkor az épület falainak szabadon levő részét csak akkor vizsgáljuk át, ha okunk van gyanitani, hogy a befalazás oly régen történt, miszerint a vakolat és festés azóta már rég megszáradhatott; ellenkező esetben első sorban bútordarabok, szekrények, tükrök, képek stb. által elfödött falrészekben, vagy a pincében kell kutatást eszközölnünk, ahol rendszerint a friss, vagy nem egyenletes vakolásról fogjuk a gyanus helyet felösmerni. Ha azonban ily módon nem akadunk a gyanus helyre és mégis azt hisszük, hogy a bűnjel be van falazva, akkor egyedüli mód a cél elérésére, ha a falakat végig kopogtatjuk mindaddig, amig tompa hangot kapunk s abból üregre következtethetünk.

Nem ily egyszerű a talaj, vagy a padló alatti rejtekek felkutatása. A padlózatnál, minthogy az egészet fel nem szakíthatjuk, olyan jeleket kell keresnünk, amelyek rövid idő előtti változtatásra engednek következtetni. Ilyen jeleket, ha csakugyan a padló alatt van elrejtve a keresett tárgy, mindenesetre fogunk találni. Ha deszka-padlóról van szó, a szögek fejét kell megvizsgálnunk. Ha ugyanis a szögfej körül a deszka kissé le van nyomódva, vagy egyébként megsérülve, akkor majdnem biztosak lehetünk benne, hogy alatta valami

el van rejtve; de ha ily sérülések a szögfejek kürül nem észlelhetők, akkor azt a padlózatrészt bátran a helyén hagyhatjuk, mert a szögek friss beverése, főleg pedig kihuzása után a deszkán okvetlen kell némi sérülésnek maradnia.

Ha parkettirozott padló alá rejtettek valamit, akkor avégből legalább egy kockát okvetlen ki kellett emelni és azt ismét visszahelyezni. Igaz, hogy ezen változás szemmel meg nem látható, de bizonyos tapogatózással mégis célt érhetünk, amennyiben egy ilyen kiemelt kocka teljesen már meg nem erősíthető. Ha tehát lábainkat szétvetve, egy ilyen parkettkockára találunk állani s felső testünkkel ringó mozdulatokat teszünk, azt fogjuk tapasztalni, hogy az alap, melyen állunk, mozog. Ezt a mozgó lapot aztán addig tologatjuk ide-oda, míg azt a mellette levő tábla megengedi s a meglazult kocka kiemelhető lesz.

Ha a pince alaptalajában, vagy valamely paraszt szoba földes padozata alatt gyanítunk valamit elrejtve, akkor a gyanus hely fölött hirtelen nagy mennyiségű vizet üntünk ki s éles szemmel megfigyeljük, hogy hol issza be a talaj mohóbban a vizet s hol mutatkoznak egyszersmint a vizen apró hólyagocskák; azon a helyen a föld laza s azt jelenti, hogy kevéssel előbb fel volt ásva s ilyformán majdnem biztos irányt jelez a kutatáshoz. Éppen így járunk el olyan talajnál, amely téglával, vagy kővel van burkolva. Minden padozat kő és téglakockái között ugyanis idővel por és homok gyülemlik össze, amely részint saját sulyánál, részint nedvesség hozzájárulása következtében, szilárd, kemény anyaggá válik s ennélfogva az ily régi hézagok fölé öntött víz csak lassan fog a nyílások közé hatolni s aránylag hosszú idő alatt szívódik be; de ha nemrégiben egy téglát, vagy kőburkolatot kiemeltek és ismét visszahelyeztek s a hézagok por, vagy homok odasöprése által csak újabban töltettek meg, akkor az ezen hézagokban levő anyag laza voltánál fogva a vizet gyorsan issza be s az által léghólyagocskák fognak képződni,

Ha emberi hulla felkutatásáról van szó s a nyomozás először eredményre nem vezetne, mindenesetre megismétlendő, mert rosszul elrejtett hullákat sokszor kikaparnak a vadak. Hasonló esetben a varjak és vércsék röpködése is megfigyelendő. Valamely feltűnő dolog megtudására igen jó hasznát vehetjük az iskolás gyerekeknek is, akik az előttük feltűnő rendkívüli eseteket nagy előszeretettel figyelik meg.

Végre, mint alapelvet kell szem előtt tartani, hogy motozásoknál mindaddig, amíg nem tudhatjuk, hogy miként fognak a viszonyok alakulni, inkább több, mint kevesebb tárgyat kell gyanusnak tekinteni s mint ilyet megjelölni. Nagyon téves eljárás lenne s tapasztalatlanságra mutatna, ha egy korpus-delikti birtokába jutva, kevésre becsülnők, vagy éppen figyelemre se méltatnók a még felkutatásra váró bűnjeleket s túlbecsülnők a már fölfedezett s birtokunkba jutottak értékét

Nem lehet eléggé hangsulyozni, hogy *ha bármily fontosnak látszó bűnjelre akadunk is, ne tulajdonitsunk annak túlhajtott értéket, hanem azon törekedjünk, hogy minél több más bizonyítékot is szerezzünk be*, mert az eljárás későbbi folyamán esetleg ezek is bírhatnak nagy értékkel, kivált abban a nem ritkán előforduló esetben, midőn az először megszerzett és döntő bizonyítéknak képzelt bűnjelről később kitűnik, hogy nem az, aminek gondoltuk, vagy ha az a vádlott nyilatkozatai, esetleg egyéb körülmények következtében bizonyító erejéből veszíteni talál.

IV. FEJEZET.

A SZAKÉRTŐKRŐL.

1. Általában.

A szakértőknek a bűnügyi nyomozások számos esetében döntő szerepük van. És a szakértők által elért eredmények még nagyobbak lennének, ha a nyomozással foglalkozó közegek mindig tisztában volnának azzal, hogy mikor kell a szakértőhöz fordulni és mily esetekben adhatnak azok a nyomozó csendőrnek, rendőrnek, vagy bírónak útbaigazítást.

Nagy hiba tehát, hogy oly ritka esetben vesszük igénybe a szakértőket, azt hivén, hogy vagy nincsen reá szükség, vagy hogy úgysem érünk vele célt: holott nem is gondolhatjuk, mily messzeható némelykor az illető szakértő tudása.

Az is öreg hiba, ha nem ahhoz a szakértőhöz fordulunk, akihez kellene; ha p. o. orvostól kérünk felvilágosítást oly dolgokra nézve, ami nem az ő tudománykörébe tartozik, ellenben egy közönséges iparos ugyanerről teljes útbaigazítással szolgálhatott volna.

Nem méltányolhatók eléggé különösen az iparosoknak szaknyilatkozatai; kiváltképen az egyszerű falusi mesterembereket alkalmazhatjuk előnyösen némely kérdések megvilágítására. A nagyvárosi mester maga alig dolgozik, a munkát gépekkel és alkalmazottjaival végezteti, de a falusi mesterembernek többnyire magának kell

tenni mindent, ami szakkörébe vág, sőt még azon túl is; minélfogva nemcsak tárgyösmerete bővebb, hanem bizonyos irányban személyre vonatkozó utasításokat is várhatunk tőle. Nagyon sok falusi kovács, egyszersmind lakatos, késműves, puskaműves, esztergályos s nem ritkán még foghúzó is. Ily embereknek aztán tágabb látkörük van s gyorsabban beletalálják magukat a helyzetbe; az úgynevezett *ezermesterek* mindenütt kiösmerik magukat s nagy hasznukat lehet venni oly bűnjeleknek a meghatározásánál, amelyben a csendőr, vagy a bíró képtelen magát kiösmerni. Azért ajánlatos, hogy a legegyszerűbb dolgokban se bizzuk magunkat a saját hiányos tudásunkra, hanem intézzünk kérdést az ilyen éleslátású tapasztalt emberekhez; föltéve természetesen, hogy azok máskülömben is teljesen megbízhatók s nem kell attól tartanunk, hogy esetleg tévútra vezethetnének.

A nyomozó csendőr, vagy bíró, sokszor nem is tudja, hogy tulajdonképen egyes tárgyakra nézve mily kérdést intézzen a szakértőhöz, csak az eredményből fogja látni, hogy mily meglepő dolgoknak jön az által nyomára.

Csak pár példát hozunk itt föl. A meggyilkolt mellett talált kést egy vizsgálóbíró egy késművesnek azzal az általános kérdéssel mutatta föl, hogy: *mi a véleménye róla?* s az iparos kijelentette, hogy ily kést sehol sem csinálnak másútt, mint Siklóson. És ez a kijelentés egy pillanat alatt biztos nyomra vezetett. Ugyanezen vizsgálóbírót egy esztergályos figyelmeztette, hogy egy bizonyos bűnjelt — a tettes által viszszahagyott tárgyat — csak *balog* (balkézzel dolgozó) ember készíthetett. A tagadásban levő vádlott egy távoli városból való volt s miután ott egy *balog* esztergályos kipuhatoltatott, ez megösmerte a vádlottban azt az egyént, aki tőle a kérdéses tárgyat vásárolta. Egy nyelvbúvár határozottan megmondta egy bűnjelül szolgáló levél ösmeretlen írójának nemzetiségét. Egy írás-szak-

értő a még akkor ösmeretlen bankjegyhamisítónak életkorát határozta meg egész biztosan, a bankjegy kisebb betüinek hibás voltából.

Megtörténhetik, hogy néha nem egy, hanem több szakértőt is meg kell hallgatni ugyanegy dologban.

Megtörtént, hogy egy bankárt tekintélyes összeg erejéig megloptak s bűnjelként csak egy jelentéktelen fadarabka maradt a helyszínén, amelylyel a tettes az ajtónak általa feltört zárját pótolta, nyilván azon célzással, hogy a károsultak a zár feltörését minél később vegyék észre. Az asztalos kimondta a bűnjelre, hogy az ő céhbelijei azt nem csinálhatták, a kívánt célra sokkal szabatosabban van készítve, mint szükséges volna; az esztergályos meghatározta, hogy a kérdéses munka olyan embertől ered, aki fa faragással foglalkozik, az esztergályos pedig esztergál, de nem farag; végre egy kaptafa készítő konstatálta, hogy a bűnjel oly eszközzel van készítve, amelyet kizárólag csak a kaptafa csinálók használnak. Ezen az úton aztán a tolvaj is megkerült, mert a káros bankárnak legutóbb elbocsájtott egyik szolgája mesterségére nézve kaptafa csináló volt.

Figyelemre méltó a nyomozó csendőrre, rendőrre és bíróra nézve egyaránt, hogy mily nehezen szokik el a munkás osztály embere az ő megszokott mesterfogásától s azt hivén, hogy a dolog másnak is oly mindennapi, mint neki, semmit sem tart attól, hogy árulójává lehetne. Így például a molnár minden csomót akként fog megkötni, mint ahogy a lisztes zsákokat kötözi be, a mészáros úgy, mint ahogy a kötelet az ökör szarvára köti s a matróz, mint ahogy a vitorlakötelet szokta bogozni. A kötés módszeréből tehát megfelelő szakértő útján a keresett egyénre könnyű szerrel rá lehet jönni.

De ily esetek más irányban is fordulhatnak elő. Egy újszülött gyermek a nyakszírtén ejtett tűszúrás által öletett meg; a vizsgálóbíró, aki szenvedélyes vadász volt, azt a megjegyzést tette, hogy ilymódon a megsebesitett foglyot szokta a vadász megölni — és valóban a gyermek anyjának szeretője, aki később tettét be is vallotta, uradalmi vadász volt.

Minden előforduló esetben tehát, ahol csak látszata is merűl föl a szakértő szükséges voltának, nem szabad azokat mellőznünk s kellő éleslátással kell közöttük az alkalmast, a megfelelőt kikeresni.

2. Az orvos szakértőkről.

Bűnügyi nyomozásoknál a szakértők között legnagyobb szerepet az orvosok visznek.

Különösen a mérgezési esetek azok, ahol főleg az ő tudományukra kell a vizsgálatnak támaszkodnia, és ennélfogva tudnia kell a csendőrnek, hogy az orvosi tudomány mai vívmányai szerint némely mérgezések nagyon hosszú idő mulva is bebizonyíthatók s ezért a nyomozás úgy ezen, mint más esetekben még akkor is folytatandó, ha az eredmény felől már kétségbe estünk. Sulyos megsebesüléseket, melyeknél legtöbbnyire csontsérülések fordulnak elő, még hosszabb idő mulva is be lehet igazolni. Egy híres törvényszéki orvos azt állította, hogy *Dagobert* királynak halála után 1200 évvel kiásott csontjain minden erőszakos sérülést képes megjelölni, a miket életében kapott. Sőt évszázadok előtt elesett harcosok koponyáin látható sérülésekről biztosan megállapítják az akkor használt fegyvereknek u. m. kardok, nyilak, lándzsák stb. alakját.

Hogy mily lényeges még hosszú idő mulva is az orvos szakértőket igénybe venni, csak azon egy esetet hozzuk föl, hogy egy eltünt egyénről általában azt hitte mindenki, hogy meggyilkoltatott. Végre midőn már teljes feloszlásban levő hulláját megtalálták, az orvosok

még képesek voltak a szívből megállapitani, hogy az embert szivszélhüdés ölte meg, — *de hogyha egy nappal is késik a boncolás, ez többé már beigazolható nem lett volna.* Ha tehát a hullát feltaláló csendőr a teljes enyészetben levő hulla boncolása iránti intézkedéssel, gondolva miszerint arra már úgy sincs szükség, késedelmeskedik, örökre felmaradt volna a gyanú, hogy az illetőt meggyilkolták.

A csendőr tehát mindig szem előtt tartsa, hogy az idő a bizonyitékot igen sok esetben meg nem emészti s bármily hosszú idő folyt is le valamely cselekmény elkövetése óta, a nyomozás mindig alapos legyen és a szakértők esetleges alkalmazása végetti jelentést megtenni soha se mulassza el.

Tartsa szem előtt a csendőr azt is, hogy igen sok fontos kérdés megfejthető, ha az orvos szakértő gyorsan igénybe vétetik. Ennél sokszor órák határoznak. Apró sérülések, karmolások, véraláfutások, melyek akár az áldozaton, akár a tettesen észleltetnek s igen nagy bizonyitékul szolgálhatnának, néha pár óra alatt tökéletesen elenyésznek. Azért kötelességének tartsa a csendőr az ily sérüléseket lehető gyorsan orvos által konstatáltatni.

Sokszor előfordul, hogy nyomozás alkalmával a csendőr vérfoltos tárgyakat talál, melyek döntő bizonyítékul szolgálnak akkor, hogyha szakértő által igazoltatik, miszerint a kérdéses folt valóban vértől ered. Ily esetben szintén haladéktalanul kell azt konstatáltatni s ezt megelőzőleg az illető tárgyat a legnagyobb óvatossággal kezelni, részben azért, hogy a nyom el ne törültessék, részben pedig azért, hogy a csendőr azon vádnak ne legyen kitéve, mintha a vérnyom utólagosan került volna a bűnjelre. Ha egy véfoltos ruha darab átnedvesedik, összegyüretik, vagy dörzsöltetik, nem ritkán elvesz a bizonyítás lehetősége. Előfordult olyan eset is, midőn a csendőr egy fontos bizonyítékúl szolgáló vérfoltos kendőt, a helyett, hogy megvizsgáltatta s letéteményezte volna, egész napon át magával hordott, s midőn döntésre került a bizonyiték: a vádlott azzal védekezett, hogy azok a vérfoltok a csendőrtől eredtek, aki orrvérzését állitotta el a kendővel.

3. A tätovirozásról.

Az ugyanazonosság bizonyitásánál nagy szerepük van a tätovirozásoknak.

Az olasz bűnügyi iskola újabban azt állítja, hogy a tätovirozások leginkább a bűnösök és a bűnre hajlammal birók között fordulnak elő. Mi ezzel szemben határozottan azt állitjuk, hogy nem annyira a bűnösök és a bűnre hajlók, hanem inkább a durvább és érzéki természetüek tätoviroztatják magukat. Ugyanis ritkán találunk tätovirozott szabót, kellnert, irnokot, — míg ellenben mészáros, kovács, favágó, matróz, katona stb. gyakran tätovirozza magát. Ennek megfelelőleg a bűnösök osztályában a házi tolvajon, a csalón, a zsebmetszőn stb. nem igen fogjuk ezen jeleket látni; de a gyilkosok és rablókon majdnem kivétel nélkül előfordulnak.

Ami a tätovirozást illeti, legtöbben megelégesznek a nevök kezdőbetüivel, esetleg az évszámmal, szeretőik nevével, vagy mesterségük képletes feltüntetésével. Katonák keresztbe fektetett kardot, tüzérek ágyút, matrózok horgonyt, bányászok kalapácsot, mészárosok egymást keresztező taglót viselnek, többnyire karuk alsó részén.

De a hivatásszerű bűntetteseknél már frivol célzásokra találhatunk; előfordult már akasztófa, sőt hamis kulcsok ábrája is: az erősen kifejlett érzékiséggel biró, buja embereknél pedig erkölcstelen képek reprodukcióit észlelték. Itt meg kell jegyezni, hogy a női nem között csak a nyilvános nőszemélyeknél fordul elő a tätovirozás.

Általában véve a tätovirozás az illetőnek egész életén át megmarad, de ha nincs eléggé erősen készítve, vagy ha az illető azt bármi okból testéről eltüntetni igyekezett, a festék idővel egészen elenyészik s csakis a tűvel való pontozások maradnak meg.

Ilyen esetekben kell a szakértő orvost igénybe venni, aki a pontozatokat nagyító üveggel felösmervén, azt sötét olajfestékkel, vagy tentával bedörzsöli és az eltüntetett tätovirozást újra szemlélhetővé teszi.

Általában véve a tätovirozás a csendőrre nézve soha sem lehet közönyös és szabály az, hogy ha a gyakorlati szolgálatban büntetteseken ilyet észlel, arról a vizsgálóbiró tájékoztatása végett jelentésében sohase feledkezzen meg.

4. Az elmebetegekről.

Tudvalevőleg az elmebetegek által elkövetett cselekmények a törvény előtt nem jönnek beszámítás alá, és e tekintetben a csendőrnek sokkal fontosabb a működési köre, mint a hogy azt gondolnók.

Kétségtelen, hogy a bűnös elmebetegségének, vagy beszámíthatlanságának megítélése az orvosszakértők teendője; de hogy az orvosszakértő megfigyelése és véleménye igénybevehető legyen, a gyanúnak fel kell támadnia; erre pedig senki sem figyelmeztetheti úgy a vizsgálat vezetőit, mint a nyomozással foglalkozó csendőr. Ha valaki dühös bolond, vagy bárgyú, az csakhamar észrevehető, hanem az elmebetegségnek ezen fajai csak ritkán fordulnak elő és a legtöbb lelki beszámithatlanság, melyhez a bíróságnak köze van, csak hosszas, szakszerű megfigyelés, valamint az illető egyénnek beható ösmerete által alapítható meg. Ebben a csendőr, aki a helyszinén szerzi meg tapasztalatait, aki a tettes rokonaival és barátaival érintkezik: kötelezve van a bíróságnak segélyére lenni oda s észleleteit ez irányban is bejelenteni. És tény az, hogy sok olyan eset fordult már elő, a melyben az értelmes és előre látó csendőrnek lehet köszönni, hogy a tettes lelkiállapotának orvosszakértőkkel való megvizsgálása által az embertelenség és az igazságtalanság elkerültetett.

A csendőr tehát mindig szigorú kötelességének tartsa a bíróságnak bejelenteni, ha a vádlott lelkiállapotában valami rendelleneset észlelt. De éppen úgy szükséges az a tanúkra nézve is, mert itt sem lehetünk eléggé óvatosak, hogy egyik-másik lényeges tanú nem elmebeteg-e?

Szakemberek a következő tüneteket jelölték meg olyanokul, a melyeknél a kriminalistának a vádlott, vagy a tanú elmebeli állapotára az orvos szakértőket figyelmeztetnie kell: 1. Öröklött hajlam, ha ugyanis tudva van, hogy a szülők, testvérek s gyermekek s rokonok között elmebetegek voltak. 2. Oly betegségek, melyek az agyvelőt károsan érintették. 3. Idegbetegségek (nehézkór, hystéria, hypokondria). 4. Alkoholizmus. 5. Némely testi betegség (főfájás, álmatlanság, szédülés, görcsök, bénaság, reszketegség). 6. Káprázat, révedezés (hallucinátió). 7. Igen alacsony foku műveltség. 8. Különös magaviselet.

Oly jelekre is ügyelni kell, amelyekből rendszerint egészséges elmére szoktak következtetni, ámbár az őrülteknél is előfordulnak; p. o. az őrült cselekedetének ép úgy lehet indító oka, mint az egészséges elméjűnél; a ravaszságot, az előre látó kiszámítást, az őrültség szintén nem zárja ki, éppen úgy a bűnösségnek tudatát sem; az elmebeteg is mutathat megbánást bűnös tette fölött, beszélhet látszólag egészen okosan; az őrültnek is lehetnek tervei és összefüggő cselekedetei.

Az elmebetegség gyanúja middig fennforog, hogyha a bűnös merénylet, illetve támadás minden alapos ok nélkül, jó barát, szeretett családtag, államfő stb. ellen

intéztetett; továbbá, ha a tényállást maga a bűnös lehető rosz szinben adja elő, — ha megható és megrenditő esetekkel szemben közönyös marad, ha feltűnően ingerült, bőbeszédű, vagy nagyon is hallgatag s végre, ha magáról a tényről mit sem akar tudni.

Megjegyezzük még, hogy a csendőr jelentésében itt se használjon általános kifejezéseket; soha se irja, vagy mondja p. o. *„a fogoly nem látszik ép eszünek"*, — vagy hogy: *„azt mondják, hogy sokszor szórakozott."* Mindig tényeket említsen a csendőr, p. o. *„a tanúk nevezetesen A. B. C. azt állitják. . ."* *„A bekisérés alatt a fogoly fél óráig minden ok nélkül nevetett."* stb.

5. A delejes álomról. (hypnotizmus.)

Ámbár a tudomány máig se derítette föl teljesen, mindenki tudja, hogy vannak emberek, akik bizonyos külső behatás következtében delejes álomba merülnek s ily állapotukban más személynek az akarata alatt állanak. Az ilyen állapot bűnügyi kérdésekben igen nagy fontossággal birhat.

Például csak azt említjük föl, hogy bizonyos körülmények között egyik személynek akarata a másikra oly erővel hat, miszerint ott, ahol hideg vassal érintetett, az illető égési sebeket kap, mert az, aki őt delejes álomba merítette, belebeszélte (szuggerálta), hogy a vas tüzes volt.

Nem tartjuk szükségesnek itt elmondani, hogy miképen történik a hypnotizálás (delejes álom előidézése), csupán azon eseteket soroljuk föl, melyekben eme sajátságos tünetek a nyomozó és megfigyelő csendőrre nézve fontosak lehetnek.

1. A delejes álomba merűlt egyén vagyonbiztonsága, vagy erkölcse ellen követhetnek el merényletet. 2. Zsarolások foganatosíthatók ellene. 3. Reáparancsolható, hogy valamely bűntényt elkövessen. 4. Oly bűncselekmények bevallását lehet az illetőre reáparancsolni, melyeket sohasem követett el. 5. A valódi bűnös védelmét alapithatja arra, hogy a bűntény elkövetésekor szuggerálva volt (egy bizonyos egyén hatalma alatt állott.) 6. Ami ugy a csendőrre, mint a biróra nézve igen lényeges: a kihallgató egyén által a kikérdezett egyén szuggerálható s ily esetek sokkal gyakrabban fordulnak elő, mintsem az képzelhető. Ez olyankor fordul elő leginkább, ha a kihallgató s a kihallgatandó is élénk képzelődésű s érzékeny idegzetű. Ilyenkor a kikérdezett egyén minden kérdésre igennel felel s ilymódon megeshetik, hogy a csendőr jóhiszeműleg a legkalandosabb történeteket férceli össze. Azért, ha a biró, vagy a csendőr észreveszi, hogy a kihallgatott egyén minden kérdésére szivesen felel igennel, azonnal meg kell bizonyosodnia, hogy nincs-e az illető szuggerálva. Ez olyformán történik, hogy a kihallgatást eszközlő egyén oly kérdéseket intéz az illető kihalgatotthoz, amelyekről tudja, hogy meg nem történtek. Ha a tanú, vagy vádlott ezen kérdésekre is igennel felel, akkor bizonyos, hogy szuggerálva van, azaz, hogy önkénytelenül annyira befolyásolta akaratát a kikérdezést eszközlő biró, vagy csendőr, hogy mindent bizonyít, amit tőle kívánnak. Ilyenkor nem marad más hátra, mint a kikérdezést abbahagyni és más által folytattatni.

Egyébiránt a csendőrnek kötelessége a bíróságnak mindazon eseteket bejelenteni, amelyeknél hypnotizmus létezését észlelte.

6. A színvakság.

A szinvakság sokkal elterjedtebb, mint közönségesen hiszik, azért a csendőrnek ezzel a kérdéssel is számolnia kell.

A színvakság alatt azon szervi betegséget értjük, midőn valaki a színeket egyáltalában nem képes egymástól megkülönböztetni, vagy legalább nem úgy, mint az egészséges, látó szemmel biró egyének. Az illető legtöbbször a vörös és a zöld színt nem képes egymástól megkülönböztetni, p. o. a gyümölcscsel megrakott cseresznyefán a piros bogyókat ugyanoly színben látja, mint a zöld leveleket. Vannak emberek, akik a violaszínt vagy egyáltalán meg nem ösmerik, vagy más színűnek látják. Vannak olyan egyének, akik semmiféle színt meg nem tudnak különböztetni s az ilyenek előtt minden úgy néz ki, mint az egészséges szemű ember előtt, például a fotografia.

A szinvakság a csendőr előtt annyival inkább lényeges, mivel a statisztika és a tudósok állítása szerint az emberiségnek öt százaléka, átlag tehát minden huszadik ember színvak.

Bűnügyi kérdéseknél és nyomozásoknál leginkább akkor bír a színvakság jelentőséggel, midőn színes jelzésekről van szó, mint p. o. vasútaknál, hajózásnál és a bányászatnál; továbbá, ha színek leírása van kérdésben, (p. o. ruhánál).

A színvak nem fogja a zöld gyepen levő vérfoltokat sem felösmerni, vagy észrevenni.

7. A górcső használata.

A kriminalitásban eddig közönségesen csak a vérfoltok, magömlések és a hajnemüek vizsgálatánál szerepel a górcső használata; pedig általában a górcsövet minden oly esetben kellene a csendőrnek és a birónak igénybe venni, amelyeknél behatóbb megkülömböztetés és megfigyelésre van szükség, mintsem azt szabad szemmel elérni lehet. Különösen szükség van a górcső használatára oly összetételű tárgyak vizsgálatánál, melyek egymástól el nem választhatók, p. o. ha valamely keverékről meg akarjuk tudni, hogy lisztből vagy gipszből áll-e?

A górcső alatt nekünk nemcsak az ilynemű nagyobb műszert, hanem minden nagyító üveget is érteni kell s legalább egy közönséges nagyító üveggel minden egyes csendőrnek el kellene látva lennie, mert igen sok tárgy, ami egy nyomozás folyama alatt elő fordul, csak nagyító üveggel vizsgálható meg pontosan, s a nélkül, hogy azt megbontani kellene. Ha a csendőr a nagyító üveg használatát megszokta, el sem tudja képzelni, hogy miként nélkülözhette azt eddig.

De lényeges a dolog azért is, mivel ha a csendőr valamely kényes természetű bünjelt a nagyító üveg segélyével jól meg nézhetett, tudni fogja, hogy mily kíméletesen és gonddal kell azzal bánni, hogy bizonyító ereje ne csökkenjen.

Alább közöljük a górcső használatának legfontosabb eseteit.

a) Vérnyomoknál.

A vérnyomok számos bűnvádi perben fontos tényezőként szerepelnek s azért a csendőrnek arra kell törekedni, hogy a bűnjelül szolgáló vérnyom a szakértőknek akként adassék át, amint az feltaláltatott.

Mindenekelőtt tudni kell, hogy a szakértő annál szabatosabb véleményt mondhat, minél frissebbek a vérnyomok s hogy a nagyobb mennyiség a szakértő munkáját megkönnyíti; azért tehát a csendőr feladata, hogy olyankor, midőn vérnyomok szakértői meghatározásáról van szó, minél nagyobb mennyiséget igyekezzen azokból beszerezni s ne hagyjon el belőlük semmit sem, azt gondolva, hogy hiszen úgyis elegendő lesz már amit összeszedett.

A csendőr ugyan kivétel nélkül képes a közönséges vérnyomokat felösmerni, de ha azoknak külső, vagy belső elváltozása a laikus meggyőződését kétségessé tenné, a tudományhoz, a szakértőhöz kell fordulni, aki a górcső segélyével biztosan meg fogja mondani, vajjon a gyanus folt valóban vértől ered-e, avagy rozsda, festék, bagóléből stb. származik. Hogy mily állattól ered a kérdéses vér, azt a tadomány mai állása szerint a vérsejtek alakja és nagyságából, ha nem is egészen biztosan, de hozzávetőleg szintén meg lehet határozni. A vérsejtek ugyanis a hüllőknél, halaknál, madaraknál és a tevénél hosszúkás alakuak, míg a többi emlős állatoknál — az embert is beleértve — gömbölyüek; nagyságra nézve minden állatnál különbözőek, az embernél azonban legnagyobbak. Természetesen ezen arányok oly szűk határok között mozognak, hogy górcsövezéssel is csak kivételesen lehet biztosan megállapítani, hogy a kérdéses vérfolt embertől, vagy valamely más emlős állattól ered-e? Mindamellett, ahol a vérnyomra nézve a csendőrnek kétsége merül föl, sohase mulassza el a górcsövet, illetve a szakértőt igénybevenni.

b) Az ürülékeknél.

Az ürülékek górcsövi megvizsgáltatására, undort gerjesztő voltuknál fogva, nagyritkán terjed ki a vizsgálatot és nyomozást vezető egyének figyelme; pedig ezek sokszor döntő fontosságuak lehetnek a bűnügyi nyomozás sikerére.

Mint ezen munka alábbi folyamán (*a babonáról* szóló fejezetben) érdemlegesen fogjuk tárgyalni, a tettes nem ritkán visszahagyja a színhelyen ürülékét, amelynek górcsövi vizsgálatából a tettes táplálékára s ebből viszont személyiségére lehet alapos következtetéseket vonni. Az ily helyen talált ürülékeket tehát a csendőr

sohase engedje idő előtt eltakaríttatni, mert egyelőre nem tudhatja, hogy mily befolyással lehet az később a nyomozás irányára.

c) A hajnál.

Tudvalevő, hogy a bűnesetek megvilágítására mily fontos az, ha a halott kezében hajcsomó, vagy egy-két szál haj is találtatott, melyet az áldozat kétségbeesett önvédelmében valószínűleg a gyilkos hajából, vagy szakállából téphetett ki. Mivel pedig a gázalakú gőzöket, szagot stb. a haj nagy mohón szívja föl, az ily lelet nagyfontosságú lehet oly esetekben is, midőn annak megállapítása forog fönn, hogy a keresett tettes nem tartózkodott-e oly helyen, amely gázalakú gőzzel, vagy szaggal volt telítve.

A szakértői vizsgálat legtöbb esetben azonnal megejthető nem lévén, köteles a csendőr arról gondoskodni, hogy az ily bűnjel jól elhelyezve biztosíttassék. E célból tegye a csendőr a hajat egy *kis* tiszta és lehetőleg légmentes edénybe. Az edény kicsinységét azért hangsulyozzuk, hogy sok felesleges levegő, amelynek a haj az általa fölvett gőzöket, vagy szagot átadja, ne férjen hozzá, Legcélszerűbbek ily használatra üveg, vagy parafa dugaszszal ellátott üvegcsék, melyeknek dugaszát lezárás előtt ajánlatos zsiradékkal bekenni; a zsír ugyanis a hajból elszálló gázokat magába veszi és megtartja, minélfogva az ily zsíradék magábanvéve is szolgálhat a vizsgálat anyagául s mint ilyen, természetesen bizonyitékul is.

Ily esetekben a csendőr sohase mulassza el jelentésében megjegyezni, hogy a bünjelül szolgáló haj, a hullának p. o. hüvelyk és mutató úja között, vagy kezének más részén találtatott-e? E célból legjobban teszi, ha saját kezét egy fél ív papirosra lefektetve, annak körvonalait bármily kezdetleges módon irónnal lerajzolja s a halott kezében talált hajat a rajzon meg-

felelően feltünteti. Ennél mellékes, hogy a halott újjai meg voltak-e görbülve, vagy össze voltak-e zsugorodva; fődolog, hogy a kéz körvonalait birjuk, melyen egy vonallal a talált haj fekvése meghatároztatik s ez világosabban tájékoztat bármily hosszadalmas leírásnál.

1-ső ábra.

A szakértő kezében levő górcső, a különböző viszonyok között bűnjelül szolgáló haj és szőr minéműsége felől igen messzemenő felvilágosításokat adhat, ha tekintetbe vesszük, hogy górcső segélyével biztosan meg lehet különböztetni: 1. az emberi hajat az állati szőrtől, vagy bármely más hajhoz hasonló anyagtól. 2. az emberi test különféle részein nőtt szőrt: a férfi- és a női hajzatot. a szemöldököt, az orrban és a fülben előforduló szőrképződményeket, a szakállt, a bajúszt, a hónalj alatt, a mellen és a lábszáron, valamint a férfi és női szeméremtesten levő hajképződményeket, melyeknek mindannyijoknak különböző s a kétséget teljesen kizáró megkülönböztető jeleik vannak, úgyannyira, hogy adott alkalommal a szakértőtől meg lehet kívánni, hogy az elébe adott hajról meghatározza, vajjon az a nő, vagy férfi testének mely részén képződött.

De meghatározza górcső segélyével a szakértő a hajból az illetőnek legalább hozzávetőleges korát is; a haj gondozásáról pedig (volt-e vajjon festve, vagy kenve és milyen szerrel) olyan adatokat szolgáltathat a csendőrnek, amely a nyomozásnál igen lényeges lehet.

Éppen így felvilágosítást adhat a górcső arról, vajjon a szakértő kezébe adott haj magától kihullott, kitépett, nyírott, vagy zúzódott volt-e? mely adatokból p. o. a fejsebesüléseknél gyakran biztosabban lehet a fegyver minőségére következtetni, mint magából a seb alakjából.

Többnyire mindig igen lényeges az, ha a bűnjelül szolgáló hajról be lehet bizonyítani, hogy a vádlottól származik.

Egy törvényszéki orvos beszéli a következő esetet. Egy ember sötét éjszakán sulyosan megsebesíttetett s az ösmeretlen tettes menekülése közben sapkáját elvesztette. A bírósághoz került sapkában nehány hajszál találtatott s ezek a törvényszéki orvoshoz kerültek megvizsgálás végett. A górcső segélyével az orvos konstatálta, hogy a haj szürke színű ugyan, de a velőanyagban még igen sok koromfekete festanyagú sejtek vannak, amiből kitűnik, hogy a haj egy még eléggé fiatal, őszülésnek indult fekete hajú embertől ered. Tovább menve a vizsgálatban — a haj vágott végéről megállapítható volt, hogy a tettes haját, kevéssel a tett elkövetése előtt lenyiratta s végre, miután a hajszálak gyökerein összezsugorodások s a kezdődő kopaszságot s az elkövéredést kétségtelenül bizonyító pattanás alakú dúdorodások is találtattak: az orvos a tettest erős, kövérségre hajló, középkorú, őszbevegyült, röviden nyírott hajú s kopaszodni kezdő embernek írta le, amely leírás később a legpontosabbnak bizonyult be.

Nagy szerepet játszhat a hajnak és egyéb hajnemű képződésnek megvizsgálása a nemi és fajtalansági bűneseteknél is. Megtörtént, hogy egy embernél, aki azzal volt gyanusítva, hogy egy kancával közösült, a hímvessző makkja között egy lószőr találtatott, mely a fajtalanságnak kétségtelen bizonyítékát képezte. Egy másik esetben, midőn egy szolgáló azzal vádoltatott, hogy egy nagy eb által használtatta magát, a nemzőrészét fedő szőr között egy fekete kutyaszőr találtatott.

Hasonló bizonyítékok az erőszakos nemi közösülésnél is fordulhatnak elő, amennyiben megtörténhetik, hogy a heves nemzési támadás közben egyiknek szőrképződménye a másiknak nemzőrészére áthull, ami aztán a hiányos tisztaság miatt ott hosszú ideig meg is marad.

A hajra és szőrképződményekre vonatkozó hasonló megrögzítések gyakran előfordulhatnak, csakhogy legtöbbször sajnáljuk a fáradságot, hogy a dologgal törődjünk. Gyakori eset például, hogy az ösmeretlen vádlott sapkáját elvesztette s az mint korpus delikti be is vitetik a birósághoz, de senkinek se jut eszébe, hogy belsejét megvizsgálja s az esetleg abban talált hajszálakat górcsövi vizsgálat tárgyává tétesse.

d) Mérgezési eseteknél.

Fontos szerepe van a górcsőnek mérgezési esetekben a beteg gyomrából feltörő hányadék megvizsgálásánál. Tudnivaló ugyanis, hogy a legtöbb növényi méreg használatát a vegyészi vizsgálat képes bebizonyítani. A mérges növény vagy magában, mint étel (mérges gomba), vagy főzelékbe, teába, esetleg más ételneműhöz keverve adatik be az áldozatnak s a mérgező növény részecskéi a gyomor kihányt ürülékében mindig feltalálhatók. Ha tehát ilyes esetben nyomoz a csendőr, nem kell a házbelieknek azon kijelentésével megelégednie, hogy p. o. a beteg hányadéka a trágyadombra kiöntetett, hanem azt mindenáron biztosítani kell: a szoba földjéről föl kell kapartatni, a padlón levő maradékot felgyalultatni, vagy legalább is azt az edényt biztosítani, melyben a hányadék feküdt. A beteg, vagy halott szájszegleteiben s ruháján is gyakran találhatók még a hányás maradványai, melyeket a nyomozó csendőrnek sohasem szabad figyelmen kívül hagyni, hanem kötelessége azokat a szakértői vizsgálat részére biztosítani.

e) Irások megvizsgálásánál.

Erről bővebben egy alábbi fejezetben lesz szó, — itt csak arra a figyelmeztetésre szorítkozunk, hogy egy közönséges nagyító üveg használata a legegyszerűbb

portyázásoknál is nagy előnyére lehet a csendőrnek, ha szolgálatilag kezébe eső minden okmányt: bizonyítványt, útlevelet, munkakönyvet, levelet stb. a nagyító üveg segélyével vizsgál meg. Ilymódon a legfinomabb javításokat, kaparásokat, a tinta különbözőségét, szóval mindazon gyanus jelenségeket, melyeket szabad szemmel észre nem venne, a nagyító üveg alatt tisztán megláthatja s nem egyszer veszedelmes gazembereket leplezhet le, akik különben sohase, vagy csak hosszú idő multán kerültek volna hurokra.

f) Szövetek és egyéb anyagok megvizsgálása.

Ezeknek az anyagoknak górcsövi megvizsgálása akkor bír fontossággal a nyomozásra nézve, hogy ha a szövetnek, vászonnak, fonalnak papirnak stb. ugyanazonosságát kell bebizonyítani.

Kevésbbé lényeges lopási eseteknél, midőn az forog kérdésben, hogy ez vagy amaz a szövet melyik kereskedésből vagy szövőgyárból való, a kereskedő és a gyáros is adhat felvilágosítást; azonban ha a kinyomozandó eset nagyobb fontosságú, — mondjuk p. o. hogy egy darabka ruhafoszlányból, fonáldarabból, vagy egy szelet papirosból kell a gyilkosra következtetnünk, akkor mindig a górcsővel dolgozó szakértő tudománya veendő igénybe.

Sohase szabad a csendőrnek abban megnyugodnia, hogy a kérdéses rongy az összehasonlítás alkalmával előtte azonosnak, vagy éppen ellenkező darabból levőnek látszik. Gyakran tapasztalhattuk már, hogy laikus szemmel sok egyenlő dolgot ítéltünk különbözőnek és számos különböző tárgyat egyformának.

A górcső segélyével a szakértő azon fonalak mennyisége szerint, melyek a szövetben egy négyszögcentiméterre esnek, a fonás formájából, a szálak erősségéből, valamint minőségéből pontosan meg fogja hatá-

rozni, hogy a döntő bűnjelül szereplő rongydarab, valóban a szóban levő ruhából származott-e? Sőt a varrócérnából is biztosan megállapítja, hogy az, a mely a bűnjelen látható, azonos-e azzal a cérnával, amelylyel a gyanúsított egyén kabátját varrták.

Például mondjuk el, hogy egy betörési lopásnál hátrahagyott kötény ugyanazon kék szövetből készült, amelyet ezer és ezer munkás szokott hordani s igy alig képezett bizonyítékot; ámde a cérna, melylyel a kötény egyik feslése össze volt varrva, a górcsövi vizsgálat megállapitása szerint ugyanazon cérnából való volt, mely mint egyedüli varró anyag, a gyanúsított lakásán találtatott. Ezen bizonyiték súlya alatt a tagadásban levő bűnös a tettet csakhamar beösmerte s a látszólag csekély, de mégis döntő bizonyítékul szolgáló bűnjelt, a nyomozó csendőr éles szeme s mindenre kiterjedő figyelme szerezte meg a biróságnak.

g) A piszok és rondaság megvizsgálása.

Bátran állíthatjuk, hogy a piszok és a rondaság megvizsgálása azon dolgok közé tartozik, amelyeknél a górcső és nagyító üveg használata leginkább érvényesülhet. Ezen eljárásnál a csendőr és a vizsgálóbíró akkor mutathatja be ügyességét, ha a bűnjelvényt úgy őrzi meg, hogy a rajta levő piszok érintetlenül marad és ha figyelmét ez irányban a legkisebb részletek sem kerülik el.

Példaképen felsorolunk itt néhány esetet, hogy lássuk miképen lehet hasznára a piszok tüzetes megvizsgálása a nyomozásnak.

1. *A fegyvereknél és a műszereknél* nemcsak az esetleg rajtuk visszamaradt vérfoltra vonatkozólag, hanem más tekintetben is fontos lehet a górcsövi vizsgálat, mert azokra a tisztításnál, illetve egyéb érintkezéseknél oly anyag kerülhetett, ami irányadóul, sőt bizonyítékul szolgálhat.

Egy esetben például egy káromkodó részeg parasztnak fejét, midőn a korcsmából távozott, egy draganyos katona ketté hasitotta. A nyomozást vezető csendőr kérelmére mindazon draganyos katonák kardja, akik azon időben a korcsmában voltak, elvétetett, de vérnyom egyiknek oldalfegyverén sem találtatott; ellenben az egyik élesre köszörült kardon igen finom csorba észleltetett s midőn ezt alaposabb vizsgálat alá vették, a repedés között igen picike, csak a legjobb nagyító üveggel látható fűszál részecskéjét fedezték föl. És ez a bizonyiték elegendő volt. A magyarázat, a draganyos beösmerése szerint ugyanis az, hogy a tett elkövetése után kardját a harmatos fűben megtisztitotta s aztán kendőjével megtörülte, csakhogy a kard csorbája közé szorult csekély fűmaradékot, mely árulójává lett, észre sem vette.

Ugyanily módon föld, por, rostok, stb. lényeges bizonyitékul szolgálhatnak.

Megemlitendő még a köröm alatti piszok. Ez akár a vádlottnál, akár az áldozatnál gyakran szabatosan elbeszéli a legközelebbi napok történetét, mert csupa oly anyagból származik, amelylyel az illető az utolsó időben foglalatoskodott.

2. *A por* mindig a legközelebbi környezetből ered, minélfogva, ha alkatrészeit ösmerjük, azt is megmondhatjuk, hogy mily tárgyakkal volt érintkezésben.

A lakatos kabátja másféle port tartalmaz, mint a molnáré; a földmíves zsebében talált por másféle, mint a gyógyszerész zsebében levő s az elegáns úr tollkésében megfészkelt por is különbözik a vándorlegény bicskájából eredő portól. Mindezek a górcsövezés által gyakorlatilag beigazolt tények. S hogy példát is említsünk, ime egy eset:

Egy bűntény szinhelyén egy munkás-kabát találtatott, mely azonban a tulajdonosra nézve semmi útbaigazítást nem adott. A kabátot egy jól be-

ragasztott, erős papírzsákba helyezték s addig porolták, amíg a papírzsák szakadás nélkül kiállotta s aztán a zsákot rövid ideig függni hagyták. Az így nyert és leülepedett porból górcsövezés által megállapíttatott, hogy az majdnem kizárólag finoman őrölt *farost* volt, úgy, hogy biztosra lehetett venni, miként a kabát *asztalos, ács*, vagy ilyesféle mesterséget folytató egyén tulajdona; minthogy azonban a por között porrá vált *enyv* is találtatott, amivel ács-féle nem dolgozik, közelebbről is meglehetett határozni, hogy a kérdéses kabátot *asztalos* viselte, aminthogy tényleg úgy is volt s a górcsövi vizsgálat folytán az ösmeretlen bűnös ki is deríttetett egy asztalos személyében.

Különösen figyelembe veendő az olyan por, amely a *zsebekben* szokott összegyülni. Ilyen por és morzsalék alkatrészei a ruha tulajdonosának egész élettörténetét elbeszélik. Ezen pornak alkatrészei első sorban azon ruhaszövet piciny foszlányaiból állanak, amelyből a zseb készült, ehhez járul azon légkörből eredő finom por, melyben az illető forgott, végre a zsebben tartani szokott tárgyak maradványai: kenyér, papír, dohány, érc stb. hulladékok s az a por, melyet a ruhadarabot használó egyén keze vitt gyakorta a zsebbe. Ezek összevéve oly gyüjteményt szolgáltatnak, amelyből legalább is a tulajdonos foglalkozására lehet következtetni.

Nem állítjuk, hogy az e fajta nyomozások mindig biztos eredményre vezetnek, de azért bizonyos esetekben a csendőr köteles ily bűnjelekre is figyelmet fordítani, azokat biztosítani és szükség esetén a személyazonosság kipuhatolásánál a górcsőt a szakértő segélyével igénybe venni.

3. *A ruhán levő pecsétek* sok esetben nyújthatnak felvilágosítást az illetőnek tartózkodási helyéről és foglalkozásáról, azért a csendőr az ily pecséteknek a vádlott általi kitisztítását soha se engedje meg s gondoskodjék arról, hogy az ily gyanús ruhadarabok a bíróságnak mindig átadassanak, egyszersmind pedig jelentésében a figyelmet erre hívja föl.

4. *A sáros lábbeli* biztosabb felvilágosítást adhat arra nézve, hogy hordozója utoljára hol járt, mint a leghosszadalmasabb kutatás.

Erre vonatkozólag egy tapasztalt csendőr-őrmester a következő két esetet beszéli el, melyek teljes pozitiv eredményre vezettek:

Az egyik esetben oly ember személyazonosságának bebizonyitásáról volt szó, aki egy malomban rablást követett el. Ennek a csizmája talpán levő sár nagyitó üveggel megvizsgáltatván, kitünt, hogy az két rétegből áll és pedig a sárrétegek *liszt* által vannak egymástól elválasztva; tehát ezen ember sáros csizmával járt a malomban s az ottani lisztes padlóról ismét a sárba tért vissza. A liszt által elfoglalt réteg a két sárréteg között oly tisztán látható volt a górcső alatt, hogy az minden kétséget kizárt.

A másik esetben arról volt szó, hogy a folyó parton levő odvas füzfában megtalált lopott értéket a gyanúsitott tolvaj rejtette-e oda. A csizmatalpán levő sár erre is megadta a bizonyitékot, mert a górcsövi vizsgálatnál tisztán kivehető volt, hogy az első és második sárréteg között finom folyamparti homokréteg van; tehát az illető ez esetben is sáros csizmában járt a finom parti homok által környezett vén fűzfánál, ahonnan ismét a sáros úton tért vissza.

Ennélfogva, ha a csendőrnek az a véleménye, hogy a gyanusitott egyén lábbelijén levő sárból, vagy egyéb tisztátalanságból, szakértő által valami felvilágositást kaphat, akkor ne engedje meg a fogolynak, hogy ezen lábbeliben járjon, hanem eszközöljön ki neki egy másik lábbelit, a gyanúsat pedig mint bűnjelet őrizze meg.

Hasonló elővigyázattal kell élni a hullánál is, nehogy a csizmáján levő sár arról ledörgöltessék.

8. A vegyészek igénybevétele.

Általában elmondhatjuk, hogy a vegyészt majdnem mindazon esetben kell szakértőként igénybevenni, amelyekben a górcső használata kivántatik: sőt gyakran mindkettő csak együttesen fogja a szükséges felvilágositásokat megadhatni.

Sajnos, hogy a gyakorlatban a vegyészeket sem vesszük igénybe mindig, amikor arra elkerülhetlenül szükség lenne, pedig az eredmény sokszor egészen máskép ütött volna ki, hogy ha a vegyész-szakértő véleménye megkérdeztetett volna.

Elvül állithatjuk föl, hogy *ahol rögtöni, vagy egyébként gyanús haláleset fordul elő s a halál okát a boncolás kideriteni képes nem volt: a törvényszéki vegyész véleménye mindig meghallgatandó.*

Egy másik figyelemre méltó oldala a kérdésnek az is, hogy némely haláleset hosszú ideig megmagyarázhatlan marad s az a gyanú, hogy a halált bűnös kéz idézte elő, évekig nehezedhetik egy ártatlanra: holott a vegyész véleménye legtöbb esetben képes lett volna ezen gyanút az illetőről elháritani.

9. A természettudósok és mérnökök alkalmazása.

Természettudós, illetve mérnök általában akkor hivandó meg szakértőül, ha oly természeti erő hatásáról van szó, mely a bűntényre, vagy eseményre befolyással volt s melyet mindenki észlelhet ugyan, de a szaktudós egészen szabatosan fog meghatározhatni.

Ilyenek a többi közt a láttani (optikai) kérdések: hogyan keletkezett és hová vetődött bizonyos világosság, vagy árnyék, továbbá oly kérdések, melyek a hó, eső és a szél, valamint a dér, fagy, melegség és a

napfény hatására vonatkoznak; úgyszintén, ha szükségünk van annak meghatározására, hogy valamely lopott tárgy el volt-e ásva s mennyi ideig lehetett a földben? mennyi ideig volt valamely tárgy a vízben, mennyi idő kivántatik, hogy bizonyos nagyságú test valamely távolságra leússzon a folyón. A vizben talált hulláról megalapitani, hogy mily messziről és honnan jött, szintén a természettudósok, nem pedig az orvosok dolga.

Ugyancsak hozzájuk tartozik különféle tárgyakon levő ütés, törés, hasadás, zúzódás stb. keletkezésének és idejének meghatározása. Fontossá válik a természettudós véleménye akkor, ha hanyagság, vagy véletlen szerencsétlenség által okozott anyagi kár és testi sérülések eseteiben kell azt igénybevennünk; p. o. vasúti szerencsétlenségek, robbanások, hidak, épületek összeomlása stb. alkalmával.

Magától értetődik, hogy a mérnök és természettudós is csak úgy mondhat alapos véleményt, ha a kérdéses tárgyak, illetve bűnjelek kellő időben rendelkezésére bocsáttatnak; ezek előteremtése pedig majdnem kizárólag a csendőr teendői közé tartozik.

10. A lőfegyverek megvizsgálása.

A lőfegyverek szakértői megvizsgálására rendszerint nem elegendő csupán puskaművest alkalmazni.

A puskaműves mai nap már kizárólag a gyárakból kapja a kész fegyvert és fegyveralkatrészeket, s jórészben csak javitásokkal foglalkozik. Ha szakmáját érti, meg tudja mondani a fegyver eredetét, elsorolja alkatrészeit; de használhatóságáról, a lőszeranyagnak a fegyverrel való összefüggéséről s egyéb lényeges dologról nem sok felvilágositást adhat. Ez utóbbiakra nézve

a tapasztalt vadász, fegyvertiszt vagy vegyész, pontosabb és hitelesebb véleményt fog nyilvánitani.

Ha arról van szó, hogy a bűnjelül szolgáló lövedék a gyanusitott lőkészletéből ered-e? nem elegendő azt meghatározni, hogy a többivel egyenlő nagyságú, súlyú és formájú, hanem azt is be kell bizonyitani, hogy *vegyi összetétele* ugyanaz. Az ólom ugyanis ritkán használtatik tiszta állapotban lövedékek készitésére, hanem cinnel, cinkkel s más anyaggal keverve, azért a vegyészszel kell bizonyittatnunk, hogy alkatrészei azonosak.

A vegyészi vizsgálat még arra nézve is pontos felvilágositást adhat, hogy körülbelül mennyi idő előtt lőttek a fegyverből, ami némely esetben a nyomozás eredményére igen fontos adatul szolgálhat.

A csendőrnek gondoskodnia kell arról, hogy a fegyver minél előbb átadassék a szakértőnek s hogy a levegő behatása a cső belsejére lehetőleg megakadályoztassék, miért is a cső torkolatát viaszszal, vagy fagygyúval kell bedugaszolni.

11. Az írásszakértőkről.

Az írásszakértők akkor dolgozhatnak biztos sikerrel, ha minél több eredeti kézirattal rendelkeznek; azért nem elég, ha a gyanúsitottnak csupán egy darab kéziratát kerítjük meg, hanem igyekezni kell az illetőnek minél több irását megszerezni. Különösen becses a szakértőkre nézve, ha a kezükbe adott anyag különböző időből ered és többféle papirra iratott.

A kéziraton kivül ajánlatos a gyanúsitott tulajdonából papirt, tentát és tollat is biztositani. Ez kiváltképen oly esetben lényeges követelmény, midőn például egy elhaltnak váltója, vagy kötelezvénye bepöröltetik s az örökösök azt állitják, hogy az írás, vagy legalább az aláirás hamis.

Szokásban van, hogy a csendőr a gyanúsitottal próbaképen valamit írat. Az próbaírások közönségesen keveset érnek, mert vagy tudja az illető, hogy miért iratnak vele s akkor a vonásokat elváltoztatja, vagy pedig — a mi a legtöbbször megtörténik — izgatottságban van, azt pedig tudjuk, hogy a felizgatott ember írása nagyon is eltérő attól, amit nyugodt állapotában végez. Ha azonban mégis szükségesnek látjuk az íráspróbát, akkor sohase a bűnjel tartalmát irassuk le a gyanúsitottal, hanem valami egészen közönyös dolgot, p. o. egy kézügyben levő könyvből, de e mellett legyünk figyelemmel arra, hogy a leirandó szövegben legyen valami, habár másféle sorrendben, a bűnjelt képező irás szavai, vagy legalább betűiből is.

Ha lehetséges, a próbaírásnál oly papirt, tentát és tollat kell használtatni, mint a milyennel a bűnjel iratott.

Az irónnal írt irást a tollal írottal összehasonlítani igen nehéz.

12. A fényképészek igénybevétele.

A bűnügyi nyomozásnál a fényképezésnek többféle irányban vehetjük hasznát.

Általában mondhatjuk, hogy minden oly tárgyat vagy dolgot, melyet a szakértő csak nagyitó üvég segélyével észlel, továbbá oly eseményeket, melyeket sem jól leirni, sem jól lerajzolni nem lehet, fotografirozás által kell megrögziteni és szabad szemmel is szemlélhetővé, illetve megmagyarázhatóvá tenni.

A rendezettebb városok rendőrsége már kivétel nélkül el van látva fényképező készülékkel; sőt a lajtántúli csendőrlaktanyákban is lehet látni kisebb, úgynevezett detektiv fotografáló gépeket; a mi csendőrségünknél azonban eddig még nem lévén rendszeresitve: rá kell mutatnunk azokra a módokra, amelyekkel a

nyomozó csendőr szükség esetén e tekintetben segithet magán.

Ha ugyanis a fényképezés valamely bűnügyben szükségessé válik, azonnal jelentse azt be a csendőr a biróságnak további érdemleges intézkedés végett; de oly esetben, midőn a késedelem az eredményt kockáztatná, önállóan is vegye igénybe az őrshöz legközelebb levő fotografust s jelentse ezt be a biróságnak, hogy az a költségek megtéritése iránt intézkedhessen.

Egy harmadik és pedig legsikeresebb mód az, hogy ha a műkedvelő, úgynevezett amateur fényképészeket veszi igénybe a csendőr. Ilyen műkedvelő fotografusok úgyszólván minden őrskörletben találhatók, s azok többnyire szives készséggel tesznek eleget a felkérésnek. A körültekintő csendőr tehát, midőn felügyeleti körletének viszonyaival megösmerkedik, a felől is csakhamar tájékozni fogja magát hogy ki foglalkozik a lakosság közül műkedvelésből fényképfelvételekkel, azzal összeköttetésbe jön s alkalmilag felkérheti őt, hogy a közjó érdekében sziveskedjék tudományával és ügyességével közreműködni.

Magától értetődik, hogy az ilyen ösmeretség is már előzetesen szerzendő meg, mert akkor, midőn p. o. egy rablógyilkosság elkövettetett, késő lesz műkedvelő fényképész után puhatolózni.

A birónak, ügyésznek, szakértőnek és a védőnek mindazt látni kellene, amit a csendőr látott; de minthogy ez gyakran lehetetlen, a csendőr leirásának kell azt pótolni. Mennyivel világosabb, meggyőzőbb a leirás akkor, ha fényképet is csatolhatunk hozzá, ez alig szorul magyarázatra.

Ha tehát csak hozzávetőleges részletességgel akarjuk is meghatározni, hogy mikor merül föl a fényképezés szükségessége, azt a következőkben vonhatjuk össze:

1. Oly szerencsétlenségeknél, ahol bűntetendő

cselekmény tételezhető fel, de a hol az esemény folyamát nem tudjuk rögtön kimagyarázni, azonban a felvett fénykép arról vagy azonnal, vagy később felvilágosítást adhat. Ilyenek: vasúti szerencsétlenség, házak, állványok, hidak összeomlása stb.

2. Ha a meggyilkoltnak feltünő helyzetéből a bűntényre nézve következtetések vonhatók.

3. Betörési lopásoknál, ha a tettesek működésével rögtön tisztába nem jöhetünk.

4. Egész sor olyan esetben, midőn a csendőrnek valamely tárgyat kötelessége úgy megnézni és leirni, hogy azoknak, akik csak később foglalkozhatnak vele, lehető tiszta felfogásuk legyen róla. Ilyenek azon helyek, ahol a gyilkosság, nagyobb verekedés, robbanás, fegyverhasználat, stb. történt.

5. Oly lábnyomoknál, melyek bármi okból pontosan fel nem vehetők, vagy melyeknek egymás melletti helyzetükből fontos következtetéseket lehet levonni. Általában minden lényeges lábnyomot le kellene fényképezni, már csak azon célból is, hogy ha a lenyomat elromlott, azt a fényképpel pótolhassuk.

6. Gyanús kéziratoknál. A fényképen ugyanis jól meg lehet látni a kivakart és az olyan betűket, melyek elmosódás vagy kopás miatt szabad szemmel az eredeti kéziraton már nem láthatók. Épp úgy beigazolható a fénykép által, ha ugyanazon a kéziraton különféle tinta használtatott, a mivel a hamisítás igen sok esetben felderíthető.

V. FEJEZET.

A GONOSZTEVÓK FURFANGJAIRÓL.

1. A külső megváltoztatása.

Amily tudvalevő a gonosztevők ügyessége külső alakjuk megváltoztatása dolgában, épp oly szükséges a csendőrnek ösmerni ezeket a mesterfogásokat, hogy megítélhesse: mi *való* a gonosztevő alakján és mi az a *hamis jel*, melylyel ki akarja játszani az üldöző jóhiszeműségét.

Ezen mesterfogásokhoz tartozik a külső elváltoztatásának azon számos neme, melyhez az üldözött tolvaj azért folyamodik, hogy más alakot öltsön, mint ahogyan a nyomozó levél szerint kinéznie kellene.

Tapasztalat szerint a *kezdő* gonosztevő *először* elköveti a tettet és csak *azután* változtatja meg külsejét, míg a *gyakorlott* gazember *előbb* teszi magát felösmerhetlenné és *azután* fog hozzá a bűntény elkövetéséhez s ilyformán az előbbi *elváltoztatott* külsővel, a második pedig *természetes* alakjában menekül. P. o. a tapasztalatlan tolvaj, aki szakálltalan és rövidre nyírott hajú, a tett elkövetése után többnyire hamis szakállt és parókát vesz föl; a gyakorlott gonosztevő ellenben a bűnt álszakállal és hosszú parókával követi el, melyet a tett elkövetése után azonnal letesz.

A *nyomozó levelek* tanulmányozásánál tehát ezen körülményre különös súlyt kell fektetni és mindazt, ami feltünő ösmertető jelként szerepel benne, inkább

szándékos elváltoztatásnak, mint természetesnek kell tekinteni. Ha például a nyomozó levélben ez áll: „*bozontos, barna szakáll,*“ akkor föl kell tennünk, hogy az esetleg hamis volt, s a tett elkövetése után, a menekűlés előtt levétetett. Ha az áll benne: „*kék szemüveget hord*“, akkor azt vagy csak a tett elkövetésekor vette föl a gonosztevő és azután letette, vagy tényleg hord kék szemüveget, de akkor ezen gyanús ismertető jelt menekülése közben okvetlen eldobja. Mondhatni, hogy a kitanúlt gonosztevőnél a szorosan hozzátartozó ismertető jelek is kevés értékkel birnak; így például föltünő magas hangot bizonyosan csakis a tett elkövetésekor hallatott, vagy ha ez természetes hangja volt, akkor a menekülés közben nagy erőltetéssel is mély, vagy suttogó hangot szimulál. Épp így a testtartás, szokás, járás, öltözék, sőt még a testméret is elváltozást szenvedhet. Feltünő ismertető jelek is szimuláltatnak, p. o. sántítás, merev kar, nyomorék kéz, stb. Ha most már az ily ismertető jel a nyomozó levélben feltünő betükkel van nyomva, akkor a tapasztalatlan csendőr sulyt fektet erre és mindenkit figyelmen kívűl hagy, aki nem sántít, vagy akinek nincs merev karja és nyomorék keze. Hasonló esetek adják elő magukat az anyajegyekkel, szemölcsökkel, stb. Egy hirhedt vasúti zsebmetsző, enyvvel és finom bőrrel mindig egy óriási anyajegyet csinált arcára, valahányszor egy-egy nagyobb tolvajlást vitt véghez. Egy sikkasztóról mondják, hogy szeme tájékán egy természetes nagy szemölcse volt. Ez ismertető jel a nyomozó levélben feltünően volt nyomva; a menekülő azonban a tett elkövetése után egy borotvával nyomban kivágta és szemüveget tett föl. Az operáció nyomában támadt vágás a szemtől a fül felé vízszintesen húzódott és úgylátszott, mintha az csak a szemüveg nyomása következtében keletkezett barázda lenne.

A kendőzés művészete a gonosztevők között igen

előrehaladott. Szemölcsök, egész foltok, festék nyomok, forradások eltüntetése semmi nehézséggel sem jár, sőt még a májfoltok is könnyen eltüntethetők, úgy, hogy azok valami festék anyaggal tätováltatnak. Eléggé ösmeretes, hogy mily alaki elváltoztatások hozhatók létre arcfestéssel; és aki ösmeri mai arcszépitő szereinknek kitünő rendeltetését, nem fog csodálkozni azon, hogy a tolvajok ezt oly előnyösen használják. Nagyon könnyű barnás, tisztátalan arcbőrt tisztává, finommá tenni; nehezebb azonban ezt megbarnítani, különösen akkor, midőn az volna a feladat, hogy a közelből is megtévessze a szemlélőt. Láttunk egy alkalommal barnás, bronzszinű arcbőrt, mely egy ösmert vegyi szerrel (hypermagnasavas kálium) volt sikeresen átalakitva. Ez a festés soká tart, csak idővel múlik el és nem mosható le.

A mesterségesen előállitott sápadtsággal beteges külsőt kapcsolnak össze: a szimuláns lassan, fáradtan, hajlottan lépdel, nyakát sállal göngyöli be és folyton köhécsel. — Az asszonyok különösen értik ennek a módját.

A menekülő tolvajnak útját nagyon megkönnyiti az, ha megtudja az ellene kiadott körözésben foglalt személyleirást. Ez pedig eléggé könnyű, s az igy előállható veszély részben csak az által kerülhető el, ha a menekülő tettes leirását alapos meggondolással és átgondolt vizsgálódással fogalmazzuk, vagyis minden egyes esetben föl kell vetnünk a kérdést, melyik ismertető jel az, amelynek föltétlenül valódinak kell lennie (feltünő kis alak, csonkaság, a szem szine, az orr alakja) és melyik lehet hamis. A valódi ismertető jelek száma a fentiek szerint igen csekély és nagyon helyesen tesszük, ha minél kevesebb tulajdonságot, vagy ismertető jelet tekintünk változhatatlannak. Minden más ismertető jelnél föl kell vetnünk a kérdést, hogy mi módon jöhetett az létre, vajjon nem a nyomozó félrevezetésére van-e szánva? Ekként bizonyos valószinűséget lehet megállapítani és aztán az így fölvett leiráshoz kell ragaszkodnunk.

2. A hamis név.

A legnagyobb nehézségek egyikét okozzák a nyomozó szolgálatban azok a hamis nevek, melyeket a törvénynyel ellenséges lábon álló egyének használnak. A hamis nevet használó egyének minden körülmény között gyanúsak, mert csupa tréfából, vagy a törvények kisebbszerű áthágása miatt aligha kóborol valaki hamis név alatt a nagyvilágban. Az ok, ami miatt valaki nevet cserél, legtöbb esetben arra vezethető vissza, hogy az illető vagy *rabszökevény,* vagy valami *sulyos bűntény elkövetése miatt* rejtőzik, vagy végre, hogy előnyösebbnek találja hangzatos, *előkelő név alatt, a könnyenhivő társadalom rovására* járni be a világot. De megeshetik az is, hogy a fent emlitettek közül két, esetleg mindhárom körülmény is okozhatja a hamis név fölvételét.

Az álnevet használó ember valódi nevét természetesen nem lehet egyenes úton fölfedezni, de ha a fáradságot nem sajnáljuk, álútakon ki lehet puhatolni az illető személy azonosságát, és ez nem is oly nehéz, mint az első pillanatban látszik.

Soha se tévesszük el szem elől, hogy csaknem minden esetben olyan hamis nevet szoktak fölvenni, amely az igazi névvel valami összefüggésben, vagy vonatkozásban van. Tapasztalat szerint ez semmi egyéb, mint *ösztönszerű ragaszkodás* a valóhoz, az eredetihez. Így megszokták tartani a keresztnevet, a családi nevet pedig megforditják, vagy valami módon átalakitják. P. o. Sonnenbergből lesz *Sternthal;* Reimoserből — *Reinhuber;* Herlogból — *Rehgól* (a szótagokat megforditva), Maudischból (vagy szlávosan Maudis) átala-

kitás folytán *Dasumi* ($m^5 a^2 u^4 d^1 i^6 s^3$); Mallerből megforditás által — *Rellam*; Beretvásból — *Kardos*, Szücsből — *Szabó*, Katonából *Huszár*, stb. Nem ritkán az anyának leánykori neve, vagy a születéshely — végén egy „y"-al fölékesitve (Thőrincs-y).

Hogy a gyanús ember igazi nevének kipuhatolásánál miképen járjunk el, az a körülményektől függ. Igen előnyös e célból az illetőnek minél több alkalmat szolgáltatni arra, hogy múltjáról beszélgessen. Az ilyen szökevények, vagy kalandorok, többnyire nagy utazásokat tettek és sokat láttak. Ha hiúságukat fölébresztjük, rendszerint sikerül őket oda terelni, hogy utazásaikat és élményeiket elbeszéljék. Ezen elbeszélésekből igen sok értékes adatot merithetünk, ha részleteit magunknak jól megjegyezzük. A sok hazug és kalandos mesékben lassan-lassan egy kis igazságra is fogunk akadni.

Nagy segitségünkre lehet ily esetekben a tájszólással való ösmeretségünk, vagy egy oly egyén jelenléte, aki nemcsak az ország, hanem a külföld egyes részein dívó tájszólásokat is ösmeri, mert ha másra nem is, a *származási* helyre ebből alaposan lehet következtetnünk.

A fent ellmondottakkal kapcsolatban meg kell emlékeznünk a különböző családtani, leszármazási munkákról, melyek egyes esetekben a nyomozásnak igen nagy segitségére lehetnek. Ilyenek az úgynevezett *Gothai Almanachok* és az almanachok mintájára szerkesztett „*Geneologischen Taschenbücher adeliger Häuser*" című könyv, továbbá Nagy Ivánnak „*Magyarország családjai és címerei*" című nagy munkája és az egyéb hasonló irányú újabb geneologiai művek; ily alkalmas művekből minden nagyobb forgalmú városban állomásozó őrsparancsnokságnak kellene egy-egy, habár régebbi kiadású példánynyal bírnia. Ha p. o. valami szélhámos *Kórláthkeöy* nevű tekintélyes nemes család sarjának állítaná magát, Nagy Iván könyvéből kétségtelenül reá lehet bizonyitani, hogy hamis nevet visel, minthogy az említett

könyv *K* betűje alatt azonnal ráolvashatjuk, hogy a Hunt — Pázmán nemzetségből eredő Korláthkeöy család igen is szerepelt, azonban úgy fiú, mint leányágon már évszázadokkal ezelőtt kihalt.

A tájszóláson kivűl, amely az illetőnek származási helyét csaknem mindig elárulja, nagyon kevés eszköz, vagy módszer van, ami ilyenkor segitségünkre szolgálna. Midőn tehát egy ily gyanús egyén kerül kezeink közé, mindenekelőtt ajánlatos annak megfelelő tapintattal való orvosi megvizsgáltatása. Ezen vizsgálat jellegzetes ismertető jeleket állapíthat meg, p. o. anyajegyet, egyes testrészek eltorzúlását, a körülmetéltséget, melyből nyilvánvaló lesz, hogy az illető a zsidó valláshoz tartozik, — továbbá a karokon, vagy a mellen található tätovirozásokat. Ez utóbbiak nagy fontossággal bírnak, mert esetleg arról tanuskodhatnak, hogy az illető a hadsereghez tartozik s nem ritkán igazi nevének kezdő betűit tüntetik föl stb.

Nagy fontosságúak bizonyos testi fogyatkozások is, amelyeket oly egyéneken észlelhetünk, kik bizonyos iparágat űznek. Így például a mázolónak daganat van a mutató ujján az ecset tartásától, a cipésznek a térde fölött — a lábszíjtól, a lovasnak a térde belső részén a nyereg szorításától, az írással és rajzolással foglalkozónak a jobb keze középső ujján a toll- és irón tartásától; az üvegfuvónak széles pofája van, a varrónő balkezének mutató ujja pedig össze van szúrkálva stb.

Éppen ilyen fontos a ruházatnak nagy pedantériával való megvizsgálása. Ilyenkor a varrott részeket jól meg kell tapogatni és azon a helyen, ahol több posztódarab van egymás fölé varrva, úgymint a kabátgallér, nadrágkorc, stb. föl is kell fejteni. Megeshetik ugyanis, hogy ilykép levelekre, jegyzetekre, vagy éppen a fogoly valódi igazolóirataira bukkanunk, melyeket más körülmények között talán ismét használni szándékozott.

A közönséges tolvajok személyazonosságának kipuhatolására az itt felsorolt eszközöknél többet, az iparlovagok rendszerint igen bonyolódott szédelgési eseteinek leleplezésére sem lehet ajánlani.

Az iparlovagok különböző fajáról csak általános jellemzést adhatunk. — Iparlovag alatt olyan embert értünk, aki jóhangzású nevet véve föl, gazdag ember látszatát igyekszik fölkelteni, hogy ennek örve alatt csalásokat kövessen el. Ezek többnyire olyanok, akik ifjú korukban jobb nevelésben részesültek, vagy legalább alkalmuk volt ahhoz, hogy jobb emberek viselkedését elsajátítsák. Szellemileg kivétel nélkül tehetségesek, ügyesek, nagy lélekjelenléttel birnak, szeretik a jó életmódot, lusták, munkakerülők. Hogy mily furfanggal követi el az iparlovag az ő csínyjeit, arról bő tájékozást meríthetünk a hírlapokból. Röviden szólva, ők az embereknek azon gyöngeségét, hogy a hangzatos név, elegáns öltözet és öntudatos, biztos föllépés által elhagyják magukat vakítani — alaposan kitudják aknázni.

A csendőr helyzete az ilyen emberekkel szemben különösen akkor nehéz, mikor még nem szerzett ellenük elegendő bizonyítékot; annak a hibának elkövetésétől kell ugyanis tartania, hogy esetleg becsűletes embert tartóztat le és tisztességes társadalmi állású egyént kompromittál.

Ismételjük, hogy a legbiztosabb és egyedüli mód ezen emberek leleplezésére, a valótlannak, a hamisnak szemmeltartása. A valótlanság, a hamisság, akár milyen alakban, de biztosan és aránylag rövid idő alatt felszínre kerül. Elárulja magát a kinézésben, a viselkedésben, a beszédben, bizonykodásban és a tagadásban, az ellentmondásban és a hazugságban. Ha az állítólagos „*Korlátkeöy* nagybirtokos“ tetemes adósságot csinál és reábizonyul, hogy obskurus, vagyontalan proletár, kétségtelenül a csalás esete forog fönn, és ha „*Silberbach* grófné, aki hamis kártyajátékkal gyanusittatik, közönséges tévedt nőként viselkedik, nem lesz nehéz a vádat reábizonyítani.

3. A betegségek színlelése.

A betegségek között alig van egy is, melyet a gonosztevők valamely okból szimulálásra fel ne használnának. Ennek céljai külömbözők. Ha például egy gazember szabadon járhat-kelhet, akkor a betegség, vagy valamely testi fogyatkozás szinlelését legtöbbnyire koldúlásra fogja fölhasználni. A vakság, süketség, sántaság, kiütések és a testi fogyatkozások számos egyéb nemének tettetése a koldusoknál annyira ösmeretes, hogy azokkal bővebben foglalkoznunk teljesen fölösleges. Épp oly ösmeretes a koldusoknak ama furfangja, hogy házalás közben arról panaszkodnak, miszerint gyermekeik otthon himlőben, torokgyikban, vagy más sulyos és ragadós betegségben szenvednek. Nagyon jól tudják, hogy ily módon mindenki igyekezni fog őket nyakáról lerázni s rendszerint még bővebb alamizsnát is nyujt nekik a szokottnál, csakhogy szabadulhasson a kellemetlen s veszélyes közelségű látogatótól.

Mindezek azonban nem érdekelnek bennünket valami különösen. Sokkal fontosabb reánk nézve első sorban:

a) A beidézett tanuk és vádlottak gyanus meg- megbetegedése.

Gyakran tapasztalható, hogy törvény elé idézett két vagy több egyén közül csak egy jelenik meg, a többi betegség, vagy más ürügy alatt elmarad a kihallgatástól. A gyanutlan vizsgálóbiró ilyenkor kihallgatja a megjelent egyént és gondoskodik arról, hogy a másik

beidézett tanú is holnap, vagy holnapután szintén múlhatatlanul megjelenjék. Bizonyos, hogy ezen felhívásnak most már eleget tesz az illető, mert hiszen a kihallgatott társa már bő tudomást szerzett arról, hogy miről van szó, tudja, hogy ő maga mit vallott s vallomását közölve a másik beidézettel, alaposan megbeszélhetik egymás között, hogy a legközelebbi kihallgatáson mily vallomás lenne rájuk és ügyökre nézve a legelőnyösebb.

Ha ilyen eset előfordul, akkor a vizsgálóbírónak már az egyik beidézett egyén távolmaradásából is azt a gyanút kell merítenie, hogy a dolog nincs rendén s hogy a távolmaradás célzatosan, összebeszélés folytán történt. Ilyenkor nincs mas hátra, mint a megjelent vádlottat, vagy tanút kihallgatás nélkül haza ereszteni és kellő szigorral intézkedni s következetesen ahhoz ragaszkodni, hogy a beidézettek *mindannyian* egyszerre jelenjenek meg. Az ily esetek első sorban persze a vizsgálóbíróra nézve fontosak, de fontosak a csendőrre nézve is, amennyiben sokszor ő az egyedüli, aki az ily fajta cselszövény szálait földerítheti; s ha a csendőr hasonló körülmények között tapintattal és körültekintéssel jár el, sok oly dolognak jöhet nyomára, amely kétségtelen bizonyítékul szolgál arra, hogy a felek részéről az igazság rovására csalárdság és hamisság követtetik el.

b) A vádlottnak, vagy valamely fontos tanúnak hirtelen megbetegedése a kihallgatás, illetve a kikérdezés folyamán.

Nem tagadhatjuk, hogy gyakran előfordul, miszerint a kihallgatott egyén a kiállott izgalom következtében valóban megbetegszik, de legtöbb esetben a hirtelen bekövetkezett ájulás, nehézkór, vagy egyéb görcsös roham csak színlelés, ami a kihallgatottnak *időnyerésül* szolgál s ennélfogva védelmére nézve neki jelentékeny előnyt biztosit; például, ha valami eltitkolni valót szalasztott ki a száján, ha a keresztkérdésekre megfelelő választ nem tud találni, ha ellenmondásokba keveredik, vagy ha a gyors kérdések által sarokba szoríttatik.

Amennyiben pedig úgy a bíró, mint a csendőr előtt nagy fontossággal bír a szimulansnak, mint ilyennek felösmerése s amennyiben orvost e célra csak ritka esetben lehet kéznél tartani s mert közönségesen a rohamok sem tartanak addig, míg az orvos megérkezik s végre, mivel különösen a kronikus bajoknál az orvos érkezését be sem várhatjuk: jó lesz néhány eszközt megösmernünk, melyeket előforduló esetekben mi magunk is sikeresen alkalmazhatunk.

1. A süketség színlelése.

Ha fölmerül a gyanú, hogy a kihallgatandó szinleli a süketséget, akkor gyorsan be kell előtte bizonyitani, hogy átláttunk a szitán. Ennek pedig olyan és annyi módja van, melyeket bármely laikus is alkalmazásba vehet.

Legcélhozvezetőbb mód erre, ha a tettető háta megett nehéz tárgyat ejtünk a földre, vagy a padlóra egy erőset dobbantunk. A valódi süket az okozott zajt a padló, a szék és a saját teste rezgéséből észreveszi, míg ellenben az, aki csak szinleli a süketséget — azon föltevésben, hogy neki *mit sem szabad hallania*, — fülét se billenti; az igazi süket, vagy nagyot halló tehát a zajra megfordul, vagy legalább észrevehetően összerezzen, míg a szimulans mozdulatlanul marad.

Ha valaki azt állitja, hogy egyik fülére süket (s ez szintén gyakran előfordul) — az igazság kiderítésére azt a csalhatatlan módot kell alkalmaznunk, hogy az illetőnek mindkét fülébe, ugyanazon időben, különféle dolgokat súgunk bele. Ha a kérdéses egyén az egyik fülére valóban süket, akkor azt, amit a másik jó fülén át súgtak neki, hibátlanul utána tudja mondani, ellenben, ha mindkét fülére jól hall, akkor a két fülbe súgott

különböző szavak a halló szervezetben összezavarodnak s ennélfogva emberünk egy szót sem fog tudni abból, amit neki súgtak.

Igen jó mód a színlelés felösmerésére az is, hogy ha a tettest élesen megfigyeljük. Az ily megfigyelés a csendőrt legtöbb esetben felvilágosithatja és bizonyossá teheti arról, hogy szimulánssal van dolga. Ha ugyanis a kikérdezés folyamán folytonosan éber figyelemmel kisérjük az arcvonásokat s ha különösen azt figyeljük meg, hogy egyes kérdések és kijelentések a *„nagyot halló"*-ra milyen hatást tesznek: szemeinek felvillanásából, haragos fej, vagy kézmozdulatából, hamarosan meggyőződhetünk, hogy a *„nagyot halló"* jól hallott és jól meg is értett bennünket. És ha eme meggyőződésünknek most nyugodtan és határozottan kifejezést adunk, akkor a *„süket"* sok esetben önkényt abba fogja hagyni sikertelen szerepét.

A süketnémákról ugyanaz áll, ami a süketekről; minthogy azok már süketen jöttek a világra s azért nem tanulhattak meg beszélni sem. Ha tehát valaki némaságot szinlel, akkor süketséget is kell szinlelnie, mert azok az esetek, melyben valaki születése után több évvel lesz némává, szerfölött ritkák.

A fentieken kivül igen jó módot alkalmazhatunk a süketnémaságot szinlelő leleplezésére, ha az illető irni és olvasni tud. Ugyanis nehány mondatot iratunk vele s ha az illető süketnéma intézetben tanult meg irni, akkor írása tökéletesen hibátlan lesz, mig ha nem süketnéma, akkor oly fogyatékosan fog irni, mint a mennyire az kezdetleges műveltségétől éppen kitelik.

2. *A nehézkór (epilipsia) színlelése.*

Ezen nyavalyának szimulálása igen gyakran fordul elő, úgy a rafinirozottabb ujonckatonánál, aki e réven akar a szolgálattól megszabadulni, valamint a bűnügyi eljárásnál, midőn a tettes ily módon szeretné a kihallgatást, vagy a bűntetést elkerülni.

Ha a nehézkór tűneteit észleljük: a hatósági orvos közbelépését azonnal föltétlenül igénybe kell vennünk, már csak azért is, mert a csendőrre nézve gyakran igen nagy fontossággal bír azt tudni, vajjon valódi, vagy szinlelt rohammal van-e dolga? Ha ugyanis a csendőr azonnal felismerheti a betegség szinlelését, egész más világitásban fogja látni az ügyet és azt az embert, aki ily módon akarja elkerülni, vagy legalább is késleltetni a rá nézve kellemetlen letartóztatást, illetve kihallgatást. De a mennyiben az orvos véleményére a legtöbb esetben sokáig kell várnunk, és mert a szimulánsok rendszerint őrizkednek orvos jelenlétében rohamot szinlelni s végre, mert ha az orvos gyorsan megjelenik, a szinlelő a roham tettetését rögtön abban hagyja s az orvos képtelen lesz magának helyes és tökéletes véleményt alkotni: nagyon szükséges, hogy a csendőr oly ösmereteknek legyen birtokában, melyeknek segélyével ő maga is, legalább megközelitőleg, biztosan itélhet embere furfangja fölött.

A nehézkór színlelésének fölismerési módjáról igen sokat irtak már össze. Alább elmondunk nehányat azon jelek közül, melyek az eddigi gyakorlat szerint leginkább sikerre vezetnek.

1. Ámbár nem szabad azt sem figyelmen kivül hagynunk, hogy nagyfokú izgatottság, ijedtség s ezekhez hasonló lelki rázkódtatások, igazi betegeknél a roham rögtöni kitörését előidézhetik: mindammellett a betegség valódiságát erősen gyanússá teszi, ha az, az illetőre nézve kedvező időpontban, p. o. elfogatásakor, vagy kihallgatás közben tör ki.

2. Nagyon fontos annak megfigyelése és megállapitása, hogy a roham beálltával, milyen helyzetből történt a beteg elesése. Az igazi beteg nem fejt ki elővigyázatot, a helyet nem válogatja, kezeivel nem igyek-

szik *önkénytelenül* támaszt keresni, hanem egyszerüen *elvágódik* ott és úgy, amint a roham éri s e miatt nem ritkán sulyos sérüléseket is szenved, még pedig rendszerint az arcán, minthogy az esés mindig előre történik. Aki tetteti a betegséget, az nem *elvágódik*, hanem *összeesik*, *összerogyik* és előrenyujtott kezeivel, vagy könyökével ösztönszerüleg *védelmet keres* a bekövetkezhető zúzódások ellen, ha pedig annnyira kitanult, hogy ezt az ovatosságot elmulasztja, akkor az esés által okozott esetleges fájdalmat nem képes teljesen elpalástolni, hanem arcvonásának megrándulása, vagy egyéb jel által árulja el magát.

3. Az általánosan ismert *fölkiáltás*, melyet a nehézkóros a roham kitörésének pillanatában hallat, csak bizonyos körülmények között tanuskodik a betegség igazi volta mellett. Ha ugyanis a kiáltás ismétlődik, vagy hosszabb ideig tart, akkor bizonyos, hogy emberünk tetteti a betegséget; de ha ezen kiáltás csak egyszer történik, akkor a roham vagy valódi, vagy kitünően van utánozva. Nem következés azonban, hogy eme kiáltást az igazi beteg mindig megteszi, mert ennek ellenkezőjét már több nehézkórosnál tapasztalták, és ennélfogva, ha az elmarad, egyáltalában nem bizonyitéka a szinlelésnek.

4. Fontosak és nem utánozhatók az úgynevezett izomgörcsök, az izmoknak ez a sajátságos vonaglása és reszketése, kiváltképen a nyakszirten és a háton. Ezeket az izomgörcsöket erőteljes férfiak, edzett tornászok, a felső karon tudják utánozni, de nincs ember, aki azt egész testén önkényüleg előidézni képes volna, holott az igazi nehézkórosnál az mulhatatlanul bekövetkezik. A szimulans végtagjaival ide-oda csapkod, vonaglik, reszket, remeg, de az izmoknak görcsös vonaglását soha sem fogja utánozhatni.

5. Mindenek felett fontos és lényeges az arcszin elváltozása. Ez a valódi betegnél a roham kezdetén feltünően halavány, később vérvörös lesz. Az elvörösödést ugyan sokan képesek produkálni, de a halványságot mesterségesen előidézni a legkitanultabb szimulans sem lesz képes.

Ha kihallgatás vagy kikérdezés közben tör ki emberünkön a nehézkóros roham, legyen az akár valódi, akár szinlelt, mindenek fölött lélekjelenlétünket őrizzük meg.

Mint már fentebb is említettük, és a mint általánosan is tudva van, az ijedtség és izgatottság a rohamot könnyen előidézheti, és ezért letartóztatások alkalmával azok nem ritkán szoktak előfordulni és ilyenkor a fiatal, még tapasztalatlan csendőrt, a ki nincs szokva ily borzasztó látványhoz, könnyen zavarba hozzák s legalább is helyes itélő képességétől fosztják meg; izgatottságában segitség után futkos, vizet hoz, vagy egyéb hiábavaló dolgot művel, a minek aztán az a következése, hogy ha az orvos megérkezik, és a csendőrt a roham egyes tüneteinek leirására hivja föl, az semminemű felvilágositást nyujtani nem tud. Ha kitör valakin jelenlétünkben az epileptikus roham, akkor a csendőr, mint ember, köteles azt *valódinak* tartani s köteles az illetőnek azt a csekély segitséget nyujtani, amit ily esetben nyujtani lehet. Gondoskodni kell arról, hogy a beteg vergődés közben meg ne sérüljön s azért minden kemény, hegyes, vagy éles tárgyat el kell közeléből távolitani, szoros ruhadarabjait ki kell oldani, s ha lehetséges, fogai közé valami ruganyos tárgyat, radirgumit összehajtott posztódarabot, esetleg egy darabka fát dugunk, hogy nyelvét el ne haraphassa. Ezen műtétnél azonban vigyázni kell, hogy a fogai közé dugott tárgy valahogy torkába ne csússzék, s megfulladását ne idézze elő. Ezenkivül más tennivalója a csendőrnek nincsen, csak várni és e közben élesen megfigyelni, hogy nem fedezhetjük-e föl a szinlelésnek előbb elsorolt jelei közül valamelyiket. Természetes, hogy ha valaki rendelkezésünkre áll, azt haladéktalanul orvosért kell küldenünk.

3. *Az ájulás (aléltság) színlelése.*

Ennek a felösmerése, hogy színlelt-e, vagy valódi, azért bír a csendőrre nézve nagy fontossággal, mert az ájulás csak igen ritka esetben tarthat addig, míg az esetleg előhívott orvos megérkezik. Az ájulásnak valódi, vagy színlelt voltát is ugyancsak azon okból kell a működő csendőrnek megítélni tudni, hogy a szőnyegen levő, kiderítésre váró ügyet a kellő világításban láthassa. A nem színlelt ájulásnak csalhatatlan és bárki által is könnyen megfigyelhető jele első sorban az a hirtelen bekövetkező, nagyfokú elhalványodás, amely közvetlenül az aléltság bekövetkezése előtt nemcsak általánosságban az arcot, hanem a szájszéleket, sőt a foghúst is elborítja. Ha ezek a tünetek nem észlelhetők, akkor az elájulás tettetett, mert az elhalványodás *nem következménye*, hanem *oka* az ájulásnak. Ugyanis az aléltság a vérnek az agyvelőből és az egész fejből való hirtelen eltünése által következik be s a vérnek ezen helyváltozása nyilvánul a nagymérvű sápadtságban. A szemek ilyenkor mozdulatlanok, a szemgolyók természetellenesen kitágulnak s a szempillák az érintésre nem hunyódnak le s nem pislognak. Persze nagy szakismeret, vagy legalább hosszú gyakorlat kell hozzá, hogy a való tényállást felösmerhesssük, de a laikusnak teljesen elég, ha megfigyeli a nagyfokú elhalványodást, amit senki sem képes, csupán az akaraterő által, önmagától előidézni.

4. *A hülyeség (butaság) színlelése.*

Igen gyakran elő fordul, hogy a kihallgatott, vagy kikérdezett egyén ostobábbnak tetteti magát, mint a milyen a valóságban és ez a körülmény a milyen előnyös bizonyos tanúra, vagy a vádlottra nézve, épp oly hátrányos és kellemetlen az eljáró csendőrnek.

A hülyeség színlelése által az illető egyrészt azt célozza, hogy ne tartsák képesnek az ügyesen kivitt bűncselekmény elkövetésére, másrészt pedig, hogy úgy tüntesse föl magát, mintha nem értené a hozzá intézett kérdést s ezzel időt nyerjen a gondolkozásra. Nem kisebb előnynyel jár a hülyeség szimulálása az olyan tanúra nézve, aki valamelyes okból az igazat bevallani nem akarja, aki a vádlottat kímélni szeretné, esetleg azt hiszi, hogy a tiszta valóság bemondása őt magát is bajba keverhetné, vagy végre attól fél, hogy tanútársa vallomásával ellenmondásba keverednék.

Bármilyen kellemetlen és bosszantó legyen is a csendőrre az ilyen tettetett butaság, nem valami nehéz egy kis fáradsággal és türelemmel azt leleplezni. Erre különösen két módunk van s mind a kettő abban kulminál, hogy az előadásban nyilvánuló esetleges *ellentéteket*, illetve hazugságot a színlelőre rábizonyítsuk.

Az előadásban nyilvánuló ellentétek *első sorban* is a kihallgatottnak azon nyilatkozataiban lesznek feltünőkké, melyek közül az egyik jól átgondolt, ravasz, furfangos, míg a másik nyilvánvalólag ügyetlen és ostoba.

Másodsorban fölismerhetjük a beszédben előforduló ellentéteket, vagy jobban mondva a hazugságot, az elmondott szavak értelme és a kihallgatott szemeinek kifejezése között létező külömbségből.

Ami az első sorban említett ellentétet illeti, annak egyszerű magyarázata az, hogy különösen hosszabb kihallgatás folyamán, a legügyesebb színlelőnek is nehezére esik, legalább elvétve, okos, értelmes feleletet nem adni. A csendőrnek érteni kell hozzá, hogy a kikérdezett s esetleg hülyeséget szinlelő egyénben a szóban forgó ügy iránt érdeket keltsen. hogy az annyira elragadtassa magát, amíg természetes egyénisége felülkerekedik s *egy odavetett kérdésre oly értelmes feleletet ád, amely a többi ostobasággal merő ellentétben van.* — Ekkor a csendőr már legalább is abban a helyzet-

ben van, hogy a szinlelésről teljesen megbizonyosodott.

Éppen úgy vagyunk a kimondott szó és a tekintet, az ajk és a szem közötti ellentét dolgában. *Okos embernek soha sincs ostoba kifejezésü szeme, viszont a hülye ember szemeiből sohasem csillámlik ki értelem.* Az arckifejezés, testtartás, a mozdulatok csalhatnak, de a szem kifejezése soha! Ennélfogva, ha bármi csekély gyanú merül is föl arra nézve, miszerint az illető butábbnak tetteti magát, mint amilyen valóban, akkor csak a szemeket kell huzamosan megfigyelni, mert habár a kihallgatott egyén igyekszik is szemeinek merev, közönyös kifejezést adni, azt még sem fogja megakadályozhatni, hogy kivált akkor, midőn a keresztkérdések tüzétől nehéz helyzetbe kerül, szemében az értelmességnek sugara föl ne villanjék. Ehhez járul még az is, hogy a hülyeséget szimuláló, olyankor, midőn azt hiszi, hogy nem figyelnek rá, feltünő gyakran vet egy-egy pillantást az őt kikérdező csendőr felé, hogy meggyőződést szerezzen arról, vajjon hisznek-e szavainak? Ha a csendőr csak egy ilyen pillantást figyelhet meg, akkor azonnal tisztába fog jönni emberének furfangjával: biztosra veheti, hogy tettetővel van dolga. Ha pedig ebben megbizonyosodott, akkor habozás nélkül jelentse ki a szimulansnak, hogy alakoskodásával korántsem vezette tévútra, tökéletesen belátott a kártyáiba s teljesen tisztában van furfangjaival. Ilyenkor legjobb, ha a csendőr az illető egyénnek körülményesen megmagyarázza, miért nem hisz neki, miért kételkedik előadásában. Föl kell őt világositania, hogy mily káros következményei lehetnek az igazság kijátszását célzó ilynemű magatartásnak s azután nem törődve a színlelt hülyeséggel, vagy tudatlansággal, a kihallgatás további folyamán olyan kérdéseket intéz az illetőhöz, amelyek megfelelnek az értelem ama szinvonalának, amilyent a csendőr a kikérdezendő egyénben föltételez.

4. A tolvaj-jelekről.

A tolvaj-jeleknek kiterjedtsége, nagy változatossága és sokféle alkalmazása a csendőrre nézve annyiban bír jelentőséggel, amennyiben azoknak ösmerete által oly eseményeknek és cselekményeknek jöhet nyitjára, melyek máskülönben előtte megmagyarázhatatlanok maradtak volna.

Egy merész betörési lopásnál például csak egy gyanúsított kerül kézre, holott a cselekmény elkövetéséhez legalább is 3—4 emberre volt szükség. A nyomozó járőr a tagadásban levő vádlottal szemben teljesen tájékozatlan, mert cinkosokkal való összebeszélésről tudomása nincsen, az pedig ki van zárva, hogy a letartóztatott egyén a bűntényt egymaga elkövethette volna. Továbbá a börtönben való titkos összebeszéléseknek káros következményei, nem egyszer a közbiztonság teljes megrendűlését vonják maguk után, pedig a nyomozás kulcsát könnyen megtalálná az őrs, ha a gazemberek titkos jeleivel ösmerős volna.

Azért a csendőr mindig terjessze ki figyelmét azon idegen, vagy gyanús egyénekre, kik a felügyeleti körletben járnak-kelnek; ügyelje meg azoknak összeköttetéseit s ha a tolvaj-jelekről csak általános fogalma van is: sok olyan támpontot szerezhet magának, amely egy esetleges közbiztonsági zavar felderítésére vezet.

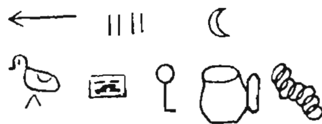
Általában véve a következő titkos tolvaj-jeleket lehet megkülönböztetni:

a) Az írott, vagy rajzolt jelek.

Ezeknek eredete az évszázadok előtti régi rablóvilágba vezethető vissza s eredetileg arra szolgáltak, hogy egy messze elágazó rablóbanda tagjainak megjelöljék azon házat, amely bizonyos időben megrohanandó és kirabolandó volt. Igen egyszerű jelek voltak ezek:

legtöbbnyire egy *haránt-kereszt*, oldalvonásokkal. Körülbelül hasonlították ezen jelek ahhoz, amelylyel az erdészek a levágandó fát megjegyezni szokták.

Későbben ezek mellett másféle jelek is formálódtak. *Dr. Grósz János* említ egy magános erdei kápolnát, melynek falán napjainkig is látható egy ilyen évszázados rabló-jel (2-ik ábra).

2. ábra. Régi rabló-jel.

Az első sor felhívás és azt jelenti, hogy a nyil irányában innen a negyedik házat a legközelebbi holdnegyedben tervezik kirabolni; aki ezeket a rablójeleket el tudta olvasni, a munkánál szívesen látott segéd volt. Minthogy pedig minden rablónak volt egy társai által jól ösmert, külön jegye: ha a felhívás mellett vitte el útja s részt akart a munkában venni, szénnel, vörös festékkel, késsel stb. odarajzolta a maga jegyét s így keletkezett a *második sor válasz gyanánt*. Látjuk ezen, hogy a kalandban résztvenni óhajtó öt rabló tette oda egyetértése jeléül a saját jegyét: egy madár, egy kocka, egy kulcs, egy fazék és végre egy lánc.

A mai gazembereknek is vannak ilyen titkos jeleik, amelyek az ő nyilvános körükben állapíttatnak meg és ha egy cimbora mellette elmegy, meg fogja érteni. Ezen mai jelek leginkább magánosan álló kápolnák, a a községi temetők hullaházain, útelágazásoknál levő kereszteken, kerítéseken, magános pajtákon stb. észlelhetők s mai időben már nem annyira bűntettre való felhívást tartalmaznak, hanem legtöbbnyire azt jelzik. hogy az illető ott megfordult s hogy milyen irányban ment odább, esetleg mikor fog visszatérni.

Az ily jelek nemcsak érdekesek, hanem tanulságosak is a csendőrre és a bíróra nézve. Lényegesebbek:

Egy nyíllal keresztezett kulcs, *a betörők* jegye,

3. ábra. Betörő tolvaj jele.

melyen a nyíl a távozási, vagy működési irányt jelzi (3. ábra.)

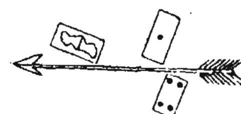
Keresztezett kard, koldusok jele, ahol a nyil szintén az irányt jelenti (*4 ábra.*)

4. ábra. Koldúsok jele.

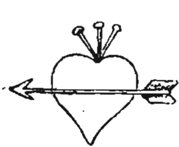
Kártyák nyíllal, utazó hamis játékosok jelei (5. *ábra.*)

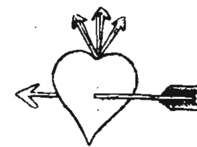
Háromszöggel és nyíllal átvert szív (*6. ábra a. és b.*) utazó cigánykovácsok, kolompárok, szegkovácsok által használtatnak.

5. ábra. Utazó hamis játékosek jelei.

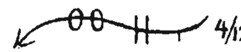
A 7-ik ábra az általánosan használt koldúsjegy, jelenti az irányt és a napot s ezenkívűl a nullák gyermekeket, a hosszú keresztvonalak társakat, a félvonalak pedig orgazdákat jelentenek. Ezen koldúsjel nemzetközi ugyan, de egyes országok szerint változik, olyformán, hogy néhol p. o. a nullák jelentenek társakat s a hosszú vonalak gyermekeket.

6. ábra. Kolompárok jele.

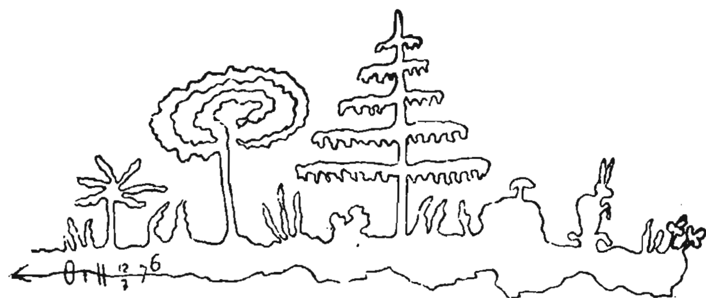
Igen érdekes a 8-ik ábra, mely egyetlen kézvonással rajzolt tájképet ábrázol s egy hirhedett iparlovagnak volt a titkos jele.

7. ábra. Általános koldúsjegy.

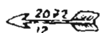
Általában a közártalmúak az ily *egyetlen kézvonással* rajzolt jeleket igen szeretik s ezek régi eredetre vallanak.

A 9. ábra azt jelenti, hogy a perecet, vagy bilincset képező jel tulajdonosa azon helyen 1872. év nov. hó 5-én megfordult, a nyíl irányában eltávozott és hogy ugyanazon év december hónap 20-án ott ismét meg fog jelenni.

8. ábra.

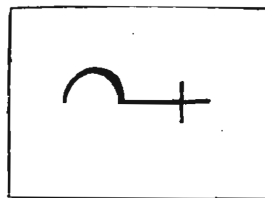
9. ábra.

Igen érdekes jel a következő 10-ik ábra, melyen az egyetlen kézvonással rajzolt papagály egy hires betörő címerjegyét, a három kő és pólyás gyermek a dátumot, t. i. a megváltó születése és István vértanú napját, december 25. és 26-ikát jelzi. A hirhedt betörő, a papagály-jegy tulajdonosa, tervez 26-ik decemberben egy templomi betörést, melyhez társakat keres oly formán, hogy azok, akik vállalkozni akarnak, december 25-én jelenjenek meg azon a helyen, ahol a jel látható (egy pusztulóban levő, lakatlan malomban). Egy igen tapasztalt csendőr altiszt, aki a tolvaj-jelek tanulmányozásával nagy előszeretettel foglalkozott, megértette a titkos írást s karácsony éjjelén tényleg négy híres gazembert tartóztatott le a kérdéses helyen.

10. ábra.

A 11-ik ábra, mely az angol tolvajoktól került hozzánk, orgazda lakását jelzi s tudtul adja az illető

11. ábra. Orgazda lakása.

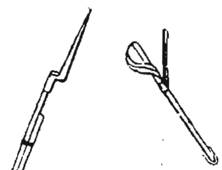
cimborának, hogy azon ház orgazda lakása, hol lopott portékát lehet értékesíteni.

Nagyon elterjedt koldúsjegy egy kezdetlengesen rajzolt hegedű, vagy flóta. A hegedű azt jelenti, hogy a kérdéses házba érdemes bemenni, akár könyöradomány, akár lopás végett; a flóta az ellenkezőt tudatja.

12. ábra.

A 13-ik ábra figyelmezteti a társakat, hogy abban a községben igen szigorú a rendőri felügyelet. A szuronyos puska csendőrt, a kard pedig rendőrt jelent.

13. ábra.

Ehhez hasonló jelek támadásra, bosszúra való felhívást is tartalmaznak. Nehány évvel ezelőtt egy, a gazemberek által igen rettegett csendőrt találtak egy erdőszélen több késszúrás által meggyilkolva. A csendőr úti járőr szolgálatban volt s a helyzet kétségtelenné tette, hogy pihenése közben orozva végeztek vele a gyilkosok.

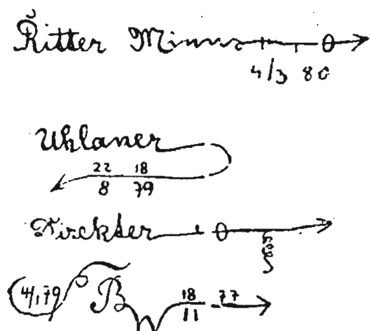

14. ábra. Felhívás egy csendőr meggyilkolására.

A nyomozás alkalmával a bűntett színhelyétől nem messze egy Szent János szobron a 14. ábrán látható szénrajzot találták, melynek magyarázata eléggé világos. S hogy nem a gyilkosság után került a rajz a szoborra, beigazolta azon körülmény, hogy nagyon eső-mosott volt, ámbár a gyilkosság elkövetése és a rajz föltalálása közötti időben eső nem esett.

Ha már most ezen jelt a kellő időben észreveszi, esetleg őt arra bajtársai figyelmeztetik: a derék csendőr bizonyára ovatosabb lett volna s nem esett volna áldozatul a gazemberek bosszújának.

Ezen jelképes ábrázolásokat azonban újabb időben a gazembereknek csúf, vagy melléknevei és az azok mellé csatolt titkos jelek kezdik kiszorítani, ami összefügg az írástudomány terjedésével. Így p. o. nagyon elterjedtek a 15. ábrán látható tolvaj-jelek, melyeken a tolvaj, csúf, illetve melékneve, különböző dátumok s út, illetve működési irányok jól kivehetők; azonban a harmadik nyílon látható kígyós vonal jelentését eddig megmagyaráznunk nem sikerült.

15. ábra. Modern tolvaj-jelek.

Ide sorolhatnánk a cigányok által használt vándorjeleket is; de minthogy a cigányoknak külön fejezetet szentelünk, az általuk használt jelzéseket is ott fogjuk megösmertetni.

b) A némabeszéd és a láthatatlan írás.

A gonosztevők a süketnémák abc-jét is fölhasználták titkos érintkezés céljaira; csakhogy míg a különböző országbeli süketnémák egymásnak jelbeszédjét sehogysem, vagy csak hiányosan értik meg, addig a gonosztevőknek ezen alapra fektetett jelbeszédje úgyszólván nemzetközivé fejlődött s csupán az ő különleges céljaikat szolgálja, valamennyien megértik és használják.

A csendőrnek és bírónak fölötte nehéz volna ezt megtanulni, de nincs is rá szüksége, hogy megértse.

Elkerülhetlen azonban, hogy tudomása legyen arról, miszerint bizonyos körülmények között a hivatásos gonosztevők ilymódon is közölni tudják egymással gondolataikat.

De van a némabeszédnek egy másik módja is, amely abban áll, hogy az egyik gonosztevő újjaival a levegőben ír le villámgyorsan valamit, amit cinkostársa nagyon jól megért.

Ezekből magyarázható ki a büntető jogszolgáltatásban előforduló sok olyan meglepetés, amelyeket a foglyok a börtön ablakain, vagy sétájuk stb. alkalmával, látszólag észrevétlenül készítettek elő

Különösen veszedelmesek ezek a jelek a *szembesítéseknél*, melyeket a csendőrnek gyanús egyéneknél sohasem volna szabad alkalmazni, mert ezek legtöbbször csak arra valók, hogy a gazemberek a legszigorúbb felügyelet dacára is néma jelekkel egymásközt titkosan érintkezhessenek.

A szembesítésnek szerintünk a csendőrségi szolgálatban legfeljebb megbizható tanúknál van helye, oly esetben, midőn nagyobb tévedések magyarázhatók ki, vagy háríthatók el ezen az úton; de a bűntetteseknél soha.

Ugyanezen okból a foglyoknak rokonaik, vagy barátaikkal való érintkezést sem szabad a csendőrnek megengedni. Az ily tévesen megengedett érintkezéseknél előfordulni szokott elérzékenyűlés, sírás, ölelkezés, rendszerint azért szimuláltatik, hogy a fogolynak egy cédulát, kést, ráspolyt, stb. adhassanak át, vagy megsúgják neki: mivel védje magát és kivel bizonyittasson alibit, — esetleg, hogy az elkísérendő fogoly dugjon valami értesítést a visszamaradó kezébe, illetve a szükséges utasítást fülébe súgja.

Kiváltképen veszedelmesek ily esetben a gyermekek, mert ezek ellenében kevesebb a csendőr gyanúja s ennélfogva lazább az elővigyázat is, holott pedig a

tapasztalás szerint ezek a legalkalmasabb közvetítői a gazembereknek.

Csak egy megtörtént esetet hozunk fel példaképen álláspontunknak igazolására: egy súlyos bűntényért letartóztatott egyén feleségének a járőr megengedte, hogy elkísérendő férjétől elbucsúzzék; a csókolózás közben az asszony férjének szájába egy értékes drágakövet csúsztatott, melynek az lett volna a hivatása, hogy vele a börtönőr lelkiösmeretét megvásárolja.

Fel kell itt hívnunk a figyelmet a *láthatatlan tintával írt levelezésekre,* melyeket szintén nem lehet kellő figyelemmel ellenőrízni.

Tudjuk, hogy sokféle vegyi összetételű tinta van, melyek a hozzáértő akaratához képest előtünnek s aztán ismét elenyésznek s tetszés szerint újból olvashatókká lesznek. Ránk nézve azonban csak a legegyszerűbbek bírnak fontossággal, az olyanok t. i. a melyeknek megszerzése, a foglyoknak, vagy felügyelet alá helyezett egyéneknek, nehézségekbe nem ütközik. Ilyenek a tisztán feloldott *gummi arabikum;* az ezzel írt papírlap egészen tisztának látszik, de ha reá lehelünk s szivarhamúval, vagy finom porral behintjük, a reá írt betűk olvashatólag előtünnek.

A fogházakban ilyen láthatatlan írószerül majdnem kizárólag a *tejet* és a *vizelletet* használják a rabok és pedig gyakran az ellenőrzés alá kerülő, családjukhoz, vagy barátaikhoz írt levél *sorai között* is. Például hozunk fel erre egy fogolynőt, aki a fogházfelügyelő által elolvasott levelének sorai közé *saját anyatejével* írt övéihez útasításokat s azzal a kellő eredményt el is érte.

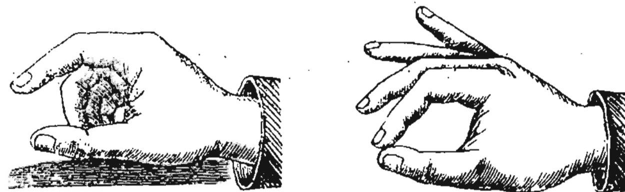
Egy másik módja a láthatatlan írásnak a *fába vert írás.* T. i. síma fába, kanál, dobozok, tűkör és kefefelületek, vagy egyéb rabmunkába nyomatnak be a betűk; ha most a fa felűletét üvegdarabbal, vagy éles késsel addig kaparjuk, míg a benyomott betűk láthatatlanok lesznek, az irás készen van. Ha az ilyen fát megnedvesítik, az összenyomott részek (a betűk) megdagadnak s láthatóan fognak kidomborodni.

c) Az ösmertető jelek.

A gazemberek társadalma már ezeket a jeleket is nemzetközivé tette s arra szolgálnak, hogy bárhol találkozik is össze két tolvaj, az első pillanatra felösmerje egymást s tudja, miszerint a másiktól nincs mit tartania: szabadon dolgozhatik, sőt még a jelenlevő kartársnak segítségére is számíthat.

Nagy tömegek között, vagy vasúti kocsiban működő tolvajok és zsebmetszők, hamis játékosok stb. szoktak az ily ösmertető jelekkel élni s ez a csendőrre nézve annyiban lényeges, hogy tudomással bírjon ezeknek létezéséről, amennyiben a bűntény felderítésénél sokszor a legrejtélyesebbnek látszó dolgoknak adhatja magyarázatát.

Leginkább el van terjedve a *16. és 17-ik ábrán* látható ösmertető jel, melyek közül az első inkább éjszakon, a második pedig inkább déli Európában

16. ábra. Ösmertető jelek 17. ábra.

használtatik; de azért bármelyiket megértik a művelt világ összes gazemberei.

Különben nem kell szem elől tévesztenünk, hogy az oly egyének, akik egy-ugyanazon célt követik, ösztönszerűleg jóban-rosszban könnyen megtalálják és

megértik egymást. A szenvedélyes vadász, sakkozó, tudós, korhely, kötéltáncos, az első érintkezésre épp úgy felösmeri hivatásszerű társát, mint két gazember száz becsületes ember között. S csak így lehet megmagyarázni, hogy két oly gonosztevő, aki az ország ellenkező széléről először vetődött össze egy bizonyos helyen, oly hirtelen felösmeri egymást, hogy a következő órában már együtt dolgozik.

d) Hang által közvetített jelek.

Ezek között megkülönböztetendők:

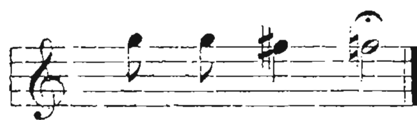
1. *A hívó és figyelmeztető jelek.*

Igen érthető, hogy a gonosztevők, akkor, midőn valamely bűnös kalandra összejönni akarnak, nem hivják és jelzik a találkozás helyén egymást név szerint, hanem hívó és ösmertető jelül majdnem kizárólag az állatok hangját utánozzák.

Leginkább szokásban van náluk e célból a *kakaskukorékolás, a fürj csattogása, a bagoly süvöltése*, folyók tavak és mocsarak vidékén a *béka kuruttyolásának* utánozása, stb. Ezek a hangok sehol se tünnek föl a lakosság, vagy a járó-kelők előtt s a tolvajok, kivált ha a jeladásra nézve előzőleg megállapodtak, ezeken a hangokon biztosan megértik egymást.

Hivatásos gonosztevők éjjeli gyülekezésük alkalmával kiváltképen a bagoly üvöltését szokták alkalmazni; még

18. és 19. ábra. Hívó jelek.

pedig a távolsághoz képest, a törpe füles bagolynak lassú, rezgő hangon kiejtett füttyét, vagy a nagy bagolynak nagyobb távolságra is elható hangját. (lásd a 18. és 19. ábrákat)

Ezeket a hangokat a csendőrnek különösen éjjeli portyázások alkalmával tanácsos megfigyelni, mert könynyen megtörténhetik, hogy ez által esetleg meglepetésszámba menő leleplezéseket és fogásokat csinálhat.

Figyelmeztető jelül, midőn t. i. menekülésről van szó, többnyire megállapodás nélküli közönséges jeleket használnak: egy éles fütty, hangos taps, rendesen elegendő, hogy a tolvaj figyelmeztetve legyen a munka abbahagyására és a menekülésre. Nagyobbszabású bűntényeknél, például rablógyilkosságnál, a kiállított őr jellövést is használ figyelmeztető jelül.

2. *A társalgás és érintkezés a börtönökben.*

A foglyoknak a börtönökben való egymássali titkos érintkezése sokkal elterjedtebb és következményeiben messzehatóbb, mintsem gondolnánk.

A fogoly, kinek oly sok ideje van gondolkozásra és tervezgetésre, nagyon jól tudja, hogy ránézve semmi sem olyan fontos, mintha valamely rabtársával, aki esetleg hamarább kiszabadul, mint ő, érintkezhetik. *Egyező tanúvallomások, hamis alibi bizonyítása, bűnjelek eltüntetése, vagy biztonságba helyezése*, ez úton gyakran lehetségessé válik.

Az ily társalgásnak és érintkezésnek ezerféle neme és módja van, azért ennek tárgyalásába itt nem bocsátkozhatunk; különben is a csendőrnek e tekintetben csak az a feladata, hogy a bebörtönözöttek és elbocsájtottak közötti esetleges összeköttetést éles szemmel megfigyelje. Különösen szükséges ez akkor, midőn őrskörletéből tudvalevőleg kitanult gazemberek ülnek fogságban.

e) Az árúló cinkostárs megbélyegzése.

Régi időben, ha egy rabló a másikát elárulta, társai egyszerűen lelőtték, legyilkolták. A rabló-romantika kipusztulásával, az árulás megtorlásának ez a módja, most már csak nagy ritkán fordul elő. Ma is vannak még oly közártalmú bandák, melyek ha nem is teszik el láb alól az árúló cinkostársat, de megbélyegzik úgy, hogy kénytelen ezen jelt egész életén át, mindenki által észrevehetőleg, testén hordozni.

Ennek a megtorló, helyesebben mondva, óvintézkedésnek egyik, majdnem kizárólagos neme az, hogy az illető árulkodónak az egyik, esetleg mind a két arcán mély, függőleges vágást ejtenek s arról is gondoskodnak, hogy ez a seb ne részesülhessen orvosi gyógykezelésben, ami által örökös, hurkaszerű, vörös vonallá képződik. Ezen jel által a többi közártalmú figyelmessé lesz téve, hogy az illetőtől, mint megbízhatlan, árúló cinkostárstól óvakodjék; de a csendőr és a rendőr is figyelmes lehet az ilyen megjegyzett alakra, ha tudja, hogy miféle kétes egyéniséggel van neki dolga.

Leggyakrabban a déli vidékeken s főleg a cigányok között szoktak az ily megbélyegzések előfordulni s nem egyszer volt már rá eset, hogy a nyomozó rendőri és csendőrségi közegek félrevezetésére is felhasználtatták.

Egy, az aldunai szerb határhoz közel fekvő őrskörlet közbiztonságát igen nyugtalanítani kezdték a kóbor cigányok tolvajlásai. Az igen intelligens és tapasztalt őrsparancsnok, aki valódi réme volt a cigányoknak: hosszas megfigyelés és tanúlmány útján tökéletesen ösmerte szokásaikat és furfangjaikat. Az első tolvajlási eseteknél rajta ütött ugyan már a bandán, de az oly ügyesen volt szervezve, hogy a főbb gazemberek mégis kisiklottak a kezei közül s tovább is a legnagyobb vakmerőséggel üzték garázdálkodásaikat. A derék őrmester, aki híres volt arról, hogy felügyeleti körletében a közbiztonságot sohasem engedte megzavartatni, fölötte bosszús volt a bandára s mindenáron meg akarta tőle szabadítani a körletet, de sokáig nem bírta őket se tetten érni, se pedig döntő bizonyítékokat szerezni ellenük.

Egy szép napon beállított az őrmesterhez egy idősebb cigány s az arcán egy friss forradásra mutatva előadta, hogy a vajda őt, mint állítólagos árúlót, megbélyegeztette s ennélfogva most már bosszúból nyomra fogja vezetni a csendőrséget mindannyiszor, valahányszor a banda betörést, vagy tolvajlást tervez. És tényleg jó besúgónak mutatta magát a cigány, mert az őrmestert igen sok lopás és betörés tervéről s a lopott holmik rejtekhelyéről is értesítette. Ha nem az aztán már nem a besúgó hibája volt, hogy a járőr mindig későn jött a betörés színhelyére, mikor a tettesek árkon-bokron túl voltak, valamint az sem, hogy a megjelölt rejtekhelyen csak holmi jelentéktelen és értéktelen lopott tárgyakat talált, míg a valóban értékesek tovább vándoroltak. Hosszabb idő mulva derült csak ki, hogy a tapasztalt őrsparancsnokot a furfangos cigány félrevezette s hogy csupán azon célból bélyegeztette meg magát, hogy ezzel társainak szolgálatot tegyen.

Egy másik csendőr-őrmester beszéli, miszerint egy rablóbanda által tervezett s az egyik tagnak följelentése folytán meghiúsult nagyobb rablás esete után bizonyos idő mulva a feljelentővel találkozván, annak arcán feltünő mély sebhelyet látott, amelyről az szintén azt állította, hogy besúgásának büntetéseül kapta társaitól, aminek ebben az esetben teljes hitelt is lehetett adni.

Mindenesetre legyen a csendőr óvatos, ha ilyen megbélyegzett emberrel hozzák őt össze a szolgálat esélyei. Hogy mily irányban veheti hasznát ennek a megfigyelésének, az természetesen az egyes esetek különböző viszonyaitól függ.

VI. FEJEZET.

A TOLVAJNYELVRŐL.

A tolvajnyelvvel mindazoknak meg kell ösmerkedni, akik nyomozással s általában a kriminalitással foglalkoznak. Bíró, csendőr és rendőr egyaránt nagy hasznát látja ebbeli ösmeretének, ha egyes elfogott szavak, jegyzetek vagy levelek értelmét kiböngészheti; esetleg hasznát veheti annak a körülménynek, midőn a bűnös észreveszi, hogy a csendőr, illetve a bírósági tag érti a tolvajnyelvet.

Mindazonáltal nem szabad a csendőrnek ezzel a tudományával kérkedni, és kerülni kell azt, hogy a vádlottat a tolvajnyelv kifejezéseivel szóllítsuk meg. Mindig be kell várni a kedvező alkalmat arra, hogy bemutathassuk és hasznát vehessük ennek az ösmeretünknek.

A tolvajszavak nagyobbrészt cigány, zsidó és német eredetűek. Magyar vonatkozású igen kevés van benne.

A tolvajszótár soha sem íratott le a hivatottak által, hanem mint szóbeli hagyomány maradt vissza nemzedékről-nemzedékre, és ebből magyarázható meg az a körülmény, miszerint bár alapjában véve a tolvajnyelv *nemzetközi:* igen sok kifejezése helyi vonatkozású s ennélfogva a különböző országok tolvajszótára is sok tekintetben különböző, ha másban nem is, a szavaknak eltérő hangoztatása és kiejtése tekintetében.

A Magyarországon használt tolvajnyelv szótárát tudtunkkal eddig csak *Berkes Kálmán* fővárosi államrendőrségi felügyelő állította össze s ez a gyüjtemény

már azért is kiváló becscsel bír, minthogy a gyakorlatból, a tolvajokkal való közvetlen érintkezésből szereztetett.

Ezen gyüjteményben, melyet alább reprodukálunk, *első helyen a magyar*, azután pedig a nálunk meghonosult *idegen* nyelvű tolvajszavak soroltatnak fel betűrendben.

A magyar tolvajszótár.

A.

Alma, ne, nem;
almával, nem, nem kell;
abdruck, kulcsnyilás lenyomata;
abfindeln, összebeszélni;
abgeilen, elnyerni kérelem által, kunyorálni;
abhalten, lopásra kiindulni;
ab-pleffen, elriasztani;
abstecher, vaseszköz, melylyel a tolvaj a függő lakatot csavarja le;
abschöpfen, a prédából, melyet már egyik tolvaj megszerzett, lopni;
abschlecken, a kártyacsomóban a felső egy vagy két kártyát a marokba fogva visszatartani és ismét észrevétlenül visszatenni a csomóra;
achrem, hátulról;
achremübertippeln, hátulról megtámadni;
achtundzwanziger, *stradehandler*, gyilkos vagy útonálló;
aff, fogházi kulcsár;
alefradawmer, nem érdekelni;
alt, alkalmas, jó (személyre), értékes (tárgyra);
altedá, jól összerakott, rendezett kártyacsomó;
amthál, jogos osztályrész a prédában;
amtskier, hivatalnok;
amtskierspiese, hivatalos helyiség;

amtsschauter, hivatalszolga;
angehen, a zsebtolvajlásnál a zsebbenyulást végezni;
ankerscheiben, fül;
ankheilen, felhivni valakit valamire;
ankluften, felöltözni;
ansagen, a fizetés elől (a korcsmában) megszökni;
alleritt, alle ritt und tritt, minduntalan (majd minden időben);
asesponem, a tolvaj arcfintorgatása, midőn bűnét szemébe mondják (szemtelen);
aufdecker, felterítő a háromkártyajátékosoknál, ki a kártyázást megkezdi és kezeli;
aufführen, a rendőrnek a tolvajt megmutatni;
aufgeschochert, felnyitni, felfeszíteni;
aureff, jótálló;
auromisiren, } elkotródni;
auromkaufen, }
ausdewern, kibeszélni, kifecsegni;
ausdurmen, *ausjonem*, *ausbrummen*, kialudni magát;
ausfülen, megmotozni;
ausklüften, kiköltözködni;
auskochen, tervet kifőzni;
auskrageln, nyakát kitekerni;
auslewirer, *saserer*, *baldowerer*, tolvaj ügynök (ki a betörésre alkalmas helyet kiszemeli, a tolvajoknak eladja, vagy a prédából ezért pénzbeli osztályt kap, de a betörésben részt nem vesz);
auslincen, kiszemelni, kifürkészni;
ausplanken, felbontani a csomagot;
aussackeln, kifosztani;
auschöln, levetkeztetni;
ausschmecken, kifürkészni, felfedezni;
awé, vígság, vidámság, jókedv.

B.

Besittoltatni, a hamis kártyásoknál azt jelenti, hogy a balekkal a pénzt a bankba kell tétetni (kiguberálni);

biboldó, zsidó;
bukni, elfogatni, hurokra kerülni;
bajesz, ház
bajeszhipischen, házkutatást tartani;
balbós, házi úr;
balhé, lárma;
balhisiren, lármázni;
baschom, sötét;
baschomleile, sötét éjszaka;
barsel, vaspálya;
barseln lábláncz;
bécháwerem, mi ketten társak vagyunk;
beckernmachen, a házőrző ebet elemészteni;
begojses gehen, meghalni;
behandeln, *sachern*, meglopni;
beckchojch másámatten, erőszakos (betöréses) lopás;
beckchojch, erőszak;
bekneisen, felismerni;
bergman, *bleiling*, 10 forintos bankjegy;
beschummeln, megvesztegetni;
betüach, bizalmas;
betüachdewern, bizalmasan beszélgetni;
betüachmásamátten, biztos betörési terv, akadály nélkül;
becäumen, *meschalmen*, fizetni, kifizetni;
bilbl, vád;
bimm, csöngetyű;
bimpfen, *pumpen*, szúrni;
blassl, foltjel a kártyán, melyet a hamis kártyás nedves ujjával csinál;
blaumasl, egyenruhás rendőr;
blindercho, *witserhó*, áldozat, balek, kit könnyen lehet lefőzni;
blitzableiter, csendőr;
blitzen, *neppen*, csalni;
blühfallen, *durchtippeln*, } prédából kizárni;
tunelgehen, *waldgehen*, }

bóocher, paraszt;
bóoser, hús;
branden, fenyegetni;
brandskiverl, fenyegető levél;
bräugesz, haragudni;
bré, *oberman*, kalap;
breindling, *geist*, *gift*, pálinka;
bremser, nagy feszítő vas;
bremsen, betörésnél a legnehezebb munka;
brenner, azon tolvaj, ki már a tolvaj taktikába be van avatva, de gyávasága miatt a bandába be nem veszik; hallgatásáért borravalóval tartják; a kezdő hamis kártyást is így hívják;
bröziccer, a kártyajátéknál, ki a kártyakompániába, mely meghatározott számú, be nem fér; de azért ott ül, és tesz a kártyára fogadást;
brodladen, *péé*, száj;
bromfegeld, borravaló;
brummásl, szálláspénz (Bécsben is így mondják);
brumen, *durmen*, aludni (Bécsben is így mondják);
büfflöck, női kebel, emlő;
bucksen, nadrág;
bulancher, pék.

C. Ch. Cs. Cz.

Csakó, 5 forintos bankjegy;
csengő, óra;
csinálj falat, állj az áldozat és figyelő közé, állj elém;
cafka, nő, tolvaj kedvese;
cafkavágó, tolvaj, ki nőket lop meg (zsebtolvaj);
cápázni, kivenni, elvenni;
cinkota, pofon;
csónak, gőzhajó;
carambole, tolvajlási módszer, (a zsebtolvajlás egyik nehezebb módszere;
chadóschem, hónapok;

chójim, meleg;
chammer, buta;
charóthe, elhatározás megbánása, visszalépés;
chaser, sertés;
chasvenen, irni:
chasvener, irnok;
chauscheck, lopásra alkalmas idő;
chawer, tolvajtárs;
chawrüss, tolvajbanda;
chéder, börtöncella (szoba);
chéderhipisch, börtöncella-kutatás (motozás);
chéderszore (zrölli), börtöncella-felügyelő (szoba-gazda);
chélek, *schiboj*, *sacherl*, osztalék;
chélkenem, *chelwechim*, osztozkodás;
chess, óvatos;
chess sein, óvatosnak lenni;
chess spiese, oly kávéház, korcsma, pálinkamérés vagy szatócsbolt, melyben tulajdonosa tudtával tartózkodhatnak, s ki a tolvajokat előlegekkel is segíti;
chéscheck, szinház;
chilfener, *nepper*, pénzváltó csaló;
chirigen, szúrás vagy vágás által valakit megjegyezni;
chó, áldozat, kit tőrbe ejtenek;
chóchem, ügyes, értelmes;
chóchemer cupfer, oly rendőrközeg, kit könnyen meglehet vesztegetni;
chóchemer cink, kézzel jeladás. *A kéz ökölbe fogása*, jó; *kinyitása*, rosz (semmi); *az ujjat a száján végighuzva*, hallgatást jelent;
chojdesch, hónap;
chojlebajesz, kórház;
chojlenen, betegen feküdni;
chósánen, áldozatok, balekok;
chósen, meglopandó ember;
csáh-chécsákl, 5 forintos bankjegy;
csekerl, *penne*, kiskorcsma, kávémérés;

cenkerer, katona;
cirlich, kitünő;
cirliche másámalen, kitünő betörési terv;
cirliche schränker, kitünő betörő tolvaj;
cinkflette, nyomozó levél;
cinkstecken, jelt adni;
czóres, tönkre ment;
cupf, venni, elkapni;
cupf in der jált, vedd kezedbe.

D.

Dohány, nagyobb pénzösszeg;
domálni, hadoválni, beszélni;
dülni, lépre menni;
dacherl, esernyő;
dales, nyomor;
dalesbajesz, szegényház;
darisiren, biztos nyerésre a kártyacsomagot összerakni;
dartl, tolvajkulcs;
dartlmasammatten, tolvajkulcscsal végrehajtandó lopás;
delli, ajtó;
derach, utca;
déwern, beszélni;
disputirer, tolvaj, aki kinyitott ablakon át horoggal lop;
disputirzeug, horog, melylyel a tolvaj a prédát az ablakon át kihuzza;
dragoner, dragacs, tolvajlás, melyet a kártyázók mellett ülő tolvajok űznek;
dreistern, frankovilla, a mezőn, erdőben, szabad ég alatt;
durmen, brummen, jonem, aludni.

E.

Evezőket letiplizni, kezeket függve tartani;
evező, kéz;
evezős, zsebtolvaj;
éé, áá, nincs, nem;

ééslie, tárgyról továbbb nem beszélni, (a beszélgetést tovább nem folytatni);
eice, tanács;
eicebájes, tanácsház;
eidim, tanú;
einkheilen, zsebre tenni;
einfeffern iemanden, valakit bajba keverni;
einschochern sich selbst, magát az épületbe kapuzárás előtt elrejteni és várni, míg a lopásra alkalmas idő bekövetkezik;
einsteig, behatolás;
einsteigmassamatten, lopás ablakon való behatolás által;
einlippeln, betörni;
einrahmen, rábeszélésekkel foglalkoztatni a meglopottat, vagy a kártyában megcsaltat addig, míg a tolvajok, vagy hamis kártyások a prédával elillannak; ezt a brennernek nevezett tolvaj teszi; célja, hogy a meglopottat, vagy megcsaltat a feljelentéstől visszatartsa;
elwer, lábak;
emes, úgy van;
englisch, kirakat;
englisch másametten, kirakat betörés;
englischmelochener, kirakat tolvaj;
eper, talán;
epl, ne, nem;
epl déwer, ne beszélj;
epl lincer, rövidlátó;
eps, epes, kevés, nemsok;
erlappern, meglepni;
erspukt, ő vall;
ertapt, mili, verschitt, elfogatás;
exporteur, nemzetközi tolvaj.

F.

Fázni, félni;
fejes, titkos rendőr (detectiv);

ferkó, ferbli kártya játék;
fiatal, értéktelen, nem jó:
fickó, zseb;
frankóra, akadály nélkül;
fucs, sok;
fallen, lépre menni;
fallmachen, a megkárositandó egyén figyelmét addig foglalkoztatni, míg a cimbora a lopást végrehajtja;
fallmacher, a hamis kártyásoknál az a cimbora, ki a játszókat beszéddel tartja; ő is játszik, de rendesen veszít társai javára; célja, hogy a megkárosítandó játszó némileg megnyugtassék;
fallpie, pénzösszeg, melyet a vendéglős a hamis kártyásoknak előlegez játékra;
federhändler, bemutatás; e szóval mutatja be egyik tolvaj az általa ismert, de a többiek előtt ismeretlen tolvajt;
ferko, ferblikártyások;
filó, a második kártyát egy kézzel ügyesen kilökni;
fines, furfang;
flamó, módern, éhség, éhezni;
fledl, dá, dari, flóh, összerakni a kártyát biztos nyerésre a hamis kártyában;
fledllegen, tolvajoknál tolvajtársát bajba keverni;
flekerl-lá, flekerllaszlovszky, 1 forintos bankjegy:
flette, útlevél;
fliegenmachen, tévútra vezetni;
flencen, hamis tárgyakat zálogba adni; e csalást ott űzik a tolvajok, hol új zálogtartó van, ki nem eléggé óvatos és szakértő;
fortkecsen, elcipelni, elvezetni;
forttucken, odább adni;
fortsrikenen, elcsalogatni;
frankó, nyiltan, nyilvánosan;
frankóhokken, nem hamisan kártyázni;
frankóvilla, dreistern, a mezőn, erdőben, szabad ég alatt;

frass, pofon;
fuchs, arany;
fuchsstrang, aranylánc;
fuchsmelochener, aranyműves;
fucs, sach, sok;
fuhr, zseb;
führer, kártyázásra csábitó, ki ügyes beszélő, elegáns ruhában jár.

G.

Grand, krajcár;
gyertya, nézni, látni;
gabel, mutató és második ujj;
gaj, keresztény, pogány;
gajte, kereszténynő;
galach, schwarzfärber, gscherter, pap;
galerie, gamerilla, tolvajtársaság, vegyesen nő és férfi és különféle tolvaj faj;
ganev, rosz ember, gonosztevő;
gagyist, hamis pénzzel csaló;
gebrennt, megcsalatott, meglopott egyén;
gebrentercho, olyan egyén, kit a tolvajok nehezen tudnak lépre csalni, mert már okult előbbi esetéből, e szót a hamis kártyások szokták használni;
gedinn, volt tolvaj, ki már a lopásból meggazdagodott;
geflieder, igazolvány;
gehargert, megfojtani;
geist, gift, breindling, pálinka;
geknast, elitélve lenni;
gelb, kétes, nem tiszta, gyanus;
geschprochenerchó, áldozat, ki pénzét hamis kártyán elvesztette;
geschprochen mit der Marie, (*oder Fräulein Marie*), ezt szokták mondani egymásközt a hamis kártyások, midőn az áldozat már pénzfogytán van;
getippelt, álbeszédre megdült;

gifthütlen, geisthalle, kinkeshalle, pálinkamérés;
gisi, grantich, kapisch, mérges;
glasspuren, klurpatzen, szemüveg;
godszrore, magasabb rangú törvényszéki tisztviselő;
godl udem, főkapitány;
gojsenen, ligtgojses, haldoklik;
grand, nagy;
grantich, kapisch, gisi, mérges;
griffling, újjak;
gugyist, kulacsos, vásáros tolvaj.

H.

Háromcsillag, mező, rét vagy erdő;
hadoválni, dumálni, beszélni;
hosszú zsuga, mindennemű kártyajáték, ami tiltva nincs;
hurkosok, csalók, kik a zsinórjátékkal űzik a csalást;
hadovabank, beszélgetés tolvajlási tervekről (gyakorlat a tolvaj nyelvben);
há, kártya;
háklpákl, shojre, lopott tárgyak (préda);
hadács, rendőr besugója;
hádern, hokken, kártyázni;
hágú, egy fél forint (50 kr.);
halló, igaz;
hámschicken, meggyilkolni késsel;
handeln, sachern, lopni;
happen, elfogni;
happie, kártyapénz;
hargenen, életétől megfosztani;
hanert, ugatni;
hausruss, házi kártyás; oly hamis kártyás, a kinek egyedül engedi meg a korcsma, vagy kávéház tulajdonos, hogy helyiségében hamis kártyát űzzön, más hamis kártyásokat kiutasít;
hé, rendőrség, kapitányság;
hécsákl, csáh, 5 forintos bankjegy;

herunterketsen, lehordani;
hindl, csikó;
hipisch, smier, őrjárat;
hirig, kártyán jel, melyet a hamis kártyás a körömmel csinál;
hochstapler, uri kéregető, álcímmel;
hoger, magyar;
hokken, hádern, kártyázni;
hokkerei, kártyázás;
háser, melegiben;
hónepick, a kit nem lehet sem meglopni, sem megcsalni;
hónputen, zsidó;
huszonnyolcas, stradehandler, utonálló.

J.

János, három kártyajáték;
jehó, toloncozás;
jajem, bor;
japanesisch shojre, préda, mely betörésekből, kuszótolvajlásból, kirakat nyitogatásból, horoggal való lopásból származik és könnyen felismerhető; azért az orgazda nem nagy árt ad érte;
japeshojre, lopott tárgy, préda;
jáske, tüme, templom;
jáskehandler, tümehandler, templomtolvaj;
jaás, kabát;
jáss, önálló úr (a tolvajok közt);
játt, kéz;
játtbarsel, kézivas, perec;
játtschocherer, kisebb nemű feszitővas;
jauker, drága;
jenisch déwern, tolvaj nyelven beszélni;
jergl, tolonc;
jesl, szájhős;
jeslstickl, erőszakos botrány csinálás;
jojsl, Krisztus;

jojslschick, thóleschick, búcsú;
jung, értéktelen (tárgy), tapasztalatlan (személy);
jonem, durmen, brummen, aludni.

K.

Kapdova, elvenni;
káposzta, jönni, menni, szaladni;
karika, gyürű;
kasza, nagykés;
kaszálni, metszeni;
kohány, roma, cigány;
komálni, érteni, ismerni;
köpülőzni, szúrni;
krikli, bot;
kuksi, vásár;
kulacsos, gugyista, vásári tolvaj;
ká, kale, nő, tolvaj szeretője;
kaffemühle, csavarfuró;
kafteln, gombolni;
kaiterer, szabó;
káléhandler, kálémalvirer, kezdő zsebtolvaj ki csupán nőket lop meg;
kamme, hány, mennyi?
kammeschickt, mi az ára?
kapisch, grantisch, gisi, mérges;
kaschern, mérges;
kautl, kés;
kaverei, kluntebajes, bordélyház;
keketsen, kienem, férgek (tetű);
kégler, stokker, gutmorgenwünscher, stiegenlaufer, nappali tolvaj;
keglowitz, tolvaj lakhely;
ketsen, vinni, vezetni;
kieberer, kiemejer, kiesteiner, detektiv;
kiebitz, kártyások mellett néző;
kilián, hideg;

kinkeshalle, gifthütlen, geisthalle, pálinkamérés;
kienem, keketsen, férgek (tetű);
kienemer, tetves;
kissebájes, megyeház;
kistl, pénztárca;
khajeff, kotig, adósnak lenni;
khálehandler, kálémalwirer, tolvaj, ki csupán nőket lop meg;
khaul, gyürű;
kheilen, ütni;
kheiles, verés;
khelef, kutya;
khes, rendőr, bőrönd;
khojne, chojne, vevő;
khól, hazugság;
kleis, ezüst;
kleisstrang, ezüstlánc;
kluft, schöller, ruházat;
klunt, rauchká, kraml, pfeifen, kéjnő;
klurn, szem;
klurpatzen, glasspuren, szemüveg;
knaszen, elítéltetni;
knasz, schmalze, itélet;
knebeln, megkötözni;
kneisen, ismerni;
koofches, erőszak;
kojach, erő;
kójdemkóhl, elsősorban;
kolera, rabkoszt;
kóóscher, schokker, rusz, hamis kártyás;
kóscher aufgefallen, jól sikerült;
koschersein, minden gyanútól mentve lenni;
kótig, khajeff, adósnak lenni;
kracher, bőrönd;
kracherl, púpos;
kraml, klunt, rauchká, pfeifen, kéjnő;

kranksein, elfogva lenni ;
kratzholz, borotva ;
krauten, jönni, menni, szaladni ;
kramltreiber, strici ;
krén, *wurzen*, ki könnyen fizet a korcsmában (vendégelni);
kruchi, sánta ;
krumkopf, nagy feszitő vas ;
ksiewerl, levél ;
ksiewemille, nagypénztárca ;
kukucs, a következő kártyát megnézni ;
kupi, réz ;
kupipie, rézpénz ;
küppe, bolt ;
kütlövic, szálloda ;
krim, fortuna ;

L.

Lekaszálni, leszurni, levágni ;
leköpés, a tolvajlás egyik módszere ;
lepedő, 100 forintos bankjegy ;
leves, *matér*, pénz ;
lila, *zsuga*, kártya ;
lobogó, kendő ;
lonyai, 20 forintos váltópénz ;
lugnyi, tolvaj szeretője ;
la, *laszlovszky*, *schütz*, egy forint ;
labern, szeretni ;
laila, fiókos szekrény ;
langehá, mindennemű kártyajáték a mi tiltva nincs ;
latoffsein, megtért ;
lé, *tanc*, *netsch*, krajcár ;
leck, börtön ;
lechem, kenyér ;
leff, bátorság ;
legen, elkövetni (lopást) ;

leibling, fogházi kenyér ;
leile, éjjel ;
leile smieri, éjjeli őr ;
léim, biztosra menni ;
leimhockerei, biztos nyereségre kártyázni ;
lemááneschem, jaj istenem !
lenz, tréfásnak lenni ;
lés, kártyásoknál az áldozat kártyájába pillantani ;
lésen, menni ;
léserl, ujság (hirlap) ;
lewiren, *lincen*, *lili*, nézni, látni ;
link, nem valódi ;
linkerbalhé, vaklárma (midőn a tolvajt rajta kapják lármát csap, hogy a gyanút másra terelje) ;
linkerdá, rosszul összerakott kártyacsomó ;
linkereidim, hamis tanú ;
linkeflette, hamis útlevél ;
linkerjung, ravasz gyerek ;
linkerkhaul, hamis gyűrü ;
linkemessüme, hamis ércpénz (tantus) ;
linkerthie, álürügy ;
linkerschem, álnév ;
lincen, *lili*, *lewiren*, nézni, látni ;
listling, molnár ;
lojtof, *piti*, nem jó ;
lonyai, *bésée*, 20 krajcáros váltópénz ;
lulke, pipa ;
luschen-chojdesch, héber nyelv.

M.

Madzag, kés ;
máró, kenyér ;
maszlag, álbeszéd, hazugság ;
matroz, *rajcsos*, *raj*, tolvaj ;
matér, *leves*, pénz ;
matértartó, pénztárca ;

mázsa, év;
milimári, a kártyába sok (troppa);
muzsika, befejezett tény, megszünt;
maduwerszoff, kérdő szó, annyit jelent: mi lesz most? ezt használiák, midőn a tolvajlásnál vagy betörésnél rajta kapják a tolvajt;
makaj, rejtőhely;
májsze, mese;
májem, víz;
majer, a kártyacsomagnak azon része, mely meg van hajtva;
mann, 100 forintos bankjegy;
marchetzer, *marchegg*, tolvaj, zsebmetsző, ki alvókat vagy részegeket lop meg;
maremókem, előre készitett és felfogadott tanúk, kik a tolvaj hamis alibijét igazolják;
marie, *pie*, pénz;
másámatten, *mási*, kész betörési terv;
masl, szerencse;
maslschocherer, a lenyomat után készitett betörő kulcs;
mauermachen, falat állani, annyit jelent, mint a zsebtolvajt fedezni, míg a zsebbe nyúl;
mauermacher, falálló tolvaj;
mechablhánder, vasuti (gőzhajón) utazó tolvaj;
mediene, vidék, táj;
medienegeher, házaló a vidéken;
melkerin, tolvajnő;
melóche, munka;
melóchebájesz, dologház;
menüsze, *punc*, női szeméremtest;
meschalmen, *bezauben*, fizetni;
meschüge, *pista*, hülye, bolond, őrült;
meschpóche, család, rokonság;
mesz, halott;
meszkelein, agyonütni;
mesüme, nagyobb pénzösszeg;

mieuerle jom, tengerentúl, vízentúl;
mili, *verschitt*, *ertappert*, elfogatni;
módern, *flamó*, éhség, éhezni;
mojre, *tremmel*, félni;
mókem, város;
mókembájes, városház;
mókembé, *nipisch*, Budapest;
mókemgeher, házaló a városban;
mókemschir, Páris város;
mokemwóóf, Bécs város;
muri, ellentállni, lármázni;
moserer, áruló;
musik, befejezett tény, megszünt lenni;
muth, együtt működni, egy kézre dolgozni.

N.

Nachtjagd, üldözés;
nachkrauten, utána menni;
nebich, *rachmónes*, részvét nyilvánítás;
nééfischl, mellényzseb;
nekhóme, káröröm;
nepper, *chilfener*, csaló, pénzváltó;
newéree, bűn;
nipisch, *mókembé*, Budapest;
numeramachen, *rauchen*, nemileg közösülni.

O.

Oknizni, nemileg közösülni;
olvasztani, pénzt felváltani;
öreg, értékes, hasznos;
oberman, *brée*, kalap;
oberplank, *oberkünftig*, külsőleg;
obercenkerer, főparancsnok, katonai főtiszt;
obiczupfer, tolvaj, ki az utcán kiakasztott ruhákat lopja el;
ojscher, gazdag;

olló, fenék, valag;
ollóraucher, buzerans.

P.

Pali, áldozat;
piálni, inni;
piti, ál, hamis, nem igazi;
pitikarika, hamisgyűrű;
plédlizni, szökni;
potoválni, szökni;
prosztó, paraszt;
pachwürem, rejtett hely;
párách, kopászfejű, koszos;
pásser, orgazda;
péé, brodladen, száj;
penne, csekerl, kis korcsma, kávémérés;
perczinkele, boszut forralni;
petiete, új árúcikk, mivel a nepperek könnyen csalnak;
petietemacher, csalókereskedő, kufár, schwindler;
pfeffer, lőpor, robbanó anyag;
pfeffer und Salz, puskapor és golyó;
pfeffern, lőni;
pfeifen, bűnét beismerni;
pfeiffer, könnyenvalló tolvaj;
pie, marie, pénz;
pickhéder, étterem;
pikken, singen, enni;
pikkenbajesz, étkezőház;
pikkurázsi, eledel:
pinka, edény vagy pohár, melybe a kártyázók a kártyapénzt szokták tenni;
pinkl, pincér;
piti, lajtoff, nem jó;
pitinger, haszontalan;
pitichó, kinek pénze kevés és kártyázni szeret;

pisehempée, kifogás;
pista, meschüge, hülye;
planyak, lengyel;
planken, feltárni;
plesirt, káros;
pleffen, elriasztani;
plenkl, rejtett zseb;
pónem, pacef, arc;
ponemgeschtellt, szembesiteni;
popeln, tarchenen, koldulni;
potergehen, fogságból kiszabadítani;
presentiren, az áldozat észre veszi, hogy zsebébe nyultak és oda kap, ezt jelenti;
puczuja, schöller, kluft, ruházat;
punc, menüsze, női szeméremtest;
püremzaj, vas szekrény.

R.

Rajcsos, raj, matróz, tolvaj;
rajzolni, lopni;
rejberli, gyufa;
roka, arany;
roma, kohány, cigány;
ruhi, verés;
rauchen, numeramachen, nemileg közösülni;
rauchká, klunt, kraml, pfeifen, kéjnő;
rachmónesz, nebich, részvétnyilvánitás;
reiberl, gyufa;
reiszen, kártyán nyerni;
réschüszchen gúnyból tisztelgés;
retti, árnyékszék;
riss, kártyánnyert pénzösszeg;
rolle, temetés;
rusche, tolvaj hites felesége;
russ, schocker, kóóser, hamiskártyás, sipista;
russen, spucken, sliacsgehen, schliachenen, vallani;

S.

Sárga, gyanús, nem jó;
sáros, adós;
snabó, pálinka;
szakitani, kártyán nyerni;
szlihácsra menni, vallani;
szolnok, kórház;
szondizni, aludni;
sách, *fucs*, sok;
sacherl, jogos, de kisebb osztályrész;
salzweken, csecsemő;
samst-de-há, dobd el a kártyát;
samsen, dobni, eldobni;
sarfenen, zsarolni boszúból;
sasern, *auslewiren*, *baldowern*, tolvajlási tervet kieszelni;
saserer, *auslewirer*, *baldowerer*, ügynök, ki a tolvajlási tervet megállapítja és a tolvajokkal közli;
schabber, apróbb betörési eszközök, u. m. kisfúró, ráspoly, srófhuzó stb.;
schapist, sápista;
schaszchenen, *schwechen*, inni;
schéé, óra;
schékerbilbl, hamis vád;
schem, név;
schemelochener, órás;
schojwet, törvénybiró;
schmekker, szimatoló, ezt a tolvaj titkos jellel is szokta közvetíteni; a hüvelyk és mutató ujját orrán végig huzva azt jelenti, hogy az, akire ránéz, egy schmekker;
scheidling, *halajne*, üveg ablaktábla;
scheile, kérdés;
schiboj, osztalék;
schick, vásár;
schjeban, siess;

schiebééresz, zsidópiac;
schikker, *schwedig*, részeg;
schickenhalter, vásári tolvaj;
schimling, csomag;
schimmeln, *pleitegehen*, szökni;
schimler, szökevény;
sckinkenbein, *kracher*, revolver;
schnelli, *schneitzkarten*, zsebkendő;
schneller, puska;
schlémásl, szerencsétlenség;
schlémáslvogel, sorsüldözött tolvaj;
schmecken, szimatolni;
schmelcen, pénzt váltani;
schmierestehen, lesbe állani;
schmecker, rendőri ügynök (lásd a szimatoló leirását);
schlimkel, kizárólagos tolvaj szállóhely magánházban hol a tolvaj ellátást és előleget kap;
schleferl, haszontalanságot tolvajló;
schlimaler, *zrinyist*, naplopó;
schöller, *kluft*, *pucuja*, ruházat;
schütz-lá-laszlovszky, egy forint;
schneitzkarten, *schnelli*, zsebkendő;
schóchererhát, szegényesen öltözött ember;
schócherer, véső, cigány;
shócher, *stier*, *kalt*, szegény;
schófel, rosz, romlott;
schómájérbájesz, kávéház;
schónem, év;
schómajer, kávé;
schottländische shojre, boltból vagy vásárról lopott és nehezen felismerhető tárgy;
schottenfuhr, tolvajzseb;
schrátz, *schropf*, gyerek (tolvaj gyerek);
schränker, betörő tolvaj;
schränkzeug, betörő szerszám;
schreckstein, félénk;

schus, séé, 10 krajcáros váltó pénz;
schumájerpie, költség, fizetendő költség a korcsmába (cech);
schüwrelef, kellemetlenség;
schwéchád, leitatni;
schwedichó, részeg áldozat;
schwemm, fürdő;
schwalbenschweif, frakk;
schwechen, schaszchenen, inni;
schwarzfärber, galach, gscherter, pap;
schropf, srátz, gyerek (tolvaj gyerek);
schwarzediamantenhandler, kőszén tolvaj;
séáchl, ész;
sebeln, séer, örülni;
sée, am sée, tolvajlási láthatár;
senft, ágy;
séer, sebeln, örülni;
seewachen, handeln, sachern, lopni;
seewacher, tolvaj;
shaine, ellenség;
shojre, háklpákl, lopott tárgy, préda;
schokker, russ, kóóser, hamis kártyás, sipista:
sich selbst verzinken, magát elárulni;
singen, picken, enni;
schokker, kegler, stiegenlaufer, gutmorgenwünscher, nappali tolvaj;
sliácsgehen, sliáchenen, spuken, rucsen, vallani;
sméáchenen, nevetni;
sonika, azonnal;
spangoli, szivarka, cigarette;
sperling, retesz;
spankhaul, négy gyűrűs ütővas (Todschläger);
spie, üzlet, bolt, kávéház tulajdonos;
spiesin, üzlet, bolt, kávéház tulajdonosnő;
spiesi, tolvajkorcsma, kávéház;
springer, barseln, lábláncz;

spritzen, ablaktáblát benyomni;
spuken, rucsen, sliácsgehen, sliachenen, vallani;
szeppi, tót;
szrickenen, boszantani, elcsalogatni;
szikke den chó weg, csald el ezen meglopott embert;
szrickner, viccelő;
szroli, büdösség;
szrolenen, büdös;
szrore, ur;
stauber, szivar, dohány;
staudenschlagen, fortély által valakitől titkot kivenni;
stauden, ing;
steiger, létra;
stieke, csöndben;
ster, kalt, schocher, szegény;
stiftlká, kezdő tolvajnő, kezdő kéjnő;
stockt, van;
stockerau, zálogház;
stockksiewerl, zálogcédula;
strangl, zsinór selyemből, melyet a hurkosok használnak;
strade, út;
stradehandler, útonálló, huszonnyolcas;
strang, lánc;
strille, vigyázz;
strangulisten, csalók, kik zsinórral űzik mesterségüket;
stefansleiter, hosszú nyaklánc.

T.

Tachi, nagy ertékű;
táli, első kiosztás a kártyázásnál;
tálien, hóhér;
tarchenen, popeln, koldulni;
tarchener, koldus;
haile, függőlakat;
thie, ürügy;
thiemelóchener, szájhős;

thóle-schick, joysl-schick, búcsú;
tileml, a halálra itélt részére készített kötél;
tilmen, halálos itélet kötél által;
tippelmásamatten, betöréses lopás, melynél ajtót kell kifeszíteni, vagy falat áttörni;
todtenschein, kényszer útlevél;
toff, értékes, jó, (tárgy);
tóofes, rab;
tófésen, rabok;
torfdrucker, zsebtolvaj
trapper, ló;
tréfe, tetten éretni a prédával együtt;
tremmer, *mojre*, félni;
trepiene, lépcső;
trillihokken, lábbal való jeladás hamis kártyázásnál;
tritt, cipő, lábbeli;
trittmelóchener, cipész;
tucken, adni;
tüme, *jaske*, templom;
twiszetófes, fegyház.

U.

Übertippeln, megtámadni;
udem, rendőr kapitány;
ulem, néptömeg, tolongás;
umhang, férfi, vagy női felöltő:
umplanken, kicserélni;
unterbuchsen, gatya;
unter hipisch sein, vizsgálati fogságban lenni;
untermakenen, eltüntetni.

V. W.

Vászonra zsugálni, hamisan kártyázni;
veréb, *pali*, áldozat;
verdutzen, eltakarni;
verkitsen, *verpássen*, eladni;

verdienen, tolvajlás által szerezni;
verlabert, *verbrennt*, szerelmes lenni;
vermakkern, elrejteni;
verpássen, *verkitsen*, eladni;
verschitt, *mili*, *erlappert*, elfogattatni;
verschliáchenen, társára vallani;
verstocken, elzálogosítani;
verwamst, elrontva;
vom freien, szabadból;
vom freien Verschitten, szabadból elfogattatni; ezt szokta mondani a tolvaj, midőn oly ügyben fogják el, melyben nem érzi magát bűnösnek;
verzinken, *verschochern*, elárulni;
wáá, *wáágán*, gazember;
wachtel, csík (bagó);
walterschlagen, a kártyacsomó lapjait ügyesen felültenni;
wamsen, rontani;
wand, fal, a tolvajt fedezni;
wechsler, *wechslerinen*, *chilfener*, pénzváltók, csalók:
weisli, kitiltva lenni;
wéndl, *wowó*, *wachó*, férfi testrész, ivarszerv;
wics, ügyetlen, tudatlan, tapasztalatlan;
wicserchó, *Blinderchó*, kit könnyen meglehet főzni;
wicsermelóchener, ügyetlen tolvaj;
wiesen, tekeasztal;
wind, *zauberlmantel*, tolvaj köpeny;
wiola, *winterfriedl*, téli kabát;
wolf, hat;
wowerl, *séé*, *flinc*, 10 krajcáros váltópénz;
wowo, *wendl*, *wachó*, férfi testrész ivarszerv.

Z.

Zóof, 1 forintos bankjegy;
zsaró, rendőr;
zsuga, *lila*, kártya;
zsugázni, kártyázni;

zauberlmantel wind, tolvajköpeny;
zrinyist, schlimájer, naplopó;
zsámbékerzeitung, álbeszéd;
zug, kézi kocsi;
zuplanken, hozzáadni.

Tolvaj számok.

1, = á alsó;
2, = bé;
3, = gi;
4, = dá;
5, = csá;
6, = wolf;
7, = sie;
8, = samstag, schábetz;
9, = olló;
10, = malőr;
11, = malőr alsó;
12, = malőr bé;
13, = malőr gi stb.;
20, = kobi;
21, = kobi alsó stb.;
30, = schläuschem;
31, = schläuschem alsó stb.;
40, = dá malőr;
41, = dá malőr alsó stb.;
50, = á halber man;
51, = csá malőr alsó stb.;
60, = wolf malőr;
61, = wolf malőr alsó stb.;
70, = sie malőr;
71, = sie malőr alsó stb.;
80, = samstag malőr;
81, = samstag malőr alsó stb.;
90, = olló malőr;
91, = olló malőr alsó stb.;
100, = mann;
200, = bé mann;
1000, = riesen.

VII. FEJEZET.

A CIGÁNYOKRÓL.

1. Általában.

A tapasztalat azt mutatja, hogy ha nem ösmerős az ember ennek a népfajnak szokásaival és hajlamaival, a velök való érintkezés rendkívűl nehéz, — míg ha úgyszólván közéjük vegyűlünk s érdeklődést tanúsítunk nomád életmódjuk, korlátlan, vad szabadságvágyuk iránt, — nagyon közlékenyekké lesznek s igen sok olyan dolgot tudhatunk meg róluk, amik a legnagyobb bizalom kifejezései.

A cigány egészen más, mint a civilizált lakosságnak bármely rétege; még a legromlottabb, legelvadultabb alakhoz sem lehet őt hasonlítani, azon sajátságos, minduntalan megnyilatkozó cinizmusnál fogva, mely e fajt az egész világon egyaránt jellemzi. Mindazok az észleletek és tanulmányok, melyeket rendészeti és közbiztonsági szempontból a psychologia segélyével az ember imitt-amott összeszedett, a cigánynyal szemben kárba vesznek, azokra egyáltalán nem alkalmazhatók.

Bármennyire különbözzön is a cigány minden más fajta közártalmútól, vagy gonosztevőtől, a maga fajtájához — egymáshoz, valamennyi csdálatosan hasonlít. És habár évszázadokon át ez a népfaj országokszerte szélEdt el és telepedett meg, nem volt képes beolvadni az őt környező nemzetiségekbe: alakban, arc-

ban, nyelvben és szokásaiban ma is egyforma mindenütt.

Nagyon jól jellemzi őket Wlislocky, aki tanulmányainak megszerzése végett huzamosabb ideig élt közöttük s ennélfogva nagyon jól ösmeri szokásaikat. Wlislocky ugyanis általános jellemzésül a következőket írja róluk: „A cigány erkölcse és jelleme, keveréke a hasznavehetetlenség és szemtelenségnek, a tartózkodás, komolyság és igazi könnyelműségnek; azonfelül majdnem teljesen hiányzik náluk az itélőképesség és az értelem, melynek, mint közönséges tudatlanságnak, kísérői a naiv ravaszság és a furfang. Minden cselekedetükben alacsony alattomosság nyilvánul, a mivel másokat ravaszul rászedni törekesznek. Az igazsággal nagyon ellenséges lábon állnak: bizonyítani igyekeznek képtelen dolgokat és hazudnak arcátlanul és pirúlás nélkül, mert szégyenérzetük teljesen hiányzik. Egyedül a testi büntetéstől félnek. Érzelmeik nyilvánításában meggondoltak, kegyetlenek és bosszúállók."

Ezen mindenesetre helyes jellemzéshez megjegyezzük, hogy *Wlislocky* főképen az erdélyi vándorcigányokat, az úgynevezett „*kortorárokat*" tanulmányozta s ezek leírásában és ösmertetésében úgylátszik sokkal alaposabb is, mint a magyarországi cigányokról írt ösmertetésében. Ha a mi cigányainkról s általában a magyar királyság területén kóborló cigányokról akarunk jellemzőleg írni, akkor a fentebb vázolt jellemzésen, t. i. a felülmulhatlan lustaságon, bosszúvágyon és kegyetlenségen kívűl, még hihetetlen és határtalan *gyávaságukról* is meg kell emlékeznünk.

Cigányainknak ez a tulajdonsága nemcsak a csendőrre, hanem az ügyészre és a vizsgálóbíróra nézve is fontossággal bír, mert a nyomozás és vizsgálat során, a bűncselekmény, a szándék és cél megítélésénél, midőn a tett elkövetésével cigány gyanúsíttatik, mindig előtérbe kell azon gondolatnak lépni, hogy a cigány és a gyávaság fogalmak elválaszthatlanok. Nem mérvadó ezzel szemben az az elfogadott általános nézet sem, hogy a hadsereghez besorozott cigányok állítólag jó katonákká válnak. *Salzer* cs. és kir. százados, ki a cigányoknak szintén alapos ismerője, azt mondja róluk, hogy: „Sokáig kell a cigánynak katonának lenni, vagy rabló életet folytatni, hogy bátorsága legyen magát az ellenség golyójának kitenni, vagy az útast kifosztani, mielőtt azt bokor mögül orozva meg nem gyilkolta." A cigány gyávaságáról Erdélyben, Romániában és Moldvában, magunk is nem egyszer tanulságos tapasztalatokat szereztünk. Akárhányszor előfordul, hogy egyetlen bátor férfi, bottal kezében, egész cigánykaravánt szétkerget és megszalaszt. Egyébiránt Erdélyben közmondássá vált, hogy: „Egy vizes rongygyal ötven cigányt lehet megszalasztani." Különben mindennapi dolog, hogy egy csendőr járőr, sőt egyes csendőr, vagy más rendőri közeg, egész csomó cigányt akadálytalanul kisér maga előtt. Előfordult, hogy egyetlen csendőr körülbelül 30 cigányt, köztük 20 férfit kisért be tovajlás gyanúja miatt. A fogházfelügyelő tréfából megkérdezte a cigányokat, hogy miért engedték magukat *egy* csendőrtől letartóztatni? „A csendőr úrnak fegyvere van és a fegyverben 7 töltény," mondá a legidősebb cigány, — s midőn a fogházfelügyelő megjegyezte, hogy hiszen nem ölhetett volna meg a csendőr mindannyitokat, — azt a hős feletet kapta, hogy: „Mindannyinkat ugyan nem, de hetet igen, s egyikünknek sem volt kedve, hogy a hét között legyen."

Gyávaságukat jellemzi az is, hogy gyilkosságot majdnem kivétel nélkül csak alvókon, vagy biztos búvhelyből, esetleg méreg által hajtanak végre, vagy kisérlenek meg. Oly gyilkosságra, vagy sulyos testi sértésre, mely miatt a cigány magát veszedelemnek tette volna ki, vagy amely miatt ellenfelével szemtől-szembe kell állania, bűnkrónikájukban alig találunk.

A példabeszédek és közmondások rendesen fején találják a szeget; ilyen igazat mondó példabeszéd az is, hogy: *„Félti, mint cigány a bőrét.“*

Elismert dolog, hogy *kémszolgálatra* a cigány igen kitünő eredménynyel használható fel. Ezt illusztrálja különben az a rendkívüli ügyesség is, melylyel lopásaik elkövetése előtt apró kémlelődéseiket végzik. Azt is állitják, hogy a kémkedésre azért alkalmas a cigány kiválóan, mert rá lévén szorulva a keresetre, nagyon könnyű őket kibérelni. Ez a föltevés teljesen jogosult lehet, de amellett figyelembe kell venni, hogy a cigányok évszázadok óta nehéz körülmények között, előttük teljesen ösmeretlen vidékeken kóboroltak, amely körülmény tájékozó képességüket az állatéhoz hasonló mértékben kifejlesztette. Mert valóban bámulni való állati ösztönről tesz tanúságot az a tehetségük, hogy csupán elbeszélés után ösmert helyeket, ahol lopást akarnak elkövetni, a legrövidebb és legbiztosabb úton felkeresnek s a lopott jószággal — gyakran szétriasztva — egy másik, épp oly biztos úton visszatérnek s a megjelölt ponton egyesülnek. S ezt bármely cigánybanda könnyű szerrel hajtja végre, még pedig bizonyára térkép és delejtű segélye nélkül, de még anélkül is, hogy a lakosságtól az irány felől tudakozódnának. Olyan cigánykaravánt, amely a követendő útirány miatt a jövőmenőket, vagy a lakosságot kérdezgetné, még nem láttunk s ez a tartózkodás onnan magyarázható, hogy vándorlásuk célját és irányát érdekükben áll a közönség előtt titokban tartani. Aki mégis kíváncsi tudni, hogy miként tájékozódik a cigány minden idegen segély nélkül oly biztosan, az kérdezze meg testvérét, a *vándormadarat*, hogy mi irányitja röpülését, midőn elhagyott hazájába visszatér.

Ha tehát azon kérdés megitélése forog szóban, hogy elkövethette-e a cigány a szőnyegen levő cselekményt, sohasem szabad azon megfoghatatlan tehetségüket figyelmen kivűl hagyni, melyszerint ők mindenütt feltalálják magukat, az irányt sohasem tévesztik el, mindent meglátnak és hasznokra forditanak. Nem mondunk nagyot, midőn azt állitjuk, hogy a cigány mindenre képes, ha a *„minden“* alatt oly tettet értünk, a mit *ravaszsággal*, *gyakorlattal*, *furfanggal*, *kiváncsisággal* és *vakmerőséggel* ki lehet vinni. A cigányt úgy kell tekintenünk, mint saját létezéséből és különleges természetéből kifolyó produktumot.

Az a természet ellen való küzdelem és folytonos üldöztetés, melynek a vad állat van kitéve, az emberi termettel s különös értelmiséggel összepárosítva oly élő lényt teremtenek, mely némely irányban semmire, bizonyos tekintetben pedig mindenre képes. Mindezekhez hozzá kell gondolnunk, hogy Európában való fellépte óta a cigányoknak egyedüli célja és igyekezete arra a szűk gondolatkörre szorítkozik, hogy szabadon és függetlenűl vándorolhasson a merre akar; nem kiván más fölött uralkodni, de engedelmeskedni sem szeret. Legnagyobb szerencséjének tartja, ha határtalan lustaságának hódolhat s azért a munka emberétől törvényellenes úton, furfanggal, lopással igyekszik mindazt megszerezni, amire csekély igényeinek kielégitése végett szüksége van.

2. Háládatosságuk és vallásuk.

A cigány jó tulajdonaira soha sem lehet valami komolyat alapitani. P. o. gyakran háládatosságot szinlel annyira, hogy szinte embertelenségnek látszik abban kételkedni s mindamellett a következés nem háláról, hanem súlyos háládatlanságról fog bizonyságot tenni. Erre nézve egy jellemző esetet, mint megtörtént dolgot hozhatunk föl. Egy jómódú parasztházat feltörtek s a tettesek abból mindent elvittek, ami csak elvihető volt. Ámbár a nyomozásnál minden jel arra vallott, hogy

a tettet cigányok követték el, mégis, midőn a házbeliek ebben az irányban kikérdeztettek, határozottan azt állították, hogy az ő házukban cigány nem csak meg nem fordult, de tudomásukkal azon a vidéken még átutazóban sem mutatkoztak. Annál inkább kizártnak vallották pedig ezt a gyanút, mivel bizonyos idő előtt egy szegény cigány asszonyt örök hálára köteleztek. Ugyanis a ház gazdája egy teljesen elcsigázott cigánynőt talált az erdőben, ki a hóviharban képtelen volt tovább menni s szánalomból házába vezette, szállást adott neki, ahol az csakhamar gyermeket szült s hoszszas betegsége alatt a legfigyelmesebb ápolásban részesült csecsemőjével együtt. Midőn felgyógyulván továbbmehetett, úgy áradozott a háládatosságtól, hogy a körülötte állóknak könnyek gyűltek szemeikbe. Úgy betegsége alatt, mint az elváláskor is folyton emlegette, hogy örök hálával fogja visszafizetni a vele éreztetett szívességeket s hogy ez iránt az áldott jó ház iránt örökre kíméletesek lesznek a cigányok. Ilyesminek csak hitelt kell adni, mondogatták az emberek, — de a nyomozó csendőr járőr mégis tamáskodott a czigány assszony hálálkodásának őszinteségében, s pontos személyleirását vette a házbeliektől. (félszemű és feltünő magas volt). A járőr leirás után csakhamar kézrekerítette a háládatos nőt a bandával együtt s a lopott tárgyak egyrészét is megtalálták náluk. Aztán kisült, hogy a cigánynő betegségének jó részét már csak színlelte, hogy az alatt az idő alatt a ház beosztását, körülményeit kitanulhassa, kulcslenyomatokat csinált s ekként előkkészítette a bandának a betörést.

Épp úgy, mint állítólagos háládatosságukban, az oly gyakran hiresztelt halottak iránti kegyeletükben sem lehet megbízni. Azt állítják, hogy a cigány a legnagyobb hazudozást is abbanhagyja, ha azt követelik tőle, hogy állítását azon hozzáadással ismételje „*apī mulande*“ (a holtakra). Ha igaz, hogy a cigány ezalatt az eskü forma alatt nem mer hazudni, azt nem az

elhunytak iránti kegyeletnek lehet tulajdonítani, hanem a kisértetektől való gyerekes félelmének, a mi tulajdonképen az ő egyedüli vallásos érzelmét képezi. Megjegyzendő, hogy „*mulo*“ cigányul *halottat*, s egyszersmind *kisértetet, lidércet*, is jelent s a végtelenül babonás cigánynak nincs bátorsága az annyira rettegett szellemet, a „*mulo*“-t, vagy „*mulande*“-t hazugságaihoz tanúbizonyságul felhivni.

A cigány csak nagyon homályos keresztényi ösmeretekkel bír; ugyanis a „*devel*“ (Isten) és a „*beng*“ (ördög) fogalmakat nem tudja tisztán megkülönböztetni. Mindkettőt földöntuli hatalomnak tartja, a kitől jót és rosszat egyaránt várhat. A purgatoriumot épp úgy nevezi „*bengeskero jak*“, ördögi tűznek, mint „*develeskeró jak*“, isteni tűznek; és isteninek nevez sok olyan dolgot is, a mely reá nézve határozottan kellemetlen; így pl. isteni időnek: „*develeskero tsiro*“-nak mondja a fergeteget, s ha egy állatja elpusztul, megdöglik, a mire a magyar paraszt többnyire azt mondja, hogy „elvitte az ördög“, a cigány úgy fejezi ki magát: „az Isten ölte meg“. Ha egy nép a vallásról hiányos, vagy éppen semmi fogalommal sem bír, akkor az „*Isten*“ fogalom alatt nem a mindenható, a jóságos és az oltalmazó Istent érti, hanem egy magasabb ellenséges hatalmat s képzelme nem csupán az ördöggel foglalkozik, hanem főleg a szellemekkel és kisértetekkel, a melyeknek aztán rohamosan és hatalmas erővel alá lesz rendelve, míg az Istenről és az ördögről való különben is homályos ismeretek teljesen idegenekké lesznek.

3. A cigányok vándorjelei.

Dr. Vlislocky Henrik etnografiai író, ki tudományos megfigyelések céljából maga is hosszú ideig élt a cigányok között, általános érdekű, de különösen a nyomozó

szolgálatra igen hasznos tapasztalatokat szerzett a *cigányok vándorjeleiről.*

Dr. Vlislocky megfigyelései szerint ritka esetben szoktak nyáron át ugyanegy cigánytörzs tagjai együtt maradni, hanem csapatokra oszolva, bejárják az országot. Hogy pedig az utánuk következőknek vándorlásuk irányát és a felmerülő egyes hireket tudtára adhassák, bizonyos jeleket alkalmaznak az útak mentén. Ősrégi, nemzedékről nemzedékre szálló jelek ezek, melyeket Európa majdnem minden vándorcigány törzse egyaránt használ. Hogy azonban zavar ne történjék, hogy t. i. egy idegen törzs tagjai véletlenül a mások számára elhelyezett vándorjeleket maguknak szólóknak ne tartsák: az *általános jelek* mellett minden törzs bizonyos hirekre még *törzsjelet* is kap, melyekből megtudható, hogy melyik törzs tette le ezt, vagy azt a jelt.

A legegyszerűbb vándorjel a következő jelekből van összetéve: 1. magából a voltaképeni *hirmondó jelből,* 2. a *törzs jeléből,* 3. az illető csapat főnökének, vagy egyes esetben valamelyik előre küldött tagnak *személyes jeleiből.*

Ezek képezik a voltaképeni vándorjelet, melyhez aztán még *időszámítási jel* is járul. Az időszámítási jel azt a napot adja a következő társak tudtára, amely napon a vándorjel letétetett.

A magyarországi erdély-részi és oláhországi cigányoknál ezen jelek neve *„sziklajimakő"* = *mutató,* — a szerb és török cigányoknál *„childerpen"* = „várakozás"-nak hívják, míg a német cigányok e jeleket *„szikerpaszkero"*-nak nevezik. Ily jelek megsemmisítését, ha idegen törzstől is származnék, a legnagyobb bűnnek tartják és az illetőt a törzs vajdája becstelennek — *melalesz* — nyilvánítja és a törzsből kizárja.

Az ilyen kiközösített cigány bizonyos idő multával, mely idő alatt egyedül kell vándorolnia, bűnpénz lefizetése után a törzsbe ismét felvehető, azonban mindörökre elveszti saját jelét, ha netalán ilyent birt volna; pedig egy ily saját jel birása minden vándor cigánynak legfőbb kívánságát képezi. Tél idején, mikor az egész törzs rendszerint együtt van, szokta a vajda ezeket a jeleket bizonyos kiváló szolgálatért nyilvános gyülésben az érdemes tagoknak adományozni. A vajda egyszerüen megmagyarázza az adományozott jel alakját, mire a kitüntetett zsebére nagy lagzi következik.

De nem mindig az érdemeseknek jut ki ezen kitüntetésből. Ha a vajda egyik, vagy másik, még eddig ki nem tüntetett törzstagnál meglehetős pénzösszeget sejt, mely nehány napi evés-ivásra elegendő, csakhamar megajándékozza a jellel.

A vajda által a csapat főnöknek és egyes törzstagoknak adományozott *személyes jelek* közönségesen a következőkből állanak: *bizonyos számu vágásokból, rovásokból fára,* annak hosszában, vagy szélessége irányában alkalmazva; bizonyos számú *ló-,* vagy *disznószőrből, paszulyból, tökmagból, szalmaszálakból;* bizonyos számú és bizonyos módra vágott, felmetszett, vagy lehámozott vesszőkből. A vajdák maguk meghatározott szinű *gyapot* vagy *posztó fonalakat* választanak *vajdajelül,* míg a *törzs jelét* általában a vándorjel fekvése és alakja tünteti fel.

Keresztútakon, magánosan álló fák és bokrok közelében, hidak és patakok mellett, minden feltünőbb hely közelében ily vándorjelek állíttatnak föl. Rendesen *egy ágacskát három mellék-ágacskával* a földbe szúrnak, amidőn a középső mellék-ágacska a csapat által vett út irányát mutatja. Vagy egy fa oldalára, mely a vett útirány felé van fordulva, bizonyos számu rovásokat metszenek, vagy rongyokat akasztanak. Néha *szalmával betekert köveket* egymásra halmoznak és melléjük a vett útirányban egymásmellé, sorba, bizonyos számú kis kövecskéket raknak.

Ami a vándorjelekhez függesztett időszámítási jele-

ket illeti, megjegyzendő, hogy valamennyi keresztény törzs Középeurópában, az időt az egyház *három sátoros ünnepe és a Szent Mihály napja után eltelt vasárnapok szerint számítja*, az évet tehát *négy részre osztja*. Például Karácsony utáni hetedik vasárnap, Szent Mihály nap utáni harmadik vasárnap, husvét utáni első vasárnap, pünkösd utáni ötödik vasárnap stb.

Mindegyik ünnep után a vasárnapokat egynél kezdik számítani. Ha például a mármarosi *Renyáte* nevű vándorcigány törzs vajdája, őt követő alattvalóival tudatni akarja, hogy pünkösd utáni ötödik vasárnapra következő szerdán itt, vagy amott, akkor következő jelt csinál: rongy darabot szúr egy fának a vett irány felé nyúló ágára; a rongyra vörös gyapottal (a vajda jelével) hosszában öt öltést (az öt vasárnap) és szélességében három öltést (a három nap: hétfő, kedd, szerda) tesz. — Nevezett törzs vajdájától származó ily vándorjeleket mult nyáron *Jegenye* fürdő környékén találtak. A rongyokon hosszában tiz öltés és szélességére négy öltés volt varrva és azonfölül ganajjal is be voltak kenve. E jelek a következő társaknak tudtukra adták, hogy a vajda a fürdőtelepen pünkösd után tizedik vasárnapra következő csütörtökön átutazott; a ganaj pedig azt jelezte, hogy a törzs sertéseit a bánfi-hunyadi vásáron előnyös áron eladta.

Hogy nemcsak a vett útirány, hanem bizonyos megtörtént dolgokat is a következő társak tudomására adhassanak, — e célra a vándorjelekhez bizonyos tárgyakat csatolnak. Ha például a jelek csak részben vannak marhaganajjal bekenve, ez azt jelenti, hogy a hatóságokkal szemben ovatosak legyenek; ha egészen be vannak kenve, ez azt jelenti, hogy lopás miatt üldözőbe vétettek, tehát vigyázzon kiki a bőrére. Egy borostyán ágacska a jelhez csatolva azt jelenti, hogy a csapat valamelyik tagja megbetegedett. Hogy hirül adják a beteg nevét is, a borostyán ágacskához az illető személyes jegyét csatolják; ha nem bir személyes jellel a beteg, akkor legközelebbi rokonáét helyezik oda, még pedig kétszeresen, háromszorosan, négyszeresen. A kétszeres jel a fiút, a háromszoros az unokát, a négyszeres a dédunokát jelenti, ha a jelek egymás mellett vannak elhelyezve, akkor a fiút, ha egymás fölé, akkor a leányt stb. jelentik. Ha valaki a lábát törte, akkor a borostyán ágat félig megtörik; ha a megtört galyacskát szalmával tekerik körül, akkor az illető karját törte. Ha véletlenül valaki meghalt, miről a társakat hamar tudósitani nem lehet, ezt félig szenesedett borostyán ágacskával jelzik. E borostyán ágacskákat *„kaszta blachdaridengre „kaszta pillango-vengre“*-nek *„pillangók fajának“* nevezik.

A pillangó a cigány néphitben rosszat jelent.

Egy, a vándorjelhez csatolt nyírfa ágacska annyit jelent, hogy valakit a hatóság elfogott; egy fűzfa ágacska ellenben családi szaporodást jelez. Ha az újszülött fiú: vörös, ha pedig leány: akkor fehér gyapottal tekerik be az ágacskát. Egy fenyő ágacska eljegyzést jelent, egy tölgyfa ágacska egy törzstag viszaérkezését jelzi. Bőrdarabkák fontos ügyben való találkozásra szólítják föl a társakat.

Hogy hol és mikor történjék a találkozás, azt a következőkép jelzik. Az időt a bőrdarabba varrt öltések által tudatják, mint ahogy már fentebb elmondottuk; a helyet pedig olyformán jelölik meg, hogy a bőrdarabkába *négyszögletes és köralakú* lyukakat vágnak. Egy négyszögletes lyuk, a vándorjelhez legközelebb fekvő várost jelenti, két és három ilyen lyuk, a jelzett irányban fekvő második, illetve harmadik várost. A köralakú lyukak falvakat jelentenek. Például három köralakú lyuk, aztán egy négyszögletű és ismét két köralakú lyuk, azt jelenti, hogy a jelzett útirányban három falun, egy városon és aztán még egy falun kell átvándorolni, hogy a tervezett összejövetel helyére eljusson az ember. Az

utolsó lyuk mindig magát az összejövetel helyét jelzi. Mihelyt egy helységet elhagytak, a következő vándorjelbe már egy lyukkal kevesebbet vágnak.

Disznószőrök a vándorjelhez illesztve, szerencsét, sikert jelentenek; kutyaszőrök pedig intik a következő csapatokat, hogy vándorlásuk irányát siessenek megváltoztatni, mert veszély fenyeget.

Minden csapatnak (rokonságnak) *gakkija* — számja is van még nevén kivűl: első, második, harmadik csapat. Ha például az első csapat a harmadiknak tudtára akarja adni, hogy veszély fenyegeti, akkor a kutyaszőrök közé három döglött bogarat teker. Ha már most a vándorjelhez például, a negyedik csapat előbb érkezik, mint a harmadik: akkor tudja, hogy nem neki, hanem a harmadik csapatnak szól a jel, melyet aztán érintetlenül hagy.

Üvegdarabok a vándorjelhez elhelyezve, egy állat elvesztését jelentik; ha az üvegdarabok nagyon kicsinyek, az azt jelenti, hogy az állat megdöglött, — ha nagyok, hogy az állatot ellopták, vagy eltévedt. Ha az üvegdarabok tiszták, úgy az illető állat *ló*, ha pedig marhaganajjal vannak bekenve, akkor *disznó*.

E vándorjelek alkalmazása a cigányokra nézve vándorlásaik közben igen nagy fontossággal birnak, ezek képezvén náluk a rendes szerkezetű postát. Azért hazánkban, ahol az igazságszolgáltatásnak a kóbor cigányokkal annyi dolga akad, nem fölösleges, ha lehetőleg minden csendőr legalább az itt röviden elmondottakat emlékébe vési, hogy ebbeli ösmeretének alkalmilag gyakorlati hasznát is vehesse.

4. A cigányok neveiről.

A cigányneveknek a nyomozó szolgálatban különös jelentőségük van, amennyiben rendszerint nehézséget szoktak a nyomozás elé gördíteni. Hogy egyátalában

van nekik nevük — legalább a mi fogalmaink szerint — annak alig több száz événél — mióta t. i. hivatalosan lettek rá kényszerítve, hogy nevet viseljenek. A törvény ezen intézkedése sehogy sem volt inyére a cigányoknak, mert nagyon jól tudták, hogy az igazságszolgáltatás keze könnyebben utóléri őket, hogyha előző bűncselekményeik és bűntetéseik, bizonyos névhez füződnek. Innen van még most is, hogy nemcsak egy család, hanem egész törzs, sőt egész vidékek cigánylakói ugyanegy név alatt ösmeretesek. Igy például a volt határőrvidéken alig hallani más cigánynevet, mint: *Horváth*, *Sárközi*, *Baranya* és *Kabos*; a Dunántul nagyobbrészt *Kólompárok* szerepelnek; de a *Kolompár* nevű cigánycsalád el van terjedve mindenfelé, úgy hogy az ország bármely zugában találhatunk ilyen nevűeket. A rendőri körözésekből is naponta láthatjuk, hogy ha cigányról van szó, akkor csupa Horváth, Sárközi vagy Kolompár nevek ismétlődnek, s minthogy azoknak leirásában ugyanazon cigány typusra ismerünk, igen nehéz rájönni, hogy vajjon a *tavaly* fogva, esetleg gyanúsitva volt Horvát, Sárközi, vagy Kolompárról van-e az esetben is szó.

A német cigányok nevei már jobban különböznek egymástól, de azért ezek is lehető szűk körben mozognak: *Weisz, Kreutz, Röck, Kiefer, Handstein, Merck, Muffel* stb., melyek minduntalan előfordulnak. De számtalanszor akadunk a német, különösen az ausztriai és a csehországi cigányok között magyar nevekre is, természetesen az ilyenek csak ideiglenes vándoréletet élnek ott s előbb-utóbb visszakerülnek hazánkba, eredeti neveiket azonban a külföldön is következetesen megtartják.

A westfáliai cigányok, akik egyébként fajuknak legtisztességesebb elemeit képezik, többnyire *Janson, Lagerin, Rebstock, Mettbach* nevűek. Mindezen nevek azonban a cigányoknak csak úgynevezett hatóság előtt nevezett neveik,

amely név alatt a cigány magát kereszteltei, soroztatja és — becsukatja. A cigányok maguk is tudják egymásról, hogy ezek csak *„hatósági“* nevek, s nekik csak arra valók, hogy ha a hatóság közegeivel dolguk akad, ne legyen bejelentéseikben ellenmondás amin rajtaéretni ily esetekben nem volna tanácsos. Egymásközt egészen más nevet használnak, még pedig olyanokat, mint a milyeneket csak az indiánoknál hallunk. Ezek legtöbbször csak melléknevek, vagy főnév mellé ragasztott ösmertető — ugynevezett csúfnevek, p. o. *sastereskero*, a vasas; *bidangero*, a fogatlan; *bikaneskero*, a fületlen; *binaskero*, pisze (orratlan); *gahetseho*, a kopasz; *malakerdo*, a korhely; *vesavo*, a sánta; azután: *gali minsch*, a fekete leány; *Sjuri sitro*, az erős kés; végre: *muri*, liba; *bersero*, a pásztor; *miriklo*, gyöngy; *nasado*, az agyonvert stb.

Ámde ha egy cigánytól azon társa nevét kérdezzük, akitől történetesen csak most vált el, még ha ikertestvére volna, sem nevezi másként, mint a hatóság előtt ösmert nevén. Ha aztán tovább kérdezősködünk a cigány neve után, akkor néha sikerül megtudnunk az igazi (cigányos) nevét is; és ha egy ilyen valódi cigány nevet meg tud a csendőr, mindig jól teszi, ha följegyzi azt, mert igen gyakran hasznát veheti, midőn hatóságilag bevallott ugyanazon nevű két cigányt kell egymástól megkülönböztetnie; megjegyzendő, hogy az egyszer fölvett nevet a cigány sohasem változtatja meg, s ugyanazt a nevet örökölni sem szokták.

5. Hogyan lop a cigány?

A cigány által elkövetett lopásnál a legfigyelemre méltóbb az a rendkivüli ügyeség, melylyel az a lopást végrehajtja. Ez a nagy ügyesség különösen azért érdemel figyelmet, mivel gyakran szegény cselédeket, vagy

a ház viszonyaival egyébként ismerős egyéneket gyanúsítanak, sőt ártatlanul el is itélnek oly furfangosan véghezvitt lopás miatt a melyről lehetetlennek tartják, hogy azt a házi szokásokkal ismeretlen idegen követhette volna el, amennyiben semmiféle idegentől sem tételeznek föl annyi ügyességet és merészséget, hogy az az ellopott tárgyhoz észrevétlenül hozzá férhetett volna, és mégis, igen sok esetben a cigányok voltak azok, a a kik ezen senki által föl nem tételezett ügyességgel, ravaszsággal és megfigyelő tehetséggel birtak. Amit a cseléd több évi szolgálati ideje alatt, a szomszéd pedig évtizedekig sem vett észre a háznál: a vén cigányasszony, a ki koldulva, kuruzsolva, vagy jósolva, egyszer fodul meg ugyanott, néhány perc alatt oly pontosan megfigyeli és megfontolja a körülményeket, hogy észlelései alapján hozzátartozói a legmerészebb lopásokat is keresztül viszik. A hova még a macska sem képes bejutni, a kis cigány-gyerek úgy keresztül csúszik, mintha szárnyas ajtót nyitottak volna meg előtte, s a hová a legügyesebb kötéltáncos is életveszélylyel, vagy épen sehogysem juthatna el, a cigány a sohasem hibázó, mindig találó vető horoggal biztosan elér. Egy lakatos sem képes gyorsan és biztosan meghatározni, hogy hol van valamely rostélynak gyenge oldala, milyen szerkezetű valamely lakat, vagy hogy lehet egy ajtósarokkal megbirkózni, hacsak az illető tárgyat minden oldalról meg nem szemlélheti: a cigánynak ekhez csak egy pillantásra van szüksége, egy fogás, egy tapintás kivülről és már pontosan tudja, hogy mit kell tennie. Látjuk, hogy a kőmives vagy épitész mily hosszan és gondosan mér, vizsgál, a míg egy falnak szilárdsága, erőssége, szerkezete és ellenálló képessége felől itéletet mond, holott ha a cigány által eszközölt falbetörést nézzük, azonnal szemünkbe ötlik, hogy mily biztosan megtalálta a falnak legvékonyabb, nedves és könnyen bontható részét s mellé még azt a helyet, a

hol a belső oldalon sem talál semmi akadályra, esetleg egy ott elhelyezett bútordarabra. A fal áttörésére egész biztosan azt a helyet választja, a hol nem akad nagyobb terjedelmű kőre, melyet erős munkával ketté vágnia kellene, vagy a mely szándéka kivitelében őt megakadályozná. Többnyire biztos szakértelemmel szemeli ki azt a helyet, a hol a keresztül vezető kéménytől a fal elgyengült, s a hol nem kell attól tartartania, hogy a lehuló tégla és vakolat zajt okozhatna. Bámulatosan képes a cigány kivülről a ház belső berendezése iránt tájékozódni, úgy, hogy épen a kivánt szobába jut a nélkűl, hogy zárt ajtókon keresztül, vagy a bent alvók mellett kellene elhaladnia, s ha ez mégsem kerülhető el, a legnagyobb csendben, a nélkül, hogy valamihez hozzáütődnék, vagy másképen zajt okozna, képes az alvók mellett elosonni. Ha a házbeliek álmukban mégis valamit hallanak, azt vélik, valamely szellem surrant el ágyuk mellett. Igen! A cigány mint egy árnyék, zaj és test nélkül halad el mellettük, bűnös szándékkal és bűnt cselekedve. Csak a szaga marad hátra, az a különös, mindent átható bűz, melyet senki sem felejt el, ha egyszer már érezni alkalma volt. A mint némelyek állítják, ez a szag feltünően hasonlít ahhoz a büzhöz, melyet a benszülött néger terjeszt maga körül. A biróság tagjai, kik ezen szagot már gyakorlatból ösmerik s különben jó szaglási érzékük van, már a terembe léptük alkalmával megtudják, hogy cigánynyal lesz dolguk, — mintha az a sajátságos bűz szinte a falakra volna tapadva. Ezen feltünő körülmény nem egyszer felhasználható volna arra, hogy konstatáljuk, miszerint egyik vagy másik bűntény elkövetésénél cigányok szerepeltek-e? Mert ha cigányok voltak a tettesek, akkor szükségkép bizonyos ideig kellett nekik a helyszinén tartózkodni, s az ott levő tárgyakat érinteni; legtöbb esetben szekrényeket stb. törtek föl, melyekben okvetlen feküdtek ruhaneműek, melyek mohón szivják be és

sokáig tartják meg a szagot. Ha tehát a betörés, vagy lopás megtörténte után rövid idő mulva oly járőr veszi föl a nyomozás fonalát a helyszinén, a melynek egyik tagja a sajátságos cigány bűzt már tapasztalásból ismeri, majdnem bizonyossággal határozhatja meg, hogy cigányokat gyanúsitson-e a bűntény elkövetésével, avagy teljesen kizártnak tekintse ezeknek ott létét. Ennek megállapitása pedig a nyomozás eredményére nézve gyakran igen lényeges befolyással van.

A cigányok által hátrahagyott szag különben, melyről a laikus is vonhat le némi következtetést: *hasonlít a zsír szagának az egér szagával való vegyülékéhez.*

Ha csodálkozásunkat kelti fel az ügyesség, melylyel a cigány az épület belsejébe képes behatolni, — kevésbbé jellemző az az óvatosság is, melylyel visszavonulását biztosítja. A szökésre, illetve a menekülésre természetesen ő is épen úgy előre készül, mint bármely más ravasz tolvaj, csakhogy mászási ügyességénél és gyorsaságánál fogva nincs szüksége a hosszú és kényelmes visszavonulási vonalra, mint a nem fajabeli közönséges tolvajnak. A cigánynak elég a falban vagy az ajtón egy kis hasadás, egy meghajlított bot az ablakrácsban, hogy szükség esetén a menyét gyorsaságával és hajlékonyságával tünjék el a helyszinéről; úgy, hogy a káros, a ki a gyanús neszre még jókor meglepni véli a tolvajt, azt veszi észre, hogy az már előbb megugrott, holott csak épen, hogy a kezei közül csúszott ki.

Meglepetések ellen mindig őrszemekkel biztositja magát a cigány s ezek az őrszemek lekenyerezhetlenek: soha sem pihenő éberséggel vesznek észre és adnak tudtul minden eseményt; a bagoly látásával és a róka hallásával bírnak s még éjjel is jóval hamarább észrevesznek minden közeledőt, mintsem a maguk jelenlétét elárulnák; csendesen gubbasztva figyelnek s a legkisebb zörejt vagy lépteket is már nagy távolság-

ból megneszelik. Ezek az őrszemek hasonló szolgálatra már kora gyermekségükben gyakoroltatnak be s innen van, hogy feladatukat oly utánozhatlan kitünőséggel értik. Előnyére szolgál a cigánynak a lopások elkövetésénél, hogy őt úgyszólván sohasem lehet magányosan, de még másod-harmad magával sem látni, mert a társaságot és fecsegést imádja és semmi sincs annyira ellenére, mint a magánosság. Minthogy tehát mindig nagy csapatban kószál és lop, a társaság minden tagjában, legyen az férfi, nő vagy gyermek, megbizható tolvajtársakkal, kémekkel és őrszemekkel rendelkezik. Ha lopni megy a cigány, sohase indul magánosan, hanem mindig magával viszi egész pereputtyát: társait, az asszonyokat és gyermekeket. Ilyenkor a társak a lopásnál segédkeznek, az asszonyok őrt állanak és a zsákmányt kezelik, a gyermekek pedig arra szolgálnak, hogy oly szük helyeken, ahová a meglett férfi testének terjedelménél fogva be nem juthat, keresztül hatoljanak s esetleg a zárakat belülről kinyitogassák. Hogy az őrszemek célszerü és értelmes elhelyezése minden bűnös vállalatnál a főelv, az már régi dolog, mert minél terjedelmesebb és megbizhatóbb az őrség, annál nagyobb a biztonság, minél nagyobb biztonságban érzi magát a tolvaj, annál nyugodtabb, — és minél nyugodtabban végezheti munkáját, annál nagyobb lesz a préda. Ha a csendőr a nyomozás bevezetésekor arra a meggyőződésre jut, hogy a lopás a legnagyobb nyugalommal, kényelmesen, minden izgatottság jele nélkül, követtetett el, akkor majdnem biztosan következtetheti, hogy a tettet cigányok hajtották végre, mert eltekintve némely ritka kivételtől — kivált a vidéken — csak a cigány képes arra, hogy a banda tagjai által működése alatt magát tökéletes biztonságban érezze s ezen tudatban cselekedjék.

Jellemző önbiztosítási eszköze a cigánynak az is, hogy az ajtókat kivülről lekötözi s ez által elejét veszi

annak, hogy a háziak által észrevétlenül meglepessék. Ha a cigány abba a helyiségbe lép, amely munkájának szinhelyét fogja képezni, legelőször is azon ajtó felé fordul, amely a lakó helyiségből oda vezet, a hol a lopást elkövetni szándékozik. S ez esetben még azzal sem elégszik meg, hogy ha az ajtóban kulcs van, s azt a zárra kivülről reá fordítja, mert tudja, hogy az egyszerű zár nem nyujthat neki elegendő biztonságot. Ilyenkor tehát ha az ajtó kifelé nyiló, első dolga azt betámasztani, a mi utóvégre is nem nehéz feladat; ha azonban befelé nyílik az ajtó, akkor a kilincset a keresztfához lekötözi, még pedig nem zsineggel, hanem leginkább dróttal, nehogy az ajtó esetleges nyilásán át a kötelék késsel elvágható s az ajtó kinyitható legyen. Ezt a lekötözést oly bámulatos ügyességgel és szakértelemmel, minden zaj nélkül hajtja végre, hogy a hol a csendőr ilyen tünetre akad, biztosra veheti, miszerint az cigányok munkája volt.

Mindamellett, ha az ajtó lekötözését látjuk, nem szabad mindig cigányok munkájára következtetnünk. Gyakran mindenféle csőcselék szegődik a cigánybandákhoz, egy ideig velük él, együtt lopnak, s miután a cigányoktól különböző fogásokat tanult el, ismét saját kezére kezd működni, amikor aztán az eltanult fogásokat és módszert érvényesíti. Csakhogy a különbség mindig kirivó és könnyen felismerhető azon nyomozó közeg által, aki tapasztalásból ismeri a cigány kezének zseniális nyomát és látja a másiknak kezdetleges, ügyetlen munkáját. Azt azonban már határozottabban lehet állítani, hogy ott, a hol az ajtózárak nem voltak lekötve, nem cigányok voltak a tettesek, mert a cigány csak épen ott nem köti le az ajtózárat, a hol ez teljesen fölösleges. A cigány ugyanis, mielőtt lopni indul, mindig tisztában van a helyzettel.

Hogy cigányok követték-e el valamely bűntényt, azt azáltal is föl lehet ismerni, ha a bűnös cselekmény

végrehajtásának módját a cigányok szokásaival és tulajdonságaival összehasonlitjuk. Mindenek előtt figyelembe veendő ily esetekben a cigánynak határtalan gyávasága, mert p. o. mint már emlitettük is, gyilkosság elkövetőjét, vagy bűnrészessét soha se keressük cigányban, hogy ha nyilvánvaló, miszerint a tett veszélylyel volt összekötve, avagy az áldozat komoly védelmet fejtett ki. A cigány sohasem követ el oly házban lopást, melyben férfiak is tartózkodnak s még kevésbbé akkor, ha csak gyaníthatja is, hogy azok fegyverrel vannak ellátva. Az a tolvaj, a ki meglepetésekor a ház csatornáján, villanyvezetékén stb. macskaügyességgel menekül, lehet cigány, de az, aki egy merész ugrással bizonytalan mélységbe veti le magát, a melylyel testi épségében kárt tehet, arról biztosra vehetjük, hogy nem volt cigány. Jellemző, hogy a cigány néha felfegyverkezve indul lopni, botot, vagy fejszét vesz magához, sőt gyakran a fogai között tartott késsel dolgozik, hogy szükség esetén azonnal kéznél legyen, és mégis, ha ilyenkor rajtaütnek, eszeágába se jut magát védelmezni, hanem oly gyorsan kereket old, a mint csak lehet. Előfordul ugyan, hogy menekülő cigányok üldözőjükre lőnek, de ezt csak éjjel, a sötétség oltalma allatt merik megtenni, s akkor is úgy, hogy ha a házszögletek mellett, vagy fa mögé rejtőzve célozhatnak.

Szintén jellemző a cigánynak a gyilkolási módja, ha egyáltalán ilyenre adta a fejét. Volt rá példa, hogy egy csendőr, a ki több cigány által lesből orozva megtámadtatott, annyi és oly mély késszurást kapott, hogy tiz ember életének kioltására is elegendő lett volna; — természetesen ezen szurások nagyrészét már halála után ejtették rajta s ebben egyrészt gyávaságuk nyilvánult, hogy t. i. teljesen biztosak lehessenek a halál beálltáról, másrészt pedig féktelen vérszomjukról tesz tanúságot.

A cigánynál igen erős rugó a lopásra az ő kielégíthetlen bírvágya és falánksága. Valamit meglátni és azt bírni is, nála ugyanaz. P. o. oly helyeken, a hol sok cigány jár, minden elmozdíthatót el kell a szeme elől távolítani, mert ha valahol, úgy velük szemben áll az az igazság, hogy: „az alkalom szüli a tolvajt." Hogy mily veszedelemben forog valamely ingerlő tárgy, melyet az úton haladó cigány meglát, azt minden paraszt tudja, csakhogy míg a cigány mindent lát, mint a róka körül kerüli a házat a gazdaságot, kikémleli a rejtekeket, addig a paraszt őt észre sem veszi s csak midőn már lába kelt valaminek, akkor jut eszébe, hogy cigányok jártak arra.

6. Gyerek-lopás.

Vajjon tehát csakugyan lopnának a cigányok gyerekeket? Beszélik és hiszik mindenütt, de látni senki sem látta. Sok hajmeresztő dolgot is nyomattak ki e tárgyról, azonban biztos értesülések nincsennek róla. Ezenkívül azt is számitásba kell vennünk, hogy a cigány általában igen szapora faj s ennélfogva nincs szükségük lopott gyerekekre, hogy még azokat is táplálják és veszélynek tegyék ki miattuk magukat; mert a mennyiben az erről szóló mese a nép közt nagyon is el van terjedve, egy elnyomorodott idegen gyerek látása nagyon könynyen rájuk vonhatná a nép dühét, sőt a törvény zaklatásától se menekülhetnének. Nézetünk szerint ez a gyereklopási mese a régmult időkről maradt föl a cigányokról, a mikor némely államokban borzasztóbbnál-borzasztóbb dolgokkal, többi közt emberhús evéssel is vádolták szegényeket s a kinpadon kicsikart vallomás alapján e miatt tömegesen végezték ki őket.

Egy feltünő jelenséget mégis figyelembe kell vennünk. A népmonda szerint ugyanis a cigányok főként *vöröshajú* gyermekeket lopnak, és különös, hogy a vörös-

haj, *bala kammeskro*, — (a nap haja, napfényhaju) az ő babonás hitük szerint szerencsét jelent. Ebből az egy körülményből lehetne gyanítani és következtetni, hogy a cigányok, kik közt a vörös haj elő sem fordul, vagy legalább — az albán cigányokat kivéve — fölötte ritka, ily hajú szerencsét hozó gyerekeket lopás által is igyekeznek maguknak szerezni, hogy babonás vágyaikat kielégíthessék.

Mindenesetre úgy állhat a dolog s úgy képződhetett ez a néphit, hogy midőn a kolduló, vagy jövendőt mondó cigány vöröshajú gyermeket talál, az iránt különös vonzalmat mutat s azt nyiltan „*Szerencse gyerek*"-nek mondja; a nép pedig, a ki tudja, hogy a cigány minden neki megtetsző dolgot szeret eltulajdonítani, ha egy-egy ily gyerek véletlenül eltünik, ráfogja és szentűl meg van győződve, hogy cigányok lopták el.

7. Tolvajeszközeik és a méreg.

Ha a cigányok tolvajeszközeit keressük, kénytelenek leszünk bevallani, hogy ők a zsákmány megszerzésére semmiféle eszközt nem használnak; az általuk e célra használt eszközök sokkal primitivebbek, mintsem annyi sikerült lopás elkövetése után ezt föltételezhetnénk. Például egy igazán használható, rendszeres betörő szerszám, mint amilyent az iskolázott betörők legdrágább kincsük gyanánt szoktak magukkal hordani, a cigánynál csak a legritkább esetben található. Ámbár a cigány születésétől kezdve ügyesen dolgozó lakatos és kovács, sohasem csinál a maga részére betörő eszközt, hamis kulcsot stb. Erre ő lusta, arra pedig, hogy ily árúló szerszámot hordjon magánál — gyáva. De nem is természete a cigánynak, hogy álkulcscsal, vagy rendszeres betörőszerszámmal dolgozzon. A kiszemelt házba az ablakon, vagy más kényelmes módon hatol be s a

szekrények felnyitását bámulatos ügyességgel egy meghajlított szeg, kés vagy egyéb primitiv eszközzel végzi a legbiztosabban. Mindig található azonban a cigánynál *horog és hozzávaló zsineg* Ezen horog nagysága és szerkezete szerint különféle célokra szolgál, csak éppen arra nem, ami tulajdonképeni rendeltetése, tudnillik: halászatra, amit a cigány csak kivételesen szokott gyakorolni. Leginkább a baromfi: tyúk, liba, kacsa stb. könnyű szerrel való kézrekerítésénél szokott a horog szerepelni. A cigányasszony e célból rendesen oly baromficsoportot szemel ki, amelyet a házbeliek nem figyelnek meg s azoknak kenyérmorzsát dobál. Azt állítják, hogy ezen kenyérdarabkák oly szerrel vannak keverve, amely a baromfit különösen csábítja. Midőn ezen kenyérmorzsák altal a baromfi kissé megszelidült, nagyobb darabokat dobál elébük, melyekbe apró, halászó horgok vannak dugva s amint ezeket az állat mohón felkapkodja, a végén megerősített finom selyem, vagy drótfonal segélyével a cigányasszony magához rántja, nyakát kitekeri s rendesen a szoknya alá rejtett tőrökre aggatja. A ludat néha csalétekkel fogja a cigány; ugyanis zöld posztódarabokból, vagy növény levelekből apró békákat formál, melyekbe a kis halászhorgot elrejti s ezeket a libafalka elé dobva, a reá kötött zsineg segélyével ugráltatja; ennek a kisértésnek a lúd soha sem bír ellent állani s mohón kapkodja föl a vélt békát. Természetesen horogra kerül, mint a hal s a cigánynak meg van a pecsenyéje, míg a paraszt legtöbbször azt hiszi, hogy a róka hordta el a libáit.

Egy másik módja a horog használatának, mint tolvaj eszköznek, a hajításban áll. Erre a célra a cigány két, vagy három horgot köt össze s azt a hátulsó részén egy félig szétvágott és ismét összeszorított ólomgolyóba illeszti, illetve ráerősiti. Az ólomgolyónak rendeltetése természetesen az, hogy ezen hajító eszköznek a kellő nehézséget megadja s hogy ezáltal a dobás

biztos legyen. Egyes horgot is használhatna ugyan a cigány, de ő is éppen úgy, mint mi, nagyon jól tudja, hogy az ő céljainak az nem felel meg oly biztosan, mint a több horogból, a hajókon használatos rendszer szerint összeszerkesztett úgynevezett *horgony*.

20. ábra.

Az ilyen horogdobásban a cigányok, kiváltképen suhancaik, bámúlatos ügyességre tesznek szert. A magyar paraszt gyermekeit is látjuk lépten-nyomon, hogy a kődobásban versenyeznek egymással; de ez a verseny csak arra szorítkozik, hogy: ki bír messzebbre hajítani? A cigány purdé azonban ezt a sportot már kenyérkeresetből űzi. Akárhányszor láthatjuk, ha megfigyeljük, hogy a falu végén tanyázó cigány karavánból kiválik egy 10—16 éves legényke s maga köré halmaz egy rakás diótól tojás nagyságig váltakozó követ s 10—25 lépés távolságra kitüz maga elé egy nagyobb kődarab, deszka, vagy posztódarab által képviselt céltáblát s órák hoszszáig fáradhatatlanul dobálja rá apró köveit. Nemsokára oly gyakorlatot szerez magának ilyformán a céldobásban, hogy egy ökölnagyságú célpontot csak ritkán hibáz el. Midőn ilyformán a céldobásban jól begyakorolta magát a rajkó, egy hajító horgot és egy posztódarabot kap; ez utóbbit felfüggeszti valamely fára, vagy kerítésre, aztán minden elképzelhető helyzetből dobálja reá a horgot s annak segélyével a szövetet magához húzza. Ez a foglalkozás erősen karakterizálja a cigányéletet: fáradság nélküli mulatság s egyszersmind fokozódó ügyesség mellett haszonhajtó foglalkozás is. A cigányfiu a horogdobásban akkor van kellően kiképezve, ha a horgot a fa ága között is biztosan tudja a célhoz hajítani s azzal a zsákmányt ugyanezen úton magának biztosítja. És ez a mesterség már művészetszámba megy. Értéke abban nyilvánul, hogy oly helyről lopja el vele a ruhaneműt, ahonnan ez más módon nem lehetséges. Ilymódon keríti horogra a cigány az udvaron szárítás végett kiterítgetett fehérneműt, melynek ellopása végett a kerítésen átmászni veszedelmes volna. Csodálatos ügyességgel halássza ki a cigány a ruhaneműt a szobából a rácsos ablakon keresztül, mialatt a káros nyugodtan ebédel a szomszéd helyiségben. Még a fogason lógó ruhát is megkeríti az ablakon keresztül az ő csalhatatlan módszerével; fölemeli a fogasra akasztott ruhadarabot, hogy a földre esik, aztán a horoggal magához huzza s ezen műveletet gyorsan s oly sikeresen hajtja végre, hogy csak igen ritka eset, midőn zsákmánya valamely butordarabba megakad s azt ott hagyni volna kénytelen. Nem ritka eset, hogy alacsony fekvésű padlás ablakon keresztül lopja ki ilyképen a ruhát s hogy a kocsma előtt befogva álló lovak hátáról, míg gazdájuk az ivóban mulat, rejtekhelyéből elhorgászsza a pokrócot. A gazda a kocsma ablakon mindenkit lát, csak épen új pokrócait nem látja többé és a cigányt, aki valószínűleg az átellenes kerítés mögül manipulálta el azokat. Ily módon magyarázhatók ki számos oly lopások, melyeknél a káros és a nyomozó előtt megfoghatatlannak látszik, hogy miként kerülhetett oda a tolvaj. Ilyen eset egy tudomásunk szerint nem rég történt sonka-lopás is, melyet a cigány úgy követett el, hogy az alacsony háztetőre mászva, a kémény felső nyilásán át horgászta ki a zsákmányt.

Rendes foglalkozása még a cigánynak a kuruzsolás és a bűvészet, de ezek úgyszólván kivétel nélkül ártatlan természetűek. Az a bizonyos zsiradék, vagy szőr, természetes, vagy égetett állapotban, kivált bájitalok készítésénél mindig szerepel. Hogy a híres magzat-elhajtó szer, melyet minden cigány ösmer, miből készül, nem tudni, ámbár nagyon érdekes volna azt ösmerni. Azt állítják, hogy minden egyes esetben meg van az eredménye, tehát csalhatatlan, de hogy ártal-

matlan-e, az már ismét kérdés. Épp úgy majdnem mindig találunk a cigánynál foszfort és arzenikumot is, de ezeket nem használják sohasem bűnös célokra, mert az előbbivel marhát gyógyítanak, az utóbbival pedig az egereket és patkányokat pusztítják el, amihez ugyancsak minden cigány ért és szívesen vállalkozik rá, mert e mellett legjobb alkalma nyilik úgy a házban, mint a melléképületben pontosan és feltünés nélkül mindent kikémlelni.

Emberélete elleni merényletre a foszfort és az arzenikumot a cigány sohasem használja. Ha valakit meg akar mérgezni, arra a célra egy általa *„Dry“*-nek nevezett növényi mérget használ, mely egyike a leggyilkosabb szereknek, s melynek előállítása előttünk ismeretlen. Finom barna pornak mondják, amely bizonyos gomba penészéből áll, mely az állati szervekből csirázik ki és 12—15 cmter hosszú sárgás-zöld vonalakat képez. Ezen port langyos folyadékban etetik meg az áldozattal s a gombapenész a nyákhártyára ragadván, ott igen gyorsan fejlődik s aszkóros lázat, köhögést, gyakran vérhányást, végre 2—3 hét alatt menthetlenül halált okoz. Ha a hulla kihült, a gomba is rögtön kivesz, eltűnik és rövid időre a halál után már föl nem ismerhető.

Érdekesnek tartjuk itt fölemlíteni, hogy a most tárgyalás alatt levő hódmező-vásárhelyi bűnkrónika tárgyát képező tömeges mérgezések tünetei élénken emlékeztetnek erre a cigányok által *„Dry“-nek* nevezett gyilkoló szerre.

8. A cigány magatartása és viselkedése a hatósági közegek előtt.

Ha a cigány a csendőrrel, vagy más hatósági közeggel összejön, akkor eleinte félénken, tartózkodóan, mintegy tapogatózólag viselkedik. Épp úgy, mint a zsidó és mint az összes keleti fajok: a cigány is nagyon szeret a kérdésre, kérdéssel felelni. Ezt azért teszi, hogy ideje legyen a szőnyegen forgó ügyet megfontolnia. Azon kérdésre, hogy mi a neve? rendesen azzal válaszol: *„Hát hogy hivnak egy szegény cigányt?“* Ha kora után kérdezősködünk, többnyire ilyen feleleteket nyerünk: *„Mennyi idős lehetek?“ Tudom is én mikor jöttem a világra?“ „Ki mondta volna meg nekem, hogy mikor születtem?“* Azon kérdésre, hogy volt-e már büntetve, a védekezésnek egész zsilipjével áraszt el: *„Ki mondta magának, hogy büntetve voltam?“ „Látott már engem a börtönben?“ „Hát úgy nézek én ki, mint aki már büntetve is volt?“* stb. S ez alatt az idő alatt első elfogultságából egészen magához tér, kedélyessége, merészsége, sőt szemtelensége felül kerekedik s oly szóhalmazban nyilvánul, melyet legokosabb meg nem akasztani, hanem türelmesen végig hallgatni, mert amint figyelmeztetjük, hogy rövidebben beszéljen, újra elől kezdi a mondókát s csak az időt vesztegetjük vele.

Jól tesszük azonban, ha az előadását leirjuk, vagy legalább úgy teszünk, mintha annak a szóáradatnak nagy fontosságot tulajdonítva, azt leírnánk. Ez az eljárás a cigányra nézve kellemetlen lévén, előadása sokkal rövidebb lesz, viszont a csendőr az ellenmondásokat ily módon megrögzítheti. A nyugodt és hallgatag csendőrrel szemben a cigány merészsége és önbizalma láthatólag növekedik, mert a csendőr nyugodtságát és hallgatagságát tudatlanságnak s hiszékenységnek magyarázza. Hagyjuk azért őt magát kibeszélni s midőn a szóból már kifogyott, akkor fogjuk szigorúbban s tárjuk elébe ellenmondásait, mint ellene szóló bizonyítékokat.

Teljes beösmerésre ritkán fogunk a cigánynál találni, de azt mindig tapasztalhatjuk, hogy amint megfogva érzi magát, azonnal alább száll bátorsága, csürni-

csavarni kezd és könyörgésre fogja a dolgot; ha látszólag tagad is még, de magaviseletéből már kétségtelenül látszik, hogy bűnét beösmerte. Ezt azonban habozólag, kétértelmű szavakkal s hazugsággal keverve cselekszi, úgy, hogy vallomásában soha se lehet teljesen bízni.

9. A cigány testi tulajdonságairól.

A cigánynak testi (fizikaiképessége egészen másképítélendő meg, mint a többi közönséges halandónál. Ha cigányról van szó, soha se mondhatjuk biztosan, hngy ezt, vagy azt *képes volt-e* egy ember végrehajtani; leghelyesebb, ha a cigányról mindent, még a lehetetlennek látszó dolgot is föltételezzük.

A nyomozó szolgálatnál gyakran lényeges annak meghatározása, hogy bizonyos távolságot mennyi idő alatt járhatott meg a gyanúba vett egyén. Ezt többékevésbbé pontosan megitélhetjük a közönséges fizikummal biró embereknél, de a cigánynyal szemben soha. Jó út, rossz út, fiatal, vagy aggkor, könnyű szerrel, vagy teherrel való gyaloglás, a cigánynál számításba nem vehető. Ha neki egy bizonyos útat *meg kell* tenni, akkor megteszi azt elképzelhetlen és megfoghatatlan rövid idő alatt. Csak egy akadályt ösmer a cigány, és ez a *szél*. A széllel szemben a cigány tehetetlenné válik. A közönséges tolvaj a viharos éjjelt szereti lopásra fölhasználni, a cigány ezt soha se teszi. Ha egy szeles, viharos éjjel lopás, vagy betörés történik valahol, mindenek előtt meg lehet győződve a nyomozó csendőr, hogy azt nem cigányok követték el. Ha az ő legnagyobb ellensége fujni kezd, akkor megbúvik, mint az üldözött vad s ha mindamellett mégis szélben kell utaznia, akkor erre kétszerannyi idő kell neki, mint más embernek.

A cigánynak betegségét is egészen másként kell

megítélnünk, mint a többi emberekét. Különösen a fogva levő cigányt ne tartsuk soha szimulansnak. Még akkor is gyakran komolyan beteg a rab-cigány, ha az orvos nem fedez fel nála betegséget. Az évszázadok óta korlátlan szabadsághoz szokott faj, ha fogságba kerül, megtörik, megroskad, beteggé lesz, mint a havasok lakója a síkságon, vagy mint az alföld szülötte a Kárpátok között, mint a repülni vágyó madár a kalitkában. Nem birja kiállani a szobai levegőt, a rá kényszerített idegen ruhát, táplálékot, rendet; kedélybeteggé lesz és testileg is nagyon szenved. Ha tehát az ilyen esetben egyedüli gyógyszert, a szabadságot nem adhatjuk meg neki, ne sulyosbbitsuk baját azzal, hogy úgy bánunk vele, mint tettetővel.

A cigány a testi fájdalom iránt rendkívűl érzékeny és mindamellett, ha menekülnie kell, a legborzasztóbb sebekkel is hihetetlen gyorsan képes futni és eltünni. E mellett sebei bámulatosan rövid idő alatt gyógyulnak be. És ez a körülmény a nyomozó szolgálatban szintén különös fontossággal bir, — kivált midőn annak a ténynek elbirálása forog szőnyegen, kogy egy sulyosan sebesült cigány képes volt-e még ezt, vagy amazt a tettet is elkövetni, esetleg ha azt a kérdést kell megoldani, hogy egy frissen behegedt seb mikor keletkezett. Ilyenkor helyesen tesszük, ha a képzelt időből egy bizonyos részt levonunk, mert amint egy tapasztalt orvos mondja: a *cigánynál úgyszólván látni lehet a seb gyógyúlását.*

Vásár alkalmával egy fogat által elgázolt s a kórházba majdnem élettelenül szállított cigány felgyógyúlására az orvos legalább is három hetet szabott meg, a cigány azonban, kinek valami nagyon furhatta a begyét, már a harmadik éjjel megszökött az ablakon át; az meg természetes, hogy magával vitte a lepedőt és egyéb ágyi ruhát is.

Épp úgy van a cigány a belső betegségekkel is.

Minden orvosi segély, gyógykezelés és ápolás nélkül átvergődik a legveszedelmesebb bajokon. Ámbár statisztikai adataink róluk igen hiányosak, mindazonáltal bátran állíthatjuk, hogy a halálozási arány semmivel se nagyobb. mint az úri kényelemben élő polgároknál. Az is bizonyos, hogy a cigányok között nagyon sok vén embert és asszonyt találunk, akik magas életkoruk dacára bámulatos életerővel birnak, frissek mozgékonyak és fürgék.

VIII. FEJEZET.

A BABONÁRÓL.

1. A visszahagyott tárgyakhoz fűződő babona.

A gonosztevők sokszor a mások babonás hitében bízva, sokszor pedig a saját balhitük által hajtva követik el a bűncselekményeket. A nyomozó csendőrre nézve tehát lényeges értékű, ha behatóan ösmeri a különböző babonás eljárásokat. Igen sok nagy bűntény még ma is a babonában leli magyarázatát. Ilyen p. o. a legmegrögzöttebb gonosztevőknél elterjedt azon hit, hogy az újszülött, vagy még csak születendő gyermek szívének megevése az illetőnek természetfölötti erőt kölcsönöz s láthatatlanná teszi; továbbá, hogy a kisgyermek zsirjából készült gyertyával láthatatlanul lehet bármely házba behatolni s ott szabadon garázdálkodni. Ezzel a babonával kapcsolatos az a hajmeresztő gyilkosság, melynek a mult évben hozták hirét a lapok, hogy t. i. egy felső vidéki községben lelketlen gazemberek azért öltek meg két kis gyermeket, hogy azoknak zsirjából ily gyertyát készítsenek; az 1879. évnek bűnkrónikáiból pedig egy oly esetet jegyezhetünk föl, amelyben egy előrehaladott áldott állapotban levő nőt gyilkoltak meg azért, hogy a méhmagzat szívét megehessék.

Különösen számba kell venni a babonát a csendőrnek akkor, ha oly gyilkosság felderítéséről van szó, amelynek oka és előzménye kimagyarázhatlan.

Valami varázsszert majd minden tolvaj hord magával s gyakran előfordul, hogy a tett szinhelyén abból egy bizonyos mennyiséget azért hagy vissza, mert azt hiszi, hogy akkor felösmerhetlenné lesz. Egy rablógyilkos ürülékét hagyta az áldozat hullája mellett ugyanily okból; ez azonban megjárta, mert épen ez a körülmény vezetett nyomára, amennyiben az ürülékből az orvos megállapította, hogy annak egy feltünő erős, Herkules termetű ember ürülékének kell lenni, aminthogy úgy is volt. Az a hit különben, hogyha a tettes ürülékét a helyszinén hátra hagyja, soha sem kerítik kézre, a gonosztevők különböző fajtáinál nagyon el van terjedve; valamint azt is tartják, hogy addig, míg az ily ürülék meleg marad, a bűntényt észre nem veszik. E miatt az ürüléket nem ritkán kendővel, kalappal vagy más alkalmas ruhadarabbal fedik be, hogy minél későbben hüljön ki.

Különös jelentőséggel bír ránk nézve, ha a tett színhelyén *magyalfa* (csudafa) magjait találjuk elszórva, vagy elrejtve. Erről biztosan következtethetjük, hogy a tettesek cigányok voltak, mert ezen magról az a babonás hitük van, hogy ha abból nehány szemet visszahagynak, soha se lesznek kipuhatolhatók. Ily magvakat a cigányok birtokában mindig találhatunk.

2. A gonosztevő által magával hordott tárgyakhoz füződő babona.

A vadorzással foglalkozó hegyi lakosok egy kis kézalakúra faragott fagyökeret hordoznak magukkal, melynek anyagát Ker. Szent János éjjelén (jún. 24-én) ássák a földből, — innen *János kezecskének* hívják és állítólag szerencsét hoz a tulajdonosára.

A *nadragulya* gyökere, melyet megszárítva összetörnek s vízzel tésztává gyúrva, bábu formára alakítanak, hordozójának szerencsét és gazdagságot biztosít s a betörők mai napig is azt hiszik felőle, hogy birtokossa a legnehezebb zárakon is könnyű szerrel behatolhat.

Ha egy elfogott gyanús embernél egy ilyen darabot talál a csendőr, biztosra veheti, hogy betörővel van dolga.

Olyan halottnak a bal hüvelyk újja, amely kilenc hétig feküdt a sirban és újhold éjjelén ásatott ki, leginkább a cigányoknál található, akik babonás hitük szerint, annak oltalma alatt éjjel bárhová betörhetnek a nélkül, hogy az alvók fölébrednének.

Varázsmondatokat leirva a gonosztevők számos fajánál lehet találni. Ezekről azt hiszik, hogy a bilincstől vagy a fogságból megszabadítanak. Egy tapasztalt vizsgálóbiró beszéli, hogy ilyen szerencsét hozó varázsírást többek között egy igen elegánsan öltözött hamis játékosnál is talált.

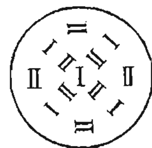
Mindezen babonás hitből eredő tárgyaknak az illető gyanús egyénnél való föltalálása bűnügyi szempontból már csak azért is fontossággal bír, mivel esetleg abból a gyanús egyént egészen más oldaláról ösmerjük meg s bizonyossá lehetünk a felől, hogy nem tiszta kezű emberrel van dolgunk.

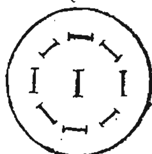
3. Kártyavetés és jóslás.

A jóslásnak, bármily alakban történjék is az, nagy szerepe van a bűnügyi nyomozásoknál. A társadalom legalsóbb osztályától a legmagasabbig, mindenütt vannak hívői a kártyavetésnek és a jövendőmondásnak. Nagyon sok esetben a káros, mielőtt a hatóságot fölkeresné, a babonához folyamodik tanácsért s az abból merített erős hitével a tettes személyére nézve nem egyszer tévútra vezeti a csendőrt.

A jóslásnak számos különböző neme van, a melyekkel bővebben foglalkozni itt fölösleges. — Csak pár esetet hozunk föl annak bizonyítására, hogy mennyire befolyásolhatja a babona a nyomozást és vizsgálatot.

A cigány asszonyoknál általában el van terjedve egy készülék, mely rosta alakú széles és vékony fakéregből áll, egyik teteje pedig állati bőrökkel van bevonva. A bőrön különféle vonalak, vagy jelek vannak rajzolva, rendesen kilenc, vagy tizennyolc, esetleg hét, tizennégy, vagy huszonegy. (21. és 22. ábra).

21. ábra.

22. ábra.

A cigány jósnő, ha a tolvaj nevét, vagy alakját kérdezik tőle, annyi szem magyalfa (csudafa) magot vet a készüléket fedő bőrre, ahány vonás van rajta, aztán egy pálcával ugyan annyiszor üti meg a dob vagy szita oldalát. A rezgés által persze a szemek élénken ugrándoznak s azoknak ennek folytán előálló csoportosulásukból, melyek közül az utolsó ütés után létrejött helyzet a legfontosabb, jósol csalhatatlanul a cigányasszony.

Egy őrsparancsnok beszéli, hogy egy időben feltünő nagy számú, többnyire régebben elkövetett kiderítetlen lopás tettesét jelentették föl nála a károsultak. A följelentések mindegyike névszerint megjelölte a tettest, hanem határozott bizonyítékot egyik sem nyujtott. Természetes, hogy igen sok haszontalan fáradságot és munkát okoztak ezek a feljelentések, mig egyszer a többek közt egy vén asszony jelent meg az őrsön és saját fivérét, akivel eddig a legjobb viszonyban élt, s aki közbecsülésben álló, hozzáférhetlen becsületességű ember s éppen a község birója volt, azzal vádolta, hogy az évekkel azelőtt nála történt nagy pénzlopást az követte el. Ez már annyira feltünő volt, hogy az őrsparancsnok erősen faggatni kezdte az asszonyt, hogy honnan merítette ezt a súlyos gyanút. Nagynehezen kivallotta az asszony, hogy egy cigánynő járt nála, aki jó pénzért az ő csodákat művelő varázsdobján kiverte neki, hogy a tettes egy hozzá igen közel álló s jelenleg a faluban nagy hivatalt viselő egyén; az pedig nem lehet más, mint a biró, az ő fivére. Kisült azután az is, hogy a cigányasszony az ő varázsdobjával az egész őrskörletet bejárta s kiverte rajta az összes kiderítetlen lopások tetteseit; ebből keletkezett persze valamennyi följelentés.

Ugyanez az altiszt beszéli, hogy egy alkalommal egy főúri nőtől nagy mennyiségű pénzt s az összes ékszereit ellopták. Minden jel arra mutatott, hogy a tolvaj a grófnőnek nemrég szolgálatába lépett fiatal inas; a károsult úrnő azonban oly meggyőződéssel és hévvel védte az inas ártatlanságát, hogy szinte azon gyanúnak tette ki magát, mintha a fiúval benső viszonya lenne. Ennek aztán az lett a következménye, hogy az inas mindaddig szabad lábon maradt, mígnem az utolsó ékszerdarabok eladásán rajta vesztett. Ekkor aztán a grófnő is bevallotta a vizsgálóbiró előtt, hogy egy *híres kártyavetőnő* biztositotta őt arról, miszerint a tolvaj nem a házbeliek közül való, hanem egészen idegen ember. A vizsgálat során aztán később még az is kiderült, hogy az a bizonyos híres kártyavetőnő az inasnak nagynénje volt, aki maga ajánlotta be öcscsét a grófnő szolgálatába. Hogy milyen előre megfontolt célból, azt fölösleges a következmények után magyarázni.

Hogy tehát ehhez hasonló félrevezetésektől a biró és a nyomozó csendőr megmeneküljön, nem lehet eléggé figyelmébe ajánlani, miszerint *minden egyes feljelentés alkalmával okvetlenül vallassa ki a feljelentőt, hogy honnan merítette azt, amit állít.* Ha ezt sohasem mulasztjuk el, akkor a legtöbb esetben jó irányban fog a nyomozás haladni; de nem egyszer akadunk olyan őszinte és naiv emberre is, aki egyenesen kirukkol vele,

hogy a kártyavetőnő, vagy a cigányasszony varázsdobja okosította őt föl.

4. A hamis esküre vonatkozó babonáról.

Az ide vonatkozó babonás hit, mely a nép között még mindig el van terjedve, azért is nagy jelentőségű a bűnügyi vizsgálatoknál, mivel sok ember csak azért esküszik hamisan a biró előtt, mert szentül meg van győződve, hogy a birtokában levő óvszer megvédi őt a hamis eskütétel következményeitől.

A babonában hivők szerint p. o. büntetlenül lehet hamisan esküdni, ha az illető a *büdös banka* nevű madár szemét, vagy a saját elhalt gyermekének egy csontocskáját zsebében hordja, ha a hüvelyk újját behajlítja (ezt zsidók gyakorolják, akik a Thórára esküsznek), ha az eskü elmondása előtt és annak utánna egyet köp, ha a szájba hét apró követcset, vagy a nyelve alá egy aranyat tesz, ha az eskü alatt nadrágjának egy gombját lecsavarja, ha a csizmába a talpa alá egy *bogáncs* levelet rejt el, ha egy megszentelt ostya van az eskütevőnél stb.

A csendőr helyesen teszi, ha megfigyeli és okkalmóddal kipuhatolja, hogy őrskörletében mit tartanak a hamis eskü következményei elleni óvszernek s alkalomadtán a vizsgálóbírót erre figyelmezteti. Ez által gyakran tehet a vizsgálat ügyének fontos szolgálatot.

IX. FEJEZET.

A LŐFEGYVEREKRŐL.

1. Általában.

A csendőrnek, a ki maga is fegyverrel szolgálja a közügyet, kevés mondani valónk van a fegyverekről, — csupán nehány dolgot akarunk kiemelni az emlékezet ébrentartása kedveért.

1. Ha arról van szó, hogy bizonyos lőfegyvernek ki a gazdája? figyelembe kell vennünk, hogy a köznép rendesen *az utolsó divat előtti szerkezetű* puskát használja. Midőn a gyutacsos puskák divatba jöttek, a paraszt a kovás puskát használta s csak a Lefaucheux fegyverek feltalálása után szerzett magának kapszlis fegyvert, most pedig midőn általában a Lancaster-féle használatos, többnyire a paraszt is hátultöltő, de a divatból kiment Lefaucheux fegyverrel látja el magát. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy a pórnép *olcsón* akar mindig *jó* fegyvert szerezni.

2. Sok tévedésre adott már okot az a téves nézet, hogy golyós fegyverből golyóval, serétes fegyverből pedig csak seréttel lehet lőni. Ez nem áll és az ily fajta véleménynek soha se hódoljon a csendőr. A golyós fegyverből seréttel, és viszont a serétes fegyverből golyóval is lehet lőni, aminthogy furfangosabb gonosztevők ezt a nyomozás megtévesztése miatt szándékosan is megteszik.

3. Nagy jelentőségűek a csendőrre nézve *az oly lőfegyverek, melyeknek az a rendeltetésük, hogy egészen a használatba vétel pillanatáig ne látszassanak lőfegyvereknek.* Ezek az úgynevezett *botpuskák* és a *szétszedhető puskák.*

A *botpuskának* csöve legtöbbnyire egy vastag spanyolnád botot ábrázol, a bot fogantyúja pedig az agyat helyettesíti és magában rejti a fegyver szerkezetét. Az ily elmésen összeállított botról senki sem mondaná látás után, hogy egy pillanat alatt veszedelmes lőfegyverré alakítható át.

Az ily fegyverekre a csendőrnek nemcsak házmotozások alkalmával, vagy oly esetekben kell ügyelnie, midőn annak a megállapításáról van szó, hogy miféle fegyvert viselt a tettes, hanem a saját személyes biztonsága szempontjából is.

Ha az ily fegyverhez még hozzá gondoljuk a füstnélküli és a legcsekélyebb durranást okozó puskaport: elképzelhető, hogy gonosz emberek birtokában mily veszedelmessé s mennyi sötét büntény eszközévé válhatnak azok.

Ugyanily veszedelmesek az úgynevezett *összerakható* lőfegyverek. Ezeknek ravasz és fortélyos összeállítása lehetővé teszi, hogy úgyszólván, a kabát, vagy a nadrág zsebében teljesen észrevétlenül, minden feltünés nélkül hordja magával az illető. Az ilyen fegyvereket leginkább az orvvul vadászók és orgyilkosok szokták használni s így magyarázható meg sok olyan eset, midőn a kétségtelen tettes birtokában lőfegyvert találni nem lehetett.

Egy bűnesetben, ahol egy orvvul vadászó a vadgondozót agyonlőtte, az ilyen szétszedhető fegyver darabjait házkutatás alkalmával egy főző fazékban (5 és fél hüvely hosszú csődarab), egy másik folytatólagos darabját a csőnek a lószerszám csattjai közé varrva, a többi részeket végre a birka által üregesre kinyalt kősóban, a mestergerendán s a gazda ünneplő csizmájában találta meg a csendőrség.

Az úgynevezett *fojtást*, minden bűnesetet előidéző lövés után szorgalmasan kell a csendőrnek keresnie. Ennek feltalálása nem csak azt bizonyíthatja, hogy a lövés *elöltöltő* fegyverből történt, hanem gyakran a fojtás anyagának górcsövi vizsgálata, magára a tettesre is rávezethet. Volt rá ugyanis eset, midőn a föltalált golyón a górcsővel dolgozó szakértők oly fojtás foszlányokat találtak, melyeknek rostjaiból kétségtelenül bebizonyították, hogy a gyanúsított egyén birtokában levő szövetdarabból valók.

5. A legszigorúbb szükséget kivéve ovakodjék a csendőr a bűnjelül szolgáló lőfegyverből a töltényt kilőni, kiszedni, újat a csőbe dugni, a csőbe belefúni, vagy a kakast felhúzni, — mert megtörténhetik, hogy mindezek a szakértői vizsgálatra hátrányos befolyással lehetnek.

6. Manapság a lőfegyverek között bűnjelként leginkább a *revolver* szerepel. Ennél sokszor előfordul az a kérdés, hogy a szóban levő forgópisztolylyal el lehetett-e bizonyos eredményt érni? mire nézve a legeltérőbb vélemények nyilvánittatnak.

Tudni kell azért a csendőrnek, hogy némely ósdi szerkezetű, igénytelen kinézésű revolverrel ugyanazon körülmények között biztosabban lehet lőni, mint a legújabb szerkezetű, fényes kiállitású forgópisztolylyal; sőt hogy ugyanazon fegyverből, hasonló viszonyok között, az egyik lövés kiválóan sikeres lesz, míg a másik lövedék alig képes a csövet elhagyni s tőlünk egy-két lépésre már erőtlenül hull a földre.

A revolver jósága ugyanis egyedül *a henger furatainak a cső furataihoz való tökéletes oda illésétől, odatapadásától függ.* Akármily fényesen kiállított legyen is egy revolver, ha a henger furásai nem egyeznek hajszál pontossággal a cső furatával, teljesen értéktelen.

Ugyanez a föltétel magyarázza meg azt is, hogy azon egy forgó pisztolyból az egyik lövés tökéletesen jó, a másik pedig teljesen eredménytelen lehet, amennyiben t. i. a hengernek egyik furata pontosan, záródik, a másik pedig már nem egyez a cső furatával.

Ezenkívül jelentékenyen befolyásolja a lövés biztosságát a töltény jósága is. Roszul készített, vagy régi tölténynyel, melyben a feszítő gázak az idő folyamán, esetleg a rosz raktározás miatt, feloszlódtak, sohasem lehet biztosan lőni, még ha a fegyver olyan tökéletes is.

A lövési eredmény megítélésénél tehát ne hagyja a csendőr magát félrevezettetni és tartsa szem előtt, hogy az kizárólag a henger furatainak pontossága és a töltény jóságától függ, amit a szakértők vannak hivatva megállapitani.

Arra vonatkozólag, hogy a revolverrel, rosz világítás mellett, éjjel, sötétben, el lehetett-e bizonyos tárgyat találni, szintén merültek már fel eltérő nézetek. Ily esetben mindenek előtt azt kell a csendőrnek megtudni, hogy az, aki a lövést tette, hogyan szokott a forgópisztolylyal célozni.

Mi közönségesen, még a rendes céllövészetnél is a *mutató újjal* nyomjuk meg a billentyűt. Ez sohasem oly biztos lövés, mintha az amerikai szokás szerint célozunk. Az amerikai ember, és azok, akik ezt a célzási módot ösmerik, a *közép újjal* nyomják meg a billentyűt, a mutató újjat pedig kinyújtva hosszában a hengerhez és csőhöz szorítják s azzal a fegyvert mintegy irányítják. (Lásd a 23. ábrát.) Az ily eljárással még akkor is majdnem találjuk a célt, ha annak csak homályos körvonalait látjuk, sőt, ha a látatlan ellenfélnek csak hangja után igazodunk is.

23. ábra.
Az amerikai mód szerinti célzás.

Sötétben, vagy behúnyt szemmel teendő néhány ily próbalövés teljesen meg fog bennünket győzni a fentiek igazságáról. Ha tehát megállapítottuk, hogy a kérdéses lövés szintén ezen módszer szerint tétetett, t. i. oly ember által, aki ezt a célzási módot ösmeri, — akkor az eredmény lehetőségéről nem fogunk kételkedni.

X. FEJEZET.

KÜLÖNFÉLE ÖSMERETEK.

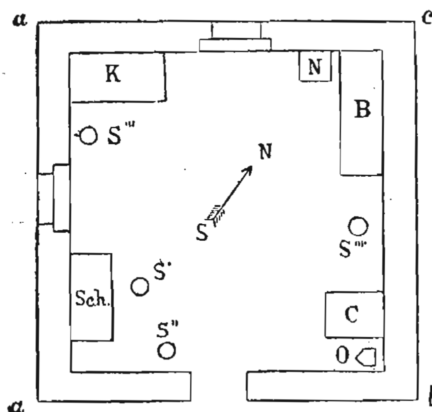
1. Vázrajz készítése.

A *helyszíni szemléről* szóló harmadik fejezetünkben részletesen tárgyaltuk, miképen járjon el a csendőr a bűncselekmény helyéül szolgáló terület, lakás, szoba stb. leírásánál. Minthogy azonban a cselekmény kellő megvilágítására a legpontosabb leirás mellé is egy, bár kezdetlegesen rajzolt vázlat gyakran elkerülhetetlen: szükséges, hogy a csendőr a vázrajz készítésében is némi jártassággal birjon. A vázlat a leírást szemlélhetővé teszi s annak mintegy megvilágitására szolgál.

Nem szükséges ehhez valami különös ügyesség: egy szobának, lakásnak, vagy kisebb tereprésznek egyszerű vázrajzát bárki is elkészítheti, aki az alábbi főszabályokat szem előtt tartja.

1. Aki a rajzoláshoz ért, az sebtiben, minden mérés nélkül is pontosan és jól szemlélhetőleg képes a helyszínét fölvenni, aki azonban rajzolni nem tud, annak ezen ügyességet *a méretek pontos fölvétele által kell pótolni.* A méretek fölvételénél tehát legyünk pontosak s tartsuk meg az arányt a fővonalak és az azok közé eső tárgyak nagyságát illetőleg. P. o. egy szobának a négy falát képező fővonalakkal arányosan rajzoljuk be az azon levő ajtókat és ablakokat, valamint a szobában elhelyezett bútorokat és egyéb tárgyakat is. Mert ha

ezeket akár túl nagyoknak, akár túl kicsinyeknek ábrázoljuk, az, aki a vázrajzot kezébe veszi, képtelen lesz megérteni, hogy miként mehetett ott végbe a kérdésben levő cselekmény. (Lásd 24. ábra.)

24. ábra. Egy szoba vázlatrajza.

2. Soha se mulasszuk el a világtájakat pontosan megjelölni olyformán, mint az a 24-ik ábrán a nyil által jeleztetik.

3. Mindent maga mérjen meg a csendőr és ne bízza másra soha.

4. Fölöslegeset ne rajzoljon, mert az csak zavart okoz.

5. A vázlatot mindig a helyszinén készitse el s ne bízza azt emlékező tehetségére, mert mire haza ér és hozzá akar fogni a rajzoláshoz, akkorára a benyomások már elmosódnak emlékezetében s csak hiányos munkát végez, ami a semminél is rosszabb.

6. A vázrajzot sohase készítse azon a papiron, melyen jelentését írta, hanem mindig egy külön lapon, mint mellékletet.

Néha előfordul, hogy nemcsak az épület belső részeiről, hanem kisebb tereprészekről is kell a csendőrnek vázlatot készíteni. A tett szinhelyétől ugyanis fontosakká vált nyomok messze vezethetnek, vagy az a kérdés merülhet föl, hogy a cselekmény lefolyása a környék egyik vagy másik pontjáról szemlélhető volt-e? Ily esetekben az illető terepszlet fölvétele elkerülhetetlen.

Erre használjuk azokat a nemzetközi jelzéseket,

melyek a mi katonai részletes térképeinken is láthatók s mindenki által könnyen megösmerhetők. Az ily jelzésekkel készített vázlat világos lesz és bárkinek is könnyű tájékozására szolgál.

A tereprajzban foglalt összes jelzések ösmeretére ehhez a munkához a csendőrnek koránt sincs szüksége, azért az alábbiakban csak azokat a jelzéseket ösmertetjük, amelyek úgy a vázrajz készítéséhez, mint általában a térkép olvasásához is szükségesek.

Elsőrendű állami útvonal.

Másodrendű állami útvonal.

Megyei út.

Községi kocsiút.

Dülő-út.

Marhajárás.

Gyalogút.

Két vágányú vasút.

Egy vágányú vasút.

Megye-határ.

Község-határ.

Kitérő, megállóhely, meredek úton.

Lépcsőzetes tér (terassz).

Vízfolyás híddal és padlóval.

Patak.

Élő sövény.

Deszkakerités.

Kőfalkerités.

Lakházak

Zárda.

Templom.

Kereszt.

Kocsma.

Temető.

Mezei kút.

Agyag, vagy kavicsbánya.

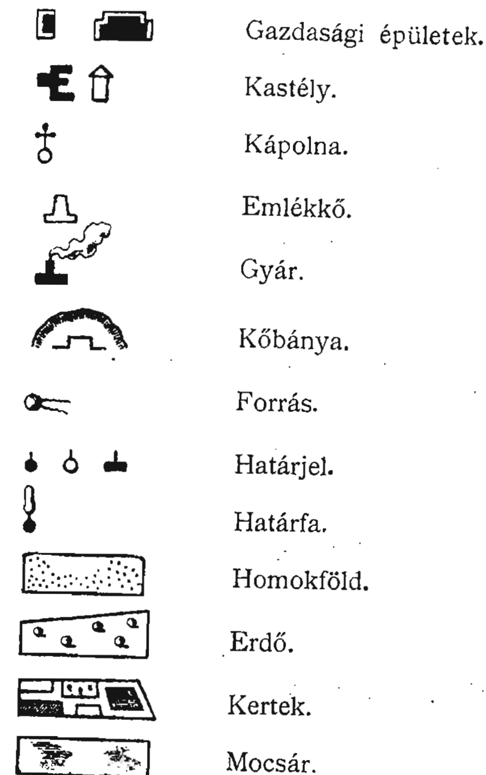
Magánosan álló fák.

Szántóföld.

Rét.

Szőlőkert.

Komlóföld.

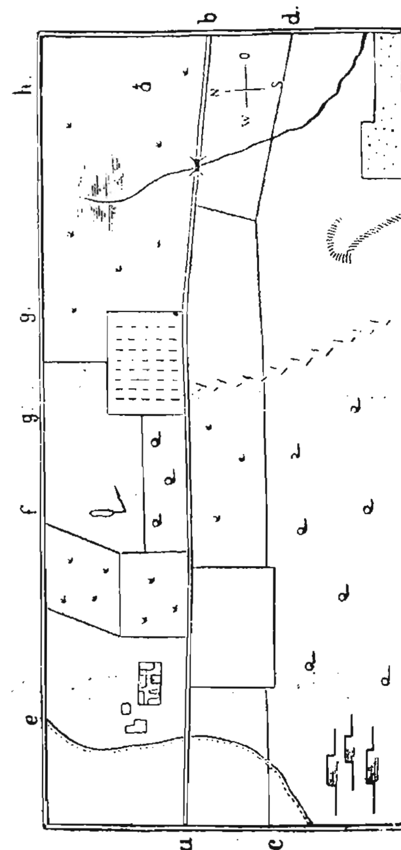
Gyógyforrás.

Víztartó.

Tó.

Szentkép.

Útmutató.

25. ábra. Terepréslet vázrajza.

Ehhez a jelzésekhez még egy vázlatrajzot mutatunk be mintaképen (25. ábra) s megjegyezzük, hogy a világtájakat az ily rajzon is mulhatlanul ki kell tüntetni.

2. Széttépett iratok összeállítása.

A csendőr nagyon gyakran jut olyan széttépett irat birtokába, amelynek olvasása az általa vezetett nyomozásra nézve kiváló fontosságú lehet.

Ily alkalommal megfelelő nagyságú átlátszó másoló papirt kell kerítenie s azt egy darab deszkára reá szögezni. Ekkor az eltépett papirt lerakja egymásmellé és mindenekelőtt arról győződik meg, vajjon az egymáshoz tartozó részek *felülete* nem ösmerhető-e föl? Ez körülbelül sikerül olyformán, hogy a papir egyik oldala észrevehetőleg piszkosabb mint a másik, vagy hogy az egyik felülete be van írva, a másik pedig üres. Ha ezzel készen van a csendőr, akkor a darabo-

kat akként rendezi el, hogy az ugyanazon oldalhoz tartozók mind felül legyenek. Azután megkeresi azon darabokat, melyeknek *a két széle vágott:* ezek az iratnak sarkai; azután azokat a szeleteket válogatja ki, melyeknek *csak az egyik széle vágott* s ezeket a szerint osztja föl az alsó, felső, jobb, vagy bal oldalra, amint az esetleg rajtuk levő írás folytonosságából, illetve a repesztés összeillesztéséből az együve tartozandóság megállapitható. Ezek a részek az egész iratnak mintegy *keretét* képezik, melybe aztán a még felmaradt darabokat több-kevesebb munkával és szerencsével lehet bele illeszteni. Midőn ezzel rendben vagyunk, akkor az egészet a másoló papirra akként ragasztjuk föl, hogy az egyik darab szorosan a másik darabka megfelelő szakadásos széléhez illesztessék.

Az ily eljáráshoz sohase használjunk át nem látszó papirt, hanem átlátszó papir hiányában inkább egy *üveg lapot* alkalmazzunk; mert döntő bizonyítékul szolgálhat néha azon körülmény is, hogy be van-e a papirnak másik oldala is írva? ami egy átláthatlan tárgyra való fölragasztásnál sokszor nem lenne konstatálható.

3. Az elégett, illetve az elszenesedett papírral való eljárás.

Ritkán célhoz vezető eljárás ugyan az elégett, vagy helyesebben az elszenesedett papirnak a nyomozás céljaira való értékesitése, mindamellett, ha a csendőr ilyen bűnjelre akad, meg kell kisérlenie annak biztositását.

Házkutatásoknál, ha az illető annak neszét vette, esetleg más okból kifolyólag is, gyakran akadunk ilyen leletre. És ha elgondoljuk, hogy az ily megsemmisített írásból nemcsak egész szavak, hanem néha teljes sorok

és mondatok olvashatóan megmaradnak az elszenesedett papíron, nem szabad kímélnünk a fáradságot, hogy azt a vizsgálat anyagául megmentsük.

Ha tehát a csendőr p. o. házkutatás alkalmával észreveszi, hogy a kályhában elszenesedett papir maradványai vannak, s a fennforgó körülményeknél fogva ezek gyanúsaknak tűnnek föl: azokat a vizsgáló biró részére mulhatlanul biztosítania kell.

A csendőrnek persze ilyenkor egyéb dolga van, mintsem hogy ezzel hosszabb ideig foglalkozzon, — azért vagy a kályhát kell őrizet alá vétetnie, vagy pedig a szobát elzárnia, esetleg lepecsételtetnie arra az időre, amíg a biróság érdemlegesen nem intézkedik. Ezen kívül le kell vétetnie a kályha csövét, hogy a kályhának a kéménynyel való összeköttetése megszünjék, a kályha nyilásait pedig rongygyal, vagy más alkalmas anyaggal be kell dugatni, hogy a korpus deliktit léghuzam ne érinthesse. Másként a kályhában kifejlődő léghuzam az elszenesedett papirt folytonos rezgésben tartaná s a kivánt célra csakhamar haszonvehetetlenné tenné.

XI. FEJEZET.

A LÁBNYOMRÓL ÉS EGYÉB NYOMOKRÓL.

1. A nyom tanulmányozása.

A nyomok tanulmányozásánál is bizonyos rendszert kell követni. Egyszerű megnézése a nyomnak mit sem ér. Ha a gyakorlati szolgálat érdekében akarunk ösmereteket szerezni, akkor azon kezdhetjük, hogy például egy poros úton, ahol mindenféle nyom keresztezi egymást, mindenekelőtt a csizmás és mezitlábas emberi nyomokat, azután az állatok nyomait s a keréknyomát különböztetjük meg egymástól, illetőleg osztályozzuk. Idővel világos lesz előttünk, hogy csak a lábbelik nyomai között is mily feltünő különbségek vannak: a szögezés, a sarok és a talp formájában, a férfi és nő, az erősebb s könnyebb léptek lenyomatai között. Ha egy elvesztett nyomot újra sikerül felfedezni s azt tovább követve, egyszerre csak egy egészen tiszta lenyomatára találunk, melyen megolvashatjuk a szögfejek számát, s konstatálhatjuk, hogy egy szög hiányzik: mily örömünk telik benne, hogy immár egy másikkal össze nem téveszthető. Tovább menve, az egyik lábnyom mellett egy bot lenyomatát látjuk s ebből azt következtethetjük, hogy emberünk elfáradt s az eddig talán a hóna alatt hordott botra most kezdett rátámaszkodni; de az élesen figyelő csendőr észreveszi

azt is, hogy a bot lenyomata se nem szöges, se nem gömbölyded, mint a használt botoknál szokott lenni, — a bot tehát egészen új! Nehány lépéssel visszamenve, szemünkbe tünik, hogy egy mogyoró bokorról egy erős hajtás van nem rég levágva: ime! világos előttünk, hogy az illetővel nem volt bot, vagy talán a tett helyén feledte azt, mert itt vágott magának helyette egy másikat; de az is feltünik a figyelmes szemlélő előtt, hogy a mogyoróhajtás nem késsel, hanem baltával vágatott le, amiből ismét következtetjük, hogy ismeretlenünk baltát is hordott magával. Ha tovább követjük a felvett nyomot, egy helyen észrevesszük, hogy az illető megállapodott, látjuk, hogy pipájából a hamut kiverte s aztán újból rágyujtott, de a fordulatokat elárúló ide-oda való tipegő nyomokról, valamint a félig elégett és eldobott számos gyufáról azt is megtudjuk, hogy a szél erősebben fújt s ebből a körülményből már azt is remél-jük, hogy ulólérhetjük az illetőt, mert hiszen még alig van negyed órája, hogy a szél föltámadt.

Nemsokára egy kocsmához érünk s megállapítjuk, hogy a nyomok odavezetnek s a nyomozott ember tényleg oda tért be. Ha most őt ott hagyjuk és más irányban végezvén dolgunkat, csak később térünk vissza az elhagyott irányra, a korcsmától jó távol ismét ráakadunk a jól ismert nyomra. De mily nagy különbség a régi és az új nyom között: a lépések bizonytalanok, hol rövidebbek, hol hosszabbak s erről aztán megtudjuk, hogy az atyafi jól leszopta magát, megittasodott.

Természetes, hogy ily sokoldalú megfigyelést nem minden nyomnál lehet tenni, de ha a csendőr figyelmes és tanulni akar, bizonyos következtetéseket mindig fog levonni s végre oly gyakorlatot szerez magának ebben, hogy azt komoly esetben is hasznosan értékesítheti.

A tanulmányozásnak egyik helyes módja az is, ha több lábnyom között igyekezünk egy és ugyanazon nyomot kiösmerni s azokból meghatározni, vajjon női,

vagy férfi nyommal van-e dolgunk s hogy alacsony, vagy magas termetű, továbbá milyen járású, éplábú, esetleg sánta, vagy lábait menés közben valami fogyatkozás miatt *egymás után húzó* embertől erednek-e azok?

Ha ily egyénekkel találkozik a csendőr, nézze meg jól, hogy mi különbséget lát egyiknek és másiknak a nyomai között. A magasabb embernek hosszabb lábszárainál fogva lépései is nagyobbak lesznek, mint az alacsony termetűé. Ha p. o. egymás mellett haladó két férfi nyomából a test magasságára kell következtetni s látjuk, hogy míg az egyik 10 lépést tett, addig társának 12 lépésre volt szüksége, jóformán be lesz igazolva, hogy a nyomok egy magasabb és egy alacsony termetű egyéntől erednek. Ha az egyik lépés rendes hosszaságú, a másik peddig ennél feltünően rövidebb, akkor biztosan sánta ember nyomára akadtunk. Aki a sárban, nem egészen mély hóban, vagy az út porában láthatólag húzta, csúsztatta lábait egymás után, az rendszerint hibás testalkatú, esetleg *kifáradt*, vagy öreg, törődött ember; a nő lépésének hossza arányban áll a női és a férfi lábak lenyomatának nagyságával.

2. Az igazi nyom felkutatása.

Minden bűntetendő cselekmény alkalmával kötelessége a nyomozással megbizott közegnek idegen nyomok után kutatni s ha ilyenek találtatnak, azokat megrongálás, illetve a megsemmisítéstől megóvni.

És itt hangsulyoznunk kell, hogy a nyomok ne csak a tett színhelyén, vagy annak közvetlen közelében, hanem távolabb is kerestessenek. A cselekmény helyén ugyanis a tettes mindenesetre ovatosabb, mint később, s ha maradt is vissza nyoma, igyekszik azt elővigyázatból megsemmisíteni, vagy felösmerhetlenné tenni; de a legtöbb esetben már a helyszíni szemle megejtése előtt összetapossák és ösmeretlenné teszik az értékes nyomot a bámészkodók és egyéb hivatlanok.

A távolabbi körletben talált nyomról is sokkal jobban meg lehet alapitani az összefüggést, mintsem hinnénk. A bűntény elkövetése után, járt út helyett a tettes rendesen a kerten, hátsó udvaron, vagy más járatlan irányban fog elillanni s a földeken át igyekszik a járt útat elérni; ha tehát ily helyen találunk idegen nyomra, akkor legalább is valoszínű, hogy az a keresett tettestől ered.

Ilyen esetben első sorban meg kell tudnunk a környezettől, vajjon nem tőlük ered-e a nyom, vagy nem tudnak-e felvilágosítást adni keletkezéséről? Ha nemleges választ kapunk s e mellett még azt is megállapíthatjuk, hogy a nyomot visszahagyó egyén a helyi viszonyokkal kevésbbé ösmerős, p. o. az illető neki ment egy kőrakásnak, gödörnek stb. erős bizonyítékunk van arra, hogy a nyom a tettestől származik.

Meg kell itt emlékeznünk a gonosztevőknek azon furfangjairól, amelyeket azért szoktak alkalmazni, hogy a nyomra nézve a vizsgálatot tévútra vezethessék. Ezek a *hátra felé menés és a nyomnak meghamisitása.*

A hátra felé menésből eredő nyom könnyen felösmerhető abból, hogy a lépések *rövidebbek*, mivel az emberi izom nincsen az ilyen menéshez szokva s ugyanezen okból az *irány* is ingadozó, bizonytalan. Ezenkivűl a lábhegynek valami sajátságos lenyomata is vehető észre, kivált, ha az illető a csalás leplezésére hosszúkat igyekezett lépni, mert ilyenkor a lábhegy először érintvén a talajt, élesebb nyomot hagy vissza. Ha ez a gyanú forog fönn, kisértsük meg ugyanazon talajon mi is a hátramenést, hasonlítsuk össze a két nyomot s tévednünk lehetetlen lesz.

Á nyomok hamisítása oly esetekben fordul elő, midőn a hátra felé menés nagyobb távolságra kelle-

metlen lenne és az illető mégis az irányra nézve akarja a nyomozást megtéveszteni; továbbá, ha egy öngyilkosságot gyilkosságnak akar valaki feltüntetni (p. o. ha az öngyilkos élete biztositva volt); végre, ha a tettesnek az a szándéka, hogy a gyanút magáról másra terelje

Az irány megtévesztésére szánt hamis nyom elő-idézése úgy történik, hogy a lábbelire egy *megfordított* talpat erősítenek. Ennél az esetnél a tettes rendesen azt a hibát követi el, hogy oly talajt keres, melyen a nyom tisztán kivehető s erősen szembetünő lesz. Az ily furfanggal szemben legcélszerűbb a hamisított nyom mellett ugyanoly nagyságú lábbelivel, de nem megfordítva tenni kisérletet, amidőn is a *megterheltetés rendellenessége* azonnal szembetünővé lesz, sőt ha különös csellel nem élt az illető, legtöbb esetben a megfordított csizmatalpat felkötő zsineg nyoma is kivehető lesz.

Ha a nyom hamisításával a tettesnek az volt a szándéka, hogy a gyanút magáról másra terelje, akkor vagy olyan lábbelivel csinál feltünő nyomokat, mely az övétől lényegesen különbözik s azt a használat után megsemmisíti, vagy pedig a *saját csizmája alá idegen lábbelinek talpát erősíti.* A hamisítás első módját akkor alkalmazzák, ha az illetőnek *kis lába* van és *nagy* nyomokat akar visszahagyni, — míg a másik módot a *nagy lábúak* veszik elő, hogy *kis* nyomokat létesítsenek.

Az ilyen megtévesztést földeríteni nehéz, de nem lehetetlen. A tettes ugyanis a legtöbb esetben figyelmen kívűl hagyja, hogy a nagy lábak hosszú lábszárakat s ennélfogva nagy lépéseket, a kis lábak pedig rövid lépéseket föltételeznek. Ha ez az arány nincs meg, akkor gyanunk már fölébredt s tovább vizsgálódva, a lépéseknél és az iránynál mindkét esetben bizonyos *határozatlanságot*, ingadozást fogunk észrevenni; a túlságosan nagy lábbelinél a nyom csoszogó lépést mutat, ami könnyen észrevehető; ha pedig a rendes lábbeli alá a kisebbnek talpa van felerősítve, akkor a felkötő zsinór esetleges lenyomatán kivűl sárban, hóban, vagy más süppedékes talajon, a nagyobb lábbeli egyes részeinek nyoma is kivehető lesz.

Ha a csendőr ily turpisságot felderíthet, azzal igen szép eredményeket érhet el, még pedig nemcsak az által, hogy a tettes ellen sulyos bizonyítékokat szerez, hanem azzal is, hogy sokszor bebizonyíthatja a gyanúsítottnak ártatlanságát.

Hogy az ily hamisított nyomok nemcsak a bűnügyi regényekben fordulnak elő, arról számos gyakorlati eset tanúskodhatik.

3. A nyomnak megmérése és mintázása.

A lábnyomok méreteinek vételénél a csendőrnek nagyon óvatosan és pontosan kell eljárnia; különösen a meztelen és a bocskoros láb nyomát nehéz helyesen megmérni, azért itt a figyelmet különösen fokozni kell. A csizma és cipő által okozott nyomok megmérése már könnyebb, mivel ezeknél a saroknak és a talpnak kemény szélei élesebbb lenyomatot adnak a talajban; de itt is kiváló figyelemmel kell lenni arra, hogy a talaj kemény részein ez a lenyomat hiányos és hogy a nedves, sáros talajba esett nyom, a nedvesség felszáradása folytán nagyság tekintetében változást szenved.

Magától értetődik, hogy a nyomnak nemcsak hosszát, hanem a sarok és a talp különböző szélességét is lehető pontosan meg kell mérni s az adatokat híven följegyezni.

A nyomok fontosságánál fogva számos esetben ajánlatos, sőt szükséges azokat le is *mintázni*, hogy a vizsgálatnál és a végtárgyalásnál, mint bizonyítékok szerepeljenek.

A lemintázás tulajdonképen a vizsgálóbíró feladata

volna, de sokszor a csendőr is jöhet oly helyzetbe, hogy foglalkoznia kell e dologgal. Ha p. o. a vizsgálóbíró akadályozva van a helyszinén megjelenni s a körülmények fontossága kötelességévé teszi a nyomozó közegnek egy különös jelentőséggel bíró nyom biztosítását, és ha esetleg a vizsgálóbírónak kell más közeg hiányában ezen munkánál segédkeznie. Szükséges tehát a hivatását lelkiösmeretesen felfogó csendőrnek és rendőrnek is, hogy ebben a dologban kellő ösmeretekkel bírjon.

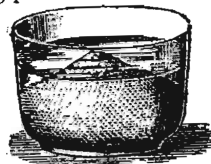
Ha valamely nyomnak a mintázása válik szükségessé, mindenekelőtt számolni kell azzal az eshetőséggel, hogy az nem sikerül s akkor nemcsak a minta válik haszonvehetetlenné, hanem az eredeti nyom se marad meg eredetiségében s könnyen elveszíthetjük az ahhoz füződő összes bizonyítékokat. Mielőtt tehát a mintázáshoz fognánk, előbb pontosan le kell írni és méretek szerint lerajzolni a nyomot, hogy nem sikerűlés esetére legalább ezek az adatok maradjanak meg. Ha alkalom van rá, legjobb ilyenkor azt lefényképezni.

A mintázáshoz első sorban legajánlatosabb a gipsz. Ez majdnem mindenütt kapható s nagyon célszerű, ha friss, jól égetett, száraz gipszet előre nem látható szükségletre a laktanyában mindig készletben tartunk. Legjobb azt egészen tele töltött és jól bedugaszolt üvegben tartani, hogy minél kevesebb levegő férhessen hozzá.

Mielőtt a mintázáshoz fognánk, e célra a nyomot *elő kell készitenünk*; t. i. a bele hullott föld, kavics, vagy egyéb idegen anyagot ovatosan ki kell belőle szedni s ha víz, vagy más nedvesség gyülemlett volna bele, azt gyapottal, vagy itatós papírral szárazra föl kell itatni. Ha módunkban van, előnyös a nyom oldalait *erősbbiteni*; ezt legjobban schellak és spiritusz oldattal, vagy ha ez nincs kéznél, az asztalosok által használt politúrral tehetjük, ami tulajdonképen semmi egyéb, mint schellak és spiritusz oldat. Ezt a folyadékot leghelyesebb illatszer fecskendővel a nyomra fecskendezni,

de ha ily eszköz nem áll rendelkezésünkre, gyapottal, vagy puha ecsettel is rá kenhetjük. Ezt az eljárást azonban igen ovatosan kell végrehajtani, nehogy a folyadék a nyomnak jellegzetes mélyedéseit, p. o. egy szög benyomatát kitöltse, mert akkor a mintán ez a lényeges mélyedés nem lenne látható. De ez a munka csupán a nyom erősítésére szolgál és nem okvetlenül szükséges.

A gipsz elkészítésénél szem előtt kell tartani, hogy a vízzel való vegyítés által tésztaszerű csomók állanak elő, melyek nem folynának szét a nyomban, ha előbb össze nem morzsolnánk, erre pedig idő nincs, mert a gipsz oly gyorsan szárad, hogy mire ezzel készen lennénk, már túlságosan megkeményedne. Hogy ennek ne legyünk kitéve, egy csésze alakú edényt veszünk s azt kürülbelül egy harmadára vízzel megtöltjük s a gipszet kézzel ráhintjük, vagy szitával rászitáljuk mindaddig, míg a víz felületén a gipszből egy kis magaslat támad. (26-ik ábra.) Ha most ezt gyorsan megkeverjük, minden csomósodás nélküli folyékony anyagot kapunk, melyet aztán sietve a lemintázandó nyomra öntünk úgy, hogy az minden részébe behatolhasson. Ha a nyom alja a folyadékkal egy centiméternyire megtelt, akkor társunk által előre kéznél tartott fa lécecskéket rakatunk reá és az öntést ezekre folytatjuk. (27-ik ábra.) Ha a nyom esetleg olyan mély lenne, hogy már a lécecskék is egy centiméterre befedetnek, akkor az eljárást ismételni kell. Ezek a falécecskék az öntvénynek mintegy vázát képezik s annak kiváló erősséget kölcsönöznek. A léceskék közé ajánlatos közönséges spagátot, vagy egyéb zsineg-félét kanyargósan elhelyezni s

26 ábra.

27. ábra.

ezeknek végeit az öntvényből kihagyni: ezzel az öntvény még szilárdabb lesz s az az előnyünk is megvan, hogy a zsineg végeinek segélyével a mintát könnyebben és biztosabban kiemelhetjük.

Meg kell itt jegyeznünk, hogy úgy az igénybeveendő falécecskéket, valamint a zsinórt is, megelőzőleg *vízbe kell áztatni*, mert különben ezek az öntvény víztartalmát szívnák magukba, felduzzadnának s a mintát szétrepesztenék.

A gipsz nehány perc alatt már keményedni kezd s tiz—tizenkét perc mulva bátran kiemelhető.

Felesleges talán arra figyelmeztetni, hogy a minta kiemelésénél nagy ovatossággal kell eljárni. Ha a kiemelés nem akarna jól sikerülni, akkor azt ásóval földestől emeljük ki s az esetleg reá tapadva levő földet ovatosan lehámozzuk s ha az utolsó földrészecskét is vizzel szépen lemossuk, előttünk áll a nyomnak tiszta, fehér és hű lenyomata.

Gipszhiányában a mintázáshoz szoktak még használni *viaszt*, azonkívűl homok-talajban levő nyom levételére *stearint* és végre a hóban levő nyomok mintázására közönséges *asztalos-enyvet*. Ez utóbbit kissé sürűbbre kell főzni, mint az asztalosok szokták és akkor öntsük a nyomba midőn kihülőben van: ott az enyv azonnal megkocsonyásodik s ha a kihülés alkalmas pillanatát jól eltaláltuk, ez úton a legkitünőbb mintát fogjuk kapni, mert a hó sokkal hamarább kihúzza a megalvóban levő enyv melegét, mintsem az a havat elolvasztaná.

Másféle nyomok.

Ezek alatt a puha talajban képződő mindazon nyomokat értjük, melyek a bűnténynyel bármi módon is összefüggésben állanak. A nyomozásra nézve ily értelemben minden nyom értékkel bír és sokszor fontosabb lehet magának a tettesnek a lábnyománál is.

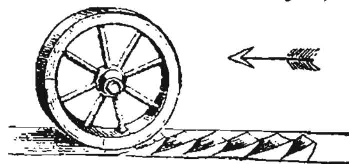
Ezeknek felösmerése és lemintázása néha sokkal nehezebb, mint a lábnyomoké, de ez nem oldja föl a csendőrt attól a kötelességtől, hogy velük tüzetesen foglalkozzék.

Tegyük föl például, hogy egy gonosztevő menés közben *botot* használt: ennek a botnak a talajban hagyott nyomai kiváló fontossággal birhatnak; de a személyazonosság bizonyitására nem elegendő a jelentésben csupán annyit irni, hogy a bot *középvastagságú*, mert ez csak *általános* meghatározás; azonban, ha a nyom le van mintázva s később alkalmunk nyilik a gipsz lenyomatot a gyanúsított egyén botjával összehasonlítani, ez a személyazonosság bizonyítására már lényeges befolyással bir. E mellett sohasem szabad figyelmen kívűl hagyni, hogy az illető a botot jobb, vagy bal kezében hordta-e? mivel ebből a körülményből *balog* kézre, esetleg fájós, vagy sérült lábra lehet következtetni, ami a személyazonosság bizonyitására igen fontos lehet.

Fontossággal birnak néha a bűnügyi nyomozásnál a *lónyomok* is. A pata nagysága és alakja, a patkószegek száma, azoknak egymástóli távolsága, vagy hiányos volta, sokszor vezethet meglepő felfedezésekre. Kutya és más állatok nyomai szintén szolgálhatnak bizonyítékul s ha adandó fontos esetben azoknak lemintázása válik szükségessé, azzal éppen úgy járunk el, mint az emberi nyomoknál megmagyaráztuk.

Nem ritkán bírhatnak értékkel a *keréknyomok* is, melyekből megállapíthatjuk a haladás irányán kívűl a keréktalp szélességét és a tengely távközét. A haladási irány meghatározására különösen ott van értéke a keréknyomnak, ahol a talaj keménysége folytán a lónyomok felösmerhetlenek. A keréknyom — kivált ha a jármű nehéz, vagy meg van terhelve, mindig felösmerhető.

mert a földön levő por, homok, sár, hó stb. a haladó kerék nyomása alatt *pikkelyszerű s lépcső alakú, tömör anyaggá képződik s ezek a részecskék mindig azon irányban emelkednek föl, a merre a szekér halad,* (28-ik ábra.) úgy, hogy ha a kerék nyomát simává akarnánk tenni, akkor azt az ellenkező irányban kellene hajtanunk. Különben, ha egy terhes szekérnek nyomát egyszer alaposan megfigyeljük, ezt a jelenséget alig fogjuk elfeledni.

28. ábra.

Végül megjegyezzük, hogy oly esetek adhatják magukat elő, midőn arról a tárgyról is mintát kell készítenünk, amely a nyomot okozta, vagy okozhatta. Ennek szüksége leginkább akkor fordul elő, mikor attól kell tartanunk, hogy a kérdéses tárgygyal későbben már nem rendelkezhetünk, p. o. bizonyos körülmények között ilyenek lehetnek: egy meggyilkoltnak az első fogai stb.

XII. FEJEZET.

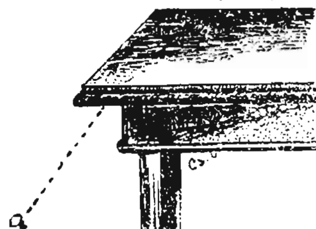
A VÉRNYOMOKRÓL.

1. A vérnyom felismerése és felkutatása.

A vércseppek nem birnak mindig vörös-barnás szinnel, hanem az életkor, a levegő hőmérséke s azon talaj, vagy tárgy felületéhez képest, melyre csepegtek, különféle színekben váltakozhatnak: lehetnek vörösbarna, barna, zöldesbarna, olajzöld, rózsaszín s majdnem teljesen színtelenek. Előfordult, hogy egy többféle színnel festett falon az oda fecskendezett vér színe akként változott, amint azt a fal festőanyaga feloldotta, vagy magába szívta; úgy, hogy ámbár a falon látható fecskendezés tényleg vérnek bizonyult, a laikus szemlélő minden egyébnek tarthatta volna, mint vérnek. Azért, ha vérnyomok után kutatunk, soha se induljunk kizárólag a szín után, hanem inkább több jelenséget tartsunk vérfoltnak, mint kevesebbet.

Miután a nyomozásnál rendszerint nagy fontossággal bír az, hogy megsebesülése után az áldozat követett-e még el valami cselekményt, vagy hogy a tettes maga nem sebesült-e meg szintén: a vérnyomok fölkeresésénél oly helyekre is ki kell terjeszteni a figyelmet, amelyek első pillanatra nem látszanak alkalmasnak arra, hogy vérrel bemocskolva lehetnének. Hogy csak egy példát hozzunk fel erre, gyakran tapasztaljuk, miszerint kivált az alsóbb néposztályhoz tartozók, véres kezüket puszta megszokásból igen gyakran törülik az asztal

alsó lapjához, s ezt a szokást a bűntény elkövetése alkalmával is megtartják. (29. ábra.) Így találhatunk sokszor vérnyomokat az oly asztal fióknak alján, melyen fogantyú nincsen; ez olyankor fordul elő, ha a kezén magát bevérezett tettes valami érték után kutat. (30. ábra.)

29. ábra.
Az a hely, ahol a véres kéz megtörlésének nyoma sokszor található.

30. ábra
Véres kéz nyoma az asztalfióknak alsó részén.

Nehéz a vérfoltokat fényezett, különösen barnára fényezett bútorokon feltalálni, kivált hiányos világitásnál; azért, ha valamely szobában vérnyom után kutatunk, ne sajnáljunk nappal is mesterséges világosságot csinálni — gyertyát gyújtani. Ez egyrészt azért szükséges, mivel a bútoroknak árnyalatban levő kisebb részeit a gyertyavilág segélyével tüzetesebben megfigyelhetjük, mint az ablak egyoldalú világitásánál, másrészt pedig azért is, mert a vérfolt majdnem ugyanolyan csillogást mutat, mint a barnára fényezett bútor, s ez a gyertya fényénél tűnik leginkább szembe.

Szabadban több fáradsággal jár a vérnyom feltalálása, mert itt nemcsak az eltaposásnak, hanem az időjárás behatásának is ki van téve.

A köd, eső, feloldja, elmossa, a forró napsugár felszáritja a vért s ennek következtében a sima talajon felpattogzódik és széthull; azonkivül pedig a talaj vegyi összetételéhez képest szinét annyira elváltoztatja, hogy alig állítható, vagy ösmerhető fel vérnek. A szabadban feltalált nyomokat tehát nemcsak a hivatlan közönség eltaposásától, hanem az időjárás behatásától is meg kell óvní. Ha a bizottság kiszállása a helyszinére késik, és annak a megtalált vérnyomok azonnal át nem adhatók, akkor azokat okvetlen biztositani kell az idő viszontagságaitól. Nem elég e célból valami edénynyel csupán leboritani, mert ennek az esővíz esetleg aláfolyhat és megsemmisitheti, hanem közvetlen az edény körül még deszkadarabokat, vagy más alkalmas tárgyakat is kell a földbe erősiteni, hogy a viz más irányba terelltessék s a nyomot védő edény alá ne folyhasson.

Ha a nagyobb vérnyomok megóvása iránt intézkedett a csendőr, akkor azonnal az apróbb nyomok felkereséséhez kell látnia; oly kisebb vércseppek után kell puhatolni, melyek a már biztosított nagyobb nyomhoz közelebb vagy távolabb, fűszálakon, fákon, köveken, az út, vagy a mező porondján stb. találhatók. Ezek azért birnak fontossággal, mert általuk támpontokat nyerhetünk arra nézve, hogy p. o. a sebesült maga vánszorgott-e azon helyre, ahol föltaláltatott, vagy úgy hurcoltatott oda; — továbbá, hogy a tettes megtisztitotta-e magát a vértől, vagy nem maradtak-e rajta vérfoltok, melyeknek menekülése közben nyomát visszahagyta.

Ilyen apróbb, és szabad szemmel sokszor észre sem vehető vércseppek felkutatásában nagy segitségére lehetnek a csendőrnek a jó szimattal biró kutyák.

2. Oly vérnyomok felkutatása, melyeknek megsemmisítése, vagy eltüntetése megkisérltetett.

A gonosztevők a vérnyomok eltüntetésében bámulatos furfanggal és ügyességgel szoktak eljárni, de néha a legfontosabbról megfeledkeznek s ennek köszönhető számos esetben, hogy az eltávolitani megkisérlett nyomokat még is feltalálhatjuk és a vizsgálat javára értékesithetjük.

Ennél a tárgynál mindenekelőtt a gyanúokokról kell szólnunk. A gonosztevő véres kezét a tett elköve-

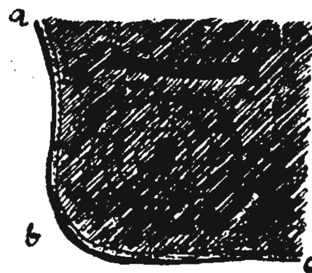
tése után siet jól megmosni; az pedig már magában feltünő, ha az alsó néposztálynál, kivált hétköznapon gondosan megtisztitott kezet találunk. Ennek már arra kell ösztönözni a csendőrt, hogy az illetőnek kezeit, különösen a körömházánál és köröm alatt egy jó nagyitó üveggel szorgosabban megvizsgálja. Bármily figyelmesen van is megmosva a kéz, az emlitett helyeken mindig maradnak vissza szabad szemmel meg nem látható vérnyomok. Ha ezt feltalálta a csendőr, hallgatni kell a felfedezéssel mindaddig, amig ezt szakértővel a vizsgáló biró előtt is meg nem állapithatja.

A kezek megvizsgálásánál még lényegesebb a gyanúba fogott egyén *hajának* alapos megvizsgálása, mert a gonosztevő rendszerint nem is gondol arra, hogy oda is fecscsenhettek vércseppek s ennélfogya annak lemosására kevesebb gondot fordit. Nem kell tehát egy esetben sem elmulasztani az arcot és különösen a hajat is nagyitó üveggel tüzetes vizsgálat alá venni.

A ruházatot, lábbelit és a fehéneműt eleinte csak általánosan kell megvizsgálni, hogy nem fedezhető-e fel rajta *a tisztitás* nyoma, a mi már gyanúra szolgáltatna okot. Ez a tisztitás gyakran csak annyiból áll, hogy a ruhára fecscsent, vagy tapadt vért levakarják, de akkor annak helyén mindig marad egy — habár nehezen észrevehető folt. Néha nagy gonddal foganatosittatik ugyan a ruházat megtisztitása, de előfordul, hogy csak azokra a részekre terjed ki, amelyek se mbeötlők s a lábbelire, a zsebek belső részére, a sötétebb szinű ruhára, melyen a vér nem ötlik azonnal szembe, már nem fordittatik oly nagy figyelem. Előfordult, hogy egy gyilkossággal vádolt gonosztevő véres ruházatát a legnagyobb gonddal megtisztította, azonban csizmáját levetni s úgy megnézni eszébe sem jutott, a csizma kopott, fakó szárán pedig felülről nézve nem voltak láthatók a vércseppek, melyek aztán bizonyitékul szolgáltak ellene.

Ha a véres ruhadarab kimosatott, akkor éppen ez

a mosás fogja megszülni a gyanút. Ennél tudnia kell a csendőrnek, hogy a friss vér *hideg* vízben való mosás által igen könnyen eltávolítható, azonban ha *meleg*, vagy *forró* vizben mosatik ki, a vér még jobban a szövetbe veszi magát s onnan többé alig távolítható el nyom nélkül. Nem azon a helyen marad ugyan a vérfolt, a melyen volt, hanem annak a helynek a kerületén, mint az a 31. ábrán látható.

31. ábra, Meleg vízzel kimosott vérfolt a ruhában.

Ez a rajz egy felső öltöny egyik szárnyát ábrázolja a zseb hasitékával. A legkisebb pont a kimosott vércseppet mutatja, a körök pedig azokat a hullámokat, amelyekre a meleg vizzeli mosás folytán a vér átszivódott. Ebben az esetben a csendőrnek nemcsak a mosás nyomát kell megvizsgálni, hanem az öltöny szegélyének *(a, b, c)* és a zseb szegélyének *(d, e)* varrását is, ahol még az esetben is akadhat vérnyomokra, ha a ruhadarab hideg vízzel volt kimosva.

Egyébiránt ha asszonynyal van dolgunk, akkor biztosak lehetünk benne, hogy a vérfoltos ruhadarabot *hideg* vízzel mosták ki, mert az asszonyok ebben gyakorlottak, ellenben a férfi, aki ehhez nem ért, sietni fog véres ruháját minél forróbb vízben megtisztítani, azt hivén, hogy ez sikeresebb, holott éppen ez lesz árulójává.

Valamely gyilkoló eszközt, vagy szerszámot se hagyjunk soha figyelmen kívül azért, mivel rajta láthatólag semmi nyomát se találjuk a vérnek. A penge lehet a legfényesebb, de azért a késnyél tövében, vagy a nyélnek a balta fokába való illesztésénél, nagyító üveggel bőven találhatók oly vérnyomok, melyek vagy

a tett elkövetésekor egyenesen jöttek oda s a megtisztításkor a figyelmet elkerülték, vagy a vízzel való mosás következtében nyomultak a szűk nyilások közé.

3. A hajszál (papillár) vonalak lenyomata.

A hajszál-vonalak, vagy *papillár*-vonalak alatt azon rendkívül vékony és finom vonalakat értjük, melyek az ember újja hegyének belső részén, tehát a köröm mögött elhúzódnak. Ezek a vonalak azzal a sajátsággal birnak, hogy minden embernél más formájúak s hogy irányuk és formájuk a gyermekkortól kezdve a késő vénségig ugyanaz marad. A személyazonosság bizonyítására tehát ezeknek a vonalaknak a lenyomata sokszor igen nagy fontossággal bir, — p. o. ha egy gyilkos a kezeit bevérezte s véres újjával valamely sima felületű tárgyhoz ér, azon a hajszálvonalak híven megmaradnak; azért midőn a csendőr ily véres újj lenyomatot talál, azt okvetlenül biztosítsa, mert ha azt a gyanúsított egyén újjahegyeinek lenyomatával, — természetesen nagyító üveg segélyével, összehasonlítjuk — a személyazonosságot kétségtelenül bizonyítani lehet.

Az összehasonlításra szükséges lenyomatot úgy szerezzük meg, hogy a gyanúsnak újjait olajos festékkel, korommal, tintával, vagy valami festék félével bekenjük s aztán papirra ismételten lenyomatjuk.

4. A vérnyomok megőrzése.

A vérnyomokat feltüntető tárgyak ovatos becsomagolásához és akként való elszállításához, hogy azok meg ne semmisüljenek, a csendőrnek szintén értenie kell.

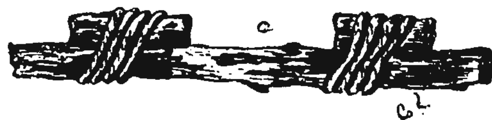
Ennek főfeltétele az, hogy az illető bűnjel úgy legyen becsomagolva, hogy a dobozban, vagy a ládában ide-oda ne mozoghasson. P. o. a véres ruhát akként helyezzük el a továbbszállításra szolgáló ládában, hogy a véres rész felülre essék, — a láda aljába azonban előbb lyukakat fúrunk s azokon áthúzott zsineggel a ruhát a láda fenekéhez annyira leszoritjuk, természetesen a vérrel boritott helyek lehető kimélésével, hogy ne mozoghasson. Véres papirt, ha a vér rá van száradva, egy másik papirba kell csomagolni és a csendőr egyszerüen tárcájába teszi. Ha a vérnyomok apróbb fadarabokon s általában könnyű és kisebb tárgyakon vannak, akkor megfelelő dobozokat kell keríteni s a bűnjeleket ezeknek aljára lerakni, aztán zsineggel — mint a ruhánál jeleztük — a doboz aljához kivülről le kell kötni.

Több bajjal és gonddal jár nagyobb és súlyosabb tárgyaknak, mint p. o. ásó, fejsze, vasrudak, szekérlőcs, botok, dorongok stb. elszállítása, mert ezekről is, ha mozognak, a vércseppek könnyen lepereghetnek és lesúrlódhatnak. De bármily gonddal járjon is ezeknek az elszállítása, soha sem szabad a csendőrnek abba a hibába esni, hogy azokat visszahagyja s azt jelentse, miszerint: *„a bűnjelek nagy terjedelmük és nehézségüknél fogva beszállítás végett az elöljáróságnak adattak át."* A községi biró az ily bűnjellel nem sokat törődik, átadja egy alkalmilag a városba menő fuvarosnak, aki azt minden figyelem és kimélet nélkül a kocsiderékban levő többi tárgyak közé dobja s mire a szakértő kezéhez jut, addig a vérnyomok teljesen felösmerhetlenül elpusztultak róla, vagy más véres tárgygyal érintkezve, teljesen idegen nyomok kerülhettek reá.

Ily véres bűnjelnek is lehetőleg ládát kell keriteni s a láda fenekét nehány helyen átfúrva zsineg segélyével úgy kell a tárgyat oda erősiteni, hogy az ne mozoghasson, a zsineget azonban úgy alkalmazzuk, hogy az a vérnyomokat ne dörgölhesse. Ha a baltának mind a két felén vannak vérfoltok, akkor a láda fenekének

egyes részeire oly módon kell papirost erősiteni, hogy a vérfolt a deszkát alúlra eső felével se érinthesse.

Ha a bűnjel oly nagy kiterjedésű, hogy nem lehet elcsomagolni, p. o. ha egy hosszabb rúdról van szó, melyen *a*-nál (lásd 32. ábrát) vérnyomok vannak, ebben az esetben *a* fölött és alatt egy-egy darabka fát erősitsünk meg zsineggel, arra pedig fektessünk egy alkalmas nagyságú lécet, vagy deszkát s azt a rúddal együtt zsineggel ismét körül csavarjuk és megerősitjük; ilyformán a vérnyomok szabadon maradnak ugyan, de még sem fognak kitéve lenni a súrlódásnak és megsemmisitésnek.

32. ábra.

Egészen apró véres tárgyakat, p. o. padlóról vagy falról levakart részecskéket, véres port és homokot, legcélszerűbb jól bedugaszolt *száraz* üvegben eltenni és elszállitani.

XIII. FEJEZET.

A TITKOS ÍRÁSOKRÓL.

A titkos írások megmagyarázása és kibetűzése, azoknak a szakértőknek a dolga, akiket a bíróság ezzel megbízott; ezen fejezetben csak arra hivjuk föl a nyomozó közegek figyelmét, amire az ilyen iratok megszerzése és biztosítása végett szükségük van.

Tudnia kell a nyomozással megbízott közegnek tudniillik, hogy a titkos írás a gonosztevők között általában nagy mérvben el van terjedve s hogy néha a legártatlanabbnak látszó betűjelzés *(schiffrirozás)*, a legfontosabb értesítéseket közvetíti.

Hogy tehát a vizsgálatnak e tekintetben is kezére járhasson a nyomozó közeg, a következőket kell emlékezetben tartania.

1. Titkos értesítések igen gyakran íratnak *vegytintával* s előfordul nem egyszer, hogy az egész közömbösnek látszó írott, vagy nyomtatott sorok között van a vegytintával írt láthatlan értesítés, mely legtöbbször akkor tünik elő, ha a papirt meleg fölé tartjuk; némely vegytintával írt betük azonban még ezen a módon sem lesznek láthatókká.

2. Az ilyen írást rendszerint nem fogjuk gondosan eltéve találni, hanem közönségesen, mint egy használhatatlan tárgy, látszólag hanyagúl összegyűrve valami jelentéktelen helyre, p. o. a kalap bélésébe dugva találjuk, mintha az volna célja hogy a nagy kalap az által kisebbé tétessék.

3. Oly titkos irás is van, a melyen a kézírás teljesen hiányzik, hanem egy minden jelentőség nélküli nyomtatott lapon a szükséges betűk *tűszúrással*, vagy *aláhúzással* vannak megjelölve, hogy az illető tudja, miszerint mit kell az egészből elolvasnia. Néha az ilyen aláhúzások is vegytintával tétetnek, melyek csak akkor tünnek elő, ha bizonyos vegyi eljárásnak vettetnek alá.

4. Némely titkos írást csak *méretminta* segélyével lehet elolvasni. Ez egy papirból, vagy bádogból való szalag alakú készülék, melyen szabálytalan távközökben lyukacskák vannak vágva s ha azt a titkos irásra rátesszük, a minket nem érdeklő dolog el lesz fedve és az apró lyukakon át csak azok a betűk, illetve szavak és mondatok tünnek elő, amelyek a tulajdonképeni közlésre vannak szánva. Ha valamely gyanús egyén birtokában ily méretmintát, illetve kulcsot talál a csendőr, akkor biztos lehet benne, hogy az illetőnél titkos irást is fog találni, amelyet aztán a talált kulcs segélyével elolvashat.

5. Sok esetben a titkos irás csak akkor olvasható, ha az ember a kulcs gyanánt választott szót, vagy számokat ösmeri. Ezek a notórius gazembereknél rendesen fel szoktak jegyezve lenni, nehogy elfelejtsék. Magától értetődik, hogy a választott szó, vagy mondat nincsen az illetőnél külön leirva, hanem p. o. *a tárcájában levő iratok megfelelő betűi vannak aláhúzva, átszúrva, vagy másként megjelölve.* Az is előfordult már, hogy az illetőnek *a zsebórájába vésett gyári szám* képezte a titkos irás kulcsát.

6. Olyan rejtett irás is van, amelynél csakis a megállapodás szerinti egyes szavak birnak jelentőséggel s ezek arról ösmerhetők fel, hogy nagyon cikornyázott, dagályos stilusban vannak irva, ami onnan ered, hogy a jelentőséggel biró egyes szavakat a fogalmazásba valamiképen be kellett szőni.

7. Van ezeken kivül *fonal-* és *kártyairás* is. A fonal-irásnál az ezen célra használt cérna, vagy zsineg

meghatározott méreteknél megjegyeztetik s a méretek távolsága adja meg az egyes betűk és szavak jelentésének kulcsát; ez a fonál rendszerint egy darabka fára gombolyag módjára szokott felgöngyöltetni. A kártyairásnál a kártyák bizonyos megállapitott rendbe vannak sorozva s a betűk vagy jelek azoknak széleire iródnak.

8. Végre előfordulnak a *bérmentetlen levelek* által való közlések is. Ezeknél a boriték szine, alakja, nagysága, a pecsételés és cimezés módja stb. adja meg az illetőnek a kivánt értesitést.

A cimzett a portózatlan levelet megtekintés végett elkéri s annak boritékát jobbról-balról, alul-felül tüzetesen megvizsgálja, aztán midőn már mindent megtudott, a kézbesitőnek azzal adja vissza, hogy nem fogadja el, mert állítólag ösmeretlen kézből eredő levélért nem hajlandó a kettős portót megfizetni.

XIV. FEJEZET.

A LOPÁSRÓL.

1. Általában.

A lopás kiderítése a leggyakrabban előforduló ágazatát képezi a közbiztonsági szolgálatnak s mint a kezdő tolvaj a kisebb lopásoknál tanul és előkészül a nagyobb betörésekre, épp úgy kell a közbiztonság közegének is a kisebb lopásoknál a módszert és az eljárást megösmerni, hogy aztán képes legyen nagyobb lopás és betörésnél is a nyomozást helyes irányban bevezetni és kellő sikerrel végrehajtani.

Midőn a következőkben a lopások különböző mozzanatait és módjait megismertetjük, koránt sem akarunk a lopás kideritésére csalhatatlan elveket felállítani, hanem célunk csak az, hogy általánosságban megjelöljük az utat, módot és eszközöket, melyeket a tolvajok használni szoktak s melyeknek ösmerete által a nyomozónak sikert élérni könnyebb leend.

2. A lopáshoz való előkészület.

A tolvajok által megejtett előzetes szemle nem az egyedüli feladata a kiküldöttnek, neki nincs is különlegesen előírt feladata, hanem mindazt meg kell tennie, a mi fel nem tűnik és annak idején a munka kivitelekor hasznos lehet. Ő például a ház elhagyásakor látszólag eltéved s a helyett, hogy a főkapun menne

ki, az udvar kapujához jut, ott esetleg a reteszt kinyitja, valami pántot leszed, egy alkalmas útat jegyez meg magának és sok, egészen más, jelentéktelennek látszó és fel nem tünő apróságokat elvégez, melyek a lopás kivitelekor nagy fontossággal birhatnak és esetleg a sikert biztosíthatják.

Sok esetben a kém arra törekszik, hogy kulcsot lopjon, egy kulcsról lenyomatot készíthessen avagy legalább a kulcslyukat valamikép lemásolhassa. Ha tehát valaki észrevette, hogy idegen egyén, koldus, kéregető stb. az ajtók s lakatok közelébe jutni törekedett és esetleg azokon babrált, akkor ezen egyén felette gyanússá tette magát és a csendőr különös érdeklődésére érdemes.

Különösen faluhelyen egyik különleges feladata a kémnek, hogy a lopás szinhelyéül kiszemelt ház udvarán tartózkodó éber házi kutyát megmérgezze. Ritka az a házőrző eb, mely idegen embertől ne fogadjon el eledelt; ennélfogva majdnem minden kutyát reá lehet venni, hogy valami nyalánkságot megegyen. A régebbi időkben előfordult nagy betörési lopások leirásában majdnem minden egyes esetnél találkozunk azon megjegyzéssel, hogy a lopás elkövetése előtt ennyi és annyi nappal a derék hű házi kutya, mely — ha életben marad — a lopást biztosan megakadályozta volna, „ép oly váratlanul, mint megmagyarázhatlan módon“ kimult.

Ha tehát a házőrző eb megmérgeztetett, akkor ezen körülmény több irányban bír fontossággal. Ha a megmérgezés óta még nem történt meg a lopás és a megmérgezés nem vezethető vissza más indokokra (rosz szomszéd stb.) akkor biztosra vehető, hogy az illető háznál be fognak törni. Az utóbbi esetben, valamint akkor is, ha a kutya megmérgezése óta a lopás már tényleg megtörtént: különösen érdeklődnünk kell oly személyek iránt, kikről megállapítható, hogy a kutyával foglalkoztak.

Ha tehát ilyesmi előadta magát, akkor a betörő

banda legalább egy tagja már fellelhető és evvel a további nyomozás rendkívül meg van könnyítve. Hiszen a legtöbb esetben úgyis csak az képezi főfeladatunkat, hogy az események összekuszált szálai közt a végnek csak egy darabkáját sikerüljön meglelnünk: ha ez sikerült, akkor a kibontakozás már nem fog nehézségbe ütközni, de minden körülmény között a nyomozás kiinduló pontja kezünkben van.

A kutyákat illetőleg még meg kell jegyeznünk, hogy a kitanult tolvajok, különösen a cigányok birtokában majdnem kizárólag csak *szuka* kutyát lehet találni. Ezt azon czélra tartják az illetők, hogy koslatás idején azzal a *hím* házőrző ebet a kiszemelt portáról elcsalják, ha ugyanis a tolvaj szuka kutyával mén oly udvarba, melyben a házőrző eb hím, akkor kivált a koslatás idején a hím kutya a jövevényt észre sem veszi, hanem a szukához fut, azzal foglalkozik, s ha az gazdájával eltávozott ő is rendesen vele tart s a házat őrizetlenül hagyja.

Hasonlólag járnak el néha a tolvajok a nélkül, hogy a szukát magukkal vinnék; e helyett ugyanis csizmájukat, nadrágjukat, felső ruhájukat a koslató szuka nemzőrészeihez dörzsölik. Ez a kutyára majdnem ép úgy hat, mint maga a szuka; a kutya az ily szagú embert nem fogja megugatni, de sőt mindenhová követi. Ezen utóbbi módszer különösen a kémek által használtatik, ha a kikémlelendő házat jobban akarja megközelíteni és abban hosszabb ideig tartózkodni, de kiakarja kerülni, hogy a kutya megugassa és így ő aháznép figyelmét magára vonja.

Ha tehát a csendőr (természetesen ez irányban tett kérdéseire) megtudja, hogy a betörést megelőző napokon egy koldus stb. jött a házba, kit a különben éber és megközelíthetlen kutya nem hogy megugatott volna, hanem menten hozzá futott, hizelgett neki és ugrált feléje s alig volt tőle elválasztható: akkor egy személyt,

ki a lopásnál szerepelt már is ismer. — Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy ezen cselt a gyepmesterek is alkalmazzák, kik e módon könnyebben férkőzhetnek a kutyákhoz, melyeket el akarnak fogni.

3. A tolvaj felszerelése.

Hogy a tolvajnak, sokszor igen nehéz vállalkozásainak kiviteléhez mindenféle, felszerelésre van szüksége, az nagyon természetes; de a csendőrre nézve is igen fontos ezek ismerete, mert ha valamely egyén birtokában ilyen felszerelés találtatik, ez a körülményekhez képest igen becses bizonyiték gyanánt szerepelhet. Hiszen magától értetődik, hogy már magában véve azon körülmény, — hogy egy letartóztatott egyénnél álkulcsokatat, betörő vasat és finom acél füreszeket találunk, — az illetőt ez előttünk igen gyanús színben tünteti föl.

Álalánosságban különben azt mondhatjuk, hogy a gyanúsitott egyén birtokában minden olyan tárgy gyanús, a melynek birtoka nem magyarázható meg kétségtelenül természetes módon. Így például: könnyű papucsok, vagy igen vastag, rövid harisnyák, vendéglői tolvajra, vagy belopódzóra engednek következtetni, ki pl. télen röstell mezitláb vagy saját vékony harisnyáiban a hideg padlón járni.

Hosszú, vékony vesszők, vagy madárenyv oly tolvajra engednek következtetni, ki kisnyilású tartályokból (pl. a templom perselyeiből) pénzt szokott lopni. Egy fekete posztó darabnak az a célja lehet, hogy az arcot felismerhetlenné tegye és mint álarc az arc fölé függesztessék. Ugyanaz a célja a koromnak. Minden betörő és belopódzó visz magával egy darab fagygyú, stearin vagy viaszgyertyát, hogy a legvégső esetben az idegen, sötét helyiségben magát tájékozhassa. Ép úgy visz mind-

egyik, — ki tudja, hogy ablaküveget zajtalanul kell betörnie, — valami ragadós anyagot (szurok, ragtapasz, mézga stb.) magával, mely papirosra, vagy vászondarabra kenve az ablaküvegre alkalmaztatik oly célból, hogy az üvegcserepek oda ragadjanak s így azok földre hullása és ennek folytán a zaj megakadályoztassék. Sokszor találni fogunk erős horgot és zsineget, mely, készülék nyitott, földszinti ablakoknál alkalmaztatik, az ablak közelében fekvő ruhák és egyéb tárgyak kihalászására. (Lásd a cigányokról szóló fejezetet.)

Ép oly gyanúsak a hosszú zsákalakú zsebek, melyek különösen vásári tolvajok által a lopott holmik elrejtésére használtatnak. Hogy minden tárgy (pl. pecsét gyűrű, gyufatartó, kulcs stb.), mely rejtett kis késecskéket tartalmaz, gyanús, és hogy azt bizonyitja, hogy az illető azzal a zsebeket szokta kívülről felmetszeni, az ép oly természetes, mint azon körülmény, hogy egyes keztyűk, kivált ha kivannak tömve, gyanússá válnak, mivel vasúti lopásoknál hamis kezek álcázására használtatnak.

Ép oly fontosak a vasúti feljegyzések, melyeket a letartóztatottaknál találunk. Nem hangsúlyozhatjuk eléggé, hogy minden írás, melyet a letartóztatottaknál találunk, a legszorgosabb átvizsgálásra érdemes: néha a legkisebb cédulán kibetüzöt pár sor, napokon át tartó szaladgálást és nyomozást takarithat meg. Különösen fontosak a cimjegyzékek, mert ezek bűntársakra vagy orgazdákra vagy pedig áldozatokra vonatkozhatnak, míg a környékbeli vásárnapok jegyzéke rendesen vásártolvajokra vagy hamis játékosokra enged következtetni.

4. A bűnsegédek.

Hogy a nagyobb lopások, — akár betörés akár belopódzás vagy támadás stb. útján követtetnek, el, — majdnem mindig csak őrtállók, ügyelők és őrszemek s gélyével vitetnek véghez, ez a dolog természetében fekszik. De ép oly világos, hogy ép ezen őrködés, sok esetben a további nyomozáshoz becses támpontot nyujthat. A tulajdonképi tolvajnak minden körülmény között érdekében áll, hogy őt senki se lássa és ha jó ügyelői vannak, ritkán is fogja őt valaki látni.

Az ügyelő azonban látszólag nem tesz semmi helytelen, jogtalan dolgot. Ő ugyan, ha csak lehetséges, meg fogja akadályozni, hogy őt az arra menő emberek lássák, de nincs azon kényszer helyzetben, hogy mindent elkövessen azért, hogy senki se lássa; ellenkezőleg sok esetben nemcsak hogy nem fog elrejtőzködni, hanem készakarva magára fogja az emberek figyelmét vonni, sőt veszekedni is fog velük és — ha már más nem segit — ittasság, a csendőrség elleni ellenszegülés stb. miatt be is kisértetteti magát, csakhogy bajtársai, kiknek érdekében lesben állt, háboritlanul lophassanak.

A tapasztalatok, melyeket e téren tehetünk, ép oly számosak és különfélék, a mint bosszantók, sőt gyakran komikusak is.

Miután őrszemül nem szoktak a tolvajok ujoncot kiválasztani, igen érthető, hogy az nem fog mozdulatlanul állani, vagy — mint a katonai őr — fel- és alá járkálni. Rendesen oly ember látszatát fogja bennünk kelteni, ki a korcsmából haza megy vagy egy légyottról visszatér, fütyülni, dudolni vagy tántorogni fog, vagy mintegy magával veszekedve s kalapját hátra csapva, a falnak dől, vagy látszólag teljesen leittasodva az utcaárokban fekszik. A legközönségesebb cselfogásuk azonban, hogy az illető az előtte gyanusnak tetsző személy közeledtekor szükségét látszik végezni, a mellett pedig a kilátást biztositja magának, hogy kifürkészhesse, vajjon a háborgató egyén reájok nézve veszélyes-e?

A figyelmeztető jel kétféle lehet a szerint, amint

csak egyszerüen figyelmeztetni akar: egy füty, csettententés a nyelvvel, vagy látszólag fel nem tünő kiáltás, pl. „Jóska, gyere már“, vagy „Kata, nyiss ki“, vagy „Bundás, jösz te ide“ stb. stb., vagy pedig egy vészkiáltás, mely azt jelzi, hogy mindennek vége és már csak azonnali szökésben van menekülés; ezen vészkiáltás rendesen egy előre megállapitott szó, pl. „tűz van!“

Ha a kérdéses ház egy lakója, egy szomszéd, vagy csendőr közeledik, és a veszély még nem oly nagy, hogy az általános menekülésre kellene jelt adni, akkor nem elegendő, hogy az őrszem a figyelmeztető jelet adja, hanem időt is kell nyernie, hogy a tulajdonképeni tolvajok elrejtőzködhessenek vagy legalább észrevétlenül elillanhassanak. A lesállónak tehát a háborgató egyént valami úton-módon fel kell tartóztatni és e mellett oly lármát csapnia, hogy azzal az időközben menekülő társai által mindenesetre okozott zajt lehetőleg palástolja. Ily esetben a lest álló a feléje közeledőt vagy maga szólitja meg, vagy pedig úgy fog viselkedni, hogy az őt megszólitsa. A kém tehát az út után fog kérdezősködni, vagy az órát kérdezi meg; tüzet fog kérni, hogy rágyújthasson, vagy alamizsnát fog kérni, esetleg hangosan panaszkodni fog, hogy béna karja van, miért is kabátját segitség nélkül nem öltheti magára; pedig nagyon fázik stb.

Néha a közeledőt mindenfélére figyelmessé teszi: azt mondja neki t. i., hogy segélykiáltást, vagy nyöszörgést hallott, tűzfényt látott, vagy gyanus alakokat, vagy talán veszett kutyát látott, természetesen ellenkező irányban azzal, hol társai éppen működnek.

Az ügyesebb őr természetesen az, aki a másikat arra birhatja, hogy az őt megszólitsa; az ilyen a földön keresni fog valamit és az őt szánakozólag kérdezőnek azt mondja, hogy pénzt, óráját vagy más egyebet vesztett el és ha a másik segit neki keresni, akkor nemcsak az

állitólag elveszett holmira vonatkozólag mond el neki mindenfélét, hanem még egész életrajzát is elbeszéli. Egy másik őr pedig elkezd a földön hemperegve oly keservesen nyöszörögni, hogy a feléje közeledő önkéntelenül megkérdezi, hogy mi a baja? mire azután a kém folytonos jajveszékelés közt eltörött lábról, hasgörcsökről stb. mindaddig panaszkodik, mig az őt megszánó ember eltávozik, hogy orvost hivjon, ki — természetesen — a szenvedőt nem találja meg többé.

Midőn egy háziúr hazajött, ép mikor nála betörtek, a kapunál álló őr, ki a nesztelenül közeledő háziurat nem vette észre, egyszerre majdnem magánkivül ráncigálni kezdte a csengőt. A háziúr kérdésére, hogy mit akar itt, a kém azt felelé, hogy nejét váratlanul szülési fájdalmak lepték meg, borzasztóan szenved s azért az e házban lakó szülésznőért jött. A háziúr ugyan váltig bizonyitgatta, hogy e házban nem lakik szülésznő, de a kém nem hitt a háziúr állitásainak, el kezdett vele pörölni, majd megint jajveszékelt, mindaddig, mig a jószivű háziúr késznek nyilatkozott, hogy megmutatja neki, hol lakik a legközelebbi bába. Ezen ajánlatot a kém hangos hála- és áldás-nyilatkozatok közt elfogadta és a két ember a bába lakása felé indult. Midőn a háziúr rövid idő mulva visszatér, ép jókor érkezett, hogy a lakásából gazdag zsákmánynyal távozó utolsó tolvajt egy pillanatra — hátulról láthassa.

Az ily tolvaj őrszem a közeledő éjjeli őrt, rendőrt vagy csendőrt okvetlen fel fogja tartóztatni s ebből a célból gyakran apróbb kihágásokat, szóbeli sértegetést stb. követ el, mit ha az illető figyelmen kivül hagyna, fokozottabb mérvben fog ismételni; azért a csendőrnek ajánlható, hogy ily csekély jelentőségű kihágásokat, egyelőre figyelmen kivül hagyjon és elsősorban inkább arra ügyeljen, hogy az illető ezáltal nem-e csak a figyelmét akarja a csendőrnek elvonni, illetve más irányba terelni. Különösen áll ez azon esetekre nézve, midőn

nincs ok reá, hogy az illető a gyalázó kifejezéseket ép most használja. Ha ugyanis nehezen lehet okát találni a szitkozódásnak, akkor biztosan titkos oka van és a csendőr sokkal helyesebben cselekszik, ha a gonosztevő célzásaira nem megy lépre, hanem azt teszi, amit különben tenni akart, illetőleg a körülményekhez képest tájékozza magát, hogy a közelben hol történhetik valamely tolvajlás és e mellett a gyanus egyént is őrizet alá veszi.

A legjobb figyelő az asszony és ezek közt is a legeslegjobb a félig felserdült 14—15 éves leány. Az asszony türelmesebb, figyelmesebb, találékonyabb, mint a férfi s nem is veszti el oly könnyen lélekjelenlétét. Az asszony nem bizhatik testi erejében, lábai gyorsaságában és személyes bátorságában; neki mindezt fáradhatlan figyeléssel, minden érzékének megfeszitésével és a kellő pillanatban ravaszsággal és a viszonyokhoz való alkalmazkodással kell pótolni — csupa oly mozzanat, melyek az asszonyt a lesállásra felette alkalmassá teszik.

Mi sem könnyebb, mint hogy éjjel egy magányosan álló nő, — kivált ha fiatal és az éjjeli világitásnál meglehetős szép, — egy arra menő férfit megállásra késztessen és ha a férfi nem is szólitaná meg őt, úgy többnyire lépre megy, ha az asszony őt megszólitja, Egy kérdés, kérelem, panasz, oly könnyén hozható elő, — egy kis haladék, az eredeti iránytól való eltérités majdnem mindig sikerülni fog az asszonynak és ha betegnek, hajléktalannak, éhesnek stb. mondja magát, akkor alig fog oly barbár férfi találkozni, ki útját szó nélkül folytatná.

Legjobban sikerül ezen szerep, mint már emlitettük, az alig felserdült leányoknak. Ezeket ily esetekben leginkább csendes zokogásban fogjuk találni; mi sem természetesebb, mint hogy szánalomtól eltelve kérdezzük, mi a baja; sirva beszéli el a kis leány, hogy gonosz mostohája hazulról elkergette s most már nem tudja, hová meneküljön, haza semmi esetre se tér vissza, mert otthon borzasztóan kínozzák, verik. Gyermekded szendeséggel felgyüri ruhája újját, hogy a természetesen nem létező sebhelyet mutassa, — a combján is van egy véres sáv és gyermekes ártatlansággal felemeli szoknyáját a térden felül, hogy az elszenvedett bántalmazást bebizonyitsa Mindez természetesen nem hat lehűtőleg a szánakozó férfira, aki ugyan a véres sávokat és sebeket nem fedezheti fel, de ehelyett gömbölyded kart és fehér lábikrákat lát; a mellett a kicsike oly kellemesen cseveg s hajlandóságot mutat ez éjjelre a most szerzett pártfogójánál oltalmat keresni, hirtelen azonban meggondolja magát, mert egy halk füttyöt hallott, mely tudtára adta, hogy a lopás sikerült, tehát kijelenti, hogy inkább egy barátnéjához megy — s evvel eltünik.

A most leirt jelenet nem rég egy vidéki városban szóról-szóra megtörtént, az alatt, míg három házzal odább egy boltot teljesen kiraboltak. A leány által útjában feltartóztatott rendőr a betörést okvetlenül észrevette és meg is akadályozhatta volna, ha a 14 éves kis hamis hálóiba nem került volna.

Az természetes, hogy nagyobbszerű betöréseknél a figyelő utáni fürkészés kedvéért az őrsparancsnoknak nem szabad a többi fontos teendőket, különösen a tényálladék felvételét stb. elmulasztania. De mivel minden, csak félig-meddig nagyobbszerű betörés őrálló nélkül alig vihető keresztül, az őrsparancsnok igen észszerűen fog cselekedni, ha egy járőrt különlegesen azon feladattal biz meg, hogy a figyelő őr után puhatolódzon s ha a betörés egy nagyobb községben, vagy elevenebb forgalmú helyen történt, akkor a figyelőt bizonynyal látta valaki; első sorban tehát ezen járőr azon legyen, hogy azon embereket kifürkéssze, kik a figyelő őrt tényleg látták.

A fentebbiekben oly figyelőkről szólottunk, kik a betöréses és belopódzás útján elkövetett lopásoknál

működnek közre; most még oly bűnsegédekről kell röviden említést tennünk, kik a lopások többi válfajainál alkalmaztatnak. Ezeknek gyakran az őrködésen kivűl még egyéb feladatuk is szokott lenni: pl. valamely személy figyelmét a tulajdonképeni tolvajtól elterelni, a tolvajt fedezni, vagy annak működését egyébként előmozdítani.

Itt is ki kell emelni, hogy nagyon tévedünk, ha fontos nyomozásoknál egyenesen a cél felé törekedünk és azt hisszük, hogy vizsgylódás és körültekintés nélkül a tettest egyenesen megcsiphetjük. Ez a legritkább esetekben fog csak sikerülni, többnyire az első kiinduló szálakat valahol oldalt fogjuk találni és csak azután lesz lehetséges az egyenes úton előre haladni. És ez már a dolog természetében fekszik, mert itt is a főszemély, tehát a tulajdonképeni tolvaj, lehetőleg észrevétlenül és feltünés nélkül működik, mig segédei és őrei magukat inkább kitehetik a feltünés vagy letartóztatás veszélyének, sőt gyakran azt készakarva is előidézik.

Ha a zsebtolvaj által meglopott embert megkérdezzük, vajjon látott-e közelében valakit, ki feltünően feléje tolakodott, őt talán megtapogatta, vagy egyébként gyanussá tette volna magát és ha ezen többnyire nemleges eredményű kérdésen túl nem megyünk: akkor bizony igen kevés zsebtolvajt fogunk kinyomozni. Ily esetekben a főfigyelmet azon személyekre kell fordítanunk, kik a meglopott egyén közelében megfordultak, kik őt megszólították, kik tőle tüzet kértek, kik hozzá kérdéseket intéztek, vagy kik irányában egyébként előzékenyeknek mutatkoztak.

Egy úrral megtörtént, hogy egy délután, nemtudni mely órában, felöltője és az alatta levő kabátja azon helyén lett fölmetszve, ahol levéltárcáját oldalzsebében hordotta. A levéltárca, a benne volt nagyobb mennyiségű pénzzel együtt természetesen eltűnt. A meglopott úr a legcsekélyebbet sem vette észre, dacára annak, hogy a tárca kiemelése minden esetre rázkódással járt,

mivel a keresztmetszés nem volt oly nagy, hogy a tárca magától kieshetett volna. De máskülönben is az illető úr a legkevésbbé feltünő eseményre sem emlékezett, az egész idő alatt nem jutott tolongásba, senki sem lökte meg, senki sem hágott a lábára, senki sem kérdezett tőle valamit, egy szóval senkire sem volt gyanúja. Végre, midőn már a hozzá intézett különféle kérdéseken bosszankodni kezdett, megemlíté, hogy történt ugyan valami, de az határozottan nem tartozik a dologhoz és a lopással semmi összefüggésben nincs. Ugyanis egy igen előkelőnek látszó öreg úr, ki háta mögött jött, igen lekötelező modorban figyelmessé tette, hogy „valami mocsokba kellett lépnie, már több ideje, hogy mögötte megy s kiállhatatlan szagot érez, ha tehát ő (a megszólitott) esetleg látogatást akarna valahol tenni, akkor célszerű lesz, ha előbb megtisztitja magát“. A megszólitott igen megköszönte az előzékeny öreg úr figyelmeztetését, megállt s — míg a beszédes öreg úr tovább csevegett, megnézte előbb az egyik talpát, majd — mivel ezen semmit sem vett észre — felemelte másik lábát, hogy ennek talpát is megnézhesse.

Ezen pillanatban az öreg úr erősen megragadta a másik úr karját és nevetve szólt: „Persze, egy lábon megállni, az nehéz dolog, az ember könnyen meginog, már megijedtem, hogy Uraságod elesik; — de ezen a lábon sincs semmi s ime nézze, magam vagyok a roszszagú, magam léptem a mocsokba és most önre akartam tolni!“

A kedélyes öreg úr még sokat nevetett a „furcsa historián“ — és még az nap este megkerült, mint a zsebtolvaj cinkosa.

Amint később kiderült, a tulajdonképeni tolvaj pontosan azon pillanatot használta ki a metszésre és a tárca kiragadására, melyben „az öreg úr“ az áldozatot karján erősen megragadta, hogy az állítólagos tántorgást és az elbukást megakadályozza.

Hogy a tolvaj és cinkosa igen ügyes és gyakorlott fickók voltak, azt nem kell külön kiemelnünk és az is bizonyos, hogy a metszések és a tárcza kiemelése nem történhettek volna észrevétlenül, ha az áldozat egész figyelme nem irányult volna „tántorgó" karjának az „öreg úr" által eszközölt hirtelen és energikus megmarkolására.

Valamennyi zsebtolvajnak meg van az a közös tulajdonsága, hogy cinkosok nélkül egyáltalán sohasem, vagy csak igen kivételes esetben dolgozik; saját szakállára nem igen mer lopni, rendesen egy vagy több cinkos vagy cinkosnő segitenek neki.

Igy pl. a vasuti tolvaj rendesen egy női segédet visz magával, akár elegáns ruhában, a gyorsvonat I. osztályában, akár egy éltesebb, becsületes képű nő álarczában a III. osztályon utazva. Ez a kiszemelt áldozatot szórakoztatja, akár pillantások, akár beszélgetés által, akár még bizalmasabb módon. A lopás keresztülvitele majdnem mindig ugyanaz és a legnehezebb része csakis az áldozat kiszemelése. Hogy a vasuti tolvaj csak az éjjeli vonatokat használja tervei kivitelére, az merőben téves hiedelem; a tapasztalat azt mutatja, hogy ily lopások legalább is ép oly gyakran követtetnek el nappal, mint éjjel; az ügyes zsebtolvajnak nem kell a nap világosságától tartania és ő azt is tudja jól, hogy minden utas jobban ügyel pénzére éjjel, mint nappal.

Az természetes, hogy a tolvaj és segédje látszólag nem ismerik egymást, amint azonban a fogás sikerült, akkor a legközelebbi állomáson a cinkosok egyike kiszáll és pedig mindig az, kinél az ellopott pénztárca van. Ez többnyire nem maga a tolvaj, ki a lopás után azonnal iparkodik a tárcát a minden gyanútól ment segédnek ügyesen észrevétlenül kézbesiteni. A másik cinkos rendesen kevéssel az elsőnek kiszállása után, még ugyanazon állomáson leszáll s pedig majdnem

mindig valami jó ürügy alatt, s természetesen úgy intézi a dolgot, hogy a vonat időközben elindul.

Ha tehát ily vasúti lopással van dolgunk: akkor mind eme leírt mozzanatokra ügyelnünk kell és a megfosztott áldozatot ezekre vonatkozólag kikérdeznünk. A segédet az áldozat rendesen csak akkor emliti, ha az is férfi volt; ha az nő volt, akkor többnyire nem történik róla emlités: vagy nem akar az illető ezen nőismerőséről beszélni, vagy pedig tényleg nem vonatik a megfontolás körébe.

Ha az ilyen lopás elég korán felfedeztetik, a tolvajokat úgy csiphetjük el, ha azon két állomásra sürgönyözünk, melyek azon állomáshoz, hol azok kiszálltak, felfelé és lefelé legközelebb esnek, és ott letartóztatásukat elrendeljük. A tolvajok ugyanis azon állomáson, hol kiszálltak, semmi esetre sem szállnak ismét a vonatra, hanem elgyalogolnak a legközelebbi állomásra, és onnan vagy visszautaznak, vagy az előbbi irányban folytatják utazásukat.

Sajátságos szerepet játszik a bűnsegéd a *vendéglői tolvajnál*, ki a szobákba lopódzik, ha az illető útas éppen nincs otthon, vagy a mikor alszik. Ha a belopódzót véletlenül rajta csipik, akkor hirtelen kérdéssel, vagy bemutatással, oly embernek látszatát veszi fel, mint kit valami okból ide rendeltek, pl. borbélynak, cipésznek, szabónőnek, tyúkszemvágónak, szülésznőnek stb. adja ki magát. Ha az, ki a belopódzót rajta csipte, annak kérdése, vagy bemutatása folytán megnyugszik, akkor a tolvaj lassan, bocsánatkéréssel eltávozik. Ha azonban az illető gyanakodni kezd és „szemtelenség", „tolakodás", vagy efféléket kezd emlegetni, akkor a folyosóról a segéd élénken felkiált: „Hé, ne oda, hanem ide az x. számra jőjjön". Ha a tolvaj nem találomra megy lopni, hanem egy bizonyos kiszemelt egyént, — kiről már előre megtudta, hogy melyik vendéglőben fog megszállni — akar kifosztani, akkor a segéd ugyanazon

vendéglőben és — ha csak lehetséges — ugyanazon emeleten és folyosón nyittat magának szobát. — Ez által nemcsak mindenféle kikémlelést stb. eszközölhet, hanem a veszély pillanatában a fennírt módon cinkosának segédkezhetik.

Nehéz és sokféle munkája van az útcán és a vásárokon működő zsebtolvajok segédjének. Neki érteni kell ahhoz, hogy mesterséges módon tolongást létesítsen, akár az által, hogy az embereket valamire figyelmessé teszi, akár pedig, hogy ő maga szolgáltatja a látványosság tárgyát: rosszul lesz, nyavalyatörést színlel, részegnek, hülyének, vagy őrültnek tetteti magát, sőt — azt is állítják, hogy meglopták, vagy valakivel elkezd perlekedni, vagy verekedni. Ha pedig a segédnek sikerült csődűletet, vagy tolongást előidézni, akkor a vásári tolvaj könnyen működhet. — Különösen ügyesnek kell a segédnek az irányban lenni, hogy a lopott holmit magához ragadja. E részben természetesen számtalan eljárás jut alkalmazásba: a lopott jószág kézről-kézre megy és pedig vagy egészen egyszerűen, vagy szemfényvesztői gyorsasággal; vagy pedig a segéd az előre megbeszélt módon a tolvaj közelébe tolakodik és ez a lopott dolgot ennek zsebébe dugja; vagy a tolvaj a prédát a földre ejti, vagy pedig — ami célszerűbb — testének mentén leereszti és a segéd fürgén felemeli. Ebben a tekintetben a legcsodálatraméltóbb dolgokat lehet tapasztalni.

Egy ily bűnsegéd a cipő orrán rövid, de éles tűt alkalmazott, melylyel a pénztárcát, melyet tolvajtársa elejtett, gyorsan felspékelte, azután pedig lábát — a térdnél behajtva — köpeny alatt felemelte és a következő pillanatban a köpeny alatt levő pénztárcát megfogta és biztonságba helyezte. Egy asszony pedig a kellő pillanatban ügyesen és gyorsan ki tudta húzni a lábát a cipőből és azután a pénztárcát a csupasz lábújjakkal (mert harisnyát nem viselt) megragadta.

Erre lábát a szoknya alatt felemelvén, képes volt oly ügyesen, hogy akár a cirkuszban mutogathatta volna magát, a pénztárcát egy, a legbelsőbb szoknya belső oldalán meglehetősen alant alkalmazott zsebbe csúsztatni. Ezután ismét bedugta a lábát a cipőbe és most már mindennel elkészült, a nélkül, hogy az egész idő alatt a kezeit megmozdította volna; tisztán csak a lábával dolgozott,

Majdnem még ügyesebb volt egy fiatal leány. Ez ugyan harisnyát viselt, de azok az újjakon mintegy tenyérnyi szélességben le voltak vágva, úgy, hogy a lábújjak, — melyek oly hajlékonyak voltak, mint a kéz újjai — szabadon voltak. Ő tehát ezen ennyire kiművelt lábujjaival gyorsan megragadta a pénztárcát, melyet a tulajdonképeni tolvajnő ruhája mentén lecsusztatott és képes volt azután lábszárát annyira hajlítani és a lábat oly magasra felemelni, hogy a pénztárca magasan a combok közé került és ott, a combok összeszorítása által, szorosan megtartatott. Ezen helyzetben a leány képes volt meglehetősen gyorsan és mindenesetre fesztelenűl járni, míglen alkalom akadt a pénztárcát a rejtekből elővenni.

A tulajdonképeni tolvajnő már hosszabb idő óta vásári zsebtolvajság gyanuja alatt állott; több izben mint ilyen le is tartóztattatott, de sok ideig nem lehetett semmit sem rá bizonyítani, mert a lopott holmi sohasem volt nála megtalálható. Ő a vásártér egyik oldalán haladt, a fentebb nevezett segédje a másik oldalon és ha a tolvajnő gyanússá vált, akkor a leány, kire senki sem gyanakodott, a pénztárcával már eltünt. A két cinkos leleplezése csak az által vált lehetővé, hogy egy ügyes csendőr, ki eme tolvajnőt a vásárokon gyakran látta, kizárólag arra figyelt, hogy ugyan ki tartózkodik a tolvajnő közelében. Ily módon észrevette, hogy ama ügyes leány ugyan többnyire távol szokta magát a tolvajnőtől tartani, de nem téveszti őt szem elől és

hirtelen — nyilván adott jelre — hozzá közeledik. Végre sikerült a csendőrnek rájuk ütni, amint a tolvajnő a lopott pénztárcát a földre csusztatta és ugyanazon pillanatban a leány a pénztárcára lépett.

Ahol a legtöbb és a „legértékesebb“ bolti lopás előfordul, tudniillik az ékszerészeknél, ott rendesen ketten jönnek és pedig a második később, mint az első. Természetes, hogy a kalmár nyugtalan lesz, ha egyedül van a rendesen igen követelő vevő kiszolgálására s ha e mellett még egy második vevő is jön az üzletbe, ki igen türelmetlen és látszólag nagy bevásárlásokat akar tenni. Különösen, ha a kereskedő nem valami nagyon ügyes ember, ilyen esetben mindinkább izgatottabbá lesz, egyik vevőtől a másikhoz és ismét vissza siet, fiókjait és rekeszeit idestova tologatja és minden mást csak vevőit nem tartja folyton szemmel. Az első vevő természetesen már mielőtt a második belépett, gondoskodott arról, hogy az ékszerek között bizonyos rendetlenség uralkodjék, hogy azok rekeszeikből és dobozaikból kiemelve és rakásra összehányva legyenek, minek folytán az ékszerész az áttekintést leginkább elveszíti.

Végre, midőn már a második vevő látszólag kifogy türelméből, akkor az első vevő már választott és felkéri az ékszerészt, hogy a kiválasztott ékszereket csomagolja el és küldje a vendéglőbe, hol azokat rögtön kifizeti. Ezzel az első vevő távozik, de amit lopott, azt magával viszi. Amint az első vevő eltávozott az üzletből, kezdődik a második vevő — a tolvaj segédjének — működése, mely abban áll, hogy az ékszerészt annyira foglalkoztassa, hogy legalább egyelőre ne legyen ideje holmiait áttekinteni, rendbehozni és így felfedezni, hogy meg van lopva. Szükség esetén a második vevőhöz még egy harmadik is szegődik és így a tolvajnak elég ideje marad, hogy zsákmányát biztonságba helyezze.

Az ilynemű lopások előfordultánál a fennebb ecsetelt, a lopást kisérő jelenségek megállapítása és tisztázása a legnagyobb fontossággal bir. Gyakran előfordul, hogy a meglopott kalmár nem is tudja, hogy a több ismeretlen vevő közül melyik lopta őt meg tulajdonképen. Ily esetben többnyire azon hibát követik el, hogy minden vevőt gyanúba fognak ugyan, de a tettesnek csak a vevőknek egyikét tartják; ez azután bizonyos kapkodást, bizonytalan ténykedést eredményez, minden vevőt fürkésző szemmel néznek, de alapos gyanúba egyet sem foghatnak. Ép oly káros, ha a meglopott kereskedő valami oknál fogva két vagy három vevő sorából az egyiket kiválasztja és ezt, mint tolvajt megjelöli, mert ekkor csak ezen egy ellen indíttatik meg a hajtó vadászat és addig a tulajdonképeni tolvaj elmenekül, vagy legalább is zsákmányát biztonságba helyezheti.

Ily esetekben tehát fődolog marad a lopás előtt és az az után történtek kinyomozása; ha a károsult a dolgot úgy adja elő, amint ő véli, hogy megtörtént és ha egy bizonyos személyt gyanúsít: akkor nem szabad azzal megelégednünk, hogy a gyanúsított egyén pontos személyleírását megállapítjúk és a gyanú-okokat tudomásul vesszük, hanem a károsultat ki kell kérdeznünk, hogy ki volt a gyunúsitott személy előtt a boltban, mit csinált az ott, hogy nézett ki stb. azután ki volt utána és ki volt vele egidejűleg az üzletben; ily módon nyerünk tiszta képet arról, hogy mikép vitetett a lopás keresztül és hogy kik azon személyek, kik a lopásnál bizonyára közreműküdtek.

5. A lopás keresztül vitele.

A legfontosabb nyomot a tolvaj majdnem minden esetben visszahagyja és ez a nyom: *a lopás keresztülvitelének módja.*

Minden tolvaj ugyanis — kivéve az alkalmi tolvajt — a lopásnál bizonyos jellemző, félre nem ösmerhető rendszert követ és ettől csak nagy ritkán tér el. Némely esetben a tolvajnak ezen rendszere oly szembeötlő, hogy még a kevesbbé gyakorlott szem is észreveszi a különbséget.

Ezek az úgynevezett tolvajspecialitások kétfélék, és pedig egyik a lopások nemére nézve, a mennyiben az illető betörő vagy zsebmetsző vagy belopódzó stb. a másik neme a pecialitásnak felismerhető azon sajátságos tulajdonságokban, melyekhez a tolvaj bármi okból hozzá szokott: így pl. egy tolvaj, ha pénzt lopott, nem vitte el az összes pénzt, hanem annak egy részét mindig meghagyta, úgy hogy a károsok azt gondolták, hogy házi tolvajjal van dolguk. Egy másik tolvaj, ki a házak padlásaira lopódzott, előbb mindig egy kézi bőröndöt lopott, abba belerakta a padláson talált holmit és azután a bőröndöt kezébe véve, nyugodtan távozott a házból.

Egy harmadik tolvaj ismét, mindig csak nedves, szárításra kifüggesztett ruhát lopott, egy negyedik ajtókilincseket stb.

Némely tolvaj eljárásában oly sajátlagosságokra fogunk bukkanni, melyek a lopással magával ugyan semmi összeköttetésben nincsennek, de melyek arra szolgálhatnak, hogy a tolvajt kifürkésszük vagy az elkövetett lopást reá bizonyítsuk. Az ember majdnem azt gondolhatná, hogy ezen sajátlagosságok babonaságból erednek, amennyiben a tolvaj talán észrevette, hogy tervei sikerülnek, ha eme, vagy ama szokásához ragaszkodott. Igy pl. egy felette ügyes ékszertolvaj, — ha egy ékszerészhez belépett, kinél lopni akart — mindenkor egy igen szép smaragd nyakéket kért. Egy igen elegáns zsebtolvaj a szállodákban, melyekben utazásai közben megszállt, mindig más nevet mondott be, de foglalkozását mindig mint „borügynök“ jegyezte be.

Egy hirhedt orvvadász, kinek lelkét több erdész meglövése nyomta, vakmerő vadászkirándulásain elnyűtt kalapját egy 2 láb hosszú fácántollal diszítette fel. A magyar-stájer határon évekkel ezelőtt egy hirhedt betörő banda működött, mely — ha a betörés sikerült — a szinhelyen mindig egy olvasót hagyott hátra.

Londonban ezen század elején egész sorozata történt a lopásoknak, melyeknél a tolvaj hihetetlen arcátlansággal, álkulcscsal behatolt oly lakásokba, melyeknek birtokosai távol voltak és onnan elvitt mindent, a mi pénzt vagy értékesebb holmit talált. Ezen tolvaj felnyitott minden zárat, bármily szövevényesen volt az készitve, s a lopás elkövetése után a zárat ismét becsukta, anélkül, hogy azon valami rongálást észre lehetett volna venni. Eltekintve ezen tolvaj bámulatos ügyességétől, ténykedésében mégis valami feltünő volt: ugyanis mindenkor valami különleges, erős és hónapokon át érezhető illatszer szagát hagyta hátra, mely mindig ugyanaz volt, de melyet senki sem ismert.

Ezen veszedelmes, különös egyént sohasem sikerült megkeriteni. A legcsodálatraméltóbb a dologban az, hogy ezen átható és London minden rendőre előtt mint „tolvaj illatszer“ ismeretes szag, a tettest az utcán vagy bárhol másutt nem árulta el.

Ide tartoznak végül egyes kisebb ügyességek, fogások és műszaki fortélyok, melyeket a tolvajok az idők folyamán szereztek és azután rendesen alkalmaznak is. Sok esetben ezek ismerete nagyban hozzájárul a tettes kideritéséhez és a személyazonosság megállapításához.

Ilynemű praktikák számtalanok és csakis pontos s gondos tanulmányozás által válhatnak ismeretesekké.

Igy pl. bizonyos vidéken minden betörés előtt a házőrző eb megmérgeztetett és pedig egy s ugyanazon méreggel. Vagy a tolvajok minden egyes esetben egy földszinti ablakon hatoltak be a nélkül, hogy azt bármi-

kép is megrongálták volna; ennélfogva joggal feltételezhető volt, hogy mindannyiszor sikerült nekik napközben az ablakot valami úton s módon felnyitni és látszólag ismét becsukni s igy azután éjjel a behatolás könnyen és zaj nélkül volt eszközölhető. Némelykor észre lehet venni, hogy a függőlakatok valami különös módon csavartatnak le, vagy hogy az ablakrácsok sajátságos módon fűrészeltettek át, hogy egy zár valami furcsa módon nyittatott fel stb., mindezek a fogások és fortélyok rendszerint egy és ugyanazon tettesre engednek következtetni, mert már az természetében fekszik a tolvajnak, hogy ha egyszer igy csinálta és sikerrel, akkor biztosan másodszor és harmadszor is úgy fogja csinálni.

Egy bizonyos szerszám kizárólagos birtoka is ily megkülönböztető következtetésekre jogosit fel. Angolországban annak idején egyetlen egy ember birtokában volt oly, most már eléggé ismeretes pecsétgyűrű, mely rejtett s rúgókra járó késecskéket tartalmazott a zsebek felmetszésére. Épp úgy bizonyos betörő eszközök, különösen olyanok, melyek az úgynevezett „betörés mentes“ pénztárak feltörésére alkalmasak, először mindig csak egyes betörők birtokában lesznek, mert ily eszköz az illetőnek nagy nyereséget biztosit mindaddig, mig mások is szert tehetnek ugyanily eszközökre.

Ily különlegességek gyüjtése és a nyomozás céljaira való értékesitése minden közbiztonsági közeg kötelessége.

6. A betöréses lopásokról.

a) Általános elvek.

A betöréses lopás nyomozásánál mindenekelőtt arra kell törekedni, hogy a tárgyilagos tényállást megállapitsuk és mindazt szemügyre vegyük, amit a tolvaj a helyszinén megváltoztatott. Itt is szem előtt kell tartani azt az általános elvet, hogy semmit se szabad oly jelentéktelennek tartani, ami pontos és alapos megfigyelést ne érdemelne. Ennélfogva természetesen első sorban a *láb és egyéb nyomokat* kell szemügyre venni s tisztába jönni azzal, hogy az esetleg meglevő nyomok a tettestől származnak-e, vagy más egyéntől; ha feltehető, hogy azok a tettestől erednek, akkor a nyomokat biztositani kell. Ezekből aztán megállapitjuk mindazt, ami az adott viszonyokhoz képest lehetséges: merről jöttek a tolvajok, hol hatoltak be, merre távoztak és — amit nem szabad elfelejtenünk — hogy hol voltak őrszemeik felállitva? Ha mindezt igen gondosan keresztülvisszük, akkor némi szerencsével már sokat megállapithatunk.

Most már ezek után a legfontosabb dologra térünk, t. i. a támadási pontot vesszük szemügyre, a mely igen gyakran felette jellemző az egész eljárásra nézve. Mindenekelőtt meg kell állapitanunk, vajjon a tolvaj — tekintettel a ház belső viszonyaira, a lopás céljára és egyéb körülményekre — a támadási pontot ügyesen és szerencsésen választotta-e? mert ebből kivehető lesz, vajjon a tettes a ház belsejével és a házi szokásokkal ismerős volt-e, vagy sem.

Azután tisztába kell jönnünk azzal, vajjon a lopás ügyesen vagy kevésbé ügyesen, inkább alkalmilag követtetett-e el? Ezt rendszerint nem nehéz megállapitani és aki egynehány betörést látott és figyelmesen kivizsgált, az csakhamar tisztában lesz, vajjon az illető tolvaj szakszerüen dolgozott-e, avagy kontárkodott? A legjellemzőbb a dologban, vajjon a tettes bizonyos céltudattal lépett-e fel avagy sem?

Az ügyes tolvaj első sorban minden felesleges dolgot kerül, mert tudja jól, hogy mily fontos az idő kihasználása; óvakodik attól, hogy az elkerülhetlennél több zajt csináljon, erejét kiméli és hiába nem fárad.

Ha pl. azt tapasztaljuk, hogy a tolvaj először az egyik ablaknál akart betörni, pl. megkisérlette a rácsokat átfürészelni vagy az egész rácsot kiemelni, de azután a megkezdett munkát ezen ablaknál abbahagyta és egy másik ablaknál újból dolgozni kezdett: akkor bizonyos, hogy nem kitanult tolvajjal van dolgunk, mert az ilyen jól megnézi előbb a kiszemelt tárgyat és erre a megfelelő itélő képességgel is bir.

Igen jellemző ama gyakran előforduló körülmény, hogy a tolvaj a betöréshez a segédeszközöket magából a házból, vagy a szomszédból vette. Az első tekintetre azt lehetne gondolni, hogy ily esetben alkalmi lopással, vagy dilettans munkával van dolgunk.

A legtöbb esetben azonban nem így áll a dolog, sőt ellenkezőleg, ezen körülmény inkább arra enged következtetni, hogy kitanult tolvajjal van dolgunk. Az ilyen egyáltalán nem szeret nehéz tárgyat messze cipelni, részben lustaságból, részben pedig, mert az ily tárgy őt a szemben jövők előtt gyanússá tehetné.

Ha tehát a betörés helyén valami eszközt, vagy afélét találunk, azt minden körülmény között különös figyelemre kell méltatnunk. Mindenek előtt megállapítandó, vajjon az azonosság tekintetében nem-e forog fenn tévedés; azután kinyomozandó, hogy a szóban forgó tárgy a tett elkövetése előtt hol volt, mikép lehetett ahoz jutni, honnan volt az eredeti helyén látható, vagy észrevehető stb. Továbbá, hogy legutóbb mióta volt ama bizonyos helyen?

Gyakran találkozni fogunk bizonyos kézi ügyességgel, mint az némely kézműveseknél stb. szokásban van; pl. azt találjuk, hogy a betörésnél az ács, asztalos, kőfejtő, esztergályos, stb. kézfogása alkalmaztatott és pedig gyakran a tervbe vett célhoz illően.

Igen tanácsos akkor, — ha ily jellemző fogásokra bukkanunk, — az egyik szakértőt a másik után megkérdezni, míg ahhoz jutunk, aki a dologban mesterségét felismeri. Általánosságban az ilyetén módon kikérdezendő kézművesek köre nem lesz tág, mert az első tekintetre meg fogjuk itélhetni, vajjon fémmel, vagy fával dolgozó munkást kell-e megkérdeznünk; rendszerint 2—3 különböző szakbeli mesteremberrel be fogjuk érni, ezeket pedig bárhol is megtaláljuk.

Egyáltalán alaposan megvizsgálandók mindazon rongálások, melyeket a betörő az ajtón, ablakon, szekrényen vagy egyébütt okozott, mert ha a fenforgó esetben nem volna is az e fajta tanulmánynak sikere, esetleg egy más — talán még fontosabb esetben — hasznát vehetjük ebbeli tapasztalatainknak.

Az itt elmondottak fontosságára nézve egy érdekes példát hozunk fel: ugyanis bizonyos községben egy öreg özvegy asszony házában betörés követtetett el, melynél a tolvaj álkulcscsal hatolt be a lakásba, az özvegy által ülőhelyül használt régi ládát feltörte és abból egy kisebb összeget ellopott. A tettesre vonatkozólag a legszorgosabb nyomozás sem vezetett eredményre. A helyben levő csendőrőrs parancsnoka egy csendőrrel felvette ugyan a tényálladékot, de az vajmi keveset eredményezett. A ládát, mint a bőröndöknél szokás, akkép lehetett felnyitni, hogy annak fedele felemeltetett; a láda zára öreg s rozsdás volt és nem fejtett ki nagyobb ellenállást; a fa is öreg és korhadt volt, úgy hogy a felpattantásra használt eszköz lenyomását tisztán ki lehetett venni. Ezen lenyomat alapján megállapittatott, hogy a tettes valami véső alakú eszközzel közvetlenül a zár mellett hatolt be az előfal legfelső széle és a fedő közé és azután az eszköz fogantyúját lefelé nyomta. A vas tehát nyomást gyakorolt lefelé az előfalra és egyidejüleg a végével — az éllel — felfelé a láda fedelének belső részére, minek folytán az felnyilt.

A lenyomat pontos szemlélésénél, melyet a véső

a láda előfalának felső szélén hátra hagyott, tisztán ki lehetett venni, mikép a véső nem egyenlő szélességű hanem — mint ez a csavarhúzóknál előfordul — az éle felé keskenyebb volt, mint a fogantyú felé; ép úgy a ládafedő belső részén is, hol a véső éle működött, látni lehetett, hogy az él egyik sarka le volt törve, mert az él lenyomata nem mutatott egyenes vonalat, hanem a végén lefelé csipkésen lehajlott. Az örsparancsnok tehát tökéletesen tisztába volt az eszközre nézve, melylyel a betörés eszközöltetett és megállapitotta, hogy annak egy sarka hiányzott, hogy az éle most 38 mm. széles, de újkorában, mielőtt t. i. a sarok letörött, 41 mm. volt s hogy a vésőnek 94 mmnyire az élétől a fogantyú felé mérve 54 mm. szélesnek kellett lenni. Ezen méretek pontosan eszközöltettek, feljegyeztettek, de a tettes mindennek dacára nem került meg.

Rövid idő mulva ugyanazon községben nagyobbszerű betörés követtetett el, mely alkalommal egy gazdag gabonakereskedőtől nagyobb összegű pénz lopatott el. A legszélesebb körben megejtett nyomozások biztos eredményre nem vezettek, de egy kószahír keletkezett, mely szerint egy a községben lakó, igen tekintélyes és általános tiszteletnek örvendő egyén lett volna a tettes. Ezen hiresztelés folytán ama csendőrnek, aki az előbb leirt lopásnál az örsparancsnoknak a tényálladék felvételénél segédkezett, eszébe jutott egyszer ezen tiszteletre méltó egyénnél, kire az emberek annyira gyanakodtak, látogatást tenni. Elment tehát hozzá, mindenféléről kérdezősködött, elbeszélgetett vele hosszasan, de valami gyanus dolgot nem birt észrevenni. Már elmenőfélben volt, midőn a tornácon különféle eszközöket vett észre, melyek ott széjjel hevertek; önkénytelenül megállott és mig egyet-mást beszélgetett, szemügyre vette azokat az eszközöket és egyszerre meglepetve felismert közöttük egy csavarhúzót, melynek éléről az egyik sarok le volt törve. Valami ürügy alatt sikerült a csendőrnek ezen

csavarhúzó birtokába jutni és pár perccel később ő és az örsparancsnok pontosan megmérték a csavarhúzó méreteit, azokat összehasonlitották az örs irattárából elővett fogalmazvány adataival és azt találták, hogy a méretek egy hajszálnyira egyeznek.

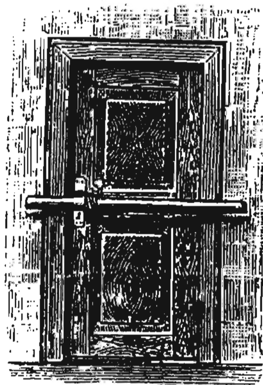
A község kereskedőinél eszközölt puhatolódzások kideritették, hogy ama bizonyos csavarhúzót már régen vette, még mielőtt a szegény özvegy asszonynál a betörés megtörtént. Az örsparancsnok, ezen adatok birtokában, az első betörésre vonatkozólag most már alaposan gyanúsitott úri embert vallatóra fogta és a nyomozást ellene a második betörést illetőleg is kiterjesztette. Hosszas tagadás után és miután időközben egyéb bizonyitékok is felmerültek, a derék, becsületes ember mindkét betörés elkövetését beismerte. Látjuk tehát, hogy itt a nagyobb lopás kideritéséhez a kiinduló pontot a kisebb lopás tényálladékának pontos felvétele szolgáltatta.

De nemcsak maga a betörés által okozott rongálások igényelnek pontos megvizsgálást, hanem minden egyéb változtatás, melyet a tolvaj létrehozott; azért azok, bármi csekélyek is, szorgosan szemügyre veendők. Az is természetes, hogy minden tárgy, amit a tolvaj saját holmijából a tett színhelyén visszahagyott, pl. ruhadarab, szerszám, papirdarab stb. értékkel bir a nyomozásra nézve, de sohasem szabad szem elől tévesztenünk, hogy az ily tárgyak néha csak a látszat kedveért és tévútra vezetés céljából is tétethettek oda.

Továbbá igen fontos azt is megállapitani, hogy a tolvaj saját biztonsága érdekében milyen előkészületeket tett. Ez által ugyan rendszerint csak a tolvaj valami sajátlagos módszere állapittatik meg, de ez, a jövőben előfordulható esetekre nézve fontos lehet. Így pl. bizonyos tolvajnak szokásává vált, hogy minden helyiségben, melybe behatolt, mielőtt még valamihez kezdett volna, mindenekelőtt az órákat állitotta meg; részint

azért, mert oly ideges volt, hogy az órák ketyegése őt mód nélkül felizgatta, részint pedig mert el akarta kerülni, hogy az esetleg közeledő emberek lépteinek zaja a ketyegő órák zaja folytán figyelmét kikerülje. Amint azután később az említett tolvaj egy ízben tetten éretett, felelősségre lett vonva mindama lopásokért, melyek az utolsó időben elkövettettek és melyeknél a tettes az órákat megállította. A dologban pedig az volt a különös, hogy ő a kérdéses lopások közül egynehányat tényleg nem követett el, tehát több ily szokású tolvajnak kellett azon a környéken működni.

A tolvaj jellemzésére, hogy t. i. mint ujonc vagy pedig mint kitanult tolvaj lépett-e fel, igen fontos azt megállapítani, hogy mikép biztosította magának az illető a menekülés útját. Egy kiérdemült tolvaj azt szokta volt mondani, hogy könnyebb a be, mint a kimenetel. Az ügyes tolvaj mellőzhetlen szabályul betartja, hogy sohasem elégszik meg a bejárattal egyedül, hanem valahányszor valahová behatolt, első dolga leend még valami ajtót, ablakot, vagy egyéb nyilást biztosítani, hogy azon elmenekülhessen; azon lakosztály bejáratát pedig, ahol lopni akar, belülről be fogja zárni, nehogy a tulajdonos által munka közben meglepessék.

33. ábra. Betörők által lekötözött ajtó.

A hol a kivülre nyíló ajtót betámasztva, a belülre nyílót pedig az ajtón keresztbe fektetett erős fadoronggal lekötve (33. ábra) találja a nyomozó csendőr, ott a betörők biztosan cigányok voltak. (Lásd jelen munkának 158. és 159-ik oldalát.)

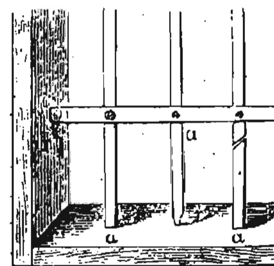
Az ablakon át való behatolás.

Az ablakon való behatolásnál első sorban az ablakrácsok jönnek tekintetbe, mint amelyek a betöréses lopásnál a leggyakrabban előforduló támadási pontokat képezik.

A tolvaj első sorban a rács ártalmatlanná tételének legkényelmesebb módját fogja választani, t. i. megkisérlendi a rácson keresztülbujni. Ha ő maga nem tud keresztülbujni, akkor talán sikerülni fog ez a magával hozott gyerkőcnek, ki azután a csak belülről bereteszelt ajtót kinyitja és megbizóját ezen beereszti.

Általánosságban azt lehet mondani, hogy egy ember mindenütt keresztül bujhat, ahol fejét és a fej fölé kinyujtott karját keresztül dughatja.

Ha azonban a tolvajnak a keresztülbuvás nem sikerül, akkor kénytelen a rácsot eltávolítani és pedig teljesen, vagy pedig annyira, a mennyire lehetséges.

34. ábra.

Ha a rács vastag és a falba gondosan van megerősítve, akkor a tolvaj a rácsnak részbeni eltávolítására akkor fogja magát elhatározni, ha a rácson valami hibát fedezett fel, amely neki valami támadási pontot nyujt. Ily hibák a mellékelt 34. ábrán az egyes keresztvasakon vannak megjelölve. Az első hosszvasnál (*a*-nál) a szegecslyuk a keresztvassal való összecsatolásnál felette nagyra esett ki s ennélfogva a hosszvas vastagsága annyira gyöngittetett, hogy jobbról és balról csak két, nem is mély vágásra van szükség, hogy a hosszvas teljesen át legyen metszve.

A második hosszvasnál *b*) észlelhető, hogy lent, a hol a falban végződik, kúpalakúan vékonyodik; a

harmadik hosszvason (*c*) a vas hibás forrasztása van megjelölve.

Ha a tolvaj ilyen vagy ehhez hasonló hibákat a hosszvasakon észrevesz, akkor nem fog az egész rács kiemelésére gondolni, hanem a hosszvasat a hibás helyen keresztülmetszi és a legközelebb fekvő megerősítésnél lehajlítja, tehát az ábrán a „*d*" pontnál a középső vasat fölfelé fogja hajlitani, a két szélsőt ellenben lefelé); ha ez sikerült bárcsak az egyik hosszvasnál is, akkor már szabad az út, mert az így támadt hézagon bárki átbujhat.

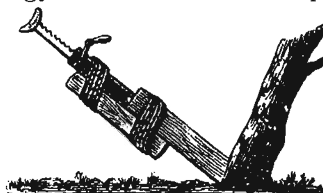
Ha a tolvaj a rácson semmi különös hibát nem észlel, de a rács megerősitése köröskörül nem jó, akkor az egész rácsot ki fogja emelni. Ennek legelterjedtebb módja a következő: a tolvaj egy hosszú s erős dorongot az egyik kereszt pánt alá dug és a támadási ponthoz lehetőleg közel egy bakra, keresztfára vagy csak egy alkalmas fahasábra támasztja. Ha már most a rács és a támaszpont közötti emeltyűkar, a támaszpont és az erőkifejtés pontja közötti emeltyűkarhoz képest lehetőleg rövid, akkor ezzel oly nagy erő fejtetik ki, hogy annak a legjobban készitett rács sem bir ellenállani.

Egy másik módja a rács ártalmatlanná tételének, — mint azt imént emlitettük, — a kocsiemelő csigával végezhető. Ha ugyanis az emelőcsiga részére *oldalvási* támaszpontok találhatók, akkor két egymás mellett fekvő hosszvas az emelőcsiga karmaival oldalvást megragadtatik és mindegyikök *kifelé* nyomatik, úgy, hogy az átmászásra elegendő hézag támad (35. ábra).

35. ábra.

Ha azonban a betörő a hosszvasak szétgörbitését nem akarja eszközölni, akkor az emelőcsiga segélyével az egész rácsot kiemeli. Rendesen az emelőcsiga magában véve rövid lesz arra, hogy a földről a keresztpántot elérje; de annál könnyebben megy a dolog, ha alája egy kő, fatuskó, vagy ehez hasonló tárgy helyeztetik, vagy egy hosszú gerenda, valami mozdulatlan pontnak, pl. a szemben fekvő fának neki támasztatik és ez által az az emelőcsiga úgyszólván meghosszabbittatik. A betörő az emelőcsigát és a hosszú gerendát egymáshoz illeszti és mindkettőt egy összekötő gerendához kötelekkel, vagy láncokkal jó erősen odaköti, amint ezt a 36-ik ábra is mutatja.

36. ábra

De a rácson kivűl még más egyéb is útját állja az ablakon át való bemászásnak, amit a betörőnek szintén el kell háritania.

Ilyen akadályt maguk az ablaktáblák képeznek. Itt is többféle módja van az eltávolitásnak. A legcsekélyebb nehézséget e részben a külső, kifelé nyiló ablakok képezik, mert ezeknél a sarkak kívűlről vannak alkalmazva, tehát könnyen hozzáférhetők. Ezen sarkak gyakran jó erős zsebkéssel is eltávolíthatók s az ablakok kiemelhetők.

Ha azonban az ablaksarkak erősebb ellenállást fejtenének ki, vagy ha befelé nyilnának: akkor a betörő támadását az ablakzárakra irányitja.

Ha pedig e részben is valami akadály merülne fel, akkor nem marad egyéb hátra, mint azon ablak üvegtábláját, melyen keresztül a zár legjobban elérhető, benyomni.

Általánosan el van terjedve azon nézet, hogy a tolvaj, ha ablaküveget kell benyomnia, azt gyémánttal kivágja. Ez pedig merőben téves nézet; a betörő soha-

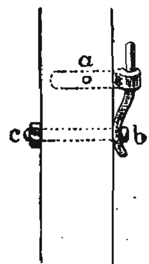
sem dolgozik gyémánttal és azért ha egy betörés alkalmával ily kivágott ablakot találunk, akkor 100 eset között 99-ben a lopás koholt lesz. A tolvaj rendesen a tábla benyomására fogja magát elhatározni, mely műveletet a kitanult betörő valóban kitűnően tudja elvégezni.

A fából készült ablaktáblákkal, spalettákkal stb. a betörő úgy bánik el, mint alább az ajtókra nézve fogjuk elmondani.

c) Az ajtón át való behatolás.

Az ajtók két szempontból érdemelnek figyelmet, t. i. az ajtónak *anyaga* és a *zárja*.

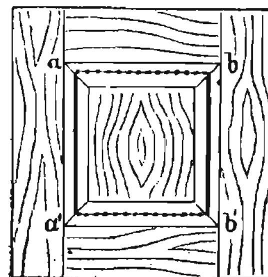
A kifelé nyiló ajtóknál a tolvaj legszívesebben a sarokvasat támadja meg és ha azok nincsenek akként alkalmazva, mint ezt a 37. ábra mutatja, t. i., hogy *a*-nál az ajtószáron és az ajtósarok pántvasán csapszeg dugatík át, míg az ajtósarok alsó vége egy csavar *(b c)* segélyével az ajtófán akként erősíttetik meg, hogy az anyacsavar belül legyen alkalmazva, akkor a tolvaj a sarokvasat fejsze segélyével nesz nélkül eltávolíthatja.

37. ábra.

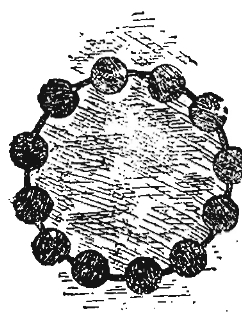
Ha a tolvaj az ajtósarkakat nem távolíthatja el, akkor az ajtó farészeit támadja meg; aminél nagy előnyére van az ajtókészítés újabbkori módja az úgynevezett bélések alkalmazásával. Ezen ajtók ugyanis egy rámából és a középrészből állanak, mely utóbbi a rámába be van tolva. A ráma négy részén tudvalevőleg vájattal van ellátva, tehát a középrész a szélén vékonyra gyalultatik, hogy a ráma vájataiba bele illeszthető legyen.

Itt tehát a legnagyobb könnyűséggel két oldalt — a 38. ábrán *aa* és *bb* vastag vonalakkal jelzett — vágások eszközölhetők, ha a farostok irányában lassan hasítunk. Bajosabb azonban a farostokat haránt átmetszeni. Ezen a tolvaj akkép segít, hogy közel egymáshoz sorban lyukakat fúr, melyeket azután késével egymással egyesít. Ha a tolvaj az ajtó bélését ily módon köröskörül keresztülmetszi, akkor kiszedi a közép-bélést és az ekkép támadt hézagon bemászik a szobába.

38. ábra.

Sok esetben a tolvaj kénytelen nagyobb hézagot kifúrni. Ez hasonló módon történik, mint azt az ajtóbélések kifúrásánál fentebb leírtuk, csakhogy most a lyukakat nem vízszintesen egymás mellett, hanem akkép fúrja, hogy a lyukak egy kört képezzenek, (39. ábra) azután finom és igen éles késsel a lyukak közötti hézagokat átvágja, mi által sikerül az ajtóból egy kerek darabot eltávolítani, melyen át a tolvaj kezével benyulhat.

39. ábra.

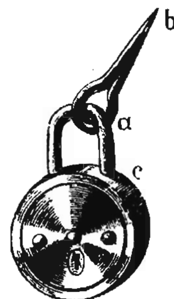
Ha a csendőr valami betörésnél ily fúrt nyilásra talál, ebből bő anyagot merithet a találgatásra s oly körülményeket állapíthat meg, melyek segélyével a tettes személyének kinyomozására nézve határozott irányelveket állithat föl.

d) A zárak ellen intézett támadás.

A zárak feltörését illetőleg az *erőszak*, az *álkulcs* és a durranó léggel töltött *olvasztó lámpa* áll a betörő tolvaj rendelkezésére.

Az erőszakot a tolvaj leginkább az úgynevezett

függő lakatoknál alkalmazza. Ha a pánt *b*-nél (40. ábra) nincs széthajlítva és az ajtófába megerősítve, akkor a lakatot egyszerűen kihúzza, ha pedig a pánt kellően meg van az ajtófában erősítve, akkor az *a* és *c* közötti hézagba dugott vasrúd segélyével csavarja le a lakatot.

40. ábra

Az ajtóra erősített zárakat a betörő rendszerint álkulcs segélyével nyitja fel.

A mely tolvaj tűz és betörésmentes pénzszekrények ellen támad, annak nemcsak erős embernek kell lennie, hanem ezenkivül nagy műszaki ügyességgel és modern betörő eszközökkel is kell birnia. Ezen eszközök között legfontosabb egy összerakható feszítő rúd, melylyel hihetetlen erőt lehet kifejteni s mely egyszersmind a többi eszköznek is támpontjául szolgál.

A pénztárszekrények gyárosai újabban már annyira tökéletesítették gyártmányaikat, hogy azokba fúró, véső, fűrész s feszítő rúd segélyével a legügyesebb tolvaj is alig hatolhat be, azért ez utóbbiak sem maradhattak veszteg, hanem a kiválóan erős szerkezetű újabb szekrényekkel szemben durranó léggel megtöltött olvasztólámpát használnak. Ennek segélyével a legszilárdabb szekrény lemezén is aránylag rövid idő alatt oly nyilást csinálhatnak, a milyen az ő céljaiknak teljesen megfelel.

A nyomozó csendőrnek mindenesetre jól meg kell figyelni a tolvaj eljárási módját, mert abból többnyire következtetni lehet a betörő természetére és egyéniségére.

e) Más módon való behatolás.

Azon eset, melyben a tolvaj nem az ajtón, ablakon, falak vagy padlók áttörése folytán jutott a házba, hanem a padláson, háztetőn, kéményen, csatornán stb. keresztül hatolt be, szintén gyakrabban előfordul, mintsem gondolnánk.

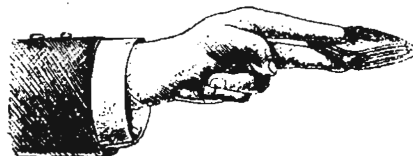
A behatolásnak ez a módja a nyomozó közegre nézve azért jelentőséges, mivel a tettes nyomokat alig, vagy csak nagy ritkán hagy hátra s azért a káros rendszerint az ártatlan cselédet szokta gyanúsítani. Legyen tehát a csendőr ily gyanúsításokra nézve ovatos s mielőtt a cselédet gyanúba venné, igyekezzen arról lehetőleg megbizonyosodni, vajjon idegen tolvajnak a házba való behatolása teljesen ki van-e zárva.

7. A zsebtolvajlás.

A zsebtolvaj számtalan ügyes fortélyai és műfogásaiból, mi csak azt a keveset ösmerjük, melyeknek véletlenül, vagy beösmerés folytán jöttünk nyomára; a fortélyok legnagyobb része, melyekhez még mindig újabbak és újabbak eszeltetnek ki, a beavatottak titka.

A zsebtolvajok lévén a tolvajoknak legügyesebb és legagyafúrtabb fajtája, nekik mindig sikerül valami új mesterfogást kitalálni s ha egy ellesett fortélyukat a lapok nyilvánosságra hozzák, a valamire való zsebtolvaj azt többé nem is fogja alkalmazni, hanem helyette másikat, talán még zseniálisabbat eszel ki.

Az eljárás azért *általában* mindig ugyanaz marad: az illetőnek feltünés nélküli, előkelő külsőt kell mutatnia, a kiszemelt áldozatot alaposan megfigyelnie s aztán a segédet fölállítani s a kellő pillanatban úgynevezett *olló*-vá alakított kézzel (41. ábra) a tárcát a zsebből kivenni. Ez az ollócsinálás a zsebtolvajnak legfőbb ügyessége s az a fogás,

41. ábra.

mely a legtöbb gyakorlatot igényli. Ennél a kéz, illetve az újjak kétféleképen alakíttatnak.

A zsebtolvajnak közönségesen a legjobban ápolt, keskeny és vékony keze van, melyet a nehezebb munkától figyelmesen megóv és hogy hajlékony maradjon, mindennap olajjal dörzsöli be. Ha tehát valakit zsebtolvajlással gyanúsítunk, kezeit okvetlen meg kell vizsgálni, mert annak sajátos kinézéséből, ha egyebet nem is, gyanúnkat erősíthetjük meg.

8. A belopózás.

A belopózó tolvajnak legfőbb tulajdonsága, hogy az alkalmas pillanatot ügyesen ki tudja lesni, ezenkivül a lélekjelenlét, melynélfogva, ha rajtaéretik, gyorsan és elfogulatlanul egy jó mentséggel áll elő.

Városokban mint hordár, ruhatisztító, bolti szolga, koldús, néha mint előkelő úr, helyet kereső cseléd, bába, szóval minden elképzelhető alakban állít be a legelső nyitott ajtón s ha a lakók közül valakit ott talál, a fölvett alakjához képest valamit kérdez, esetleg mentegetőzik, ha pedig senkit se talál, akkor a keze ügyébe eső tárgyakat összeszedi és tovább áll velük.

Ha a belópózó tolvaj szállodát szemelt ki működési helyül, akkor előbb ott rövid időre valami alkalmazást keres, hogy a viszonyokat kitanulmányozza s kulcsokat vagy kulcslenyomatot szerezzen. Azután kissé elváltoztatott külsővel, mint levélvivő, vagy előkelő úr, bátran beállít a szállodába, ahol az elhagyottabb folyosóra nyiló ajtókat a nála levő kulcscsal gyorsan kinyitja s a szobában talált holmit ellopja. Ha korán reggel oly szobába nyit, melyben a vendég még alszik, akkor illedelmesen jó reggelt kiván, borbélynak, tyukszemvágónak, ruhatisztitónak stb. adja ki magát s ha az áldozat erre föl nem ébred, az éjjeli szekrényen levő

órát, tárcát s egyéb értéket csendesen összeszedi s azzal távozik. Ilyenkor munkája közben lassú hangon mindig a *jó reggelt* ismétli, hogy arra az esetre, ha az alvó fölébred, elfogulatlannak lássék.

9. A vásári és bolti tolvajok.

Ezeknek tetten érése, vagy kipuhatolása esetén lakásukon, vagy ott, hol bár röviden is tartózkodni szoktak a legsürgősebben házmotozást kell tartani, azután pedig ki kell puhatolni, hogy az illető tolvaj az utolsó időben kivel érintkezett, mert ezek rendesen az orgazdák, vagy oly bizalmas emberek, kiknél a lopott holmik rejtekre találnak. Az ily házkutatások sokszor igen meglepő eredményekre vezetnek.

10. A házi tolvajokról.

Ezek tudvalevőleg a legveszedelmesebbek és kinyomozásuk a legkényesebb feladatok egyike. Nagyon óvatosan kell tehát a csendőrnek az ily esetekben eljárni és fő elvül kell felállítani, hogy sohase fogadjuk el megbirálás nélkül a káros elfogult gyanúját és bemondását.

Rendszerint meg kell állapítani, vajjon az ellopottnak jelzett tárgy, nem tétetett-e valami rossz helyre, vagy nem vesztette-e el azt maga a káros; továbbá hogy a lopás nem tartozik-e ama kényes természetű esetek közé, melyekben a gazda saját felesége, vagy gyermekei feledkeztek meg magukról és loptak, és végre, hogy minden jel ellenére nem követhette-e el a lopást mégis egy idegen személy.

Még akkor sem szabad a csendőrnek a dolgot elhirtelenkedni, midőn a gyanúsított cseléd holmija

között a lopott tárgy fötaláltatott, mert elég gyakran előfordul, hogy bosszúból, irigységből, vagy szerelemféltésből a cselédtárs csempészte a lopott jószágot az illető bőröndjébe.

A házi lopásnál tehát minden mellékkörülményt a lehető legpontosabban ki kell nyomozni és megállapítani. A cseléd előélete, a pénzösszeg, melylyel a házba való jövetelekor birt, valamint az általa eszközölt kiadások, lépésről-lépésre kinyomozandók. A cifrálkodás utáni vágy, az iszákosság és szerelmi viszony egyformán bekergethetik a cselédet a bűnbe.

Fehérnemű lopás nyomozásánál a főfigyelem mindig a *szennyes* fehérnemű kezelésére irányuljon, mert erre a legtöbb háziasszony igen kevés gondot fordít s mivel a tiszta ruhát mindig rendben találja, nem tudja megérteni, hogy idővel mégis hiány mutatkozik. Persze a tolvaj nem a gondosan őrzött szekrényt dézsmálja meg, hanem a záratlan szennyes ládában *olvasatlanul* tartott, könnyen hozzáférhető piszkos fehérneműt.

XV. FEJEZET.

A CSALÁS ÉS HAMISITÁS.

1. Általában.

Mindazon bűncselekmények között, melyekkel a kriminalistának foglalkoznia kell, legtöbb szakismeretet a csalás felderítése igényel.

Némely csalásnemekről, mint p. o. a tőzsdén előfordúlók, építkezési szédelgések, hamis bukások, váltóhamisítások, zsarolásokról stb. egész könyveket lehetne írni, mégse merítenénk ki mindazon fogásokat, melyeket a bűnös szakember oly könnyed furfanggal alkalmaz.

Minthogy azonban a csalások túlnyomó része ott fordul elő, ahol valamiféle üzletről van szó: nagyon jól teszi a csendőr, ha az őrskörletében levő gyárak és egyéb üzletvállalatok berendezését és kezelését, úgy szolgálatban, mint szolgálaton kivűl, amikor csak alkalma van, — természetesen tolakodás és feltűnés mellőzésével, — tanulmányozza. Az így szerzett ösmereteknek adandó alkalommal igen jó hasznát fogja venni.

Az alábbiakban nehány oly csalás felderítési módjáról szólunk, melyekhez a szükséges ösmeretek megszerzésére a csendőrnek mulhatlanul szüksége van.

2. Az okmányhamisítás.

Az okmányhamisítás fogalma igen tág értelmű, amennyiben, az egy cselédkönyv adatainak hamisításától

milliókról rendelkező végrendelet hamisításáig is terjedhet. Az okmány hamisított voltának kiderítésére is, legtöbbször a gazembereknek feledékenysége, vagy elnézése fog reá vezetni, ami mint minden gonosztevő munkájában, épp úgy az okmányhamisító manipulációjában is nem ritkán fordul elő s vagy tüstént felderíti a szőnyegen levő ügyet, vagy legalább a nyomozást könnyíti meg. Például csak a gyakorlatból vett azon egy eset szolgáljon, hogy egy alkalommal bizonyos nagy fontosságú s a lehető legügyesebben hamisított okmány szövegében, mely boldogult Rudolf trónörökös halála *előtt* két évvel, 1888. tavaszán volt keltezve, egy helyen a *néhai* trónörökösről volt említés téve.

A gyanús és hamis okiratok nyomozásánál a következőket mindenesetre figyelembe kell venni.

1. Az okiraton ne csak a gyanús helyet, hanem magát az egész iratot is alapos figyelemmel vizsgáljuk át, mert csak így nyerhetünk róla helyes áttekintést s csak így leszünk képesek az igazit a hamisítottól megkülönböztetni.

2. Előfordul, hogy a hamis okmányon nincs hamisítás, mert az írás egészben véve hamis; tehát ne kutassunk rajta pusztán csak hamisított részek, törlési nyomok után, hanem bíráljuk az egészet.

3. A megvizsgálandó okmányt különböző helyzetben és világításban vegyük szemügyre: tartsuk a papirt oly ferdén, hogy az írást csak oldalról — jobbról balfelé és felülről lefelé — láthassuk. Ilyen fekvésben fel fognak tűnni a papírnak törlés, radírozás, vagy mosás által előidézett érdességei, a tinta különböző színe, írónvonalak stb. Ugyanezen célból szükséges a gyanús papirost lámpafénynél is elölről és hátulról megtekinteni s nagyító üveggel megvizsgálni.

4. A papír vizsgálatánál néha rájöhetünk annak beszerzési forrására, ami által a munkának egyik fele már be van végezve.

5. A *vizjelet* mindig alaposan nézzük meg, mert lehet rá eset, hogy épen az adja meg a szükséges bizonyitékot; így megtörtént, hogy egy 1868. évből keltezett okmányon a vízjel az 1871-ben megállapított és használatba vett ábrát tűntette föl.

6. Az írás és helyesírásból könnyen megítélhető, hogy megfelelnek-e a kiállító társadalmi állásának, korának és műveltségének s ha erre nézve a csendőrnek kételye támad, vegyen igénybe ahhoz értő, alkalmas szakembert.

7. Az okmány ismételt és gondos átolvasása után igyekezzünk magunkat a kiállító helyzetébe, szándékába, a célba, a keltezés helyébe és időszakába élénken belegondolni és akkor, ha az okmány valóban hamis, bizonyára fog valami ellentét, gyanús körülmény, vagy egyéb feltűnő jelenség mutatkozni. Ez ugyan a legnehezebb része a vizsgálatnak s nagy éleslátást igényel, de éppen ez úton derítették föl eddig a legtöbb okmányhamisítást.

8. A gyanús okmányon való minden más kísérletezéstől ovakodjék a csendőr; még a papírnak nedves vagy piszkos kézzel való érintése is tilos, mert ezáltal esetleg a szakértő munkáját nehezítené meg.

9. Tudni kell a csendőrnek, hogy a vegyész, a fényképész, a fizikus és az írás-szakértő, mai nap már bámúlatos eredményeket érhet el a legügyesebb hamisítások felderítésénél is, — azért fontosabb esetben bármi csekély gyanúja legyen is valamely írásra, ne elégedjen meg a saját hiányos tudásával, hanem szolgáltassa át a kételyt támasztó okíratot további eljárás végett a hatóságnak.

3. A pecséthamisítások.

A gyakorlatban a munkaadók bizonyítványának és az ezen bizonyítványokat láttamozó hatóság pecsétjének hamisítása szokott leginkább előfordulni.

Ezeknél első sorban jegyezzük meg, hogy a távolabb fekvő és az országban több hasonló névvel biró község pecsétjét hamisítják a gonosztevők nagy előszeretettel, mert részben azt hiszik, hogy az, akinek az okmányt bemutatják, a távolság miatt nem ösmeri az illető község pecsétjét, — részben pedig arra számitanak, hogy puhatolózás esetén azzal a kifogással élhessenek, miszerint p. o. ők nem *Borsod*-Mező-Keresztest, hanem *Bihar*-Mező-Keresztest értették. Éppen ily céllal készülnek az *általános nevű* magánosok, vagy vállalatok hamis pecsétjei is, p. o. *Szabó János vaskereskedése Szt-Miklóson*. Szabó János nevű vaskereskedő, valamint Szt-Miklós község tucatszámra van az országban.

Az ily hamis pecsét megszerzése pénzbe kerül s nem csak egy alkalomra készül, tehát a gazember előtt kiváló becscsel bir; s azért igyekszik azt magánál jól megőrizni. Rendszerint a kabátgallér hátsó, kemény részébe, a nadrág előnyilásának, vagy alsó részének szegélyébe varrva, esetleg a csizmaszár bélésébe rejtve tartja.

A bélyegfesték megszerzése sem sok gondot ad a gazembereknek, mert erre a célra szükség esetén elegendő a mindenütt kapható fekete olajfesték, téntaalja, sőt cipő és kocsi kenő is; de modern bélyegfestéket is bármely városkában kaphatni. Csak azt jegyezzük meg, hogy amely hamis pecsétet használó egyén valódi bélyegfestéket hord magával, azt *kivétel nélkül cipő-fénymáz dobozban* tartja elrejtve. Azért a csavargók személymotozásánál jó lesz az ilyen dobozra figyelemmel lenni s ha abban fénymáz helyett festéket találunk, a hamis pecsétnyomónak is emberünknél kell lenni.

A hamis pecsétek és bizonyítványok a valódi csavargók legjobb támaszai. Ezek nemcsak a büntetés elkerülésére szolgálnak, hanem gyakran nevezetes bűntényekkel kapcsolatosak. Állást, szolgálatot szereznek a

csavargónak, melyet csak azért igyekezett elnyerni, hogy a szolgálatadójánál tervezett bűntényt végrehajthassa.

Néha az *alibi* igazolására is jók a hamis bizonyítékok. Ha a bűntény elkövetése után sikerül a tettesnek csak rövid ideig is szabadon maradni, első teendője, hogy magának hamis bizonyítványt szerezzen, mely azt igazolja, hogy a bűntény elkövetésének idején itt, vagy amott — természetesen jó távol — mint becsületes cseléd, vagy munkás működött. Ha aztán gyanú alapján letartóztatják, arcátlanul előmutatja igazolványát s nem egy közbiztonsági közeg akad, aki ezzel megelégszik. A csendőrnek ily esetben kötelessége a kérdéses okmányt alapos vizsgálat alá venni s ha gyanúja van az ember iránt, a puszta látszattal sohase elégedjék meg.

Hasonló esetben a tapasztalt csendőrre nézve legfontosabb gyanúok az, ha tudja, hogy *valódi csavargóval*, nem pedig ideiglenesen munka nélkül levő, különben becsűletes, szegény ördöggel van dolga. A gonosztevők közé sorolható, hivatásos csavargót a csendőr könnyen felösmerheti, ha néhány ily akasztófavirágot alaposan tanulmányozott, amihez elég alkalma nyilik. Az igazi csavargónak föllépése, viselkedése, kinézése, a munkától meg nem kérgesedett kezei s a körűle terjengő sajátságos bűz, oly határozott, félreismerhetlen jelleget kölcsönöznek neki, hogy össze nem téveszthető a saját hibáján kívűl, egy ideig valóban foglalkozás nélkül volt munkás emberrel.

Hamisítás gyanúja merül föl akkor is, ha a munkakönyvben igazolt foglalkozások nagyon **különböző természetűek** és ha a munkakönyvbe bevezetett s állítólag látogatott helyek között nincs meg *a földrajzi összefüggés*. A csavargó ugyanis nem mindig válogathatja meg, hogy milyen helynevet és munkanemet hamisíttasson a könyvébe, hanem azzal kell megelégednie,

amilyenre a hamisítónak éppen megfelelő hamis pecsétje van. Nagyon célszerű, ha ilyen esetben egy térképet veszünk elő s azon a csavargó igazolványában jelzett helységeket vonalakkal összekötjük; ilyformán gyakran igen furcsa cik-cakkos útirány fog előtünni. Ekkor a csavargót felhivjuk, hogy követett útjának irányát emlékezetből mondja el. Ha tényleg járt azokon a helyeken, akkor el tudja mondani, de ha nem járt, akkor nem, és ez esetben az igazolvány vagy hamisított, vagy pedig lopott. Ez már sokszor kipróbált módszer a közveszélyes csavargó leleplezésére s gyakran rögtöni vallomásra készti az illetőt.

A pecsétek hibás kiállítása, p. o. egyes megfordított betűk: *N* helyett *N*, vagy *S* helyett *S* magában véve még nem gyanúsak, mert nem egyszer találunk tökéletesebben kiállított hamis pecsétnyomót, mint némely községi elöljáróságnak a valódi pecsétnyomója; az azonban már mindig kétséget kelt, ha egy jelentéktelen kis községnek a neve közelebbi földrajzi meghatározás nélkül fordul elő a pecsétén. *Nagyvárad* város polgármestere ugyanis nem fogja hivatalos pecsétjén a város neve mellett még a vármegye nevét is bevésetni, mert föltételezi, hogy Nagyvárad földrajzi fekvését mindenki ösmeri; de *Daróc* község pecsétjén az elöljáróság mindig feltünteti, hogy *Lénárd*-Daróc, *Pányi*-Daróc, *Nagy*-Daróc stb. s azonkívül még: *Borsodmegye*, vagy *Nógrádmegye*, hogy a falu az országban jelentékeny számmal levő Daróc nevű helységektől megkülönböztethető legyen. Ha tehát p. o. a borsodmegyei Lénárd-Daróc község pecsétjén ez a közelebbi meghatározás hiányzik, akkor nagyon valószinű, hogy a pecsét hamisított.

Ha a munkaadó által kiállított bizonyítvány s az arra rávezetett hatósági záradék ugyanegy kézírástól látszik eredni, akkor úgy az okmány, mint a pecsét is valószinüleg hamisított lesz s tüzetesebb megvizsgálást igényel.

A pecsétnyomó anyagából is szerezhetünk némi támpontot annak hamis, vagy valódi voltára, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy a pecséthamisítók úgyszólván sohase használnak *ércet*, mert ennek kidolgozása nagyobb nehézséggel jár.

Meg kell itt emlékeznünk a *marhajárlatok*, különösen pedig a *lólevelek* hamisításáról, melyek minálunk, kiváltképen a délvidéken, ahol a lólopások igen gyakoriak, még sokkal sürübben fordulnak elő, mint másnemű okmányok hamisítása. Tudunk rá esetet, hogy egy kicsapott jegyzősegéd egy délvidéki városban országos vásárok alkalmával valóságos irodát tartott a hamis marhalevelek gyártására. Ezen, az Alduna mentén elterülő csendőrszakasz felügyeleti körletét behálózó lótolvajbanda, hosszú ideig garázdálkodott anélkül, hogy nyomára lehetett volna jönni, mig végre egy még most is szolgáló derék őrmester odaadó buzgalmának sikerült vásár alkalmával a hamisítót egy városszéli kocsma félreeső szobájában munka közben meglepni s ezen a réven a bandának főbb emberei is rövid időn kézrekerültek. Az ex jegyzősegéd a lopott lovak értékéhez képest 5—50 forinton vesztegette az általa hamisított járlatokat s rajtaütés alkalmával egy csomó űrlapon kivül tizenöt különböző város és község ügyesen utánzott pecsétnyomóját sikerült nála megtalálni.

A gyanus ló és marhalevelekkel való elbánásra nézve nagyjából ugyanaz áll, amiket fentebb az egyéb célt szolgáló hamisításokról elmondottunk.

4. A hamis játékosokról általában.

A hamis játékost nemzetközi nyelven „*grek*“-nek nevezik. Ez az elnevezés állitólag onnan ered, hogy *Apoulus*, a hirhedt hamis játékos, XIV. Lajos francia király kegyence, görög származású volt.

Hogy valaki *grek*, illetve hamisjátékos-e tényleg, annak bebizonyitására, illetve felösmerésére szolgáló adatokat röviden a következőkben ösmertethetjük.

A játék közben megfigyelt gyanús kézmozdúlatok még igen keveset, úgyszólván mitsem bizonyítanak; ha azonban a gyanúsított igen gyakran és feltűnően sokat nyer, ha nála jelzett kártyákat, vagy ruházatán különös alakú zsebeket találunk, akkor a teljes bizonyításhoz már csak az hiányzik, hogy az illetőnek előéletét is kinyomozzuk. Ő maga rendesen úgy beszéli el előéletét, mint azt az V-ik fejezetben a *hamis nevet* viselő kalandorok és iparlovagoknál említettük, t. i. kalandosnál-kalandosabb multról mesél, minélfogva körülbelűl ugyanazt a módot kell az ő kilétének földerítésére is alkalmazni. Ha sikerül az ilyen ember múltját földeríteni, akkor már könnyű lesz őt a hamis játékosok egyik, vagy másik osztályába besorozni.

Azt mondhatjuk róluk, hogy két osztályba tartoznak. Az egyik, aki csak az alsóbb népréteg között forog s mesterségét lebújokban, kétes hírű kocsmákban és kávéházakban űzi: maga is bizonyosan ebből a légkörből való, már gyermekkorában elzűllött, a könnyű életet kedvelő, tanulni nem szerető, lusta és munkakerűlő volt. Az ilyen életmód és az ezzel közös társaság aztán mire fölcseperedett, megadta neki azt a nevelést, amelylyel komoly munka nélkül magát jelenleg is fenntartja.

Az előkelő társaságokban forgó s oda az iparlovag furfangjával betolakodó *grek*, rendszerint valamely pályáját tévesztett személyiség, aki többnyire a jobb társaságból való; gyermek és ifjú korában jó nevelésben is részesült, azonban jellemgyengesége, lustasága s a könnyű életmódhoz való hajlama folytán süppedékes talajra tévedt, melyben hogy mikor fog teljesen elsülyedni s az igazságszolgáltatás kezébe kerülni, szerencséjétől, a véletlentől és egyéni ügyességétől függ.

Bármely osztályhoz tartozzék is azonban a hamis játékos, a kinézése, megjelenése és a benyomás, amit maga iránt kelt, általában ugyanaz: előkelőbben van öltözködve, mint azt az általa *bemondott, állítólagos* foglalkozása megengedné, első tekintetre elég jó benyomást kelt maga iránt, biztos föllépése és csiszolt modora van. De csakhamar észre fogjuk venni, hogy az illető nem az, akinek magát kiadja, hogy rajta *semmisem természetes*, minden, ami egyéniségével összefügg, *mesterkélt* és *erőltetett*. Ehhez járul még két különlegesség, amelyek a *grek*-et mindig elárulják. Ezek: *a tekintet és a kéz*. Tekintetük sajátságos módon éles, figyelő és átható, amelyet az erős megszokás folytán még akkor is megtartanak, midőn nem a kártya asztalnál ülnek, hanem a csendőr előtt kell beszámolniok. Nézésükben az is sajátságos, hogy anélkül, hogy fejüket mozdítanák, *oldalvást* is jó messze képesek ellátni. Ilyenkor a fejet kissé előre tolják és a többnyire felfelé fésült szemöldököt összehúzva, villámgyorsan szórják pillantásukat minden irányba, és pedig anélkül, hogy a szemben ülő csak sejtené is, hogy a körülötte levőket és történteket mily élesen látják és megfigyelik.

A *grek* nagyon jól tudja, hogy a rendőri közeg előtt is csak az segít rajta, ami a játékban, — azért viselkedése itt is ugyanaz marad: érvényesiti *éleslátását* és *emberösmeretét, hidegvérű* és *szemtelen*.

Ha a csendőr egy ilyen sajátságos áruló pillantást képes volt felfogni, akkor már tudja, hogy kivel van dolga.

Nem kevésbbé jellemzők a hamis játékosnak a kezei. A mint a közveszélyes csavargónál nem találunk a becsületes munkáséhoz hasonló kérges kézre, épp úgy a *grek*-nek is feltünően finom és gondosan ápolt kezei vannak; a *grek* kezei kivétel nélkül puhák, hajlékonyak s e mellett az újjak tapintási érzéke rendkivül kifejlett, ami csak úgy érhető el, ha az újjhegyeket

durvító minden munkától ovakodik. A tapintási érzék finomságára természetesen azért van szüksége, hogy a megjegyzett kártyákat az által felösmerje.

5. A hamis játékosok segédeszközei.

A hamis játékos épp oly hihetetlen és megfoghatatlan dolgokat produkál a kártyával, mint a nyilvános előadásokat tartó bűvész.

Mesterségének *hét* fortélya van, miket rendszerint használni szokott s ezek: *a rovatszélezés, a kártyacsere, idegen kártyával való kisegités, a társak, a keverés, az emelés* és végül a *hamis elosztás.* Nem fog ártani, ha ezen fortélyokat, legalább röviden, közelebbről is megösmertetjük.

1. A *rovatszélezés* (marquillåge) a kártyák megjelöléséből áll s ez többféle módon történhetik. Bizonyos kártyák szélei finom éles késsel bemetszetnek, mi által azok duzzadtabbak lesznek. E célra szolgál a *viaszlyukasztás* is, t. i. viaszba mártott izzó tűvel a kártya egyes részeit átszúrják, amidőn az a parányi viasz, mely a tűre ragadt volt, a kártyán ejtett lyukat betölti s szemmel látható nyomot nem hagy hátra, de tapintás által a viaszt érezni lehet. Szokásos ezenkivül a *jobb* kártyákat (ászt, figurát stb.) a hátlapon megradirozni, a többi kártyát pedig beszappanozni, mi által előbbiek durva, utóbbiak ellenben sima tapintatúak lesznek. Éppen úgy lehet a kártya hátlapjára azok szinének megfelelő apró pontokat felrajzolni, melyek a hamis játékos éles látását nem kerülik el.

2. A *kártyacsere* célja ügyes kártyákat eltüntetni, vagy idegen kártyát a játékba becsempészni. A hamis játékos a fölösleges kártyát ilyenkor vagy az ölében tartja, vagy ezen célra szolgáló vizszintes irányú zsebekben rejti el.

3. Az *idegen kártyával való kisegités* rendkivüli ügyességet igényel. Ez a művelet abból áll, hogy a *grek* a játéknál használt közönséges, jeltelen kártyacsomagot a saját preparált kártyacsomójával kicseréli.

4. *Társak* leginkább akkor lehetnek a hamis játékos segélyére, ha csak mint *nézők* figyelik a játékot. Ezek bizonyos meghatározott jelekkel a többi játékosok kártyái felől tájékoztatják cimborájukat. Ezen jelek variációi: a szivarnak a száj bal, vagy jobb szegletében, a középen, fölfelé, egyenesen vagy lefelé irányítva való tartása, az óralánccal való játszás, a kezek zsebbe rejtése, a kézelő igazitása, a kabát ki és begombolása stb., melyeknek mind más-más jelentőségük van. A társaknak egy másik feladata, hogy a megkoppasztandó áldozatot megkeritsék s őt a játékhoz animálják.

5. A kártyák *hamis keverésének* módját nem tudjuk, de tény az, hogy az ügyes *grek* úgy képes a keverést eszközölni, hogy mindenki meg van győződve, miszerint a kártyák alaposan összekevertettek, holott minden lap a hamis játékos érdeke által megkivánt helyen maradt.

6. A *hamis emelés* célja, hogy ott emeltessék el a kártya, ahol a *grek* akarja. Ennél a műveletnél azon lélektani föltevésre számit, hogy az ember még játék közben is azt teszi, ami neki legkényelmesebb; ennélfogva azon helyen, ahol a kártya elemelendő, egy kártyalap szélét a csomagból kiszögelteti, vagy a leemelendő kártyákat hosszában, alig észrevehetőleg meghajlitja, mi által azok úgyszólván maguk válnak el az alattuk levő kártyáktól. Ha ez nem sikerülne, akkor a leemelt részt egész szemtelenül újból a csomag tetejére teszi s igy minden a réginél marad.

7. A *hamis osztás* arra jó a *grek*-nek, hogy ha a felső kártyákat magának akarja megtartani, az alul fekvő lapokat kissé előre tolja s szemfényvesztő ügyes-

séggel és gyorsasággal tetszése szerint az alsó, vagy felső lapot osztja ki ellenfelének.

*

Az úgynevezett *ott a veres, itt a piros,* valamint az ehhez hasonló parasztfogó játékokat, mint szabadalmazott, vagy legalább sok helyi hatóság által megtűrt vásári csalásokat, széltében és nyilvánosan gyakorolják s azért e helyen nem is érdemes velök foglalkozni.

XVI. FEJEZET.

A GYUJTOGATÁSRÓL.

1. A szándékos gyujtogatásról.

A gyujtogatási esetek nyomozásai a kiminalitásnak egyik fontos részét képezik. Azonban a mily érdekes, ép oly nehéz is ezen témáról írni, mert vajmi kevés a mód és az eszköz, a mely e fajta nyomozásoknál a nyomozó közegnek támpontot adna és segélyére lenne.

A gyujtogató kinyomozása egyike a legnehezebb feladatoknak, a mely leleményességet, nagy gyakorlottságot és beható, mély gondolkozási erőt igényel.

Nagyon természetes, hogy a nyomozó szolgálatot végző egyénnek mindenekelőtt az esetleg visszamaradt s a tűzvészt okozó gyujtóanyag és a bűntény egyéb nyomai után kell kutatnia s e mellett meg kell állapitania, hogy hol keletkezett a tűz, s milyen irányban terjedt az, közvetlen a keletkezés után.

A bűnjelekből azonban legtöbb esetben keveset lehet felkutatni, mert a legtöbb gyújtogatás úgy keletkezik, hogy a tettes valamely sötét, viharos éjjelen az elpusztítani szándékolt épület, vagy egyéb tárgyhoz lopózva, annak könynyen tüzet fogó részét gyufával felgyujtja. És ily esetben a bűnténynek nagyon kevés értékes nyoma fog maradni s az esetleg megállapítandó bizonyiték is, ha tárgyilagosan vesszük a dolgot, alig fektethető biztos alapra.

De még nehezebb a nyomozás abban a gyakran

előforduló esetben, midőn a gonosztevő tudja, hogy a gyújtogatás gyanúja valószinüleg reá fog irányulni; például ha ellenségeskedés, viszálkodás, irigység stb. képezik az inditó okot, — mert nagyon természetes, hogy ilyenkor a tettes eleve gondoskodik arról, hogy a tűz keletkezésének idejére alibijét bebizonyitsa.

Hasonlóan szokott történni, ha egy eladósodott ember maga gyujtja föl házát, üzletét, vagy terményeit, hogy a magas biztositási összeget zsebrevághassa. Ebben az esetben a gyújtogató leginkább arra törekszik, hogy a dolgot olybá tüntesse fel, mintha ő a tűz keletkezésekor hazulról távol lett volna s ekként kizártnak kellene tekinteni a lehetőséget, mintha ő lenne a bűnös. Ebből a célból rendszerint olyan előkészületeket tesz az illető, melyek alkalmasak arra, hogy a tűzvész ne azonnal, hanem a bűnös cselekmény megtörténte után bizonyos idő mulva törjön ki. És sajnos, hogy számos olyan gyujtókészülék van, melyek ezt a czélt szolgálhatják, s a melyek néha kezdetleges együgyüséggel, néha pedig igen furfangosan, sőt szellemesen vannak összeállítva.

A legegyszerűbb egy hosszú, égő gyertya, melynek alsó vége szénába, vagy más könnyen tüzet fogó anyagba van dugva. A míg a gyertya lassan elég és lángja a meggyujtandó anyagot eléri, addig a gyujtogató már hegyen völgyön tul van s könnyen bebizonyíthatja, hogy a tűz keletkezésének idején többekkel egy távol eső vendéglőben, vásáron vagy más közhelyen volt együtt. Ugyanilyen formán alkalmazzák a taplót is, melyet keskeny szalagokra vágva összevarrnak s ekként egy hosszú taplószalagot, vagy zsinórt alakítanak. Ezt a taplózsinórt aztán a háztető vagy asztag hosszában, esetleg annak egyik szegletén helyezik el, az egyik végére néhány szál kénes gyufát s egyéb könnyen gyuló anyagot raknak, a másik végét pedig meggyujtják. Így is jó ideig tart, míg a tűz a taplózsinór egyik végétől a másik végéig terjed, s ha ezen zsinór salétromoldatban is megáztattatott, nem fordulhat elő az eshetőség, hogy a tűz elaludjon. Ez a salétromoldat különben zsineget, sőt kötelet is jó tűzvezetővé, el nem alvó kanóccá alakithat.

Intelligens gyujtogató előszeretettel használja fel bűnös céljaira az ébresztő óra szerkezetét, amely bizonyos idő elmultával erőteljes ütéseket eszközöl, hogy a robbantó anyagot mozgásba hozza, a mely szintén gyufát vagy más gyulékony tárgyat gyujt fel. Szükség esetén e célra minden ébresztő óra felhasználható, de legalkalmasabbak a *világító* ébresztő órák. Ezek az órák különös rugóval birnak, melynek végére egy viaszos gyufát lehet alkalmazni. Ekkor a rugót meg kell hajlítani és valamely módon a hajlitott állásban tartani. Ha azután az óragépezet a meghatározott időben a rugót visszapattantja, akkor a rugó végén levő gyufa, a gyors visszahajlás alatt egy érdes felületű tárgyat(p. o. dörzspapirt) érint — és meggyul.

Nagy szerep jut a gyujtogatás krónikájában a gyujtó üveglencsének is. Ezen üveglencsékkel való gyújtogatást úgy képzeljük el, hogy a tettes a gyujtó üveget akként állítja fel, hogy azt egy bizonyos meghatározott órában a nap sugarai érjék, és hogy ezen sugarak egy oly ponton összpontosuljanak, a hol megelőzőleg gyulékony anyagot: ként, szurkot stb. helyeztek el. Ha a készüléket p. o. úgy állították fel, hogy az másnap délelőtt 10 órakor jőjjön működésbe, akkor a gyujtóüveget egyelőre letakarják, hogy a napsugarak e napon reá ne gyakorolhassanak hatást s ezt a takarót naplementekor eltávolítják s ugyanekkor eltávozik a helyszinéről a tettes is, de a gyújtogatás már végre van hajtva, mert másnap d. e. 10 órakor — s ha esetleg akkor borus idő van — a rá következő verőfényes napon — a napsugarak biztosan elvégzik munkájokat.

Ezekben az esetekben a nyomozó közeg tevékenységét mindenesetre megnehezíti az, hogy a felhasznált

gyujtókószülék legtöbbször maga is elég s bűnjel egyáltalán nem található. De azért ez se történik meg mindig. Így például megtörtént, hogy egy paraszt, meglehetős értéket képviselő épületeit túlmagas összegre biztosítván, felgyújtani akarta, és e célra a fentebb említett tapló zsinórt akarta használni. Hogy munkája minél biztosabb legyen, két ilyen gyujtó készüléket is elhelyezett és pedig egymástól meglehetős távolságban levő két épületben. Az egyik készülék megtette a szolgálatot és elhamvasztotta a lakóházat és az istállót; a melléképületben elhelyezett másik mesterség azonban, minthogy a taplózsinór tüze a varrás egyik helyén kialudt, nem gyujtott s ez az épület, melyen ez a készülék alkalmazva volt, megmentetett a tűzveszélytől s a helyszini szemle alkalmával ezt a készüléket a vizsgálat birtokába kapta.

De habár minden bűnjel elégett is, megérdemli a szorgos nyomozást, hogy vajjon a gyanúsított egyén birtokában voltak-e oly tárgyak, a melyek az előbb említett készülékekhez szükségesek, (ébresztőóra, gyujtóóra, gyujtóüveg stb. és ha igen, hová tüntek el azok?

2. A természeti okok által előidézett tűzesetek.

Ezeknek száma igen nagy. De a számtalan példa közül csak nehányat említünk föl. Tudjuk p. o. hogy egy vízzel megtöltött palack is gyakran szolgált már gyujtóüvegül s a mögötte levő tárgyakat, mint asztalterítőt, függönyt, papirost, ruhadarabot, nem egyszer meggyujtotta. Ugyancsak többször okoztak már tüzet a fényképészek lencséi is, minélfogva azok ezen műszereiket mindig el szokták takarni. Ugyancsak ezt lehet mondani fényes érctálakról, sima felületű, mély tányérokról, fényvetitő lámpa-ellenzők és más homorú érclemezekről, melyek az által, hogy a napsugarakat fölfogják és egy bizonyos pontban egyesitik, gyakran lehetnek tűzesetnek okozói. De nem egyszer olvashatunk a hirlapokban sok más idevágó eseteket is: p. o. egy asztalos, aki egy gyapot gyárban egy deszkába szegeket vert, az egyik szeg fejét ferdén találta, mire a szeg elrepült s egyéb anyaggal együtt a gépbe került, ahol a surlódás következtében szikrát támasztott és a gyapotot felgyujtotta. New-Yorkból irják azt a furcsa esetet, hogy az oltásnál alkalmazott vizipuska okozott tüzet. Ugyanis egy kis épület égett, a vízfecskendők működtek s egy erős vízsugár véletlenül a szomszéd épület egyik helyiségébe tévedt, ahol egyéb gyulékony anyagon kívül oltatlan mész is volt felhalmozva, mely forrásba jött s ez által a szomszéd épület is meggyuladt s leégett.

Érdekes tűzvész keletkezését figyelte meg egy szövőgyár hivatalnoka: a gyár nyitott ablakán keresztül egy berepülő bogár kócpelyhet ragadott magával s egy gázláng mellett elrepülve, a meggyújtott pehelylyel a kóckészletbe esett, mely egy pillanat alatt lángokban állott. Ezekhez az esetekhez tartozik az a beigazolt tény is, hogy egy izzó szikra nedves gyapotban hetekig őrizhető, míg végre lángba borítja a gyapotot s hogy a felbontott dinamit gyakran igen csekély ütésre képes felrobbanni.

Mindezen felhozott példák arra figyelmeztetik a tűzesetben nyomozó közeget, hogy ha a tűz keletkezése azonnal fel nem deríthető is, nem szabad rögtön arra gondolni, hogy gonosz kéz okozta volna a szerencsétlenséget, hanem tovább is észszerüen kell kutatni a természeti okok után.

3. Vegyi (kémiai) okokból eredő tűzesetek.

Erről akkor van szó, midőn a hőfejlődés és a tűz, bizonyos anyagok keveréséből keletkezett. Ilyen eset

ritkán fordul ugyan elő véletlenül, de alkalmul szolgálhat a legveszélyesebb rosszakaratú gyujtogatásra; azért célszerűnek látszik, ha legalább nagyjából ezt is ösmertetjük; amennyiben pedig ösmeretei hiányosak maradnának, forduljon a nyomozó közeg felvilágosításért valamely szakértőhöz. Példaképen hozzuk fel itt az úgynevezett *folyékony tüzet*, melynek készítésmódja minden kémiai tankönyvben olvasható. Ez alatt a foszfornak szénkénecscsel való oldatát értjük. Ha ezen oldattal itatós papirt, vagy gyapotszövetet itatunk meg és azt kiterítjük, akkor a szénkénecs nehány másodperc alatt elpárolog és a hátramaradt foszfor, a levegőn magától meggyúl. Ezen oldatot nagyonjól lehet gyujtogatásra alkalmazni. A fentebbi oldatnak benzinnel és egy kevés káliummal való keverékét *új görögtűznek* nevezik. Ha ezen keverék vízzel érintkezik azonnal meggyúl és hatalmas tűzkévét képez. Itt a meggyúlladást a kálium idézi elő, mely a vizet elemeire felbontja, a mikor is oly nagy mennyiségű meleg szabadul fel, hogy attól a hidrogén meggyúl.

De felsorolhatatlan az ilyen fajta tüzet okozó anyagok száma s az abból eredő veszély, mint említettük, különösen akkor igen nagy, ha úgy alkalmazzák a vegyi anyagot, hogy a meggyulladás az összeállítás után következik be. Van példának okáért olyan maró sav is, mely bizonyos anyaggal keverve, tüzet ád; ha már most az ilyen savat palackba eldugaszolva a kérdéses anyag fölé felfordított állapotban fölolvasztjuk, akkor a maró sav előbb a dugót rágja át, azután az alatta elhelyezett anyagra csepeg s vele való egyesülés által tüzet és gyujtogatást fog előidézni.

4. Az önmaguktól keletkező tűzesetek.

Amit ezekről a tűzesetekről ma tudunk, abban nyilvánul, hogy némely testek gázokat képesek felületükön összesűriteni és hogy azon testek, melyek eme tulajdonsággal birnak, bizonyos körülmények között meg is gyulladnak.

Fontos a tűzesetek nyomozására nézve, hogy sok tárgy van olyan, amely önmagától képes meggyúlladni. Ilyenek a különféle növényi rostok (kender, kóc, pamut, gyapot, szövet, kötelek, fonalak stb.); azonban mindezek csak akkor gyúlladnak meg önmaguktól, ha olajjal, különösen lenmagolajjal vannak átitatva, vagy bepiszkolva. Ilyenek továbbá a korom, finom szénpor, különösen ha sok kovatartalommal birnak. Ezeken kivül tapasztalták, hogy halomra rakva, tőzeg, a gabona, haltrágya, csontliszt, szivacs s a füreszpor is annyira átmelegszik, hogy tűzveszélyes lesz, sőt volt rá eset, hogy egy csomó fémpor, amely olajjal volt bepiszkítva, önmagától teljesen izzásba jött. A horganypor is igen könnyen meggyullad, ha nedves. Az elégett papiros újból lángot vethet, ha az elhamvadás után levegő éri és a szenesedése nem volt tökéletes. Innen van, hogy az úgynevezett tűzbiztos pénzszekrényeket, melyek tűzben állottak, nem szabad előbb kinyitni, amig biztosan nem tudjuk, hogy a pénztár belső részei is teljesen kihűltek, mert megtörténhetik, hogy a megóvott, vagy csak kevéssé megszenesedett papirértékek azonnal lángba borulnak, mihelyt azokat a szekrény felnyitása folytán levegő éri.

Abban, hogy széna, szalma, dohány s több efféle termény, erjedés által önmagától meggyullad, ma már senki sem kételkedik.

Ámbár nem ide tartozik, de mégis megemlitendő, hogy az erős, erjedésben levő, finoman elosztott növényi részek, milyenek a liszt, a gyapju, len, kender stb. robbanólag kezdenek égni, mihelyt az ily anyaggal megtelt helyiségbe nyilt lánggal (gyertyával) lépünk.

Fontos kérdés az is, amely a csendőrt akkor foglalkoztatja, midőn az emberi testben létező gázok égé-

séről van szó. Erről a betegségnek mondható jelenségről, mely túlnyomólag a mértéktelen pálinkaivásból keletkezik, úgyszólván mindenkinek van tudomása és különösen az alsóbb néposztálynál nem egyszer szerencsétlenséget, vagy súlyos bűnesetet akarnak vele elsimítani, ráfogván az illetőre, hogy iszákos volt, meggyult benne a pálinka és elpusztult.

Hogy az emberi gyomorban éghető gázak keletkezhetnek s meg is gyulladhatnak, azt a legtöbb orvos mint kétségenkivüli tényt állítja; de kétségbe vonja úgy az orvos, mint minden szakértő, hogy ezek a gázok a böfögés alkalmával a szájon láng alakjában áramlanának ki s egyebet idéznének elő, mint legfeljebb némi égési sebet a szájon, vagy a szakál és bajusz megperzselését.

Mindenesetre kötelessége tehát a nyomozó közegnek, hogy hasonló esetet soha se hagyjon alapos kinyomozás nélkül; különösen akkor szüksége minden ügyességét és körültekintését összeszedni, midőn halálesetet hoznak a pálinka meggyuladásával kapcsolatba.

XVII. FEJEZET.

A TESTI SÉRTÉSEKRŐL.

1. Általában.

A testi sértések tárgyalásánál mindenekelőtt utalnunk kell arra, hogy a csendőr, illetve a rendőr, aki a helyszínén a vizsgálóbírót és az orvost is megelőzi, van hivatva arra, hogy a helyzetről a legelső véleményt alkossa és ezen véleményét a nyomozás bevezetésénél érvényesítse.

A tapasztalt nyomozó közegnek azonnal tisztába kell jönni azzal, hogy *mily eszköz* okozta a sérülést, körülbelül milyen viszonyok voltak a sebesülésre befolyással és végre, hogy forog-e fönn büntetendő cselekmény, vagy sem?

Ha ezekkel az alapkérdésekkel a csendőr tisztában van és nem engedi magát az érdekeltek, vagy a laikusok által félrevezettetni, hanem saját meggyőződése és az adott körülmények szerint azonnal megteszi a szükséges intézkedéseket; egészen más színezetet adhat a bűnténynek s esetleg ártatlanok ok nélküli meghurcoltatását is elkerülhetővé teheti.

Különösen ott, ahol halált okozó, vagy életveszélyes testi sértés nyomozásáról van szó, a csendőr gyors föllépése, a sikernek legfőbb föltétele.

2. Tompa eszközzel való megsebesítés.

Ebbe a csoportba azok a sérülések tartoznak, melyek ököl, bot, rúd, kalapács, baltafok, gömbölyű

kövek stb. által okoztatnak, továbbá azok, melyek tompa felületű tárgyakra való esés, lökés, vagy dobás által állanak elő.

Ezekre vonatkozólag a következőket kell a csendőrnek figyelemben tartania.

1. A tompa eszközzel való megsérülésből is támadhat *olyan seb,* mint a milyent az éles, vagy hegyes eszközök idéznek elő. Egy polgárok és katonák között lefolyt verekedésnél egy civil homlokán oly életveszélyes sebet kapott, melyről alakjánál fogva mindenki azt hitte, hogy *kardvágástól* ered, — holott kiderült, miszerint a verekedés hevében tévedésből saját pajtása ütötte főbe egy *lőcscsel,* melyen egy erős, éles szilánk, mintegy két hüvely hosszúságban fel volt hasadva s az idézte elő a vágás alakú sebet.

2. Véraláfutások nem bizonyítják az ütés erősségét, mert az aláfutások az eszköz alakja, a megütött testrész s a sebesült egyénisége szerint változnak. P. o. egyenlő alakú eszközzel adott egyenlő erős ütésnél a véraláfutás az öregeknél és a gyermekeknél nagyobb, a középkorban levőknél pedig kisebb terjedelmű lesz.

3. Ha valamely belső szerv is megsérült, akkor a sebesűlés majdnem mindig halálos lesz, habár a sebesült nem is hal meg azonnal. Tüdőszakadással 1—11, koponyaaljtöréssel 3—12 napig, bélszakadással azonban csak legfeljebb 10 óráig élhet a sebesült. Azért az ily esetekre a csendőrnek nagy figyelemmel kell lenni.

Előfordult, hogy egy embert duhajkodás közben egy erkélyről lelöktek s külsőleg semmi sérűlés sem volt rajta, négy nap mulva azonban mégis meghalt s a falusi halottkém szélhüdésnek minősítette a halál okát. De az őrsparancsnok előtt gyanúsnak tűnvén föl az eset, bejelentette azt a bíróságnál, a hullát exhumálták és kitűnt, hogy a tüdején négy cm. hosszú repedés volt, mely a lezuhanás folytán támadt.

4. Nagyobb erő hatásánál, mint magasból való lezuhanás, földráomlás stb. a nélkül keletkezhetnek a legnagyobb belső sérűlések, hogy annak külsőleg a legkisebb nyoma volna.

Éles és hegyes eszközzel való megsebesítések.

Ezeket illetőleg a csendőr tudnivalóját az alábbiakban ösmertetjük.

1. Az eltört üveggel okozott sérülések (kocsmai verekedéseknél) *ívalakúak,* úgyszólván csigahéj formájúak, (a milyen alakot az eltört üveg szokott mutatni). A sarló és kasza által okozott sebeknek *lépcső* alakjuk van s ez onnan ered, hogy az említett eszközök nem köszörültetnek, hanem *kiveretnek* s így élük nem síma, hanem lépcsőzetes alakot nyer.

2. A hegedésnek indult seb — a hegedés pedig igen hamar bekövetkezik — eredeti alakját nagyban elváltoztatja, azért a sérülést okozó eszközt illető összehasonlítás ilyenkor már célhoz nem vezet. De a sebek sem felelnek meg mindig az azt okozó eszköz alakjának. A tátongó, friss sebnek széleit mindenesetre ki kell simítani s összeilleszteni és csak azután hozzámérni, vagy hasonlítani a bűnjelül szolgáló eszközt, mert különben a méret rövidebbet fog mutatni, mint a seb.

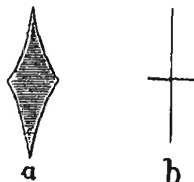
A szúrás által okozott sebnyilás szélessége csak akkor lesz egyenlő a kés, tőr, szurony stb. szélességével, ha az eszköz épp úgy rántatik vissza, mint ahogy bedöfetett, de ha — mint legtöbb esetben — ez nem úgy történik, akkor a kirántás alkalmával a seb nyilása kitágíttatik s nagyobb lesz, mint az azt okozó fegyver.

4. Az emberi bőr könnyen reped, minélfogva a közönséges kés által ejtett szúrási sebek is úgy néznek ki, mintha *kétélű* tőrrel, vagy késsel ejtettek volna, mert a behatoló kés *foka* a bőrt szétfeszíti és behasítja.

Előfordul néha az is, hogy a sebnyilás szükebb

mint azon fegyvernek átmérője, melylyel a szúrás ejtetett; ez onnan van, hogy a nem nagyon hegyes késnek, vagy tőrnek a testbe behatolása előtt a bőr kinyúlik s a seb a bőrnek ily állapotában keletkezik; miután pedig a bőr ismét összehuzódik, a sebnyilás keskenyebb lesz a tulajdonképeni folytonossághiánynál. Természetes, hogy itt legfeljebb csak 1—2 mm. különbségről lehet szó.

5. Szúrási sebek halálosak lehetnek, habár egy csepp vér sem folyt ki. A katonaorvosok hasonló sebeket minden hadjárat alkalmával konstatálnak. Különösen csodálatosak a négy élű szurony által (42. ábra *a*) okozott ily sebek, melyek még ha az illető halálát okozták is, gyakran vérkiömlés nélkűli, vékony kereszt alakot mutatnak. (42. ábra *b*.)

42. ábra.

A sérült testnek alapos megvizsgálása nem ajánlható eléggé, már csak azért sem, mivel a szuronynyal egyenlő hatású fegyverek, tőrbotok stb. civileknél is gyakoriak.

6. A karmolás által okozott sebek akkor birnak jelentőséggel, ha nagyobb bűneseteknél *védelemből* erednek. Ennél a *köröm alatti piszok* birhat bizonyító erővel és a csendőrnek igyekezni kell, hogy azt megszerezze s megvizsgálás végett a szakértőnek átadja. Ezt sohase szabad elmulasztani olyankor, midőn a halott részéről védekezés közben elkövetett karcolások tételezhetők fel, amihez különösen a nők szoktak folyamodni. A halott körme alól tehát a piszkot összehajtott papirral, vagy hegyes fácskával gondosan ki kell szedni, de sohase szabad ennek *késsel* történni, mert ez az újjról bőrsejteket is vakarhat le, ami tévedést idézhet elő. A górcső általi vizsgálat a körömpiszok között bőrsejteket, vagy vérnyomokat fedezhet fel, ami arra vall, hogy a gyilkosnak karcolásokat kellett kapni s ez egyes esetekben fontos bizonyítékul szolgál. Ha ellenben a holttesten észlelünk karcolá-

Az *arzenikum*, valamint más mérgek, a *hólyaghuzó izgoncok*, az *anyarozs* és egyéb növényi szerek, az elhajtott méhmagzatban górcső segélyével gyakran felfedezhetők; azért tehát adandó esetben már a csendőrnek intézkednie kell, hogy a méhmagzat vegyi úton megvizsgáltassék.

———

XVIII. FEJEZET.

A CSENDŐR TEENDOI SZERENCSÉTLENSÉGEK ALKALMÁVAL.

Azon baleseteknél, melyek nem roszakaratból, hanem hanyagságból vagy tudatlanságból keletkeznek, p. o. vasúti szerencsétlenségek, ház összeomlás, kazánrobbanás stb. a közbiztonság közegeinek igen kényes és fontos feladatuk van.

Rendszerint, de szükségképen is, a csendőr, illetve rendőri közeg az első, aki ilyenkor a helyszinén megjelenik s rögtönösen is akad elég dolog, ami őt foglalkoztatja: segélyt nyujtani a sebesülteknek, a további baleseteket célhoz vezető intézkedésekkel megakadályozni s a tényállást kideríteni.

Legfőbb követelmény ily esetben, hogy a csendőr nyugodt meggondoltsággal végezze feladatát s a fejét ne veszítse el.

A segélynyujtástól eltekintve, mely nemcsak hivatásából folyó, hanem emberbaráti szempontból is *első* kötelessége a csendőrnek, legfőképp oda kell törekednie, hogy a *helyzet képe lehetőleg változatlanul maradjon*. Ez azért fontos körülmény, mert a tulajdonos, esetleg az az alkalmazott, aki a balesetnek okozója volt, a körülményeket rendszerint annyira megváltoztatni igyekezik, hogy az esemény lefolyásáról tiszta képet alkotni ne lehessen. Ezt legtöbbnyire azon érveléssel akarja elérni, hogy eltünteket kell a romok között fölkutatni,

vagy óvintézkedéseket tenni a további szerencsétlenség megakadályozására.

A csendőr persze nem veheti magára a felelősséget, hogy ezt megakadályozza, de ha gyanúja támad arra nézve, hogy az illető valamit eltussolni szándékozik, akkor mondja ki véleményét nyiltan, és tegye az illetőt felelőssé; továbbá ügyeljen arra, hogy minden felesleges munka elkerültessék s a helyzet szándékosan ne változtassék.

Lehetőleg meg kell akadályozni a csendőrnek azt is, hogy a helyszinén *felesleges beszélgetést folytassanak*. Gyakran megtörtént ugyanis, hogy a közönséges munkásoknak az intelligens alkalmazott, ki talán maga volt a baleset okozója, — az eset keletkezését és lefolyását a legártatlanabbnak látszó módon *elmagyarázza*, aminek a következménye az, hogy a kihallgatás alkalmával a munkások egészen jóakaratúlag úgy adják elő a dolgot, mint ahogy azt a felügyelő, vagy más alkalmazott *beléjük beszélte*. Ebből folyik aztán sokszor az az igazságtalanság is, hogy a szerencsétlenség előidézését, valamely szegény munkásra hárítják, holott voltaképen a balesetet az okozta, hogy *bűnös takarékosságból fontos feladatokra kevés, munkával túlterhelt, vagy kellően ki nem oktatott munkást alkalmaztak.*

Tartsa tehát szem előtt a csendőr, hogy a biróság is leginkább ennek a kiderítésére törekedik s azért gondoskodjon tőle telhetőleg arról, hogy az érdekeltek által ez el ne titkoltassék s az erre vonatkozó minden támpontot, valamint az esetleg később erre nézve felmerülő híreket, a hatóságnak híven bejelentse.

ENDRŐDY Géza: ***A bűnügyi nyomozás kézikönyve***
Losonc, 1897, Kármán nyomda.

TARTALOM